LANDSBYREGISTRERING I FYNS AMT

Historiske forhold

OTTERUP KOMMUNE

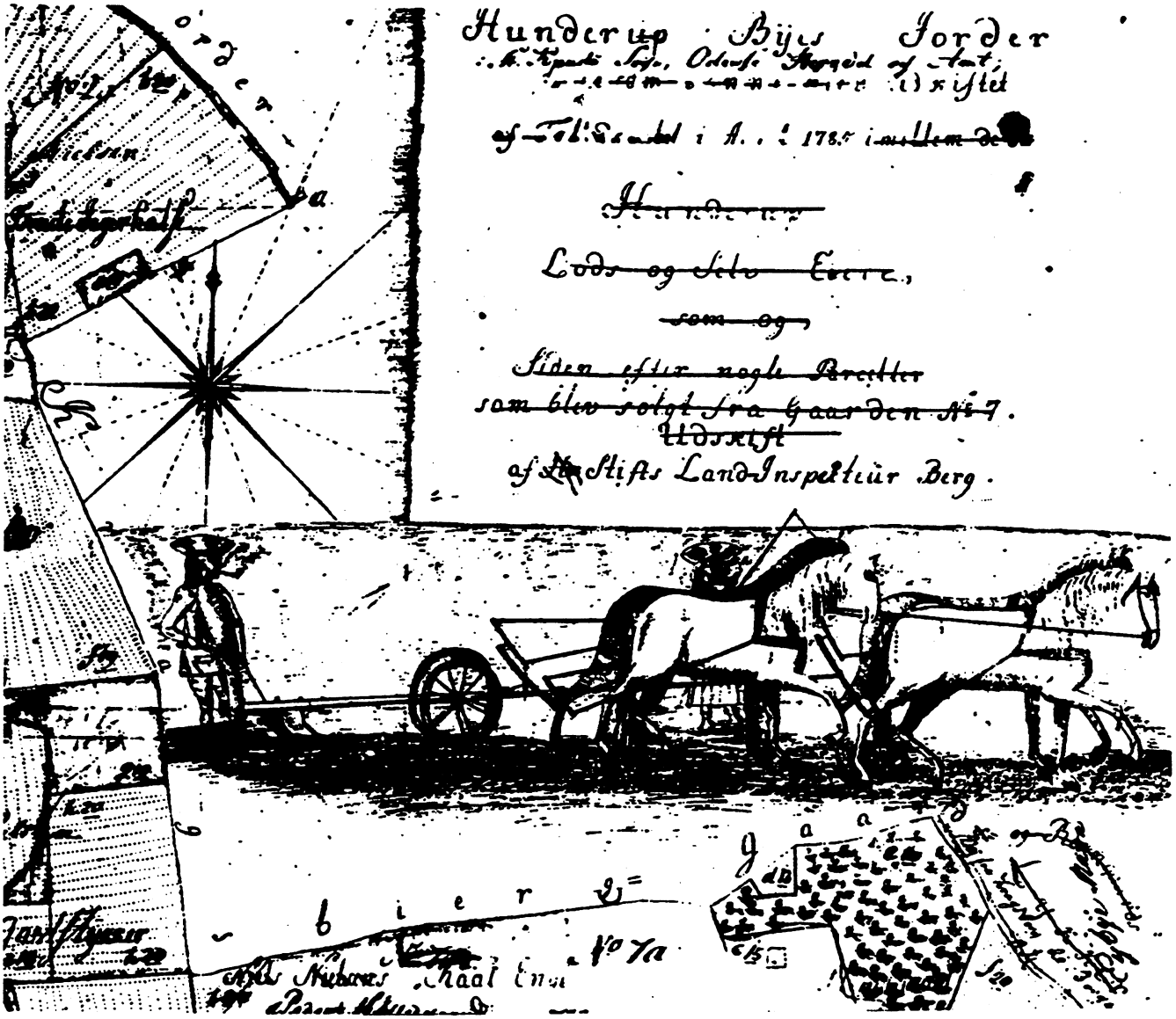

FYNS AMTSKOMMUNE
Udvalget for teknik og miljø
1983 2. oplag, sept. 1992

Indhold

	Side.
Indledning	2.
Herredsbeskrivelse	3.
Agernæs	7.
Bederslev	19.
Beldringe	31.
Bladstrup	43.
Brandsby	55.
Bårdesø	67.
Daugstrup	79.
Egense	91.
Emmelev	103.
Fremmelev	115.
Gerskov	127.
Gundstrup	139.
Gyngstrup	151.
Hasmark	163.
Hessum	177.
Hjadstrup	189.
Hjorslev	201.
Krogsbølle	213.
Lunde	225.
Norup	241.
Nørre Højrup	253.
Nørre Nærå	265.
Otterup	277.
Ringe	289.
Rorslev	301.
Skeby	313.
Tørresø	325.
Tåstrup	337.
Vellinge	349.
Uggerslev	361.
Ølund	373.
Ørritslev	385.
Østrup	397.

INDLEDNING

Denne rapport indeholder en undersøgelse og vurdering af de kulturhistoriske interesser i landsbyerne i Otterup kommune.

For så vidt angår en nærmere beskrivelse af undersøgelsens baggrund og tilrettelæggelse samt forklaringer til de anvendte skemaer og kort, henvises til rapporten LANDSBYREGISTRERING I FYNS AMT - FORELØBIG ORIENTERING, 1983.

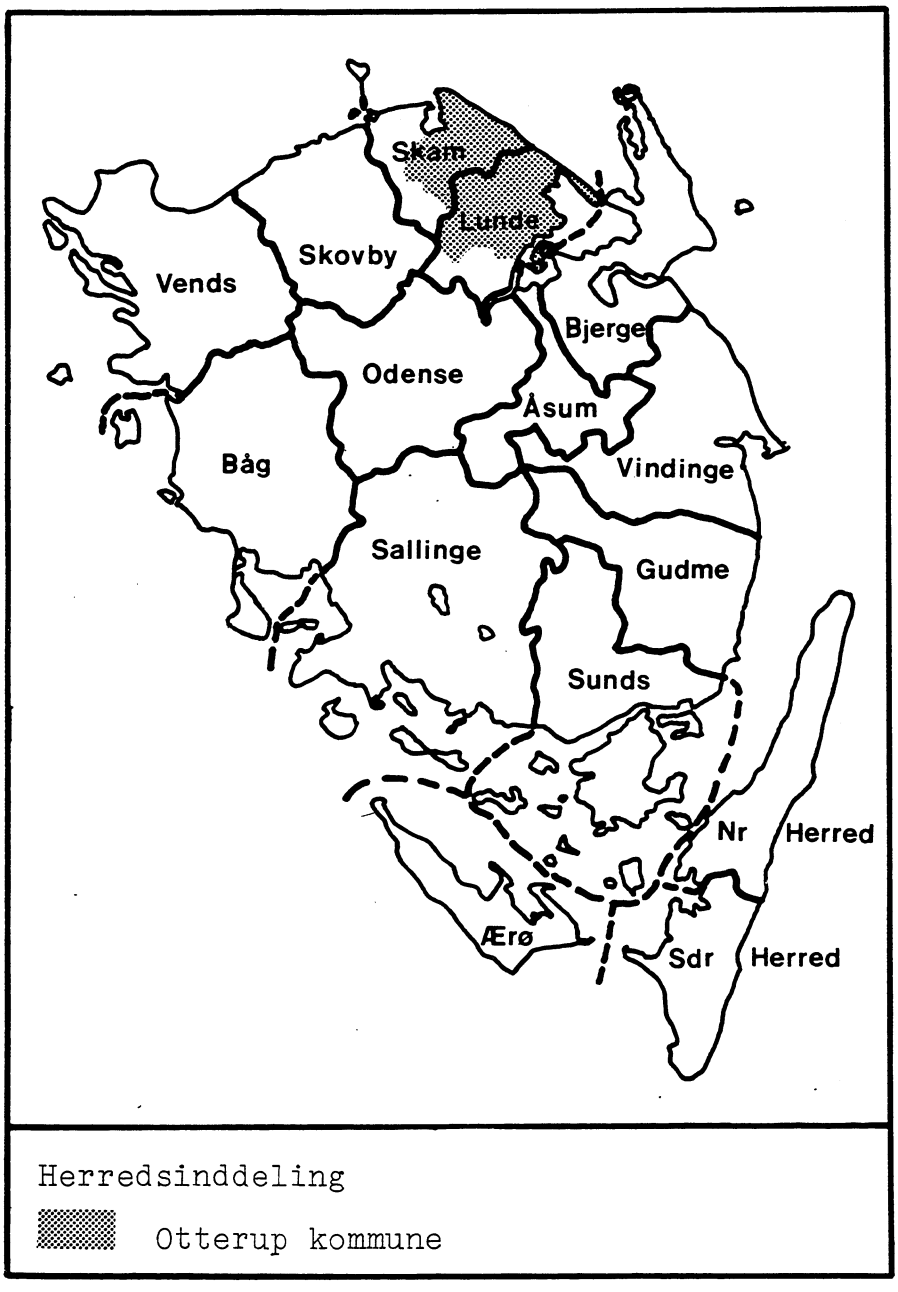

Herredsinddeling

Otterup kommune

LUNDE OG SKAM HERRED - bebyggelsesudvikling 1500 - 1900.

Otterup kommune omfatter dele af Lunde og Skam herreder. For at kunne sammenligne de enkelte landsbyers ressourcemæssige og udviklingsmæssige forhold, bringes i det følgende en beskrivelse af bebyggelsesudviklingen i de to herreder fra år 1500 til år 1900.

LUNDE HERRED

Af det omkring 1800 11.280 ha store Lunde herred var i 1682 opdyrket ikke mindre end 52% mod et totalt fynsk gennemsnit på 47%. I det 17.-18. århundrede ansås egnen "Sletten" for at være den fattigste på Fyn på grund af den høje opdyrkningsprocent, der gav en meget høj hartkornssætning kombineret med akut mangel på skov, overdrev og engressourcer. Agerjorden var til gengæld fortrinlig, bortset fra Norup sogn mod nord. Omkring 1800 lagde man i herredet stor vægt på høravl og havde store husflidsindtægter. "Slettens" jordbrugsproblemer synes allerede tilstede i sen-middelalder, hvor ødegårds- og ødebyproblemer holdt sig længere på denne egn end noget andet sted på Fyn.

I sen-middelalderen gjorde især kronen (Næsbyhoved Len) sig gældende som besidder i herredet, der da havde en selvejerprocent på 12. Ved inddragelsen af kloster- og bispegodset ved reformationen blev kronen næsten enebesidder i Lumby og Hjadstrup sogne, medens adelen kun nåede over halvdelen i Østrup og Skeby sogne. Antallet af hovedgårde i området er som følge heraf beskedent og godssamlingen ret sen. Endnu i 1660 ejede kronen 61% af bøndergårdene i herredet, mens kun 22% lå som ugedagstjenere til indensogns hovedgårde. Udskiftningen forløb ret sent i herredet, og kun meget få gårde flyttede ud. På det tidligere kronegods forløb overgangen til selveje ret hurtigt, medens adelsgodserne derimod stort set var intakte endnu i 1850. Fæstesystemet afvikledes således ret sent.

Antallet af gårde er stort set uforandret fra 1511 til 1774, herefter er der en beskeden stigning på 18% frem til 1850 efterfulgt af en lige så beskeden stigning på 12% frem til 1895. Hustallet nåede i 1664 31% af gårdstallet i 1699: 40%, i 1774: 100%, i 1850: 190% og i 1895: 276% af gårdstallet. Befolkningen steg i perioden 1787 til 1901 med 90%, heraf en stigning på 54% i perioden 1787 til 1845.

Områdets bøndergårde var i 1688 forholdsvis store og fordelte sig i øvrigt jævnt over hartkornsskalaen.

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
~~1664~~ 1660			191	61	69	29	54	9
~~18xx~~ 1850	167	311			180 fæstegårde og 350 fæstehuse			
~~1803~~ 1895	376	97			13	-"-	78	-"-

STATISTIK

Areal: o. 1800: 11.280 ha. Opdyrkningsprocent 1682: 52.

Tønder hartkorn	1664	1684	1844	1895
	2840	2291	2182	2189

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572	1664	1688	1774	1850	1895
Gårde:	289	296	321	310	295	347	389
Huse:	7		99		295		
Huse m/ jord:				72		415	669
Huse u/ jord:				52		246	406
I alt:	296		420	434	590	1008	1464

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn: Bøndergårde

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
1664	53	115	146	8,2
1688	87	130	89	6,9
1850	96	219	28	5,1
1895	174	181	27	4,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:			
Børn:			
I alt:	3759	5789	7170

SKAM HERRED

Af det 21.600 tdr. land store herred var i 1682 opdyrket 50%, lidt mere end Fyns-gennemsnittet (47%). Herredets økonomi var fortrinsvis baseret på agerbrug, og i 1682 var trevangsbruget absolut dominerende. Som helhed havde herredet middelgod bonitet - en følge af, at de sandjordsprægede kystsogne mod nord trækker gennemsnittet ned. Omkring 1800 var herredets skove ubetydelige (464 tdr. land), og allerede i 1400-tallet var der udpræget mangel på skov. Da der desuden er ret få engforekomster, regnedes "Nørresletten" allerede i 1600- tallet for en forarmet og elendig egn, hvor alting manglede bortset fra sædelandet, der både var rigeligt og godt. I 1806 betegnedes bondestanden i herredet fortsat som den fattigste på Fyn, og var det ikke for den udbredte tekstilhusflids skyld ville man næppe kunne ernære sig. Der var da i hver gård og hus en eller to væve.

Af inddæmninger må især nævnes Agernæs og Jersore strand. Arbejdet påbegyndtes i 1780'erne og fortsattes igennem 1800-tallet.

Fra 1400-tallet fungerede Agernæs som selvstændig birk. Vellinge og Pugholm hørte i middelalderen til Lunde herred, medens Ullerup regnedes til Skovby herred.

I sen-middelalderen vrimler herredet med små væbnergårde, men kun 3 Jerstrup, Uggerslevgård og Kørup (den sidste fik i 1600-tallet aflæggerhovedgården Einsidelsborg) overlevede igennem til nyere tid. Udover disse spillede især Dallund og Gyldensteen godser (Skovby herred) en betydelig rolle. Kronen var endnu i 1664 i besiddelse af 38% af bøndergårdene i herredet. Umiddelbart efter reformationen ejede kronen omtrent halvdelen. Efter de store krongodsauktioner i 1700-tallet overgik godset til de nævnte godskomplekser, der endnu i 1850 besad langt over hovedparten af herredet. Mellem 1850 og 1895 sker stort set overgangen til selveje.

Som følge af den sene overgang til selveje - måske kombineret med, at herredet i 1682 havde den overhovedet tætteste gårdbebyggelse på Fyn - holder gårdtallet sig stort set konstant fra 1511 til 1895, dog med en mindre nedgang omkring 1800. Hustallets ekspansion ligger ligeledes under det normale på Fyn. I 1664 var der 0,3 huse pr. gård (i 1688 mangler en del sogneoplysninger om jordløse huse), i 1774 var der 0,7 i 1850 1,1 og o. 1895 1,9 huse pr. gård. I overensstemmelse hermed er også befolkningsstigningen beskeden: 53% i tidsrummet 1787-1901

mod 96% for hele Fyn. 1664 hartkornet (omregning af landgilder) var usædvanlig høj i forhold til 1684 hartkornet, der til gengæld svarer godt overens med 1844 hartkornet. Som følge heraf er den gennemsnitlige gårdstørrelse fra 1688 til 1850 uændret 5,5 tdr. htk. Som følge af en række egaliseringer sker der i sidstnævnte periode en udjævning af gårdenes størrelse i herredet, således egaliserede Einsidelsborg og Dallund deres landsbyer ved udskiftningen.

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			135	40	89	24	134	28
1850	41	37	fæstere ialt		290	312		
1895	328	569	-	-	21	79		

STATISTIK

Areal: O. 1800: 21.600 tdr. land, heraf opdyrket 1682: 50%.

Tønder hartkorn	1664	1684	1850	1895
	3310	2125	2137	2148

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572	1664	1688	1774	1850	1895
Gårde:	359	345	362	354	337	331	349
Huse:	11		92		243		
Huse m/ jord:				44		307	462
Huse u/ jord:				33		42	186
I alt:	370	345	454	431	580	680	997

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn: (Bondegårde)

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
1664	36	134	188	8,6
1684	136	159	55	5,5
1850	36	282	9	5,5
1895	84	253	7	4,9

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:			
Børn:			
I alt:	3358	4412	5139

AGERNÆS

Ejerlav: Agernæs

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

Navn:	Navnetype:
Agernæs	-næs

Bemærkninger:

Agernæs er nævnt første gang i 1200'tallet i formen akarnæs. Forleddet er glda. akær, som betyder ager måske her i betydningen græsning. Efterleddet er -næs, glda. -næs, som betegner stort kystfremspring.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning. Agernæs har sammen med Tørresø udgjort et selvstændigt sogn, hvor Agernæs var kirkebyen.

Historiske tildragelser:

I Agernæs findes en i jern støbt æresstøtte for J.G. Moltke, rejst af U.W. greve Roepstorff. Den stod opr. i Egebjerggårds park og flyttedes 1912 til Agernæs.

Ejerlav: Agernæs

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten slynget vejby

Byens 12 gårde ligger langs den slyngede terrænfølgende vej gennem byen, hvor der to steder er gadekær. Gårdene deler sig i to grupper, en N omkring det største gadekær med en række huse og 6 gårde og en S med 6 gårde og plads til kirkegården samt nogle huse.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Store engarealer op til byen på begge sider.

c. Udskiftning

år: 1800 figur: Blokudskiftning, regelmæssige, firkantede blokke.

d. Udflytning indtil 11 gårde

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen Indtil 11 gårde er udflyttet fra byen rundt i hele ejerlavet.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: Alsædebrug

vangeantal: 2

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten, marint forland mod S og V og med enkelte grusbakker ved landsbyen.

jordbund: Saltvandssand og -ler med moræneler og -sand.

naturlig afgrænsning:

☐ overvejende

☐ overvejende eng med større indhold af ager

☐ blandingsøkonomi med

Meget store engarealer i området V for byen, omkring byen og i den Ø ende af ejerlavet.

Ejerlav: Agernæs

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ delvis bevaret ☒ opløst ☐ opløst og nybebygget

11 ud af 12 gårde udflyttet (evt. nedlagt). Der er ikke sket nogen videre nybebyggelse i byen, som derved er skrumpet meget ind. Bebyggelsen er nu koncentreret omkring vejen fra S mod NV. Der er ikke antydning af, at der har været bebyggelse i den NØ ende af byen (i form af veje og tofter). Skelsystemet er delvis opløst.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☐ udskiftningshegnene ☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større overdrevsareal ☐ større skovareal ☒ størsteparten opdyrket ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

Ejerlav: Agernæs

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Agernæs	Otterup	Krogsbølle

STATISTIK

Areal: 527 ha, heraf opdyrket 1688: 31%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	181	56	63	

Bebyggelsesenheder:

		1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		15	21[1]	22	21	12	5
Huse:			4		14		
Huse m/ jord:				1		13	24
Huse u/ jord:				4		0	2
I alt:		15	25	27	35	25	31

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(80) 1664		4	16	9,1
(95) 1688	21	1		2,5
1844		12		5,3
1903	1	3	1	6,2

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	101	160	133
Børn:	48	57	57
I alt:	149	217	190

1 + en gård på 9 td. htk.

Ejerlav: Agernæs

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Krogsbølle

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1		20	4		
1844	1				11	13		
1903	2	4			3	22		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 527 ha. store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 31%, hvilket er i overensstemmelse med ejerlavets store indhold af strandenge samt dyrkningssystemet: alsædebrug i to vange. Ejerlavet takseredes i 1688 til 56 tdr. htk. og i 1844 tilsvarende til 63 tdr. htk. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 abnormt højt. Muligvis er der ikke sket landgildenedsættelseri forbindelse med oprettelsen, under Kørup gods, af avlsgården Egebjerggård, der omkring 1660 fik hovedgårdsstatus. I 1673 blev Egebjerggård skilt ud fra Kørup gods og de to hovedgårde blev gjort lige i hartkorn. At dømme ud fra ejerlavsgrænserne har Egebjerggård (eller Einsidelsborg) lagt beslag på ganske store dele af bondejorden ved denne lejlighed. Også grænsen mod Tørresø bærer præg af regulering og gårdene i begge byer blev da også egaliseret på ét niveau inden 1664. To marknavne på Agernæs Søndermark, Strøby og Esperup, vidner formentlig om en tidlig centralisering af bebyggelsen. Byen blokudskiftedes år 1800 og siden er næsten samtlige gårde flyttet ud.

I løbet af 1500-tallet samlede Kørup gods i Agernæs by og i 1617 var godset nået op på 22 gårde, 5 små bol og 1 hus. I 1664 tilhørte hele byen, på nær præstegården, Kørup/Einsidelsborg og denne situation holdt sig endnu i 1844, ligesom langt størsteparten af byen endnu var i fæste i 1903.

Antallet af gårde i 1610 er formentlig eksklusive en række skattefri hoveribønder. I øvrigt synes gårdtallet svagt faldende fra 1617 til 1664 givetvis i forbindelse med Egebjerggårds oprettelse. Med sikkerhed vides 13 tdr. htk. lagt under Egebjerggård omkring denne tid. I 1669 nævnes det, at nogle gårde har været øde i lang tid.

Mellem 1774 og 1800 daler gårdtallet fra 21-22 til 12, et antal der falder til 5 i 1903. Ganske vist opvejer hustallets ekspansion fra 1844 til 1903 en del af gårdtallets fald, med alligevel ses befolkningens antal at være taget af fra 1845 til 1901.

Denne abnorme udvikling står i forbindelse med en række egaliseringer og omstruktureringer. Byen egaliseredes første gang mellem 1617 og 1664 og anden gang mellem 1773 og 1800. Den egaliserede struktur holdt sig endnu frem til 1844. Gårdstørrelsen var i 1688 påfaldende lille. Agernæs udgjorde, sammen med Tørresø, Agernæs sogn og birk i 1400-tallet og frem i 1600-tallet. Agernæs kirke blev nedrevet i 1600-tallet. Ved inddæmningsarbejder o. 1780 mistede Agernæs sit kystorienterende præg.

Ejerlav: Agernæs

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Krogsbølle

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	x	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: særlig interesse

1) Anlægstype. Den middelstore kirke adelby er centralplaceret i sit ejerlav med strandenge/kyst orientering. I løbet af 1600-tallet har hovedgården Einsidelborg gjort et stort indhug i det oprindelige ejerlav. Marknavnene Strøby og Esperup vidner om nedlagte middelalderbebyggelser. Byformen er den almindeligt forekommende slynget vejby type.

2) Udviklingstype. Landsbyen domineredes fra 1600-tallets begyndelse og endnu i 1903 af Kørup/Einsidelsborg. Den gennemløb som følge heraf flere egaliseringer og voldsomme omstruktureringer, hvoriblandt kan nævnes, at kirken (og birket) nedlagdes.

Sammenfattende drejer det sig om en noget speciel anlægstype, hvis udvikling på markant vis afspejler en serie bebyggelseshistoriske udviklingstrin.

Relikt-vurdering: interesse

1) Bytomten er opløst.

2) Kulturlandskabet er i dag præget af inddæmningen.

3) Særlige relikter: hospital fra 1855?

4) Arkæologiske interesser: De middelalderlige landsbytomter Esperup og Strøby, Agernæs kirke og kirkegård, adskillige frilagte gårdtomter.

Agarnas
Trsf

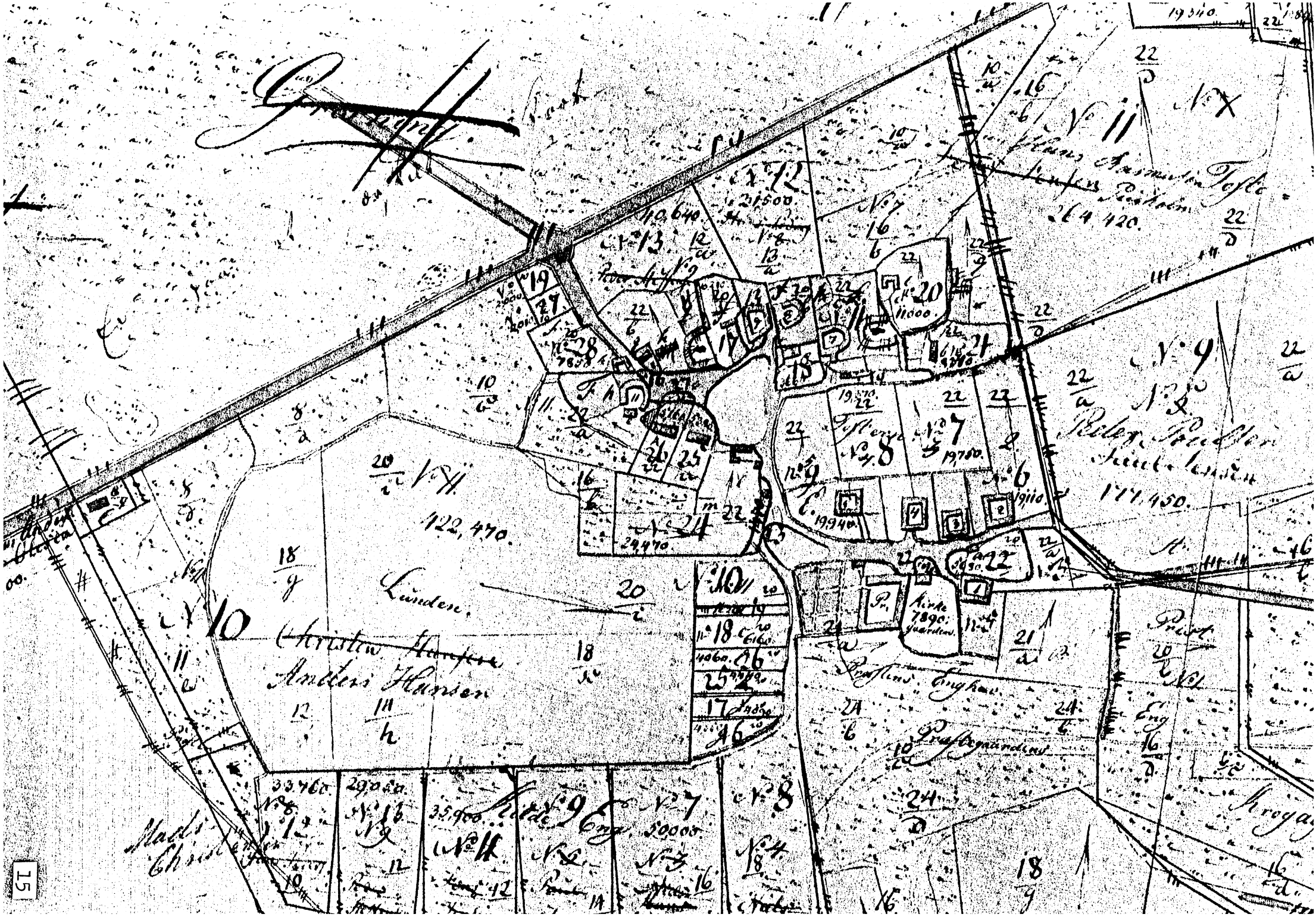
Lunden
Christian Hansen
Anders Hansen
Graf Reventlow
Graf Reventlow Eingang
Kirche
Pastorat
Schule
Kroga

ERNÆS FLAK

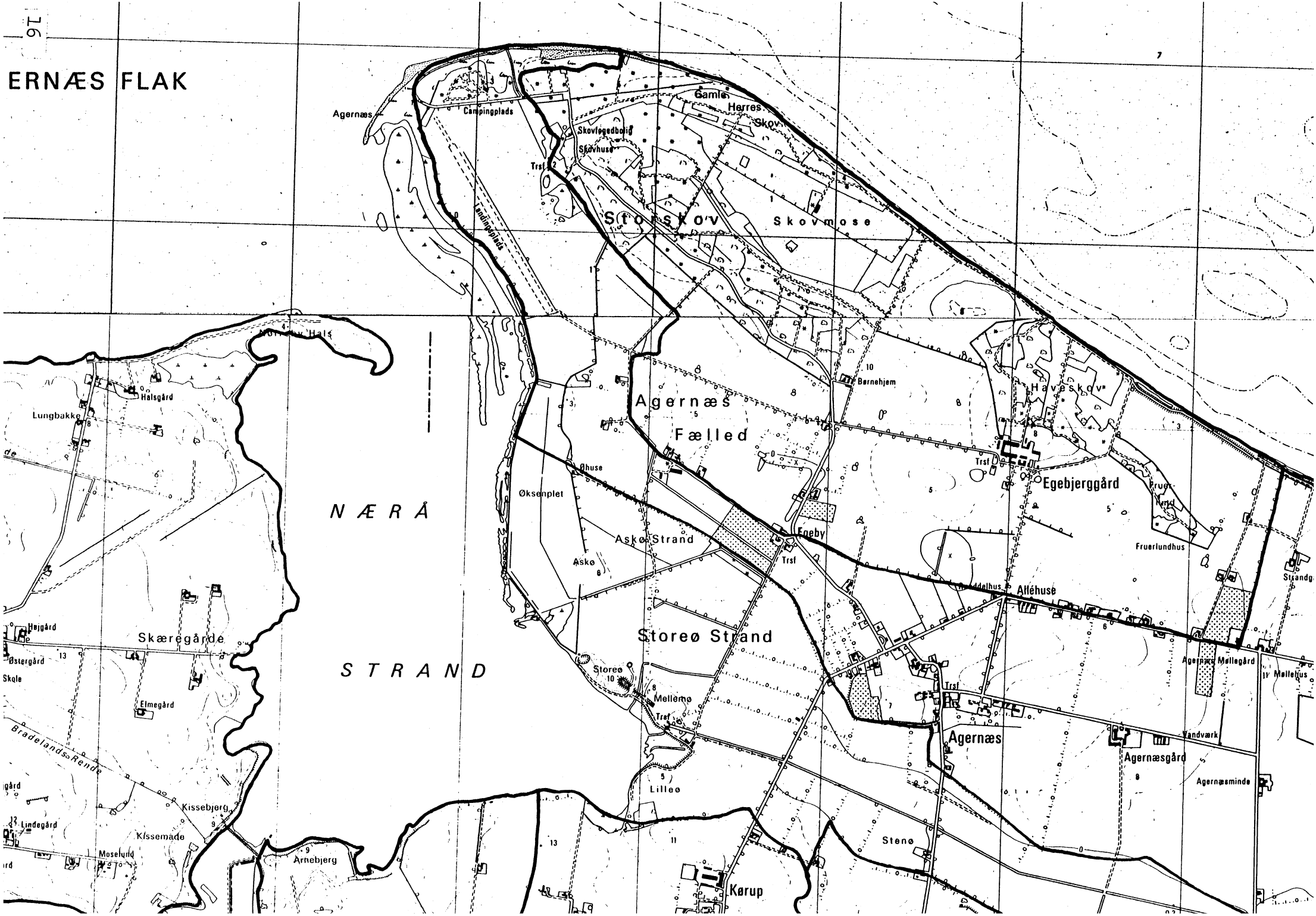
Agernæs
Campingplads
Gamle Herres Skov
Skovfogedbolig
Skovhuse
Trsf
Landingsplads
Storskov
Skovmose
Børnehjem
Havreskov
Agernæs Fælled
Halsgård
Lungbakke
Øhuse
Øksenplet
Askø Strand
Askø
Egeby
Trsf
Egebjerggård
Fruerlundhus
Alléhuse
NÆRÅ
STRAND
Storeø Strand
Storeø
Mellemø
Lilleø
Stenø
Kørup
Agernæs
Agernæsgård
Agernæs Møllegård
Vandværk
Agernæsminde
Skæregårde
Højgård
Østergård
Skole
Elmegård
Bradelandsrende
Kissebjerg
Kissemade
Lindegård
Moselund
Arnebjerg

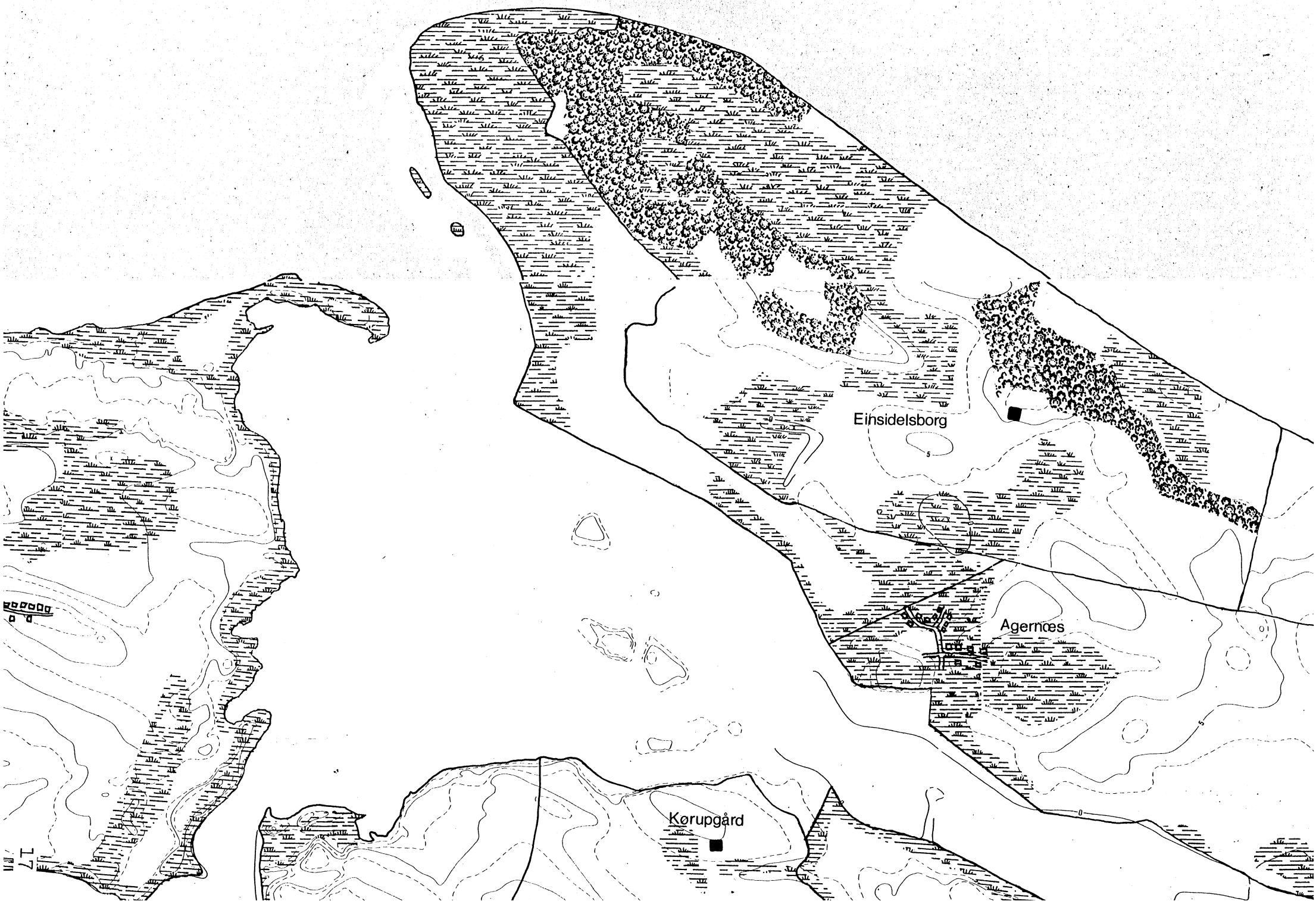
Einsidelsborg
Agernæs
Kørupgård

BEDERSLEV

Ejerlav: Bederslev

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Bederslev

Navn:	Navnetype:
Bederslev	-Lev

Bemærkninger:

Bederslev er nævnt første gang 1391 i formen Bedesløf. Forleddet er genitiv af et prsonnavn uvist hvilket. Efterleddet er -lev, glda. lef, som formentlig betyder arvegods. Bebyggelsesnavne på -lev anses for dannet før vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby med kirke	omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til udflytterlandsbyerne, ikke er anlagt ved udflytning. Bederslev er tillige kirkeby.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Bederslev

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Bederslev

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby

Byen er en uregelmæssig vejby, der ligger langs den NS-gående vej midt mellem flere højdedrag. Vejen deler sig midt i byen til 2 S-gående veje, hvorved dannes en fortelignende plads, men med en gård og flere huse inden i og kun 1 gård uden om. Gårdene ligger uregelmæssigt spredt langs vejene dog er der en vis regelmæssighed i gårdenes placering i den Ø. af de S gående veje. Husene ligger mest omkring den fortelignende plads. Kirken ligger som en af de to nordligste bygninger i byen.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

En engområde på den Ø. side af byen.

c. Udskiftning

år: 1796 figur: Stjerneudskiftning, marken V for byen og en del af markerne S og Ø herfor er stjerneudskiftet resten blokudskiftede.

d. Udflytning 0/2

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 2 udflyttere S for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: trevangsbrug 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten, gennemskåret Ø-V af to tunneldale og 2 ekstramarg. af-vandingsløb to Ø-V-løbende åse.

jordbund: Smeltevandssand med moræneler.

naturlig afgrænsning: Ja - til alle sider.

☒ overvejende agerjord

☐ overvejende med større indhold af

☐ blandingsøkonomi med pletvis er der engområder, dels Ø. for byen, dels i det V. grænseområde.

Ejerlav: Bederslev

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Bederslev

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Kun 2 af byens 15 gårde er flyttet ud, et par andre flyttet inden for deres gårdtomt. Enkelte huse nybygget i den V-del af det forteligende plads, men ellers ingen nybyggeri af betydning. Vejsystemet intakt. Skelsystemet delvis opløst, men også udvidet hvor der er nybyggeri. Kirken ligger stadig isoleret i den N-del af byen.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En stor del af stjerneudskiftningens hegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Et større areal i den NV-del af ejerlavet er plantet til med nåleskov.

Ejerlav: Bederslev

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Bederslev

STATISTIK

Areal: 468 ha heraf opdyrket 1688: 69%

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	141	113	76	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10[2]	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	19[1]	15	15	17	15	15	14
Huse:		1	7		11		
Huse m/ jord:						13	19
Huse u/ jord:				9		0	4
I alt:	19	16	22	26	26	28	37

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(47)	1664	1	5	9	9,4
(41)	1688	4	9	4	6,6
	1844	5	10		4,7
	1903	8	6		3,8

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	95	110	145
Børn:	42	38	30
I alt:	137	148	175

1. Evt. incl. Vellinge.
2. 1568-72 15 gårde.

Ejerlav: Bederslev

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Bederslev

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	3		11	7			1	
1844		1					15	12
1903	13	22					1	1

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 468 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 69%. I overensstemmelse hermed rummer ejerlavet meget få og små engarealer. I 1688 vurderedes ejerlavet som følge af den høje opdyrkning til ikke mindre end 113 tdr htk, en taksering der i 1844 nedsattes til 76 tdr. Ejerlavet dyrkedes i 1688 i almindeligt trevangsbrug. Ejerlavet er overalt naturligt afgrænset og der er ingen spor efter grænseændringer eller udflytterbebyggelser. Byen stjerneudskiftedes i 1796 og siden er enkelte gårde udflyttede.

I 1447 omtales væbneren og herredsfogeden Knud Jensen af Bederslev. Han erhverver i 1451 et byggested (ødegård) i byen. Samtidig synes 1 gård i byen at have fulgt Krogsbøllegård. I senmiddelalderen dominerede byen imidlertid af selvejere, hvoraf der i 1502 var 6. Kronen besad herudover 1 fæstegård, medens Skt. Knuds Kloster og Bederslev kirke og præsten besad hver 1 gård. Endnu i 1664 var kronen totalt dominerende i byen, der stadig rummer 3 selvejerbønder, hvoraf den ene besad en gård på 17 tdr. htk. - måske den tidligere væbnergård.

Efter krongodsauktionen i 1700-tallet blev Gyldensteen dominerende godsbesidder med i 1783 ialt 13 gårde. Senere overgik byens gårde til Kørup. Overgangen til selveje skete i det 19. årh.'s anden halvdel.

Antallet af gårde synes stort set uforandret fra 1511 til 1903, idet der dog i 1688 nås et maksimum på 17 gårde (incl. 2 småbol). Hus- og befolkningstallets ekspansion ligger i underkanten af det normale for herredet.

Byens gårde var i 1688 noget større end herredsgennemsnittet, men med en meget betydelig størrelsesspredning. Byen synes egaliseret i forbindelse med udskiftningen.

Ejerlav: Bederslev

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Bederslev

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	x	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse

1) Anlægstype: Den middelstore kirke-adelby af den før-vikingetidige navnetype -lev er centralplaceret i sit ejerlav med en mindre engstrækning. Byformen er en regelmæssig og sluttet udgave af den slyngede-vejby type. Byen havde i 1688 alm. trevangsbrug.

2) Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejerbønder, omend den i 1400-tallet husede en væbnergård. Efter reformationen var kronen dominerende godsbesidder og efter frasalget af krongodset i 1700-tallet overtog Gyldensteen, senere Kørup byen. Byen egaliseredes ved udskiftningen. Som følge af den sene overgang til selveje er byens udvikling i det 19. årh. meget træg.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype med en forholdsvis træg udvikling.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

1) Bytomten er velbevaret, idet dog en række gårde er flyttet over mindre afstande, foruden 2 helt udflyttede. Skelsystemet delvis opløst.
2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af stjerneudskiftningens hegn.
3) Særlige relikter: kirken - nybygget i 1880'erne.
4) Arkæologiske interesser: enkelte frilagte gårdtomter.

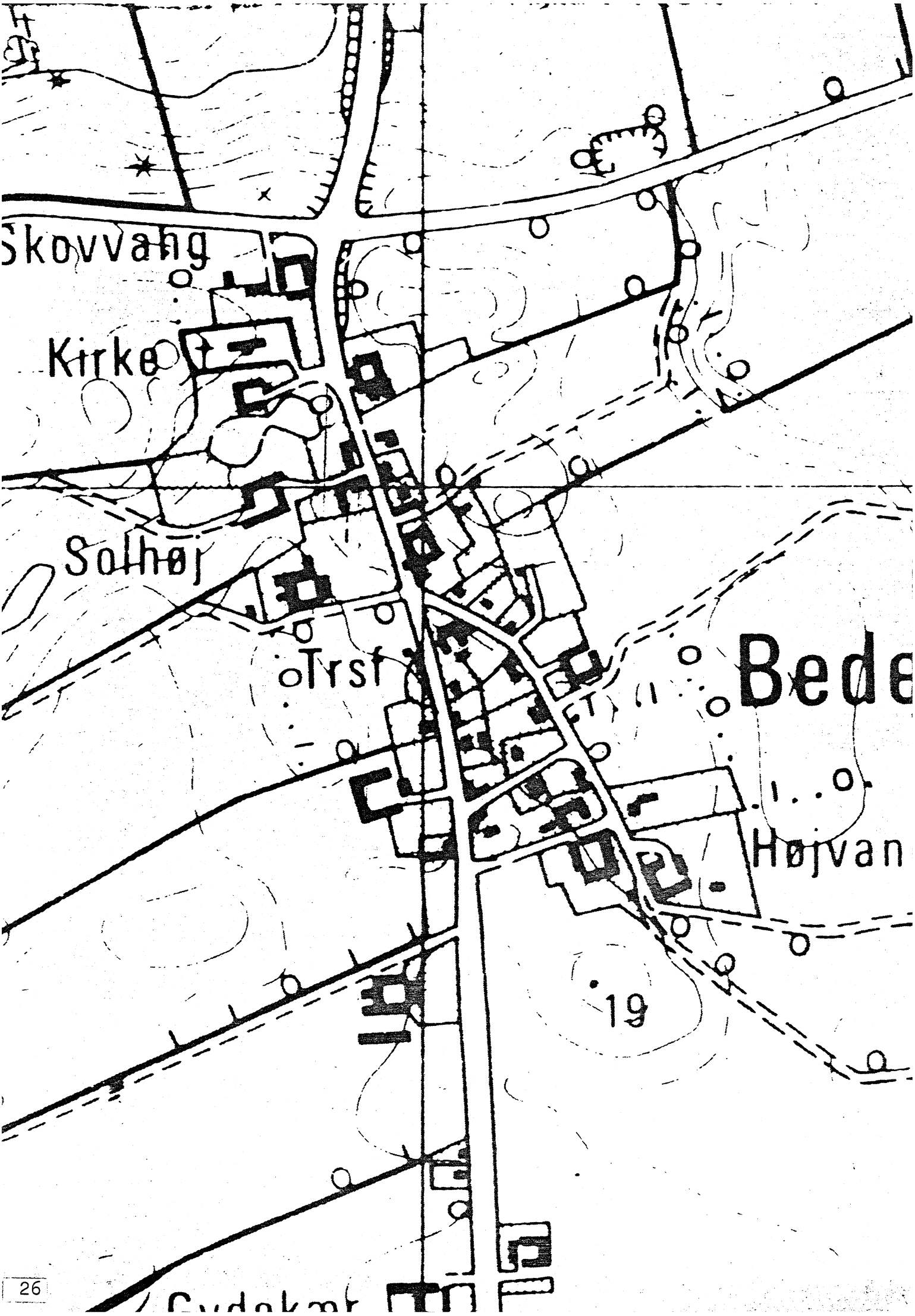
Skovvang
Kirke
Solhøj
Trst
Bede
Højvan
19

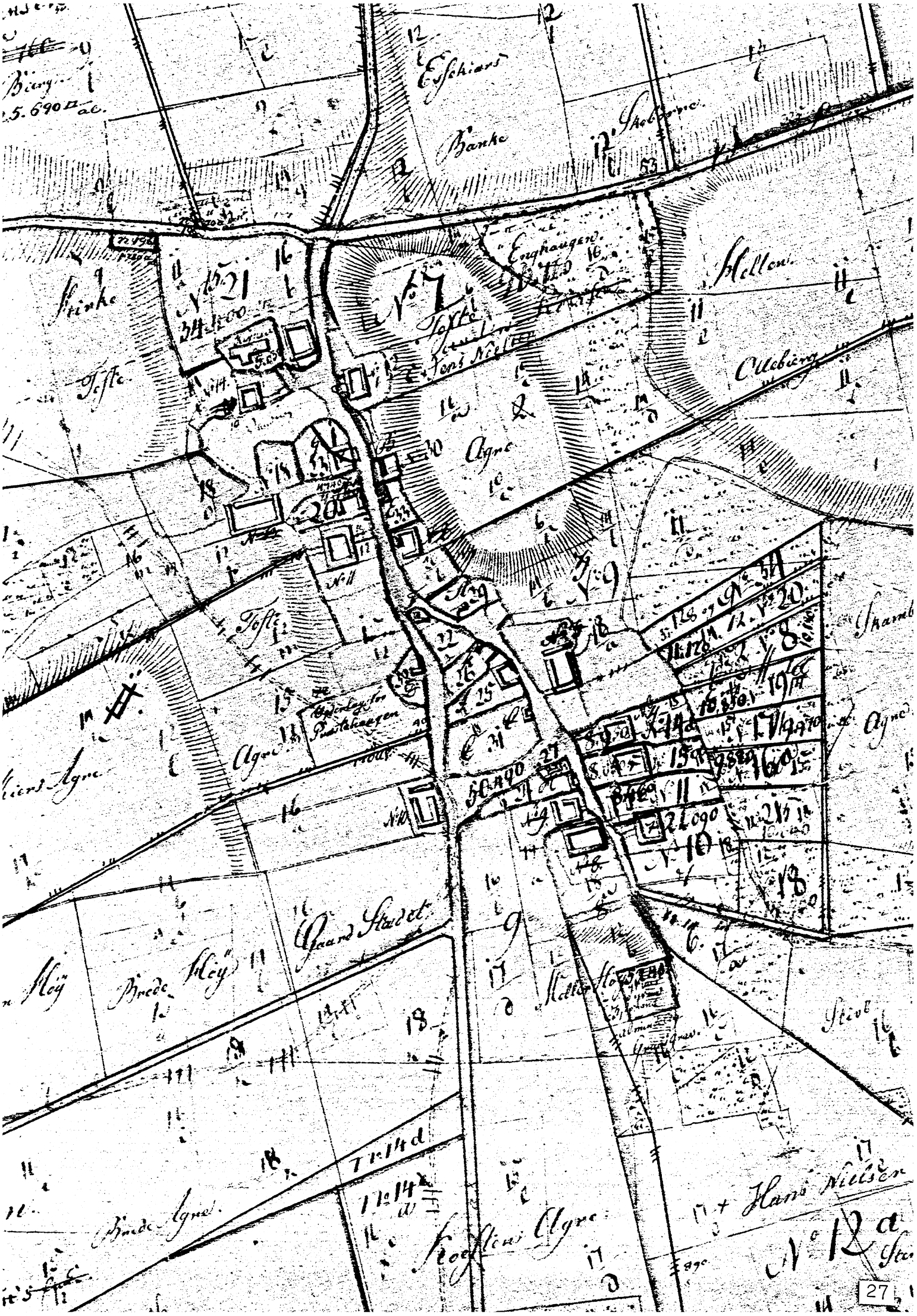
Eschiars
Banke
Engbaugen
Hellen
Ollebierg
Agne
Grand Stadet
Hans Nielsen
Nº 12 a

Kørup
Nymarksgård
Trsf
27 km
26 km
25 km
24 km
23 km
22 km
21 km
Rosenlund
Gyngstrup
Elkegård
Skole
Kirkebakke
Kirke
Gyngstrupgård
Krogsbølle
Vemærkgård
Vestergård
Tornegård
Signestund
Helgård
Østergård
Lindegård
Rorslev
Bækkelund
Halkær
Stigbjerggård
Stigbjerg
Ålække
Solhjem
Bredstrup
Bredstrupgård
Gynstruplund
Rørviggård
Gundstrup
Fabrik
Vesterhøj
Bavnehøj
Gibbesskue Bakke
Hyrdeborghus
20 km
Dalene
Kærsinggrave
Kærsinggård
Bedegård
Hedegård
Uggerslev Hede
Skovvang
Skovfogedbolig
Kirke
Vellinge Huse
Højbo
Kærsinggrave Bro
Solhøj
Bedersley
Krogkær
Holemarken
Holegård
Lykkeslund
Højvang
Jættestue
Sebjerg
Gydekær
Gåsasten Jættestue
Dambhave
Vesterlykke
Gammel Kappendrup
Kappendrup Kirke
Kappendrup
Emmelevgård
Lundsgård
Emmelev
Gyrup Mellegård
Rensningsanlæg
Ringå
Gyrup
Uggerslevgård
Lundekær
Uggerslev
Petersminde
Silo
Kristiansgave
Marbæk
Brandsby
Trsfst
Birkely
Brandstruphus
Kildevang
Skole
Hjadstrup
Anneksminde
Bjerghy
Bulsbjerg
Langebjerg
Kåregård
Bastrup Huse
Bastrup
Jydegårde
Ny-Damgård
Kristiansminde
Stormose
Rosenly
28

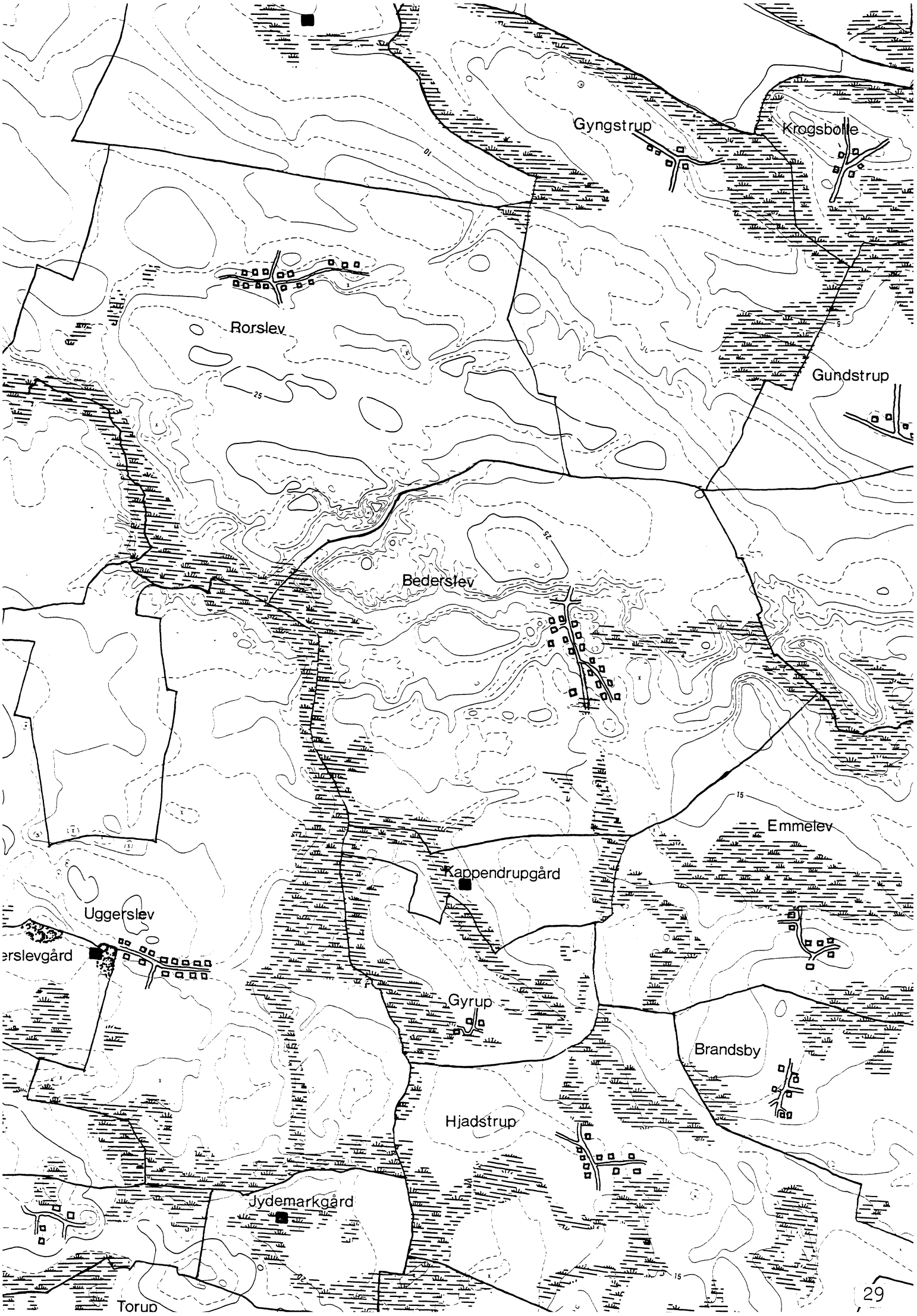
Gyngstrup
Krogsbølle
Rorslev
Gundstrup
Bederslev
Emmelev
Kappendrupgård
Uggerslev
erslevgård
Gyrup
Brandsby
Hjadstrup
Jydemarkgård
Torup

BELDRINGE

Ejerlav: Beldringe

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

Navn:	Navnetype:
Beldringe	-inge

Bemærkninger:

Beldringe er nævnt første gang 1472 i formen Beldringæ. Forleddet er sandsynligvis et mandsnavn Baldær. Efterleddet er -inge, en afledningsendelse som sammen med forleddet kan være 1) Oprindeligt indbyggernavn. 2) Oprindelig stedbetegnelse afledt af indbygger- eller slægtsnavn på -inge. 3) Oprindeligt naturnavn. 5) Oprindelig stedbetegnelse. Bebyggelsesnavne på -inge anses for dannet før vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby ?	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

Beldringe er overvejende naturligt afgrænset, men dens lidt "udskudte plads i et lille hjørne af sognet kunne måske tyde på, at den var en udflytterbebyggelse. En adelby er en landsby, som i modsætning til udflytterbebyggelserne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Beldringe

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby.

Bebyggelsen ligger omkring en uregelmæssig forte med større og mindre veje ud fra. Bebyggelsen ligger nord/nordøst for 4-vejsnettet, som om den sydvestliggående større vej er meget ny.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Byen ligger ikke klart op til et engområde.

c. Udskiftning

år: 1795 figur: Blokudsk. strimeludsk. Udskiftningerne er store samlede stykker, hvad angår gårdenes jord. Husenes jord er blevet puttet ud i periferien af ejerlavet.

d. Udflytning 3 gårde.

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, med tunneldal mod S.

jordbund: Moræneler.

naturlig afgrænsning: Overvejende naturlig afgrænset.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med agerjord og engjord.
En mindre skov i ejerlavets sydøstlige del.

Ejerlav: Beldringe

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ delvis bevaret ☐ opløst ☐ opløst og nybebygget

2 af de 5 gårde ligger på deres plads, de på org. I-kortet mærkede nr. 2 og 5. De resterende 3 er flyttet ud fra bykernen, men ikke mere end nogle få hundrede meter, hvilket sikkert skyldes udskiftningsformen. Der er tilsyneladende opstået en gård. Toften fra gård 1 er bebygget med huse. Tofterne fra gård 3 og 4 optaget af lufthavnsbygningen. Byen har mistet sit vejfortebypræg og ligner nu en usammenhængende bebyggelse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

Kun få er bevaret i den Ø del.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

En stor del af ejerlavet er optaget af Beldringe flyveplads (1/5).

Ejerlav: Beldringe

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Lunde

STATISTIK

Areal: 210 ha, heraf opdyrket 1682: 58%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	34	46	44	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10[1]	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	6	5	5	5	5	5	5
Huse:	2	1	3		5		
Huse m/ jord:						5	7
Huse u/ jord:							4
I alt:	8	6	8	5	10	10	16

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(60) 1664		4	1	6,8
(60) 1688		3	2	9,2
1844	1	2	2	8,2
1903		3	2	9,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	35	52	81
Børn:	12	29	41
I alt:	47	81	122

1. 1568-72: 5 gårde 1 hus.

Ejerlav: Beldringe

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Lunde

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	1		4	3				
1844		1					5	4
1903	5	11						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 210 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket 52%. Byen havde da almindeligt trevangsbrug. Ejerlavet takseredes i 1688 til 46 tdr. htk. og i 1844 tilsvarende til 44 tdr. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 påfaldende lavt. Den lille adelby er overvejende naturlig afgrænset, og der synes ikke at være tale om udparcelleringer (dog muligvis Tåstrup).

Byen blokudskiftedes i 1795 og siden er halvdelen af gårdene udflyttet/nedlagt.

I dag er byen og ejerlavet præget af lufthavnen Beldring.

Størstedelen af byen hørte i senmiddelalderen under kronen, nemlig 2 selvejergårde og 1 fæstegård. De to sidste gårde i byen hørte under henholdsvis Lumby Kirke og Dalum Kloster. Med reformationen blev kronen således enebesidder i byen. Med de store krongodsauktioner i 1700-tallet overgik byen til private godser, nemlig i 1844 Nislevgård, Dallund og Gyldensteen. Overgangen til selveje forløb således sent i byen.

Antallet af gårde er i overensstemmelse hermed stort set uforandret fra 1511 til 1903, ligesom hustallet kun vokser i beskedent omfang i det 19. århundrede. Ejendommeligt nok synes befolkningstallet derimod at vokse i mere end normalt omfang.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store. På trods af de centraliserede besiddelsesforhold synes byen aldrig egaliseret.

Ejerlav: Beldringe

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	X	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: interesse

1) Anlægstype.

Den lille adelby af før-vikingetids navneendelsen -inge er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byformen er uregelmæssig vejforteby.

2) Udviklingstype.

Byen domineredes i senmiddelalderen af kronen og gejstlige institutioner. I 1664 var kronen endnu enebesidder. En meget sen overgang til selveje bevirker en forholdsvis træg udvikling i det 19. århundrede.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig ikke særlig typeren anlægstype med træg udvikling.

Relikt-vurdering: interesse

1) Bytomten er kun delvis bevaret og i dag præget af lufthavnsbygninger.

2) Ejerlavet er ligeledes præget af lufthavnsanlægget.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: -

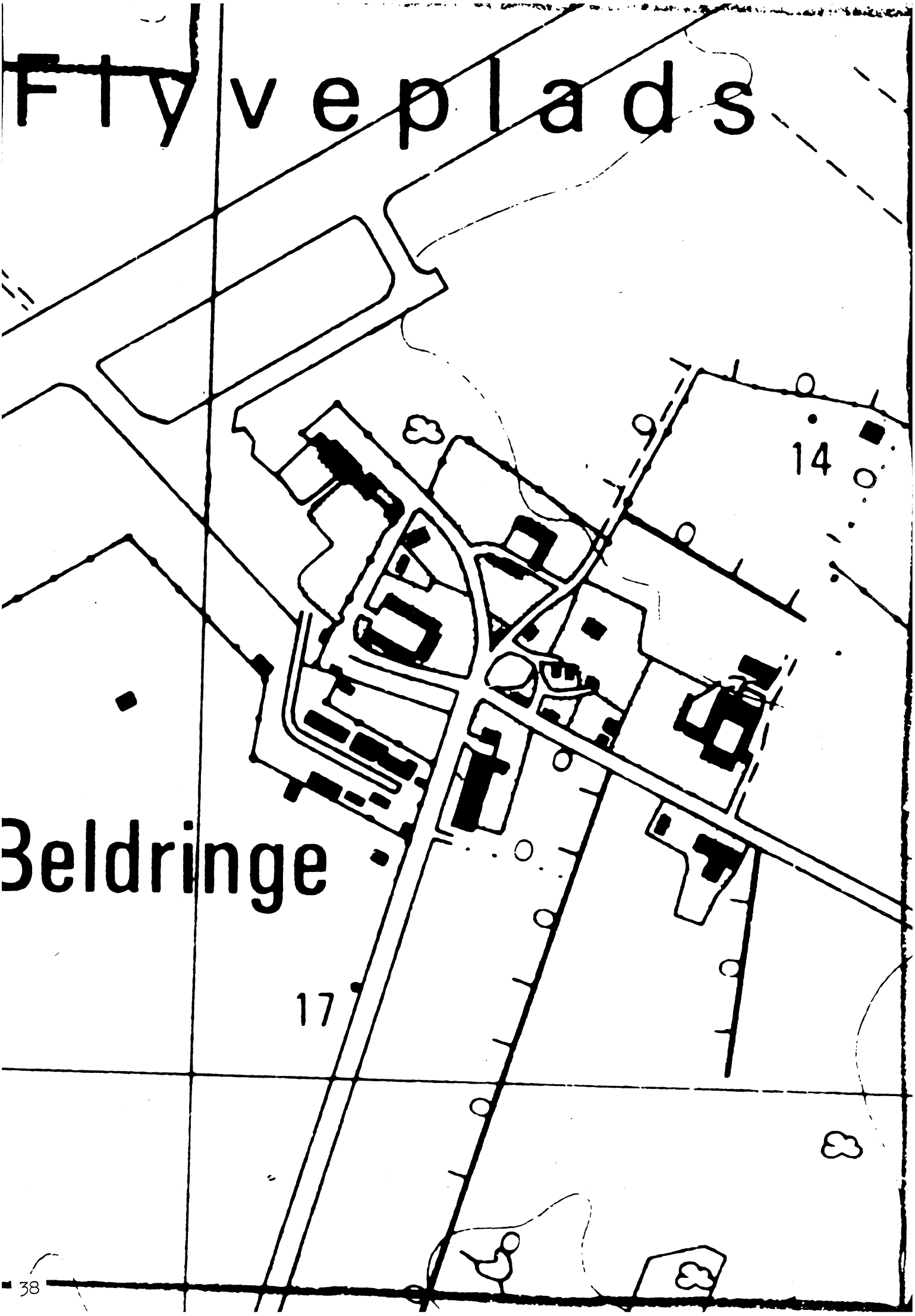
Flyveplads
14
Beldringe
17

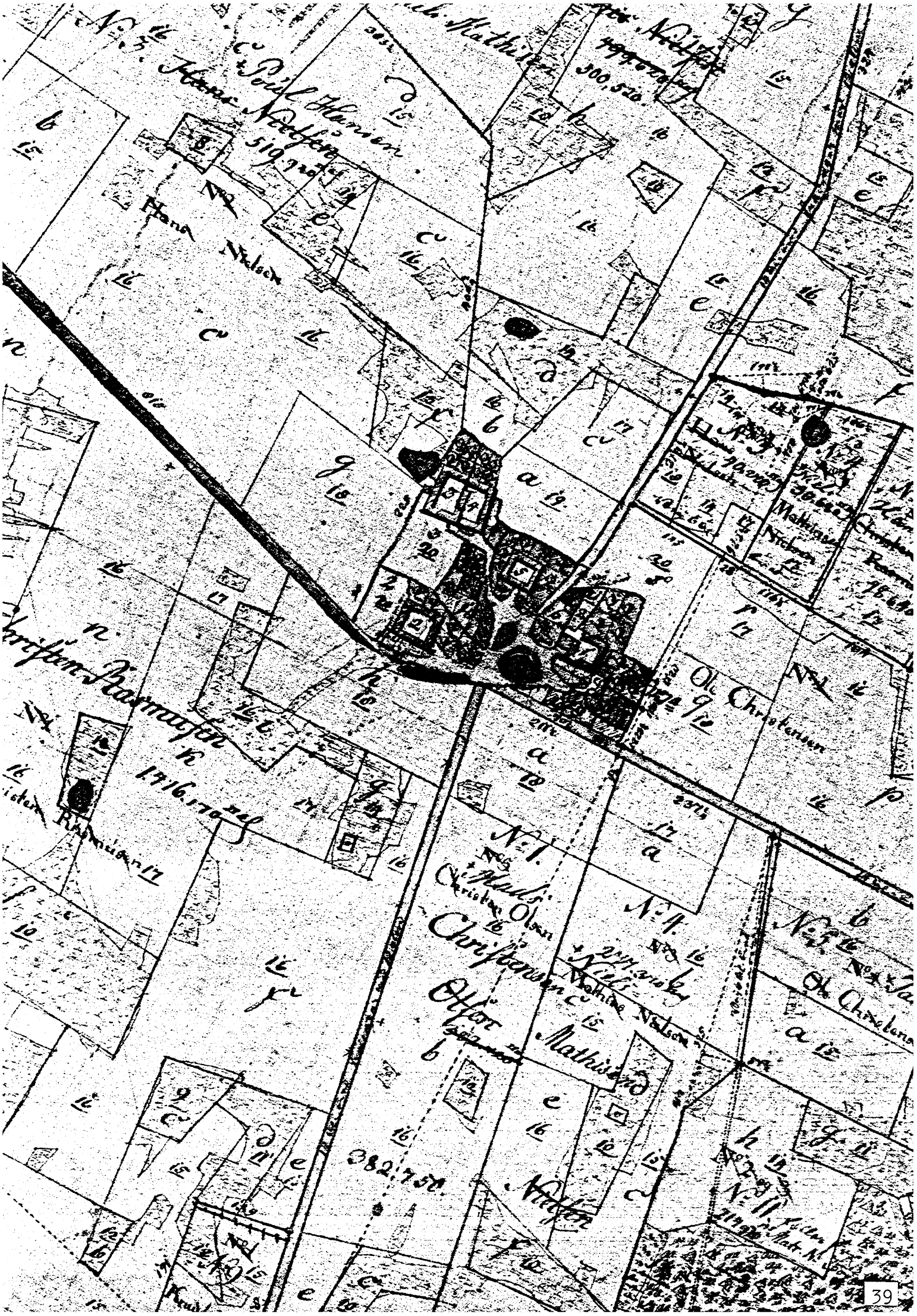
Paul Hansen
Hans Nielsen
Christen Rasmussen
Ole Christensen
Christen Olsen
Mathias Nielsen
Mathias Nielsen
Mathias Niel

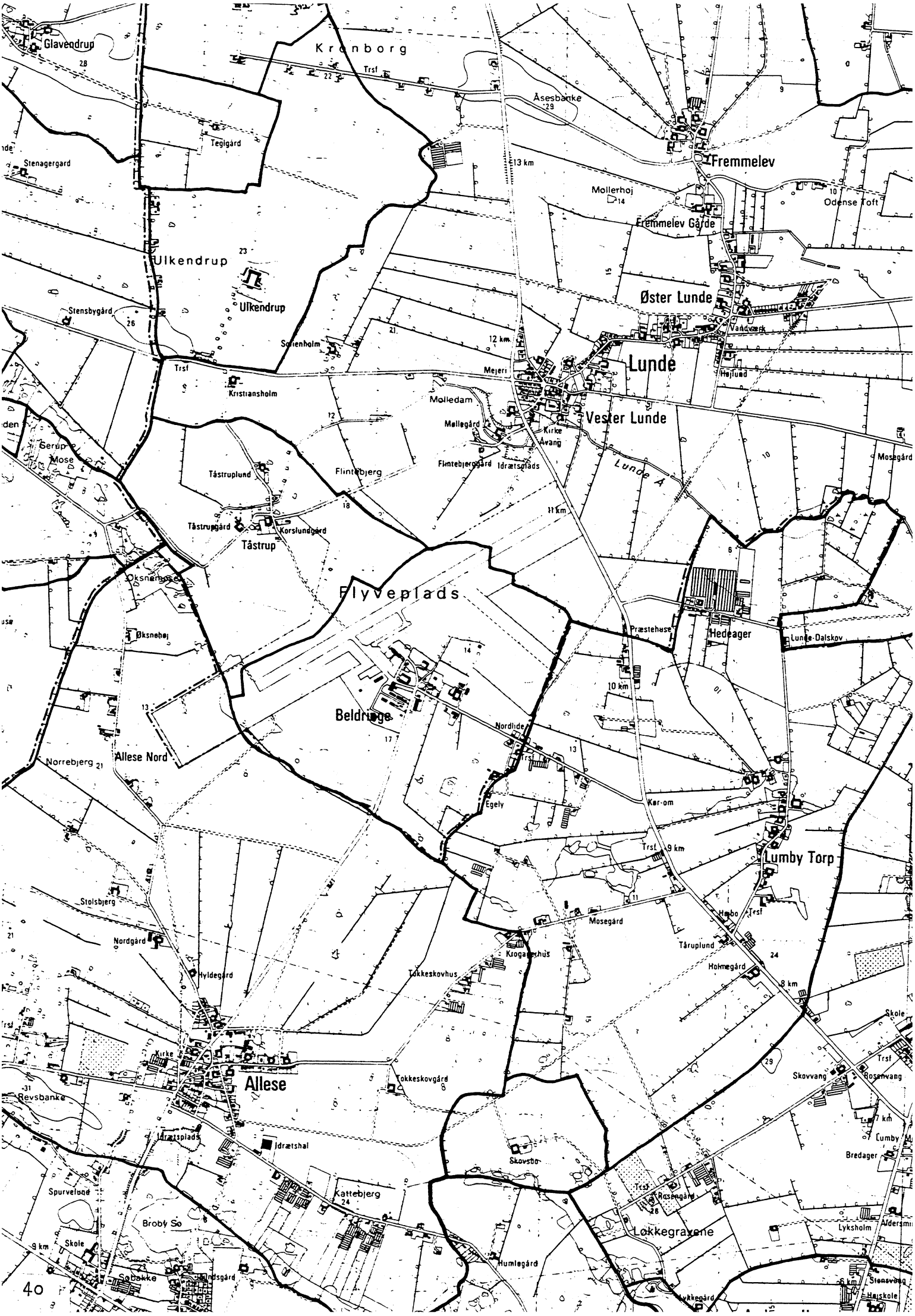
Glavendrup
Kranborg
Trsf
Åsesbanke
Tegigård
Stenagergard
Fremmelev
Mollerhøj
Odense Toft
Fremmelev Gårde
Ulkendrup
Øster Lunde
Stensbygård
Vandværk
Lunde
Højlund
Mejeri
Kristiansholm
Molledam
Vester Lunde
Mollegård
Kirke Hvang
Serup
Mose
Tåstruplund
Flintebjerg
Flintebjerggård
Idrætsplads
Lunde Å
Mosegård
Tåstrupgård
Korslundgård
Tåstrup
Øksnehøj
Flyveplads
Præstehuse
Hedeager
Lunde-Dalskov
Beldrupgå
Nordhide
Norrebjerg
Allese Nord
Egely
Kar-om
Lumby Torp
Stolsbjerg
Nordgård
Hyldegård
Tokkeskovhus
Krogagerhus
Tåruplund
Hobo
Hokmegård
Skole
Kirke
Allese
Tokkeskovgård
Revsbanke
Skovvang
Rosenvang
Idrætsplads
Idrætshal
Skovsbo
Bredager
Spurvelund
Kattebjerg
Broby So
Rosegård
Løkkegrave
Lyksholm
Skole
Sobakke
Humlegård
Stensvang
Højskole

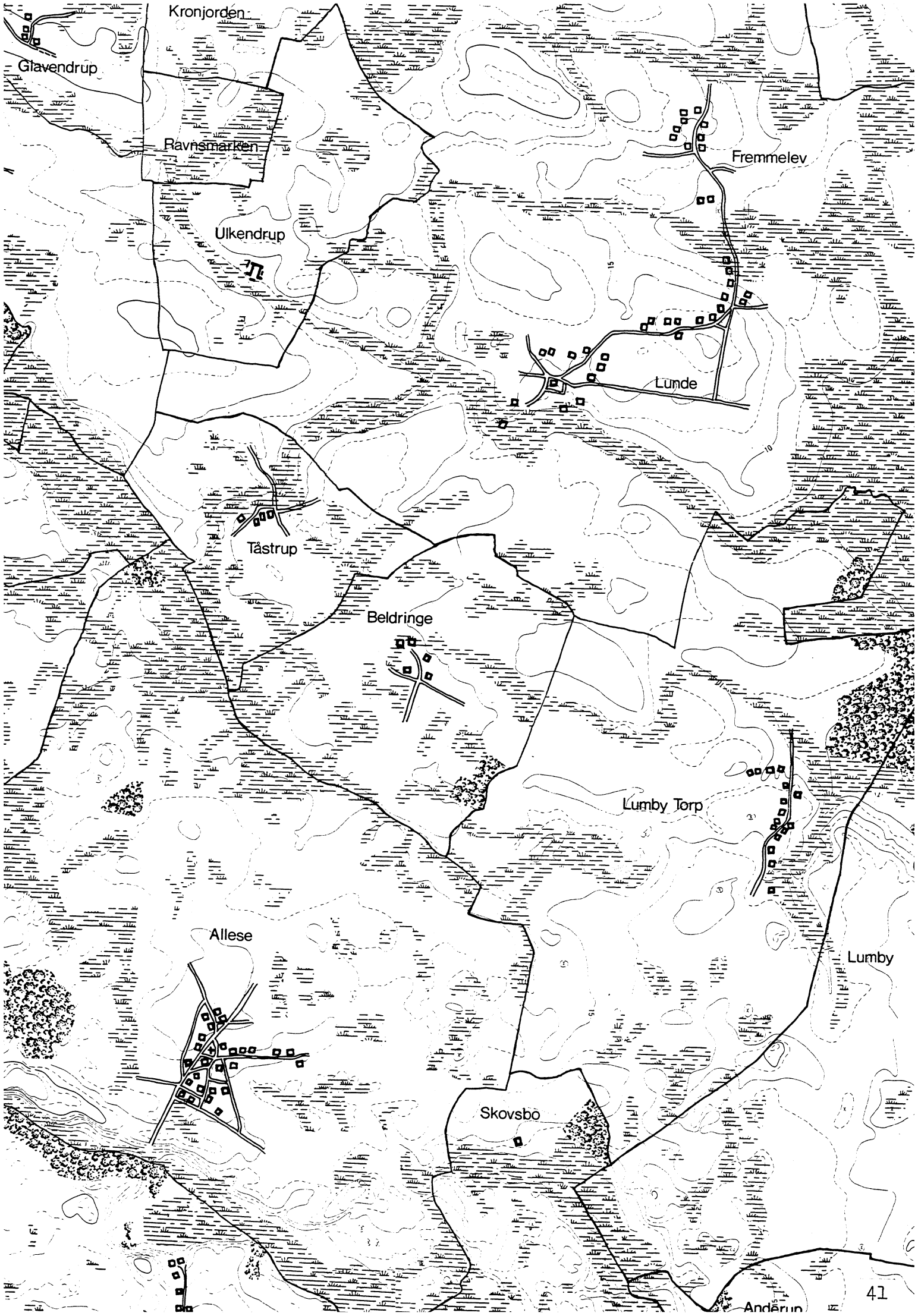
Kronjorden
Glavendrup
Ravnsmarken
Fremmelev
Ulkendrup
Lunde
Tåstrup
Beldringe
Lumby Torp
Allese
Lumby
Skovsbo
Anderup

BLADSTRUP

Ejerlav: Bladstrup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

Navn:	Navnetype:
Bladstrup	-torp

Bemærkninger:

Bladstrup er nævnt første gang 1443 i formen Blastorp. Forleddet er rimeligvis genitiv af et personnavn. Som en mulighed kan nævnes helgenavnet Blasius. Efterleddet er -torp, som betyder udflytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i middelalder eller vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Udflytterbebyggelse	Middelalder.

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en fra adelbyen udflyttet bebyggelse. Bladstrup ser ud til at være udflyttet fra kirke-adelbyen Hjadstrup.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Bladstrup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Rektangulær, reguleret vejby.

Byens gårde placerer sig alle 9 nogenlunde regelmæssigt på begge sider af den østvestgående vej, med 5 på den sydlige side og 4 på den nordlige. 3 af gårdene ligger dog tæt samlet i den vestlige ende af byen. Husene ligger spredt mellem gårdene. Byen er omgivet af højdedrag på 3 sider.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1800 figur: Blokudskiftning, uregelmæssige blokke.

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 4 gårde udflyttet, dels lige Ø for byen, nord-øst for denne og sydvest herfor.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, med en udtørret smeltevandssø mod V.

jordbund: Moræneler, med små forekomster af ferskvandssand og -tørv.

naturlig afgrænsning: Ja mod vest og øst, men ikke mod nord og syd.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng.

☐ blandingsøkonomi med

Engområder i ejerlavets periferi.

Ejerlav: Bladstrup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☒ opløst og nybebygget

4 ud af 9 gårde i landsbyen er flytter (evt. nedlagt) - den ene dog kun lige Ø for byen. Der er sket nybebyggelse på alle gårdtomter, men dog ikke nævneværdige nybebyggelse herudover. En vej gennemskærer fra SV mod NØ byen således, at den bliver delt i en østlig og mindre vestlig del. De fleste skel i byen bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☐ udskiftningshegnene ☒ intet af betydning

Størstedelen af u-hegnene ikke bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Ejerlav: Bladstrup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

STATISTIK

Areal: 217 ha, heraf opdyrket 1682: 53%

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	70	43 [1]	47	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	8	8	10	8 [1]	6	9	9
Huse:		1	2		3		
Huse m/ jord:				1		1	4
Huse u/ jord:				1		1	4
I alt:	8	9	12	10	9	11	17

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(50) 1664	1	6	3	7,0
(50) 1688	2	6		5,4
1844	2	7		5,0
1903	2	7		4,9

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	41	66	72
Børn:	20	42	28
I alt:	61	108	100

1) Foruden Bladstrupholm ødegård med 4 tdr. htk.

Ejerlav: Bladstrup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup.	Hjadstrup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			7	2			3	
1844	1						8	2
1903	9	8						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 217 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket 53%, svarende til gennemsnittet for herredet. Byen havde da almindeligt trevangsbrug. Bladstrup synes at være udskilt fra Hjadstrup, hvilket stemmer overens med det regulerede - af terrænet ubundne - skelforløb mellem disse byer. Marknavnene "Lystrup" syd for Bladstrup peger på en nedlagt landsby. I Lystrup nævnes en væbner fra 1361-1365. Det regulerede skelforløb mod SØ står sandsynligvis i forbindelse med nedlæggelsen af Lystrup. Bladstrup blokudskiftedes år 1800, og siden er byen delvis opløst ved udflytning.

I 1400-tallet nævnes en væbnergård i Bladstrup, måske identisk med ødegården "Bladstrupholm", der omtales i 1600-tallet. I senmiddelalderen ejede Skt. Knuds Kloster, Antvorskov Kloster og Maribo Kloster hver 1 gård i byen, medens kronen i 1537 besad 2 fæstegårde og 2 selvejergårde i byen. Efter reformationen og fremt til krongodsauktionen i 1700-tallet forblev kronen dominerende godsbesidder i byen. Endnu i 1844 var næsten hele byen fæstegods under godserne Dallund, Nislevgård og Ørritslevgård.

Gårdtallet synes stort set uforandret fra 1511 til 1688, idet 2 af gårdene i 1664 var så øde og afbrudte, at ingen ejere kendtes. Det er muligt at gårdstallet synker fremt til 1774, men forklaringen kan også være at byens 2 småbol er regnet som huse af Pontoppidan. I hvertfald lå gårdtallet i 1844 og 1903 atter på det gamle niveau. Som følge af den langsomme overgang til selveje kommer også hustallet meget sent i gang med væksten, der kun får beskedent omfang, ligesom befolkningstallet var dalet lidt i 1901 i forhold til 1845.

Gårdstørrelsen var i 1688 forholdsvis lav og byen synes aldrig egaliseret.

Ejerlav: Bladstrup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	X	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

1) Anlægstype.

Den middelstore udflytterby af vikingetids-navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byformen er den på Fyn ret sjældne regulerede vejby. Ejerlavet omfatter den nedlagte landsby Lystrups tomt.

2) Udviklingstype.

Byen husede i senmiddelalderen er landsbyhovedgård "Blandstrupholm", men synes i øvrigt domineret af klostre og kronbesiddelser. Landsbyen ramtes af den almindelige tilbagegang på sletten i senmiddelalder og nyere tid. Efter krongodsets afvikling fortsatte byen meget sent som fæstegods.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis ren anlægstype med en speciel bytomtudformning, med en for området gængs udvikling.

Relikt-vurdering: interesse

1) Landsbytomten er opløst og nybebygget.

2) Kulturlandskabet har ikke i videre udstrækning bevaret opr. træk.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: tomten af "Bladstrupholm", tomten af middelalderlandsbyen "Lystrup".

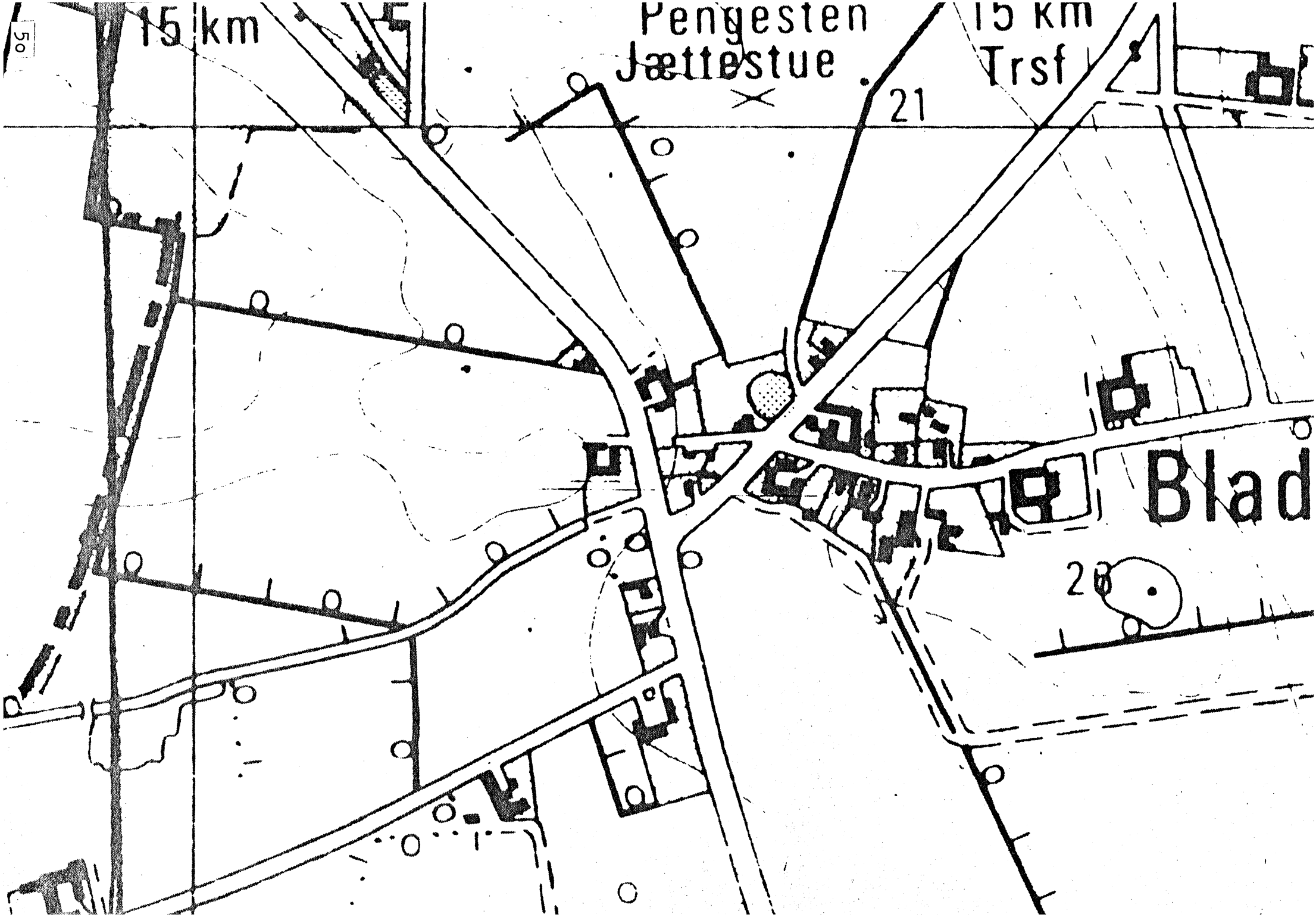
15 km
Pengesten
Jættestue
15 km
Trsf
21
Blad
20

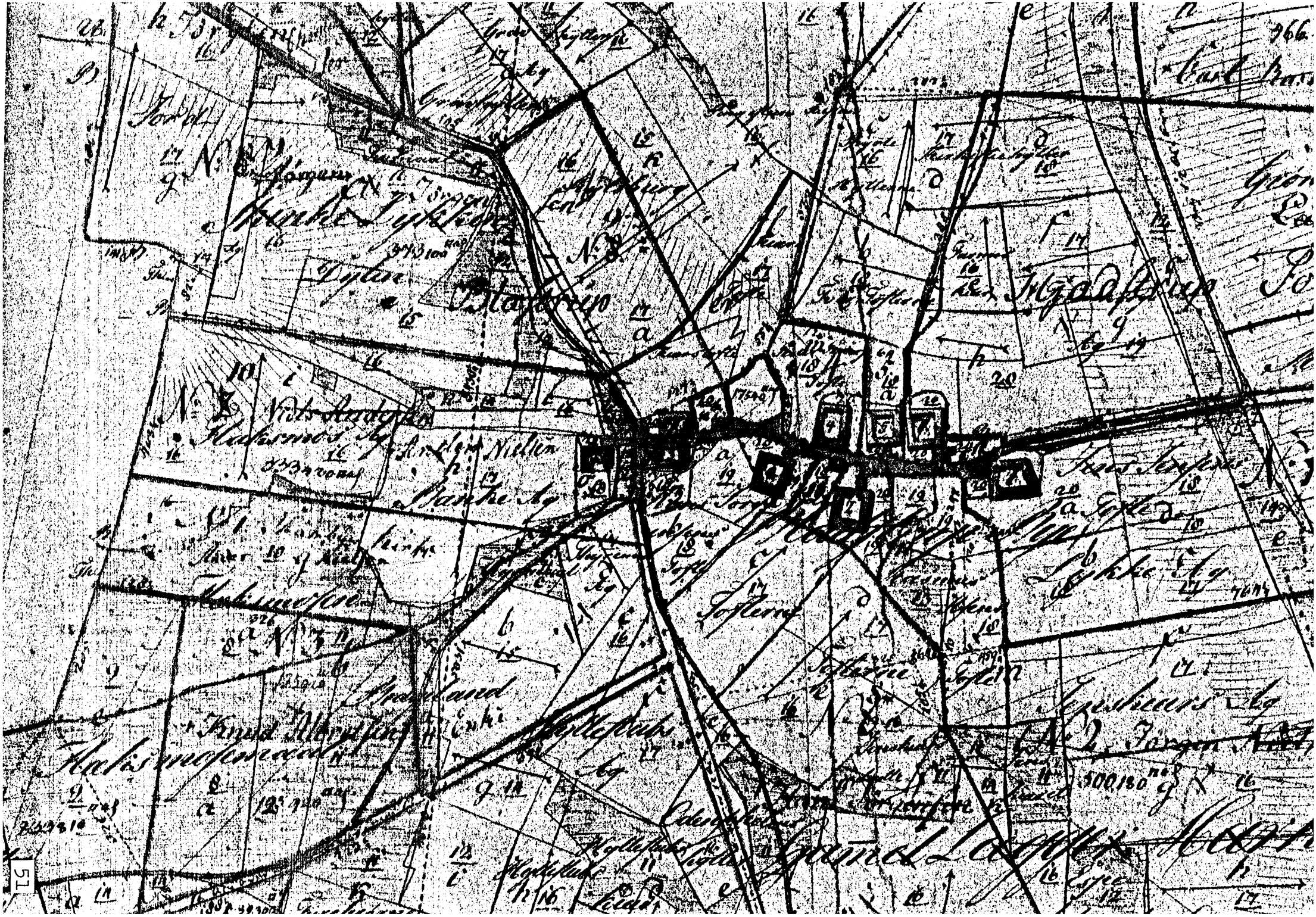

Brandsby Mark
6154
Horsebækgyde
55° 31'
6153000 m.N
Stensvang
55° 30' 29,1
6152000 m.N
Ålebæk
55° 30'
6151
55° 29'
6150
Brønd
Brønd
Bare-Brønd
Brønd
Marbæk
Trsf
Birkely
Skole
Kirke
Hjadstrup
Kildevang
Anneksminde
Bjelely
Bulsbjerg
Langebjerg
Nyby
Trsf
Jydegårde
Ny-Damgård
Kristiansminde
Trsf
Stormose
Bastrup
Bastrup Huse
Kørgård
Øksnebjergård
Rosenly
Skelmade Huse
7 Bjerrum Huse
Ærtesten
Pengesten
Jættestue
Karlsminde
Bladstrup
Nisley Mølle
Langebjerg
Torup
Vesterlund
Ellegård
Højagergård
Mensalgård
Trsf
Mariendal
Glavendrupstenen
Skibssætning
Glavendruplunden
Glavendrup
Kronborg
Trsf
Asesbanke
Fremmelev
Møllerhøj
Odense Toft
Fremmelev Gårde
Stensby
Trsf
Pedersminde
Stenagergård
Stengårdsminde
Solbakken
Teglgård
Ulkendrup
Ulkendrup
Stensbygård
Dallund Møllegård
Møllemade
Trsf
Sørenholm
Mejeri
Kristiansholm
Trsf
Frihaven
Serup
Serup
Mose
Tåstruplund
Flintebjerg
Flintebjerggård
Idrætsplads
Østerlunde
Vandværk
Lunde
Højlund
Møllegård
Kirke
Avang
Vester Lunde
Lunde Å
Mosegård

Hjadstrup
Bastrup
Jydemarkgård
Torup
Bladstrup
Kronjorden
Glavendrup
Ravnsmarken
Stensby
Ulkendrup
Fremmelev
Dallund
Lunde
Serup
15
15
10

BRANDSBY

Ejerlav: Brandsby

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

Navn:	Navnetype:
Brandsby	-by.

Bemærkninger:

Brandsby er nævnt første gang 1485 i formen Brandsby. Forleddet er enten genitiv af mandsnavnet Brand eller af mandsnavnet Brand. Efterleddet er -by, som betyder "landsby".

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Udflytterbebyggelse	Middelalder

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en fra moderbyen (adelby) udflyttet bebyggelse. Brandsby er udflyttet fra Hjadstrup.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Brandsby

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby. (!)

Byens 6 gårde placerer sig på alle sider af en mindre vejforte hvorfra veje går mod N, Ø, S og SV. I den S del af byen ligger en dobbeltgård.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Byen ligger i den V ende af ejerlavet.

c. Udskiftning

år: 1797 figur: Stjerneudskiftning, en stjerneudskiftning med markerne nærmest byen, blokfigur i den Ø og SØ del.

d. Udflytning 2

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen

2 gårde udflyttet Ø for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, med en tunneldal mod SV.

jordbund: Moræneler der for 1/3 af ejerlavet er overlejret med sand.

naturlig afgrænsning: Ja mod Ø og V, men ikke mod N og S.

☒ overvejende agerjord.

☐ overvejende med større indhold af

☐ blandingsøkonomi med

I periferien af ejerlavet (mod Ø, SV og N (midtfor)) er der mindre engområder.

Ejerlav: Brandsby

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ delvis bevaret ☐ opløst ☐ opløst og nybebygget

2 ud af 6 gårde er flyttet ud mens 1 gård (den ene del af dobbeltgården) er flyttet lidt S for sin oprindelige tomt. Intet nybyggeri af betydning. Vejforten er delvis forsvundet ved at vejen er rettet ud.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En stor del af stjernefigurens hegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal
☐ større overdrevsareal
☐ større skovareal
☒ størsteparten opdyrket
☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

Ejerlav: Brandsby

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Hjadstrup

STATISTIK

Areal: 188 ha, heraf opdyrket 1682: 68%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	47	45	39	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	4	5	5	5	6	9	10
Huse:	1				2		
Huse m/ jord:						3	10
Huse u/ jord:							2
I alt:	5	5	5	5	8	12	22

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
1664 (40)	1	1	3	9,4
1688 (40)	2	0	3	9,0
1844	5	3	1	4,1
1903	8	2		3,2

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	32	46	75
Børn:	19	32	23
I alt:	51	78	98

Ejerlav: Brandsby

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3				2	
1844	3		1	1			5	2
1903	10	12						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 188 ha. store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 68%. Omkring 1800 bestod ejerlavet da også så godt som udelukkende af agerjord. Byen havde i 1688 almindelig trevangsbrug. I 1688 takseredes ejerlavet til 45 tdr. htk. og i 1844 til 39 tdr. htk. Genitivendelsen "s" i Brandsby peger på, at navnet er ret ungt, hvilket stemmer overens med, at Brandsby er udflyttet fra og udskilt af Hjadstrup ejerlav. Grænsen mellem Brandsby og Hjadstrup har da også et reguleret præg. Brandsby blev stjerneudskiftet i 1797 - siden er i hvert fald 2 gårde udflyttet.

I senmiddelalderen erhvervede Skt. Hans Kloster 2 ejendomme i byen, hvoraf den ene dog var 1 øde byggested, hertil kommer en sognekirkegård. Endnu i 1664 var kronen dominerende godsbesidder i byen, men i forbindelse med 1700-tallets krongodsauktioner overgik dominansen til private godsejere. Endnu i 1844 ejede Østrupgård 5 gårde og 2 huse i byen.

Antallet af gårde synes stort set uforandret fra 1511 til 1774, idet en af byens gårde dog deles og optræder som dobbeltgård på udskiftningstiden.

Ekspansionen i det 19. århundrede er stor for gårdstallets vedkommende, medens hustallets vækst har meget beskedent omfang. Befolkningsvæksten har normalt omfang.

Gårdene var i 1688 af forholdsvis meget stor gennemsnitsstørrelse ikke mindst fordi der da i byen optræder 1 gård på 16 tdr. htk.

Byen synes aldrig egaliseret.

Ejerlav: Brandsby

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	X	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: interesse

1) Anlægstype.

Den lille udflytterbebyggelse af navnetypen -by er centraltplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byformen er den på Fyn ret sjældne (uregelmæssige) vejforteby.

2) Udviklingstype.

Byen var fra senmiddelalder og igennem nyere tid domineret af først gejstlige og efter reformationen kronbesiddere. Efter 1700-tallets kronegodsauktion dominerer private godsejere og overgangen til selveje forløber ret sent. I det store og hele udviser byen dog normal ekspansion i det 19. århundrede.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig, ikke særlig typeren anlægstype med en speciel bytomt og en videre udvikling efter gængs mønster.

Relikt-vurdering: stor interesse

1) Bytomten delvis bevaret.

2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: -

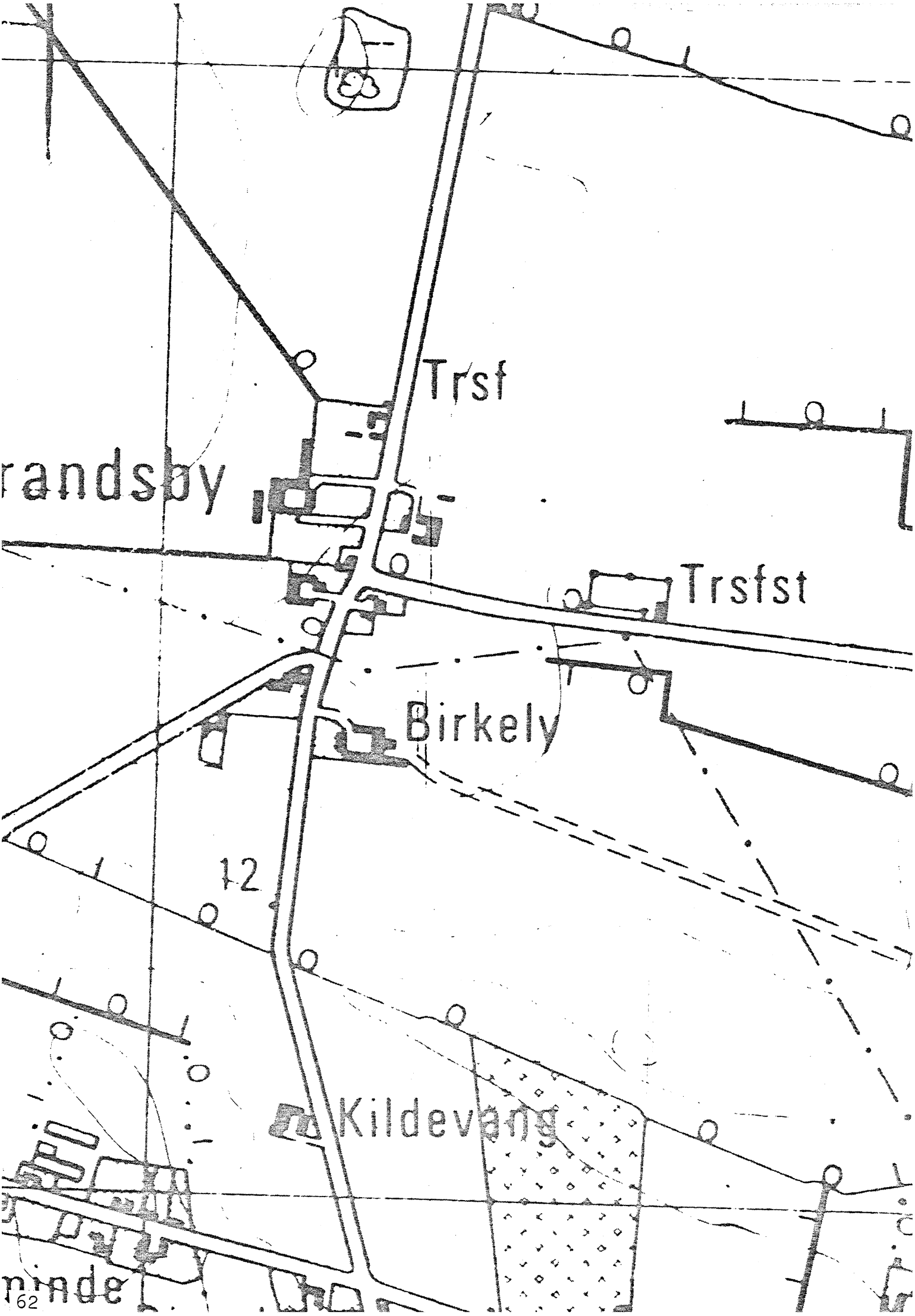
Trsf
randsby
Trsfst
Birkely
12
Kildevang
ninde

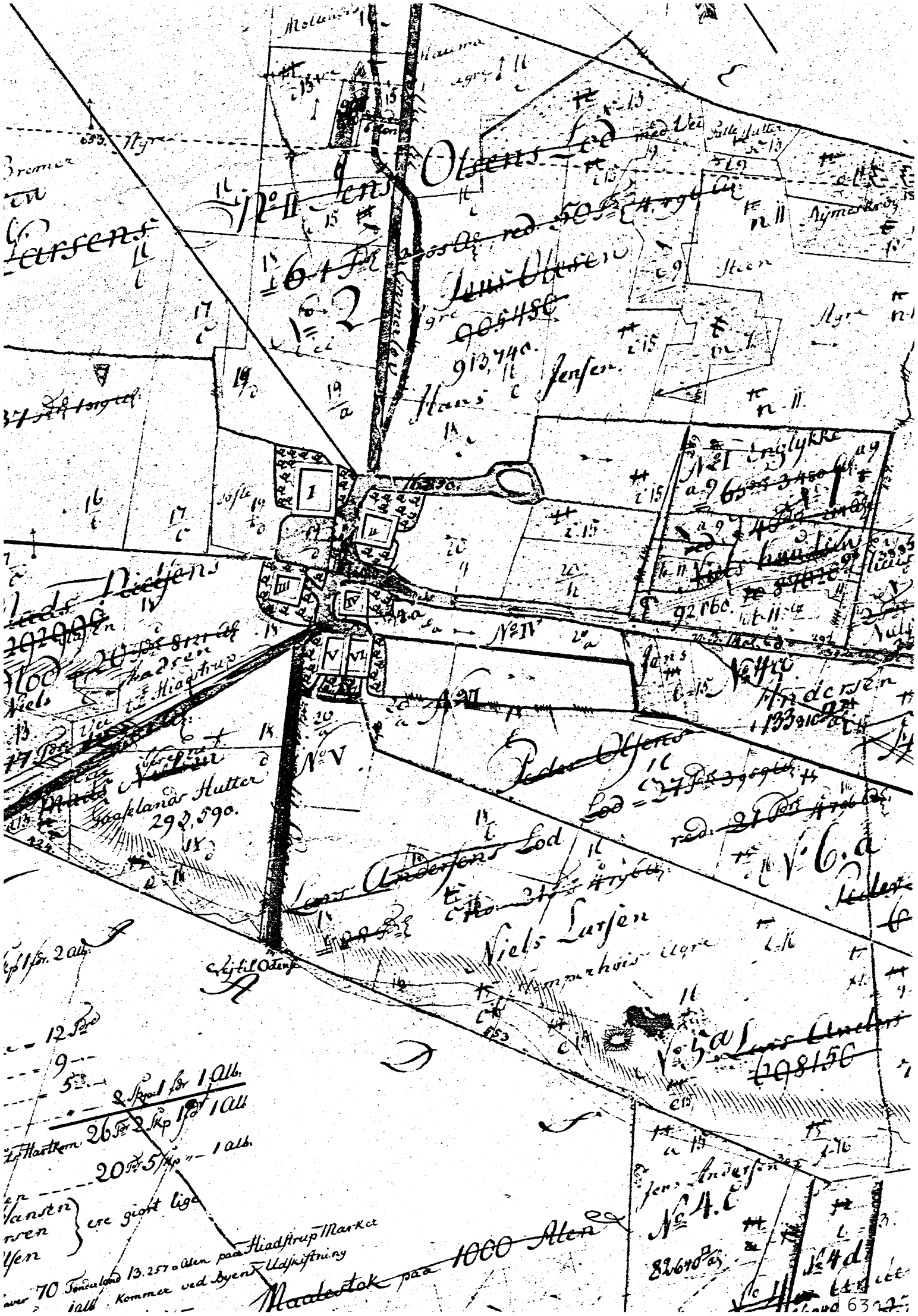

Krogsbølle
Holmen
Flådmose
Vestermose
Skovmose
Ravlund Bakke
Skovfogedbolig
Rørslev
Gyngstrupgård
Vejmarkgård
Ågnesfund
Østergård
Lindegård
Gyngstruplund
Rørviggård
Risbye
Gundstrup
Fabrik
Østergård
Vellinge
Vestermose
Skelsbæk Huse
Hyrdeborghus
Højbo
Vellinge Huse
Pugholmgård
Pugholm
Skovvang
Kirke
Solhøj
Bederslev
Krogkær
Højvang
Jættestue
Norup
Kirke
Sebjerg
Gydekær
Gåsestens Jættestue
Agertoft
Skallen
Vesterlykke
Gammel-Kappendrup
Gyrup Møllegård
Kappendrup
Kappendrup Kirke
Jættestue
Emmelevgård
Lundsgård
Emmelev
Emmelev Mark
Jeppeshøje
Blåholm
Rågelund Bro
Gyrup
Ringe Å
Jættestue
Gydeby
Brandsby
Brandsby Mark
Trsfst
Østervang
Birkely
Lokkegård
Møllehus
Møllehøj
Otterup
Marbæk
Skole
Kirke
Kildevang
Hjadstrup
Anneksminde
Bjerghøj
Bulsbjerg
Ny-Damgård
Stormose
Langebjerg
Horsebækgård
Horsebækgyde
Skelmade Huse
Bjerrumhuse
Skydebane
Ærtesten
Pengesten Jættestue
Karlsminde
Bladstrup
Nyby
Stensvang
Børnehjem
Egelakke
Idrætsplads
Nisley Mølle
25 km
24 km
23 km
22 km
21 km
20 km
19 km
18 km
17 km
16 km
15 km

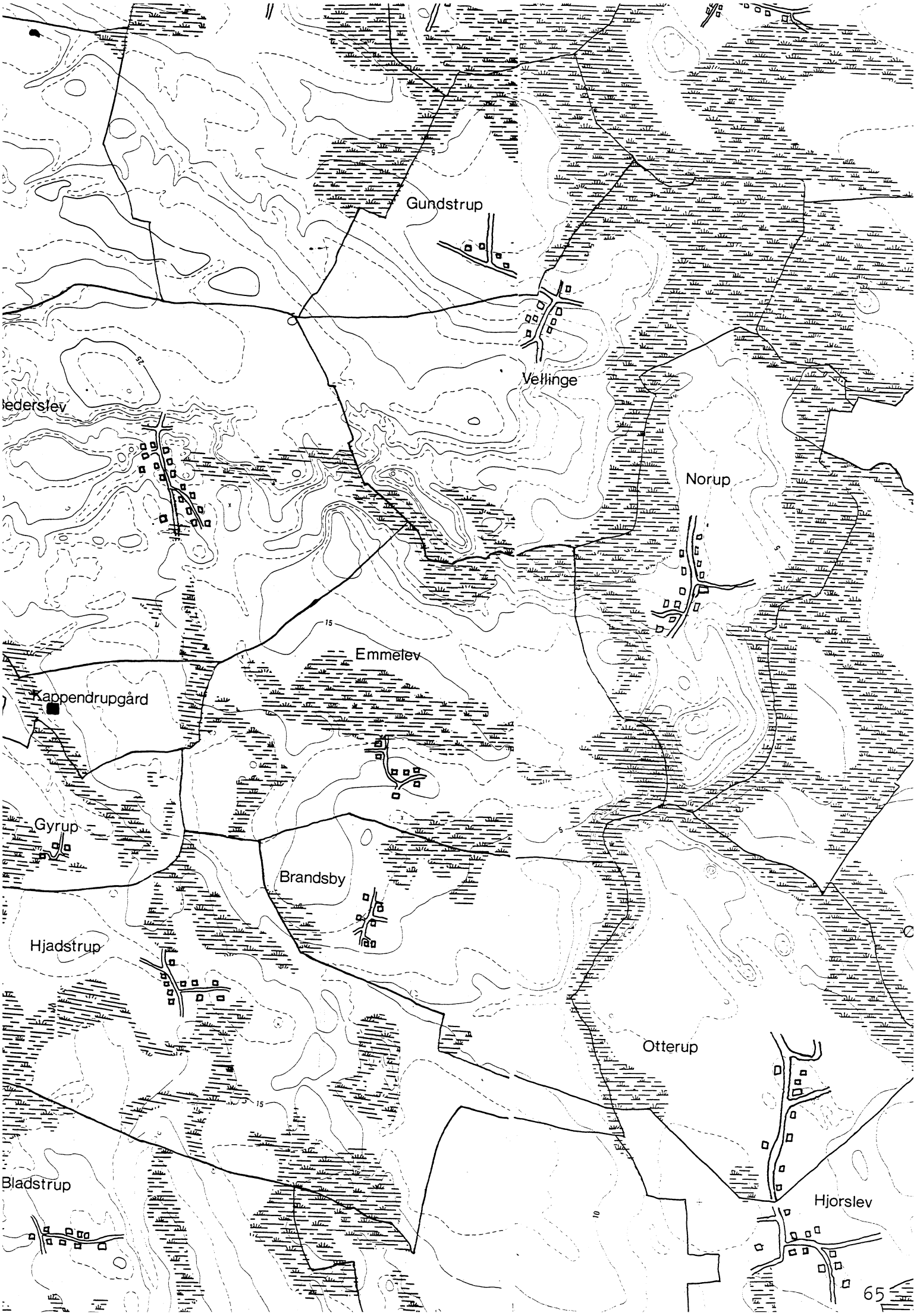
Gundstrup
Vellinge
Norup
Emmelev
Kappendrupgård
Gyrup
Brandsby
Hjadstrup
Otterup
Bladstrup
Hjorslev

BÅRDESØ

Ejerlav: Bårdesø

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

Navn:	Navnetype:
Bårdesø	

Bemærkninger:

Bårdesø er nævnt første gang 1428 i formen Bordhssæ. Forleddet er glda. borth, som betyder planke, bræt. Efterleddet er næppe -sø af topografiske grunde. Muligvis er hele navnet flertal af et glda. appelativ borthhus i betydningen "hus bygget af planker, fjælehis, bulhus".

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Bårdesø findes et gammelt bystævne.

Ejerlav: Bårdesø

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten slynget vejby.

Byens gårde ligger ret regelmæssigt på begge sider af en vej der slynger sig gennem byen, følgende terrænet. Langs en sidevej mod S ligger også nogle gårde. Husene ligger spredt mellem gårdene, men i den V-ende er der en mindre koncentration.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Byen ligger omgivet af store engarealer mod S og V.

c. Udskiftning

år: 1801 figur: Blokudskiftning, mange smalle og lange rektangulære blokke.

d. Udflytning 5 og 10 gårde.

☒ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 5 gårde flyttet ud i Ø-ende ved udskiftningen, 10 gårde flyttet senere, hovedparten langs vejen til de første udflyttere.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: Trevangsbrug

vangeantal: 3 2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten med marint forland mod N, V og SV.

jordbund: Moræneler med ferskvandssand og -tørv og saltvandsler og smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Til alle sider - evt. dog ikke mod S

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager og eng.

Store engarealer i den V og S del af ejerlavet samt i den NØ-del.

Ejerlav: Bårdesø

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☒ opløst og nybebygget

15 ud af 20 gårde er flyttet ud, samtidig med at der er sket en større nybebyggelse, både på de gamle tomter og langs den NS-gående vej V for spredte bebyggelse. Skellene er blevet yderligere opdelt i byen på grund af den øgede bebyggelse. Vejnettet stort set uforandret. Byen i dag er i høj grad præget af huse hvor gårdene tidligere dominerede.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En lille del af blokudskiftningens hegn.

c. Ressourceområde

☒ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Større eng- og vådområder SV for byen.

Ejerlav: Bärdesø

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Krogsbølle

STATISTIK

Areal: 733 ha, heraf opdyrket 1688: 30%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	155	90	74+15	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	14	14 [1]	16	16	19	16	22
Huse:	1	2	8		14		
Huse m/ jord:				3		15	31
Huse u/ jord:				+?		1	14
I alt:	15	16	24	19+?	33	32	67

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(38)	1664	2	3	11	9,7
(56)	1688	5	10	1	5,6
	1844		16		5,6
	1903		11	11	4,3

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	111	169	236
Børn:	92	75	89
I alt:	203	244	325

1. 1568-72: 13 gårde.

Ejerlav: Bårdesø

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Kogsbølle

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			11	3	5	4		1
1844					12	16		
1903	22	39				6		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 733 ha. store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 30%, hvilket er i overensstemmelse med forkomsten af store engarealer. Såvel i 1400- som i 1500-tallet omtales flere gange (større) skove i Bårdesø ejerlav, nemlig Vråskov og Bårde sø skov. Formentlig drejer det sig om senere ryddede strandskove. Byen takseredes i 1688 til 90 tdr. htk. og havde alm. trevangsbrug. Ejerlavet er naturlig afgrænset bortset fra mod sydøst - hvor et oprindelig naturligt afgrænset ejerlav synes delt mellem Bårdesø og Hasmark (muligvis en nedlagt bebyggelse). Byen blokudskiftedes i 1801 og østerst i ejerlavet dannedes en udflyttergård-koloni Jørgensø.

Bårdesø domineredes i senmiddelalderen af selvejere, hvoraf der i 1502 var 8. Herudover besad kronen 3 fæstegårde, medens Skt. Hans kloster i løbet af 1400-tallet kom i besiddelse af 2 gårde. I 1400-tallet ejede Krogsbølle hovedgård desuden gods i byen. Allerede fra 1428 omtales præstegården i Bårdesø. I 1664 havde selvejerne opgivet deres jordegnestatus, og byen domineredes nu af kronens fæstegods, medens den indensogns hovedgård Kørup ejede 5 gårde og 4 huse. I 1773 ejede hovedgårdene Einsidelsborg og Kørup tilsammen 16 gårde og 3 huse. I 1844 lå hele byen til Einsidelsborg og overgangen til selveje forløb stort set inden 1903.

Antallet af gårde stiger fra 1610 til 1664 med 2, hvilket er i overensstemmelse med at der i 1664 fandtes 2 småbol a. 2-3tdr. htk. Igenem det 19. århundrede stiger gårdtallet atter markant, ligesom hus- og befolkningstallet.

Byens gårde var i 1688 af normal størrelse. Byen synes egaliseret på udskiftningstiden.

I Bårdesø findes et gl. bystævne.

Ejerlav: Bårdesø

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Krogsbølle

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: interesse

1) Anlægstype. Den middelstore adelby er randplaceret i sit ejerlav med engorientering. Byformen er den almindeligt forekommende slynget vejby type i en regelmæssig og sluttet form.

2) Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejere. I 1700-tallet samledes gårdene under Kørup - Einsidelsborg og byen egaliseredes ved udskiftningen. Ekspensionen i det 19. århundrede havde normal omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig anlægstype uden særlig udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: interesse

1) Bytomten er opløst og nybebygget.

2) Kulturlandskabet har bevaret en del hegn og større engområder.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: adskillige frilagte gårdtomter.

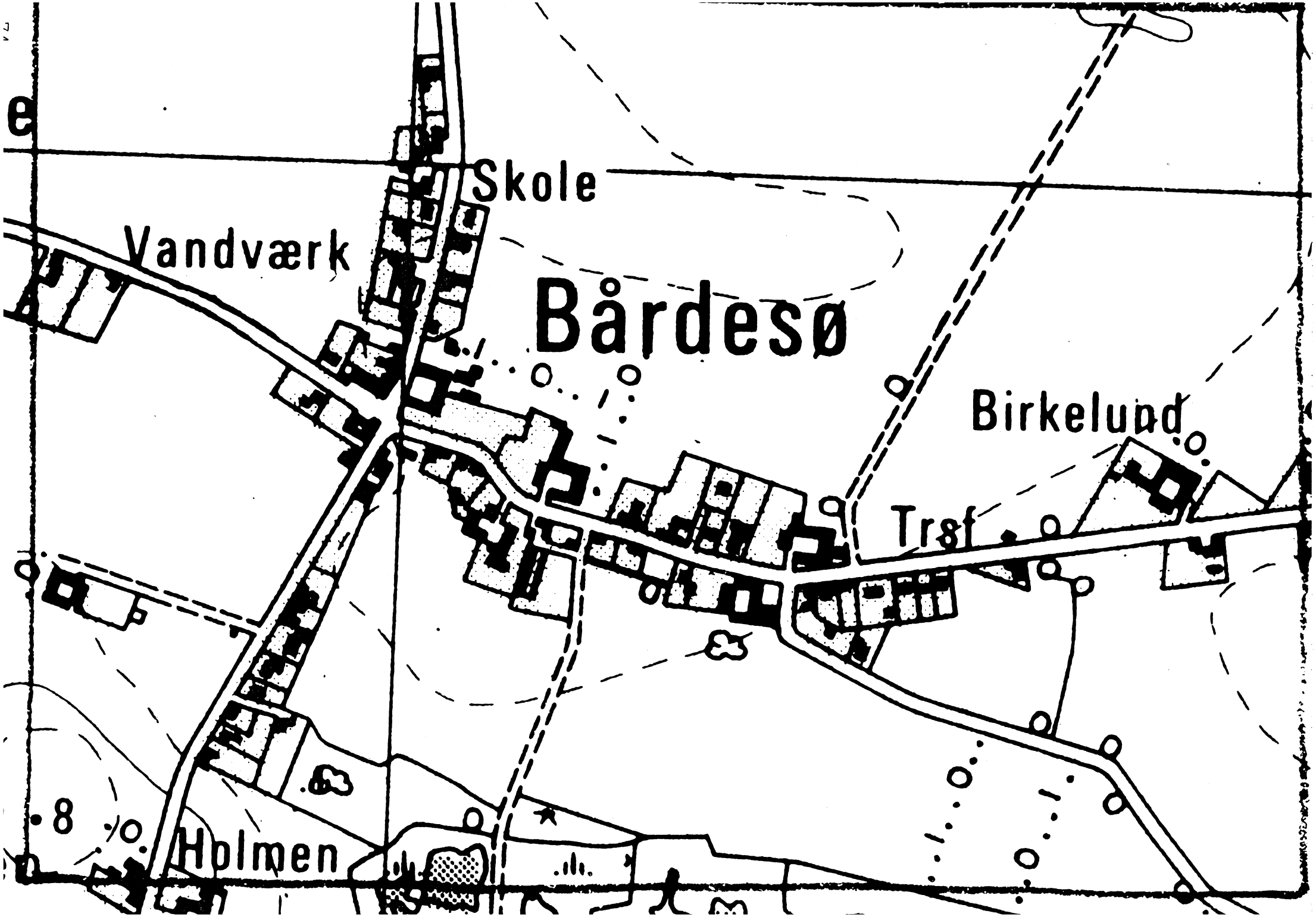
Skole
Vandværk
Bårdesø
Birkelund
Trsf
Holmen

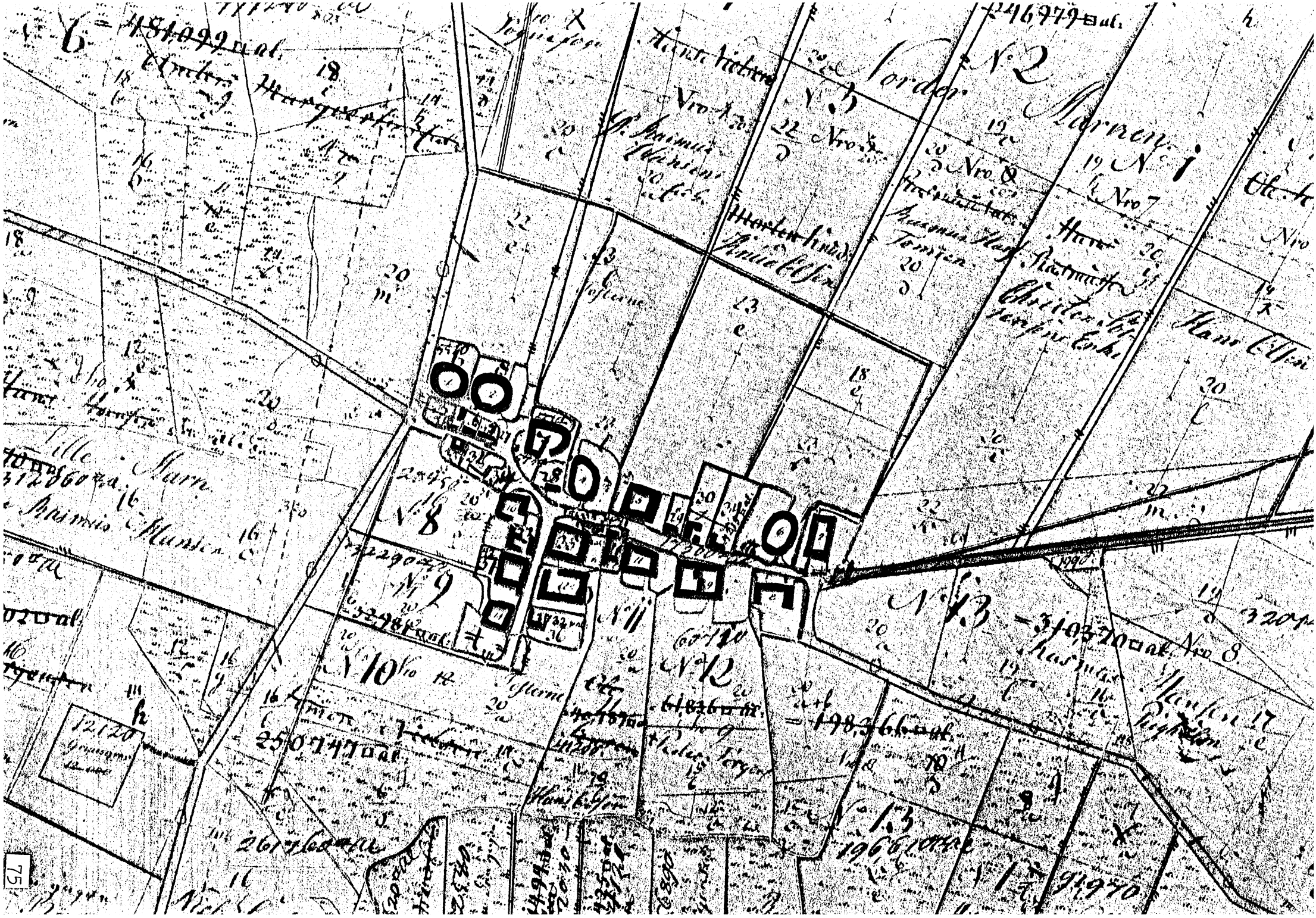

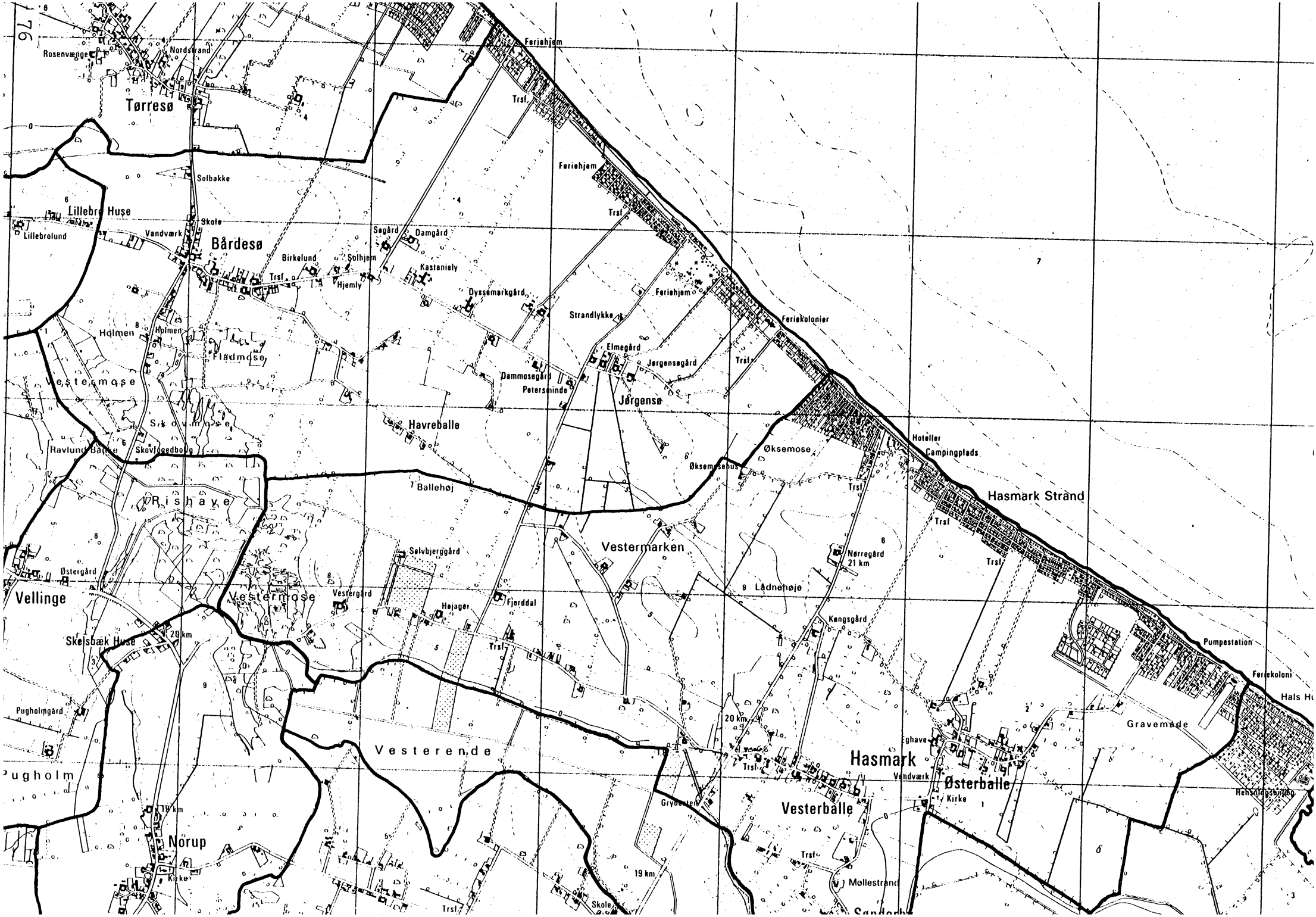
76
Rosenvænge
Nordstrand
Tørresø
Feriehjem
Trsf.
Solbakke
Lillebrolund
Lillebro Huse
Skole
Vandværk
Bårdesø
Søgård
Damgård
Birkelund
Solhjem
Kastanielv
Hjemly
Dyssemarkgård
Strandlykke
Feriekolonier
Elmegård
Jørgensegård
Holmen
Flådmose
Vestermose
Dammosegård
Petersminde
Jørgensø
Havreballe
Skovmose
Ravlund Bakke
Skovfogedbolig
Øksemose
Øksemosehus
Hoteller
Campingplads
Hasmark Strand
Ballehøj
Rishave
Vestermarken
Nørregård
21 km
Lådnehøje
Østergård
Vellinge
Vestermose
Vestergård
Solvbjerggård
Højager
Fjerddal
Kongsgård
Skelsbæk Huse
20 km
Pumpestation
Feriekoloni
Hals Hu
Pugholmgård
Gravemade
Vesterende
Pugholm
Hasmark
Vandværk
Østerballe
Kirke
Vesterballe
Grydemose
19 km
Norup
Kirke
Mollestrand
Skole

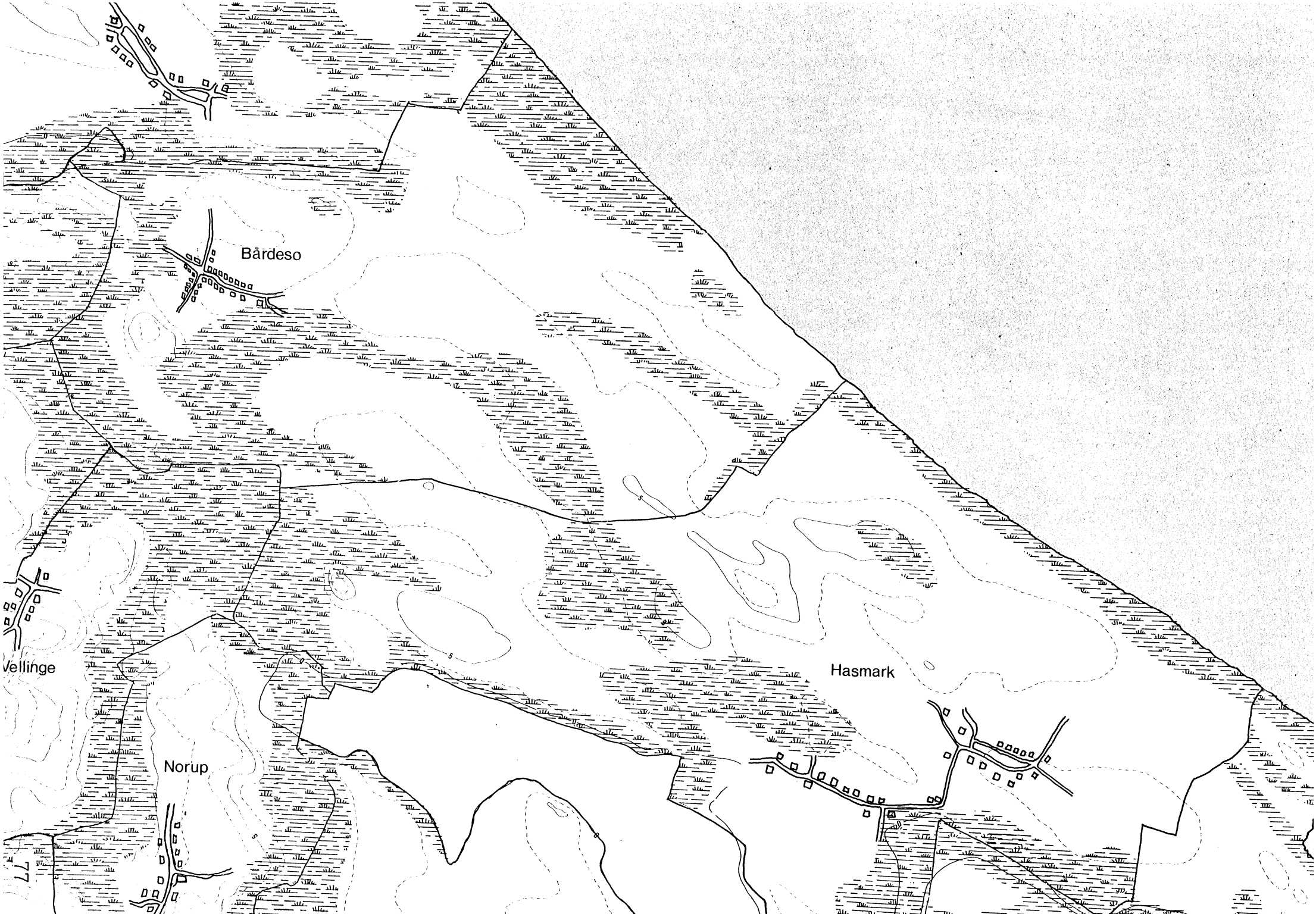
Bårdeso
Vellinge
Norup
Hasmark

DAUGSTRUP

Ejerlav: Daugstrup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Østrup

Navn:	Navnetype:
Daugstrup	-torp.

Bemærkninger:

Daugstrup er nævnt første gang 1391 i formen Daxtorp. Forleddet er glda. mandsnavnet Dagh. Efterleddet er -torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i middelalder.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Udflytterbebyggelse	Middelalder.

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Daugstrup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Østrup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger i to afdelinger i byen, én i den syd-østlige del og én i den nordlige del. I hver afdeling findes en dobbeltgård.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☐ agerorientering ☒ skovorientering ☐ åorientering

☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

I bymarkens vestlige udkant findes nogle enkelte husmandssteder.

c. Udskiftning

år: 1797 figur: Blokudskiftning, strimmeludsk. i ejerlavets syd-vestlige del.

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen nogle enkelte.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten.

jordbund: Moræneler med små forekomster af ferskvandstørv og ferskvandssand.

naturlig afgrænsning: Mod V, S og delvis Ø, delvis mod N af eng og å.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng.

☐ blandingsøkonomi med

Ejerlav: Daugstrup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Østrup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☒ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

3 gårde er udflyttet og måske den ene af dobbeltgården i den nordlige del af byen. Enkelte huse er blevet bygget langs bygaden. En del tofter bevarede. Vejsystemet intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

Nogle bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Ejerlav: Daugstrup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Østrup

STATISTIK

Areal: 293 ha, heraf opdyrket 1682: 52%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	91	65	56	

Bebyggelsesenheder:

	1511		1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	8		9	9	8	8	7
Huse:					2		
Huse m/ jord:				1		8	14
Huse u/ jord:							6
I alt:	8		9	10	10	16	27

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(33)	1664	3		6	10,1
(67)	1688	2	5	2	7,2
	1844		8		6,6
	1903	1	5	1	6,7

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	47	71	95
Børn:	28	29	35
I alt:	75	100	130

Ejerlav: Daugstrup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Daugstrup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1		7		1	
1844					8	8		
1903	6	18			1	2		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 293 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket 52%, byen havde da alm. trevangsbrug og takseredes til 65 tdr. htk., mod 56 tdr. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet 1664 ret højt, hvilket kan stå i sammenhæng med tilstedeværelsen af et senmiddelalderligt væbnergods. Det regulerede skelforløb står sandsynligvis i forbindelse med delingen af ødebyen Tokkendrup og Ørkeby (se Hjorslev) marker, eftersom Daugstrup bønder i hvertfald havde andel heri. Byen blokudskiftedes i 1797 og siden er en del gårde udflyttet/nedlagt.

Fra 1391 til 1472 omtales væbnere i Daugstrup. I 1470- 1471 skødes 5 gårde i byen formentlig fra det oprindelige væbnergods til Skt. Hans Kloster i Odense. Muligvis er selve væbnergården havnet hos kronen, der i hvert fald i 1529 mageskiftede den bort til Busk Skenck. kronen "ejede" herudover 3 selvejergårde og 1 fæstegård i byen, som imidlertid i 1561 bortmageskiftedes til Østrupgård, der i 1664 dominerede byen med i alt 7 gårde. Kronen havde dog stadig en gård tilbage på 22 tdr. htk. - måske atter engang den middelalderlige væbnergård. Endnu i 1844 lå hele byen til Østrupgård, men overgangen til selveje var stort set afsluttet i 1903.

Antallet af gårde er stort set uforandret fra 1511 til 1903, dog med vigende tendens. Hus- og befolkningsekspansion følger derimod stort set det almindelige vækstmønster.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store. Byen synes egaliseret på udskiftningstiden.

Ejerlav: Daugstrup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Østrup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1. Anlægstype. Den middelstore udflytterbebyggelse af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er randplaceret i sit ejerlav med skovorientering. Ejerlavet er formentlig reguleret mod NV som følge af nedlæggelsen af to middelalderbyer. Byformen er slynget vejby i en noget uregelmæssig form med to bydele.

2. Udviklingstype. Byen husede i senmiddelalderen et væbnergods, men samledes i nyere tid under nabogodset Østrupgård, der endnu besad hele byen i 1844. Byen egaliseredes ret sent.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis alm. anlægstype med en række karakteristiske udviklingstrin.

Relikt-vurdering: Interesse:

1. Bytomten er delvis bevaret.
2. Kulturlandskabet har ikke berøret eller skove/overdrev i større udstrækning.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: flere frilagte gårdtomter - formentlig også Dagstrupgård.

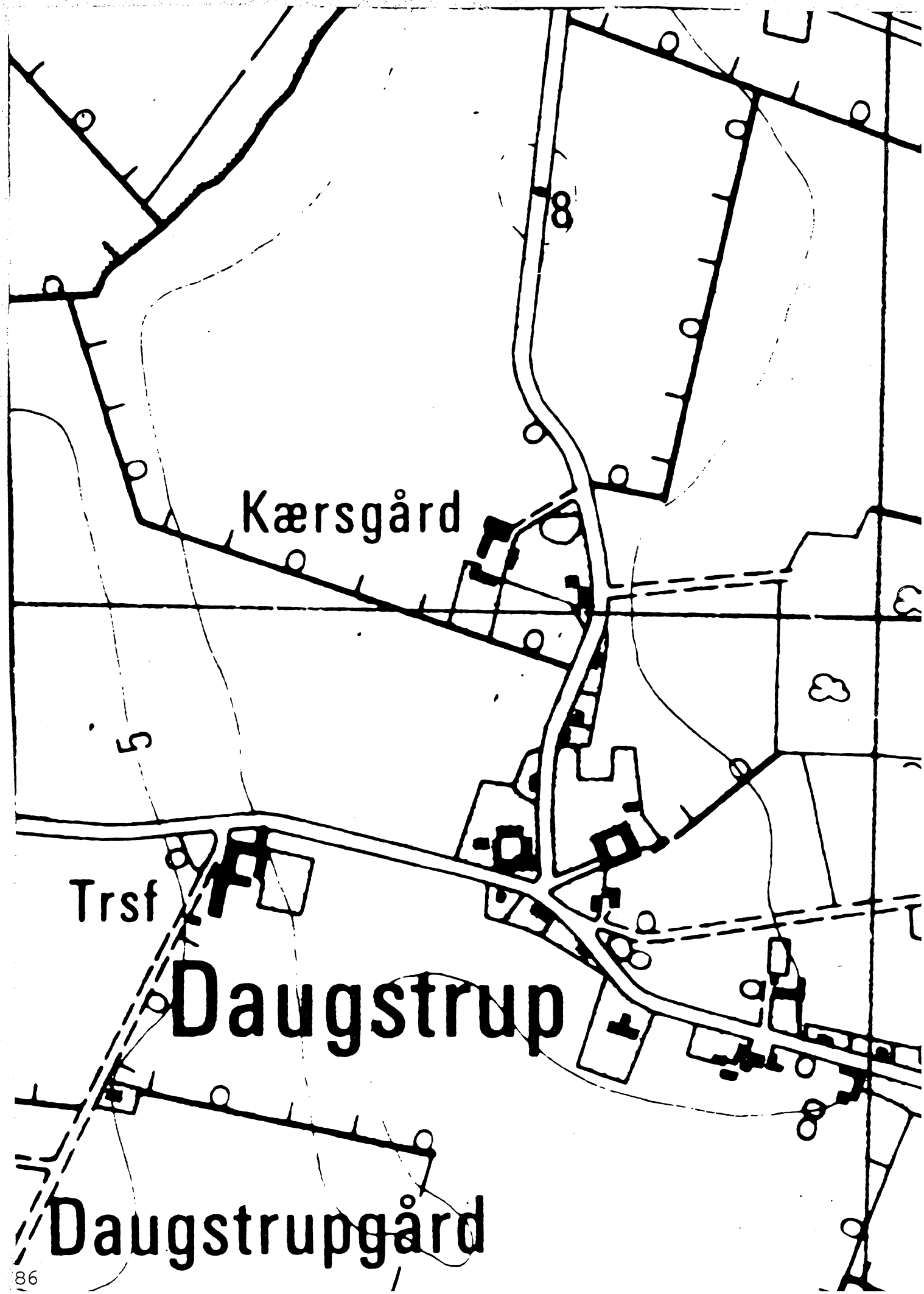
8
Kærsgård
5
Trsf
Daugstrup
Daugstrupgård

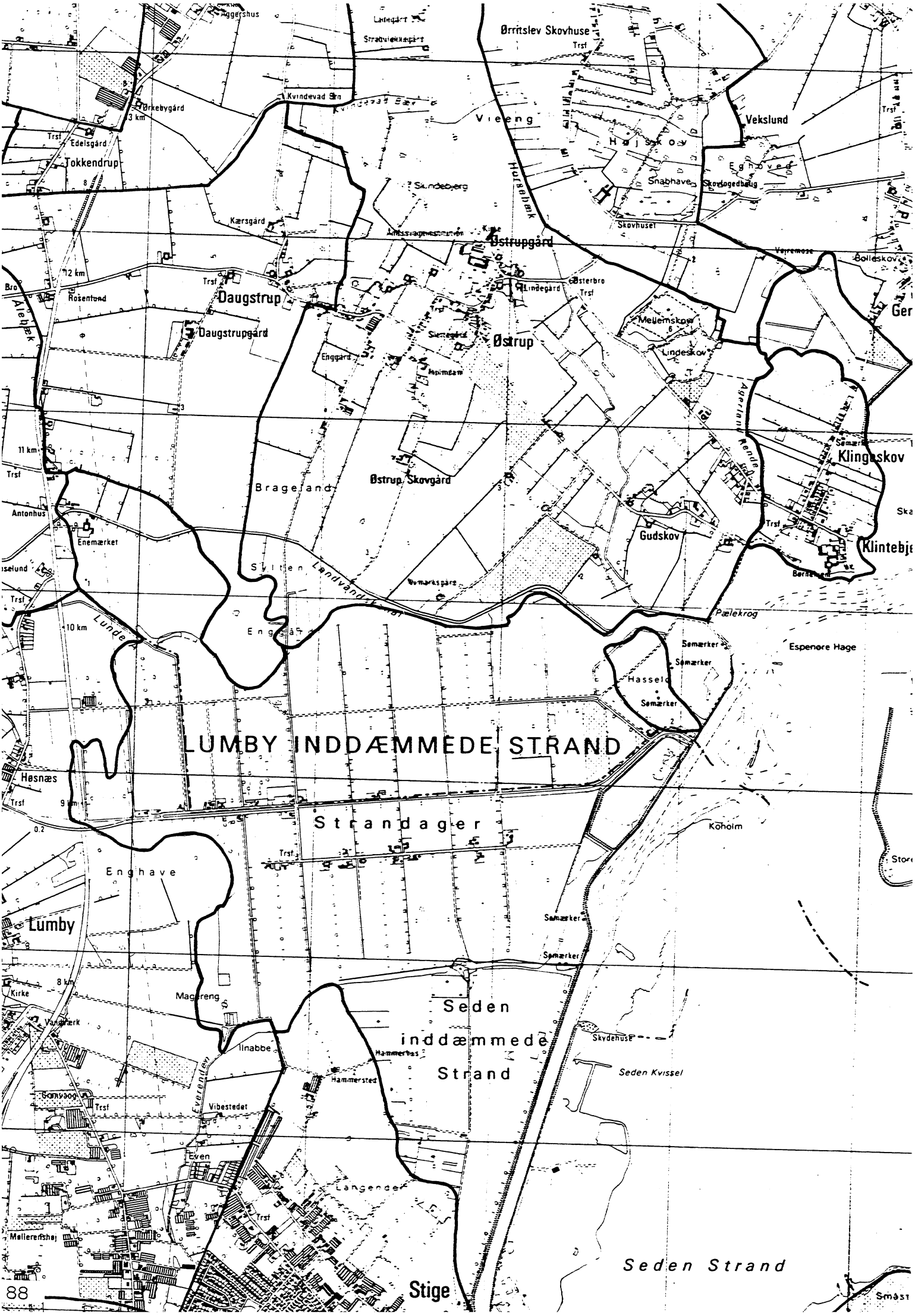
LUMBY INDDÆMMEDE STRAND
Seden inddæmmede Strand
Seden Strand
Stige
Lumby
Daugstrup
Østrup
Østrup Skovgård
Østrupgård
Tokkendrup
Bragelund
Enghave
Strandager
Høsnæs
Klingeskov
Gudskov
Lindeskov
Mellemskov
Veksluud
Ørritslev Skovhuse
Espenøre Hage
Koholm
Seden Kvissel
Pælekrog
Lunde
Landvandsgrøft
Hørbæk
Aggershus
Ørkebygård
Edelsgård
Kærsgård
Skovhuset
Snabhave
Skovlogedbæk
Rosenlund
Daugstrupgård
Enggård
Lindegård
Østerbro
Antonhus
Enemærket
Engsgård
Nymarkspark
Hassel
Kirke
Magereng
Ilnabbe
Hammersted
Vibestedet
Even
Langeager
Skydehuse
Sømærker
Trsf
12 km
11 km
10 km
9 km
8 km
3 km
88

Dagstrup
Østrup
Lumby

EGENSE

Ejerlav: Egense

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

Navn:	Navnetype:
Egense	-næs.

Bemærkninger:

Egense er nævnt første gang 1427 i formen Egense. Forleddet er ek, som betyder eg. Efterleddet er næs, glda. -næs, som betyder "stort kystfremspring". Det næs, som byen er opkaldt efter, er det sydøst for Egense liggende areal, der tidligere var omgivet af vand på tre sider. Byen benævnes af og til Øster Egense til forskel fra (Vr.) Egense i Skam herred.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby, er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning. Egense har tidligere været kirkeby.

Historiske tildragelser:

Egense var i middelalderen selvstændigt kirkesogn, men ved klemmebrevet i 1555 befaledes kirkens nedbrydning, og sognet henlagdes til Norup. Kirken, der synes at have haft tårn, lå i byens sydøstlige udkant, hvor tomten stundom aftegner sig i den dyrkede mark ved afgrødernes stilling. 1931 blev store dele af fundamenterne optaget og slået til skærver. Kirkens font står muligvis i Norup kirke.

Ejerlav: Egense

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby.(!)

Bebyggelsen ligger tværs over en lav, langstrakt bakkekam, tæt samlet men fortrindvis på syd- og østsiden af forten.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Byen strækker sig helt ud til den tidligere kystlinie.

c. Udskiftning

år: 1797 figur: Blokudskiftning, blokkene er af uens størrelse.

d. Udflytning

☒ ved udskiftningen 4 gårde.

☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, omgivet af marint forland eller Odense fjord til alle sider.

jordbund: Moræneler med saltvandsler og -sand samt ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Til alle sider af vådområder.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med eng og ager. Store enge ud til Odense fjord.

Ejerlav: Egense

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☒ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Lidt under halvdelen af gårdene er flyttet ud. Antallet af huse er kun steget svagt. Landsbytomten domineres af et sydvest-nordøst gående vejgennembrud, der skærer gennem den vestlige ende af bytomten og går umiddelbart vest om den gamle bebyggelse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En del udskiftningshegn er bevaret syd og sydøst for landsbyen, hvorimod der næsten intet er bevaret i den vestlige 2/3 af ejerlavet.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

De omfattende vådområder er tørlagte. Det samme gælder fjordarmen N for Egense, der er inddæmmet og tørlagt i nyere tid. Landskabet er i dag præget af spredt bebyggelse mod S og V.

Ejerlav: Egense

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Norup

STATISTIK

Areal: 409 ha, heraf opdyrket 1682: 37%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	88	80	70	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	11 *	9	10	11	11	15	17
Huse:		2	8		?		
Huse m/ jord:						29	33
Huse u/ jord:				4		3	14
I alt:	11	11	18	15	11+?	47	64

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(50)	1664		4	6	8,8
(36)	1688	3	4	4	7,3
	1844	10	5		3,4
	1903	15	1	1	3,0

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	62	145	204
Børn:	30	75	87
I alt:	92	220	291

Ejerlav: Egense

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	1		8	6			1	2
1844	13	13					2	19
1903	16	45					1	2

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 409 ha. store ejerlav var i 1682 kun opdyrket 37%, hvilket er i overensstemmelse med de udbredte (strand-) eng arealer i den tidligere kystby. Ejerlavet udgjorde indtil 1555 et selvstændigt sogn. Det takseredes i 1688 til 80 tdr. htk. og i 1844 til 70 tdr. htk. I 1682 havde byen almindeligt trevangsbrug. Der er ikke spor efter udflytterbebyggelser eller grænseændringer i området. Byen blokudskiftedes i 1787, og siden er omtrent halvdelen af byens gårde nedlagt/udflyttet.

I 1501 erhvervede Prædikebrødrene i Odense 2 gårde i Egense, medens Sct. Hans Kloster synes at have besiddet 3 gårde. Under Næsbyhoved Len hørte i senmiddelalderen 2 selvejere, hvortil kommer 1 gård til Nårup kirke samt præstegården. Med reformationen blev kronen således nærmest enebesidder i byen. I hvert fald fra 1642 ejede nabogodset Ørritslevgård den sidste gård i byen. Denne gård synes tidligere (i 1577) at have ligget til Kørupgård. Med de store krongodsauktioner overgik byen til private lodsejere, hvoraf Ørritslevgård i 1806 var den største. Der var da 9 fæstegårde i byen. Overgangen til selveje var dog for gårdens vedkommende stort set afsluttet i 1844, medens hovedparten af husene da stadig var i fæste.

Antallet af gårde synes stort set uforandret fra 1511 og til landboreformernes tid, hvorefter gårdtallet stiger ret kraftigt igennem det 19. århundrede. Denne stærke ekspansion følges tillige op af en kraftig hus og befolkningsstigning.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store, byen synes aldrig egaliseret.

Ejerlav: Egense

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1) Anlægstype. Den middelstore kirke-adelby er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering, men byen støder i øvrigt lige op til kysten. Byformen er uregelmæssig vejforteby.

2) Udviklingstype. Kirken og sognet nedlagdes ved kongelig befaling i 1555. Byen domineredes efter reformationen af kronen. En hurtig overgang til selveje ledsages af kraftig bebyggelse og befolkningsvækst.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdvis almindelig anlægstype, der dog er speciel ved sin kystorientering. Udviklingen følger - bortset fra kirkenedlæggelsen - gængse mønstre.

Relikt-vurdering: Interesse.

1) Bytomten er delvis bevaret, men præget af vejgennembrud.
2) Kulturlandskabet er præget af tørlagte vådområder og spredt bebyggelse.
3) Særlige relikter: -
4) Arkæologiske interesser: Kirketomt, enkelte frilagte gårdtomter.

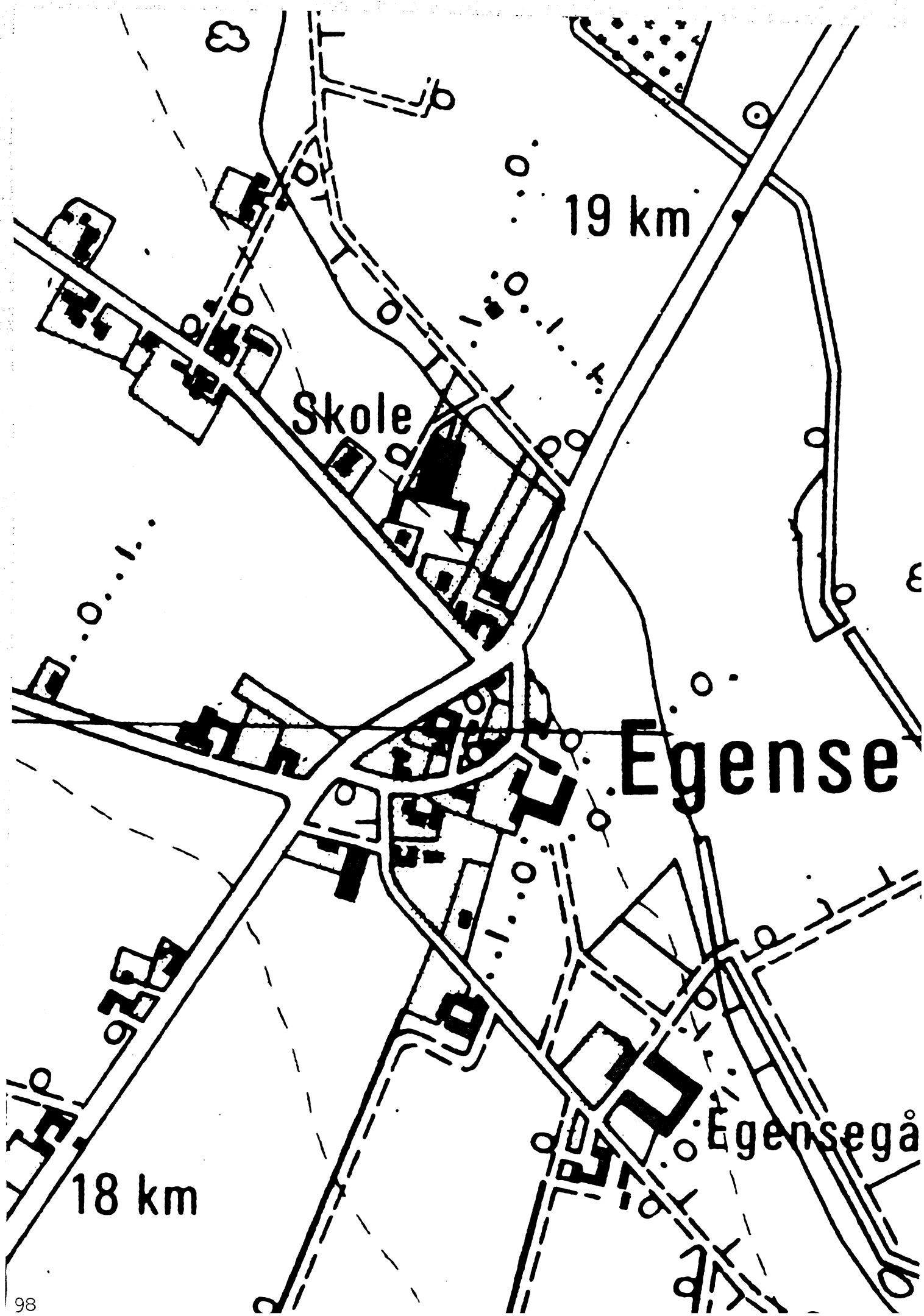
19 km
Skole
Egense
Egensegå
18 km

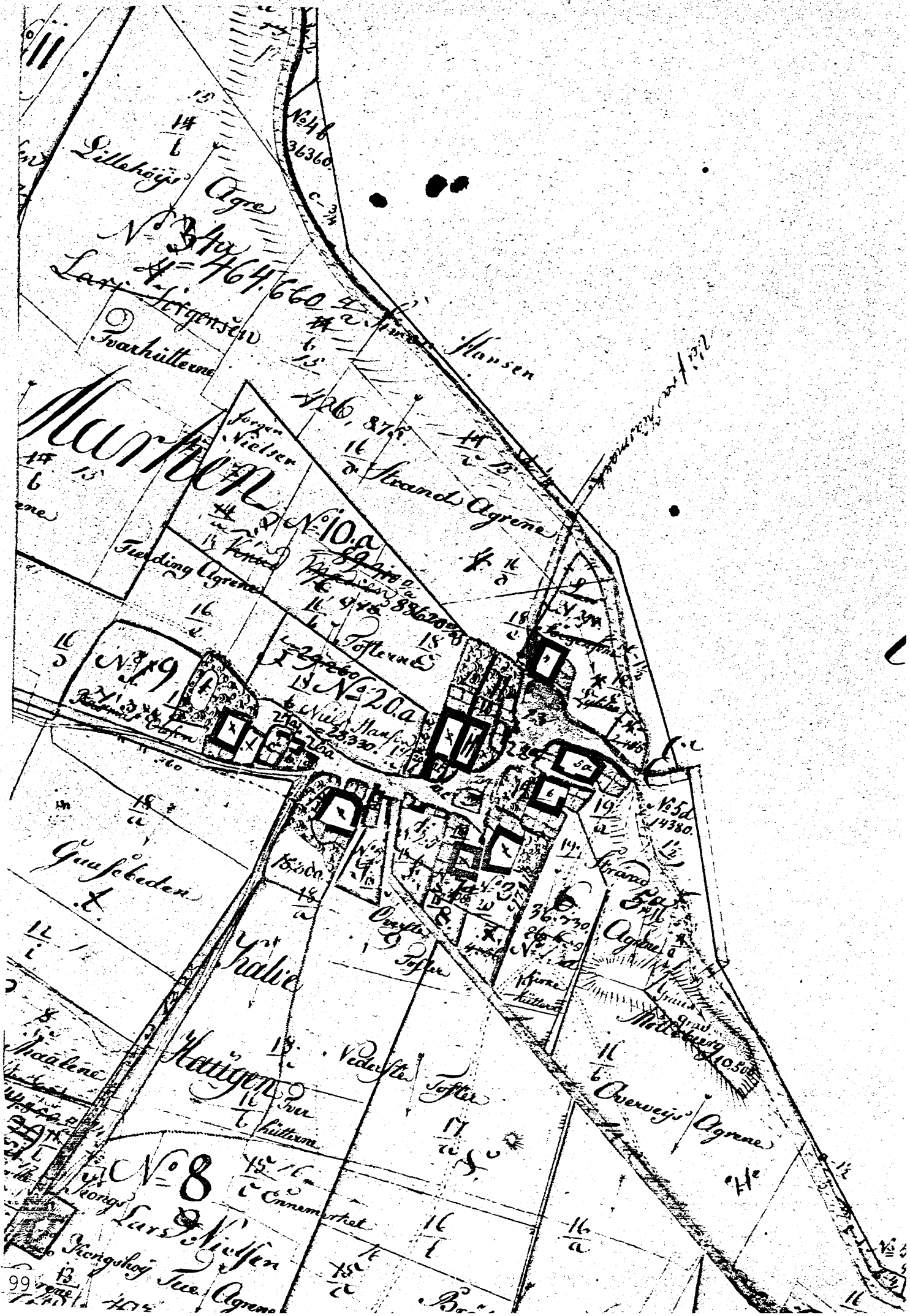
Lillehøjs Ogre
Lars Jørgensen
Svarhilleme
Jørgen Nielsen
Fuelding Ogrene
Strand Ogrene
Hansen
Gansebeden
Stadie
Hattgen
Vedkjøb
Toffter
Overvejs Ogrene
Strand Ogrene
Kongshøj Ogrene
Lars Nielsen
Ennemærket
Skjove Kjøbene
Grav
Mellemvejs
Skjove Kjøbene
Skjove Kjøbene
Skjove Kjøbene

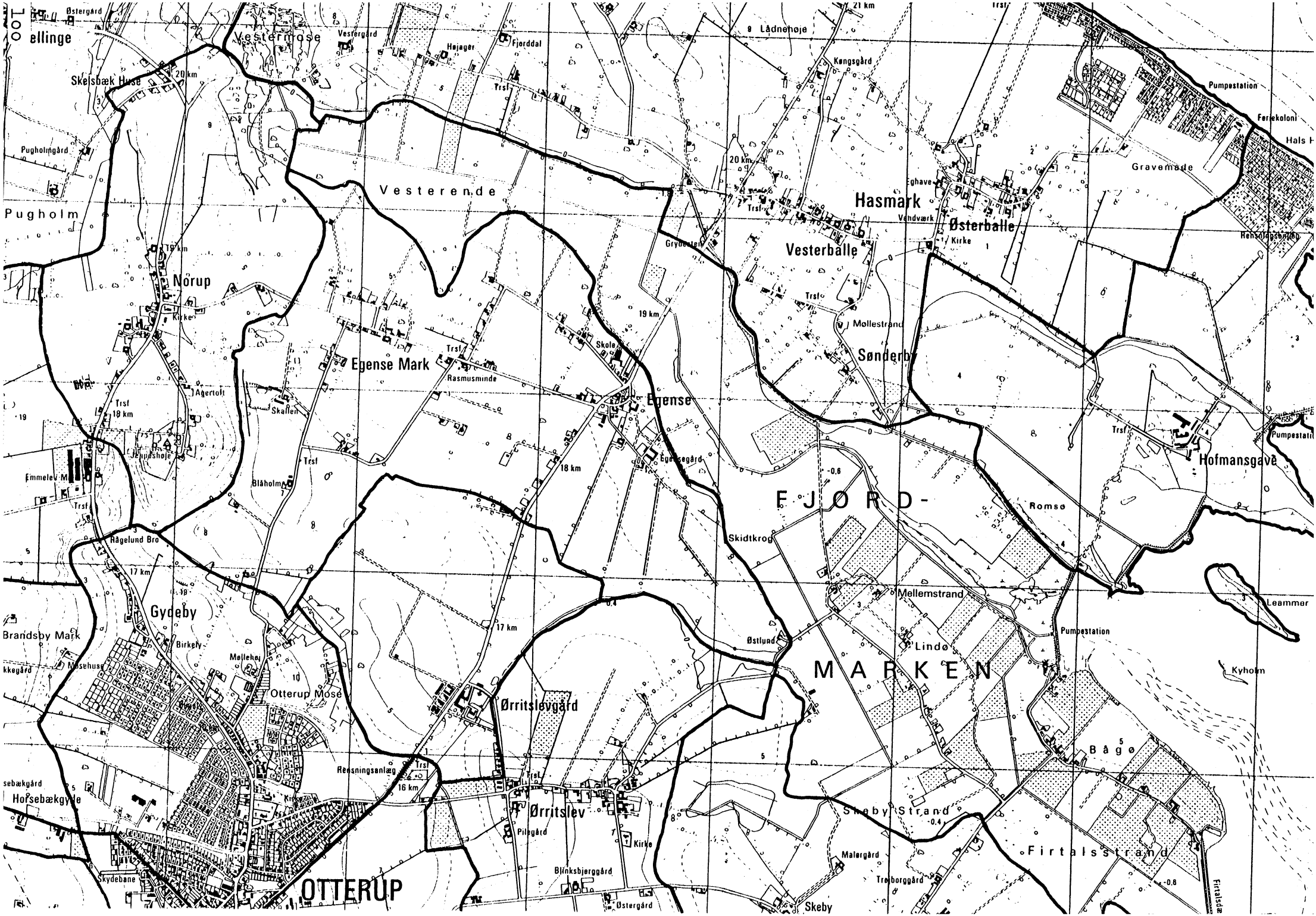
Vesterrose
Skelsbæk Huse
Pugholm
Vesterende
Norup
Egense Mark
Egense
Gydeby
Brandsby Mark
Otterup Mose
Ørritslevgård
Ørritslev
OTTERUP
Hasmark
Vesterballe
Østerballe
Sønderby
Møllestrand
Hofmansgave
FJORD-
MARKEN
Romsø
Mellemstrand
Lindø
Skidtkrog
Østlund
Bågø
Skeby Strand
Firtalsstrand
Skeby
Kongsgård
Ladnehøje
Gravemade
Pumpestation
Leammer
Kyholm
Rasmusminde
Skolen
Agertoft
Jeppeshøje
Blåholm
Rågelund Bro
Birkely
Møllehøj
Møsehuse
Svendsbo
Reesningsanlæg
Pilegård
Blinksbjerggård
Malergård
Trøborggård
Østergård
Højager
Fjerddal
Vestergård
Gyde-Tofte
Egensegård
Hals H
Ferekoloni
Rensningsanlæg
Skydebane
Horsebækgyde
Pugholmgård
Emmelev M
Skallein
20 km
19 km
18 km
17 km
16 km
21 km

Vellinge
Norup
Egense
Hasmark
Hofmansgave
Ørritslevgård
Ørritslev
Otterup
Skeby

EMMELEV

Ejerlav: Emmelev

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

Navn:	Navnetype:
Emmelev	-lev.

Bemærkninger:

Emmelev er nævnt første gang 1485 i formen Emmeløff. Forleddet er et mandsnavn Imbri, som oprindeligt betyder "indbygger fra Femern". Efterleddet er -lev, glda. lef, som formentlig betyder "arvegods". Bebyggelsesnavne på -lev anses for dannet før vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby, er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er opstået ved udflytning.

Historiske tildragelser:

På Emmelev mark øst for byen har der været en helligkilde, kaldet Nårup kilde, som endnu til midten af 1800-tallet besøgtes sankthansnat.

Ejerlav: Emmelev

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby. (!)

Byen består af en bred vejforte der i en bugtet linie snor sig fra Ø mod V med veje gående ud mod Ø, SV, V og N. 6 af gårdene ligger rundt om vejforten i den Ø ende (heraf 1 dobbeltgård) mens de to øvrige ligger isoleret lands den V side af vejforten i den N ende.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Byen ligger i den S ende S for engdraget midt gennem bymarken.

c. Udskiftning

år: 1796 figur: Blokudskiftning, uregelmæssige blokke, forstyret af udsk. af engdraget. N for for dette store blokke.

d. Udflytning 0 gårde

☐ ved udskiftningen

☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, med tunneldal mod N.

jordbund: Moræneler der for 2/3 vedkommende er overlejret af sand, samt ferskvandsler, sand og tørv.

naturlig afgrænsning: Mod Ø, NØ og V, men ikke mod S og NV.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng

☐ blandingsøkonomi med

Større engområder N for byen samt i den SØ og N udkant af ejerlavet.

Ejerlav: Emmelev

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Alle ejerlavs 8 gårde ligger endnu i byen, blot er den ene del af dobbeltgårdene flyttet længere op ad bygaden, sådan at byen får et mere samlet præg. Vejforten er udrettet, men ellers er vejnettet intakt. Tofterne og skellene i byen velbevaret. Ingen nybebyggelse af betydning.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene (i blokke) er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Ejerlav: Emmelev

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

STATISTIK

Areal: 328 ha, heraf opdyrket 1682: 60%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	66	89	58	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	7	7	7	7	8	11	13
Huse:					2		
Huse m/ jord:						7	4
Huse u/ jord:						1	9
I alt:	7	7	7	7	10	19	26

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(100)	1664		2	5	9,4
(86)	1688			7	12,7
	1844	5	6		5,1
	1903	6	6	1	4,7

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	39	88	91
Børn:	26	49	16
I alt:	65	137	107

Ejerlav: Emmelev

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup.	Hjadstrup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			7					
1844	11	6						2
1903	13	13						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 328 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke færre end 60%. Byen havde da almindeligt trevangsbrug. Byen takseredes i 1688 til 89 tdr. htk. en taksering der i 1844 nedsattes til 58 tdr. htk. givetvis i forbindelse med den unormalt høje opdyrkning i 1682. I forhold til disse takseringer er landgildehartkornet fra 1664 ret lavt. Fra det oprindelige ejerlav synes udskilt udflytterbebyggelsen Kappendrup. Byen blokudskiftedes i 1796 og gårdsekspansionen tog herefter form af nyanlæggelser fremfor udflytninger.

Byen domineredes i senmiddelalderen helt af gejstlige besiddere, idet Skt. Hans Kloster ejede 2 gårde - måske de to, isolerede, nordlige - medens Odense Provsti ejede resten. Efter reformationen ejedes byen således helt af kronen. Overgangen til selveje var stort set afsluttet i 1844. Antallet af gårde er uforandret fra 1511 til 1688, hvorefter en af gårdene deles og optræder som dobbeltjord. I forbindelse med den store gennemsnitlige gårdstørrelse står givetvis den forholdsvis kraftige øgning i gårdstallet i det 19. århundrede. Hustallet spiller derimod en meget beskeden rolle i landsbyen ligesom befolkningsvæksten kulminerer tidligt. Skt. Hans Klosters 2 gårde og Odense Provsti 5 gårde var lodsejervis egaliserede inden 1664 - dog på et forholdsvis ensartet niveau.

Den gennemsnitlige gårdstørrelse i 1688 (127 tdr. htk.) er abnorm høj og vidner da formentlig også om en meget hård skyldsætning.

Tallet hidrørende imidlertid fra den første taksering i 1684 og ved den endelige skattematrikulering i 1688 nedsattes byens hartkorn til 71 tdr.

Ejerlav: Emmelev

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:		Særlig interesse:	X

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

1) Anlægstype.

Den middelstore adelby af før-vikingetidsnavneendelsen -lev er randplaceret i sit ejerlav med engorientering. Byformen er uregelmæssig vejforteby. Der er muligvis forbindelse mellem den todelte byform - og de senmiddelalderlige besiddelsesforhold. Fra det oprindelige Emmelev ejerlav - synes senere udskilt udflytterbebyggelsen Kappendrup.

2) Udviklingstype.

Byen ejedes fra senmiddelalderen af to gejstlige institutioner, og der foretoges tidlig egalisering på et meget højt hartkornsniveau. En tidlig overgang til selveje ledsages af kraftig gårdsekspansion, medens hus- og befolkningstal sakker bagud.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig anlægstype med en interessant delvisreguleret-bytomt, og med en tidlig centralisering af besiddelsesforhold med tilhørende egalisering.

Relikt-vurdering: særlig interesse

1) Landsbytomten er velbevaret.

2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene.

3) Særlige relikter: Helligkilde.

4) Arkæologiske interesser: 1 frilagt gårdtomt.

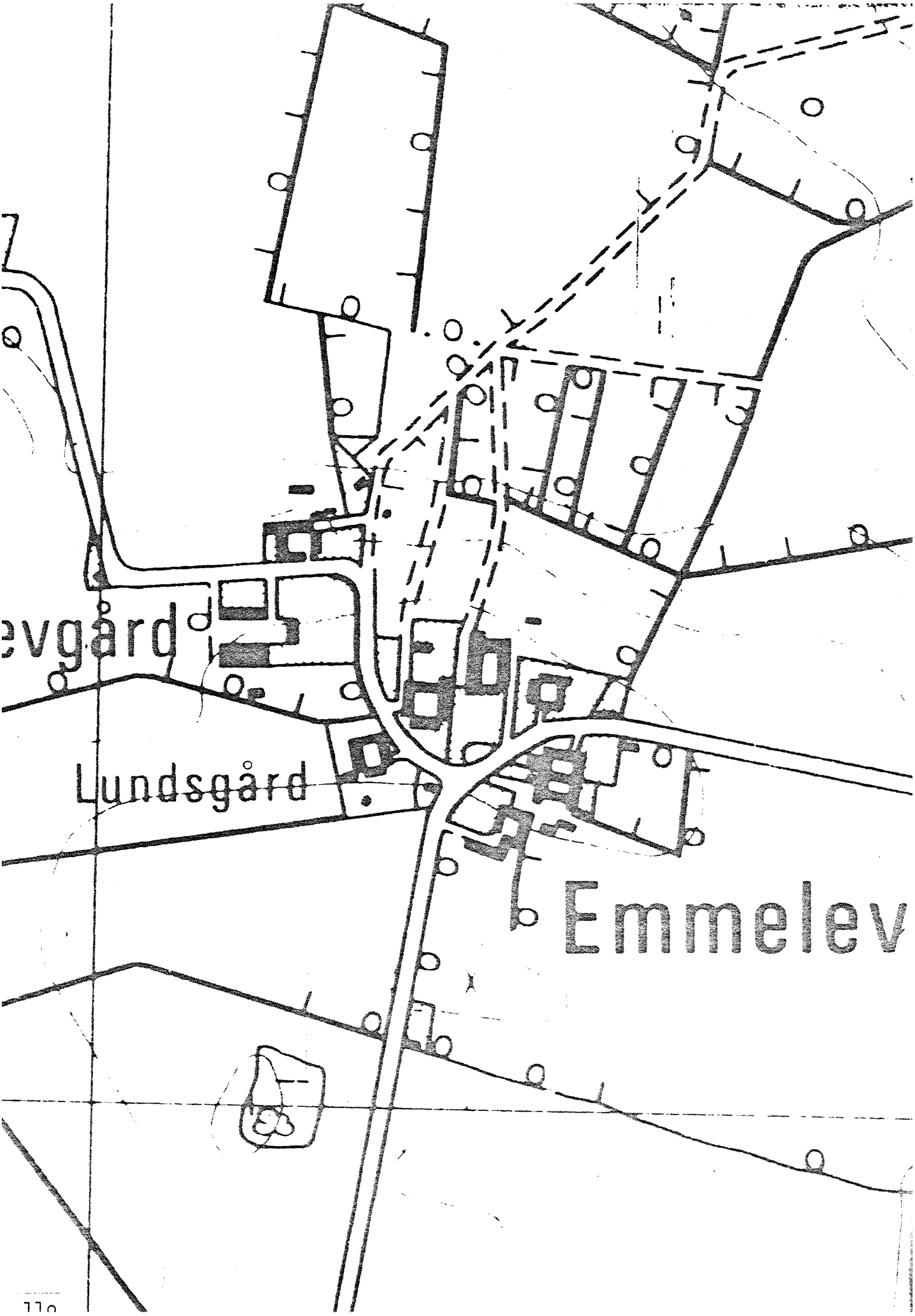
evgård
Lundsgård
Emmelev

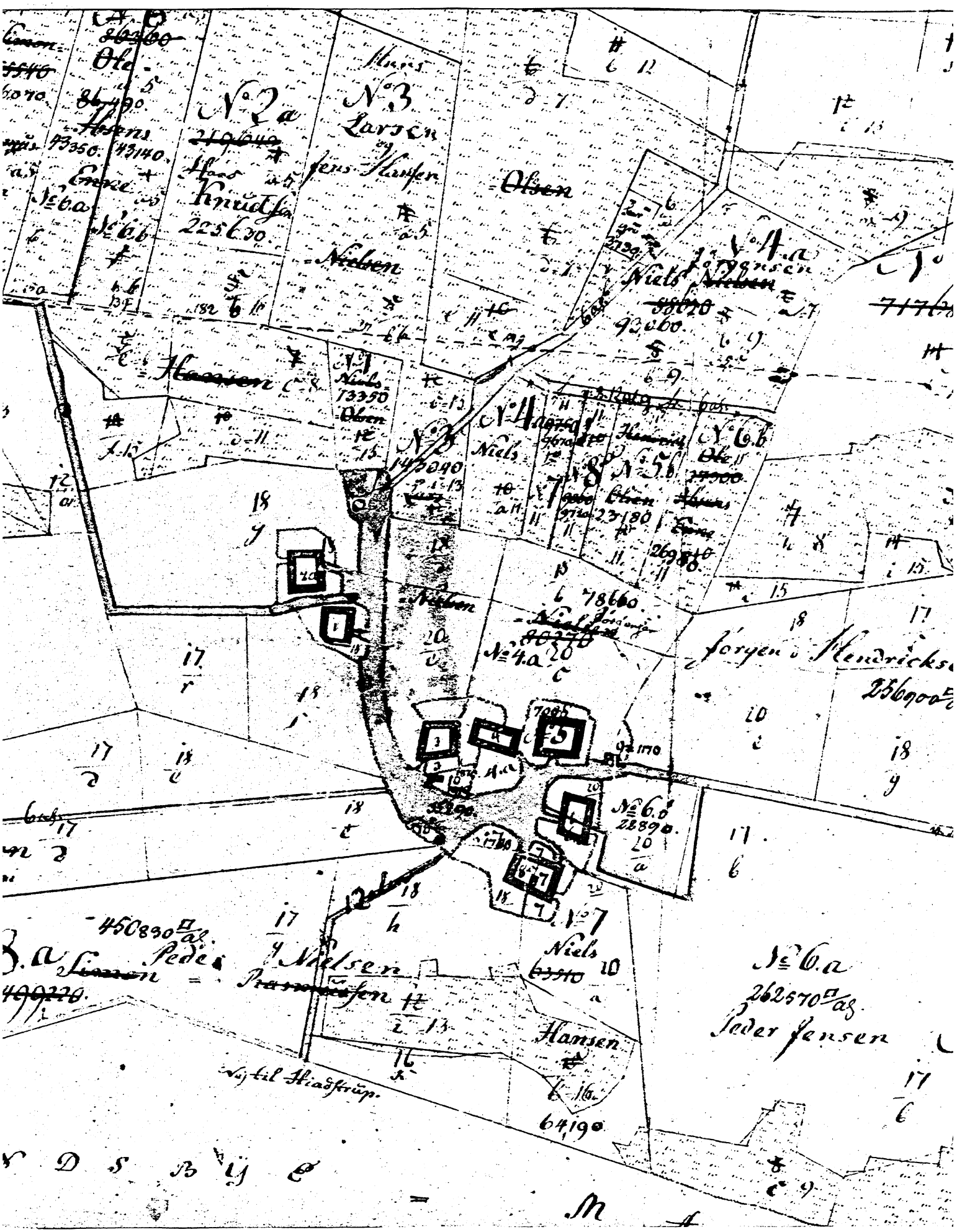
№2a
№3
Larsen
Niels
№4.a
№6.a
№6.b
№7
Niels
Hansen
Nielsen
Pedersen
Jørgen Hendricks
Peder Jensen
Vej til Hiaastrup.

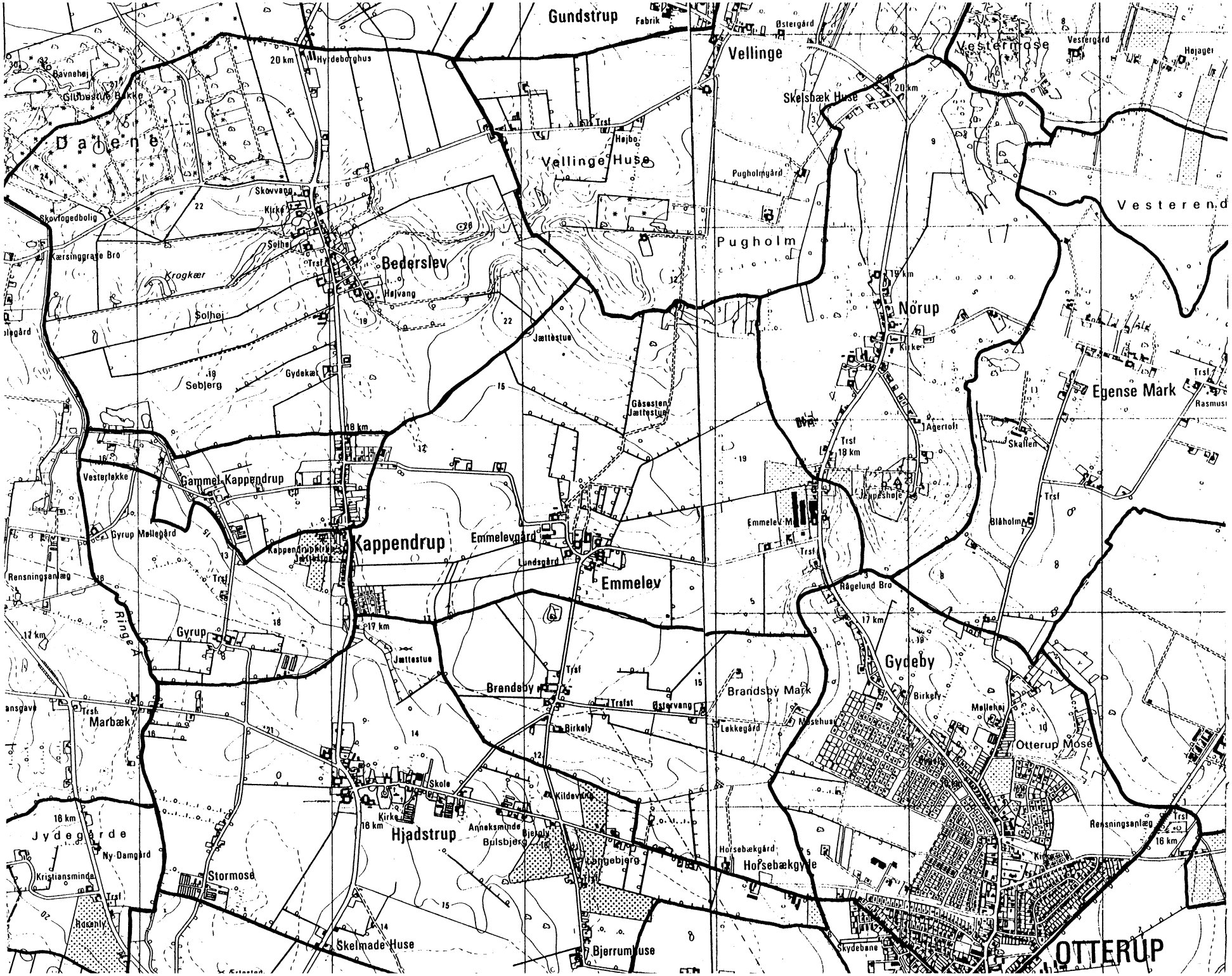
Gundstrup
Fabrik
Østergård
Vellinge
Vestermose
Vestergård
Højager
Bavnehøj
Gibbestue Bakke
Hydeborghus
20 km
Skelsbæk Huse
Dalene
Trsf
Højbo
Vellinge Huse
Pugholmgård
Vesterend
Skovvang
Kirke
Skovfogedbolig
Pugholm
Kærsinggrave Bro
Krogkær
Solhøj
Bedersley
Højvang
Trsf
Nørup
Kirke
Jættestue
Sebjerg
Gydekær
Egense Mark
Trsf
Gåsesten Jættestue
Agertoft
Skallen
Trsf
18 km
Vesterlykke
Gammel-Kappendrup
Jættestue
Kappendrup
Emmelevgård
Emmelev M.
Blåholm
Trsf
Gyrup Møllegård
Lundsgård
Emmelev
Rensningsanlæg
Trsf
Rågelund Bro
17 km
Ringe Å
Gyrup
Jættestue
Gydeby
Brandsby
Trsf
Brandsby Mark
Birkely
Trsfst
Østervang
Møllehøj
Marbæk
Trsf
Lykkegård
Møsehuse
Otterup Mose
Skole
Kirke
Kildevang
Hjadstrup
Anneksminde
Bjerly
Bulsbjerg
Langebjerg
Horsebækgård
Horsebækgyde
Rensningsanlæg
Trsf
16 km
Jydegårde
Ny-Damgård
Kristiansminde
Trsf
Rosenly
Stormose
Skelmade Huse
Bjerrum Huse
Skydebane
OTTERUP

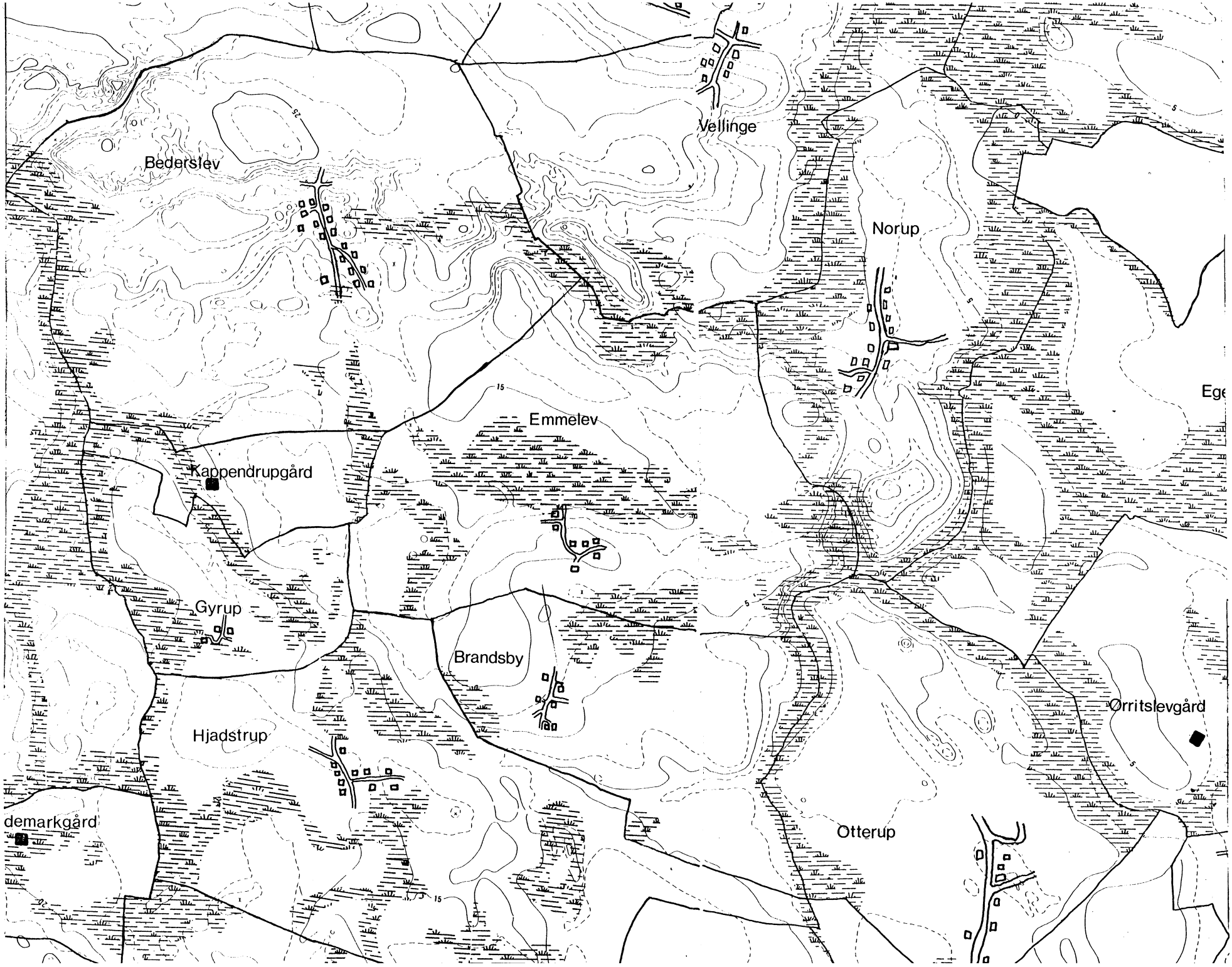
Bederslev
Vellinge
Norup
Emmelev
Kappendrupgård
Gyrup
Brandsby
Hjadstrup
Ørritslevgård
demarkgård
Otterup

FREMMELEV

Ejerlav: Fremmelev

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

Navn:	Navnetype:
Fremmelev	-lev.

Bemærkninger:

Fremmelev er nævnt første gang 1423 i formen Frammelef. Forleddets oprindelse er ikke helt afklaret. Det kan være navnet Frami, navnet Frammar, Frathmar, hvis forled er et i nordisk sprog ukendt ord - på oldtysk betyder det rask, kraftig. Efterleddet er -lev, glda. lef, som formentlig betyder arvegods. Bebyggelsesnavne på -lev anses for dannet før-vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen fra vikingetid - middelalder.

Bemærkninger:

Fremmelev er en adelby uden kirke. En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Fremmelev

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby.

9 af byens gärde ligger i en kreds omkring vejforten, dog ikke med regelmæssig afstand. Veje udgär fra forten til gårdene. To gärde (Fremmelev-gård) ligger afsondret lidt syd for byen. To huse ligger lige nord for forten.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby
- ☐ randby
- ☒ agerorientering
- ☐ engorientering
- ☐ skovorientering
- ☐ kystorientering
- ☐ åorientering

c. Udskiftning

år: 1800 figur: Stjerneudskiftning, stjernefigur med blokfigurer i periferien.

d. Udflytning 1 ?

- ☐ ved udskiftningen
- ☒ efter udskiftningen 1 gärd udflyttet eller opløst.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten.

jordbund: Moræneler med små forekomster af smeltevandssand og ferskvandssand, -dynd og -tørv.

naturlig afgrænsning: Ja untagen mod N og V.

- ☐ overvejende
- ☒ overvejende ager med større indhold af eng.
- ☐ blandingsøkonomi med

Engområder mod S, Ø og N og NV.

Ejerlav: Fremmelev

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Kun 1 ud af 11 gårde udflyttet (eller opløst). Ingen nybebyggelse overhovedet. Vejen vest om forten forsvundet, men ellers er vejsystemet intakt. Fortesystemet ligeledes intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

Stjerneudskiftningshegnene velbevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Ejerlav: Fremmelev

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

STATISTIK

Areal: 355 ha, heraf opdyrket 1682: 64%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	141	89	79	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10[1]	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	12	12	13	12	11	10	12
Huse:		2	1		4		
Huse m/ jord:				1		4	8
Huse u/ jord:				1		1	4
I alt:	12	14	14	14	15	15	24

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(38)	1664	1	2	10	10,8
(50)	1688	1	6	5	7,4
	1844		10		7,1
	1903	2	10		6,3

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	71	87	92
Børn:	42	38	25
I alt:	113	125	117

1. 1568-72: 11 gårde 1 hus.

Ejerlav: Fremmelev

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup.	Lunde

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			13	1				
1844							10	5
1903	11	12					1	

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 355 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 64%. Hartkornet vurderedes i 1688 til 89 tdr. htk. og i 1844 til 79 tdr. htk. i forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 meget højt, hvilket kunne stå i forbindelse med tilstedeværelsen af et middelalderligt gods i byen. I 1682 havde byen treårig rotation, men 4 vange. Ejerlavet er naturlig afgrænset bortset fra den nordlige grænse mod Bladstrup, der bærer et reguleret præg. Netop i dette område nedlagdes i senmiddelalderen en landsby, Lystrup. Byen stjerneudskiftedes år 1800 og siden er 1 gård udflyttet/nedlagt.

I 1423 nævnes kort Hogenschield som ejer af en gård i byen, der i 1436 synes at have rummet en væbnergård, som Henneke Skinskel skrev sig til. Endnu i 1440'erne samlede Peder Marsvin rettigheder i byen, men snart efter må kronen have erhvervet godset, der herefter fungerede som et-ofte pantsat - smålen. Dette "Fremmelevgods" bestod af Fremmelevgård, Fremmelev by og Kirkendrup by. Godset omtales som pantsat i 1480 og 1502. I 1611 lå godset under Nyborg Len. Byen bestod da af 12 gårde (hvoraf 6 separat forlenede) og 1 hus. Endnu i 1664 besad kronen hele byen, men efter 1700-tallets krongodsauktioner overgik byen til private lodsejere, med Nislevgård som dominerende. Endnu i 1844 var hele byen fæstegods.

Antallet af gårde er som helhed uforandret fra 1511 til 1903 med et lavpunkt i 1844. Antallet af huse i byen forbliver meget beskedent, ligesom befolkningen stort set står stille fra 1787 til 1901.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store. Byen synes egaliseret på udskiftningstiden.

Ejerlav: Fremmelev

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Lunde

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:		Særlig interesse:	X

Landsbytypologisk vurdering: særlig interesse

1) Anlægstype.

Den middelstore adelby af før-vikingetids navnetypen -lev er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Den middelalderlige hovedgård Fremmelevgård er rykket ned mod engarealerne i ejerlavets udkant. Byformen er en lidt uregelmæssig udgave af fortebyen. Et reguleret grænseforløb mod nord synes at stå i forbindelse med en middelalderlig landsbyanlæggelse.

2) Udviklingstype.

Byen samledes i middelalderen omkring væbnergodset Fremmelevgård, der i 1400-tallets anden halvdel overgik til kronen. Byen forblev samlet på en besidders hånd i århundereder, men egaliseredes først i forbindelse med udskiftningen. Den sene overgang til selveje ledsages af en meget træg ekspansion i det 19. årh.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis alm. anlægstype, hvis videre udvikling afspejler en række vigtige bebyggelseshistoriske trin og som i usædvanlig grad bevarede den oprindelige struktur frem til 1903.

Relikt-vurdering: særlig interesse

1) Landsbytomten er velbevaret.

2) Ejerlavet har bevaret stjerneudskiftningshegnene.

3) Særlige relikter: Fremmelevgårds "holm" placering.

4) Arkæologiske interesser: -

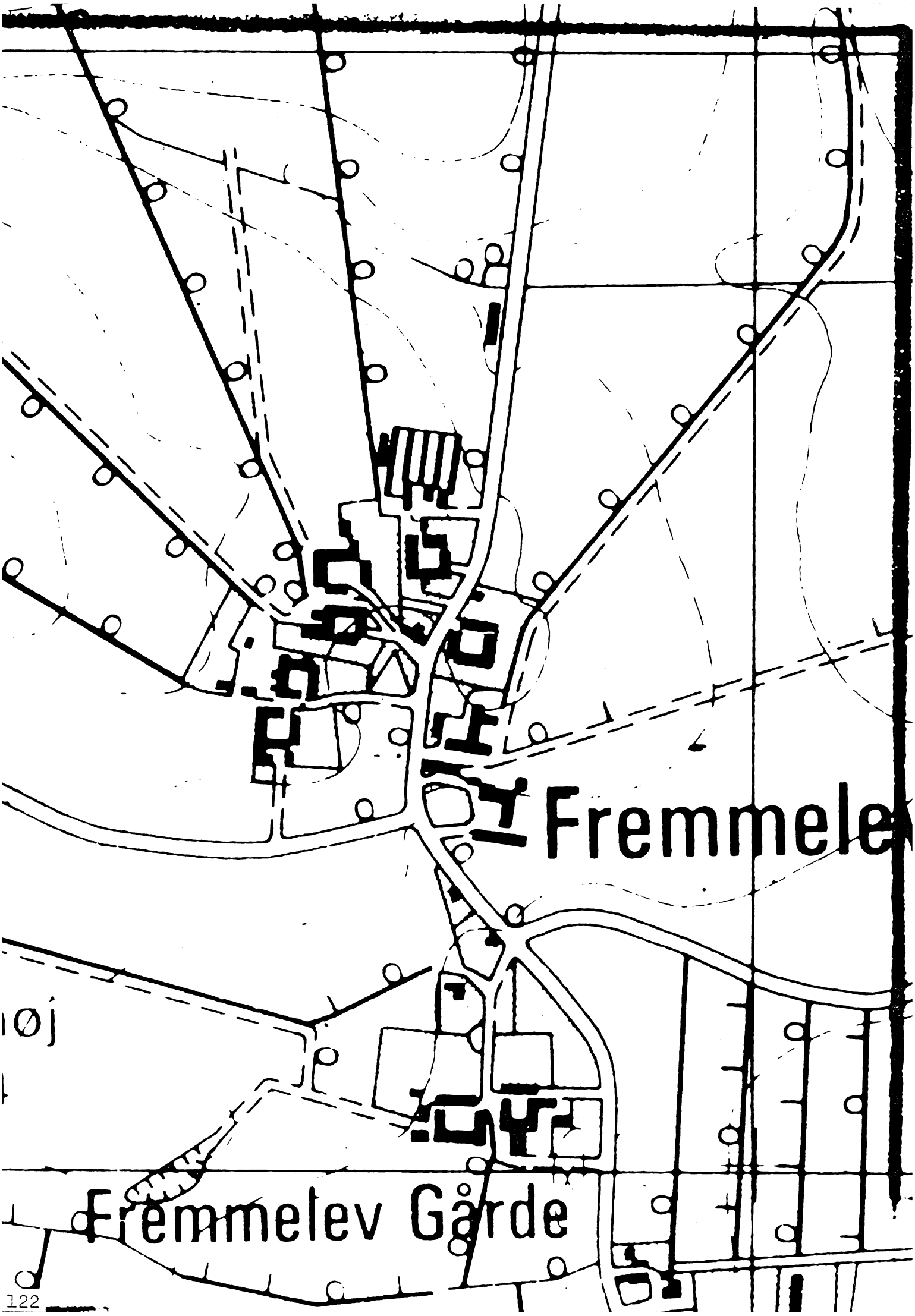
Fremmele
Fremmelev Gårde

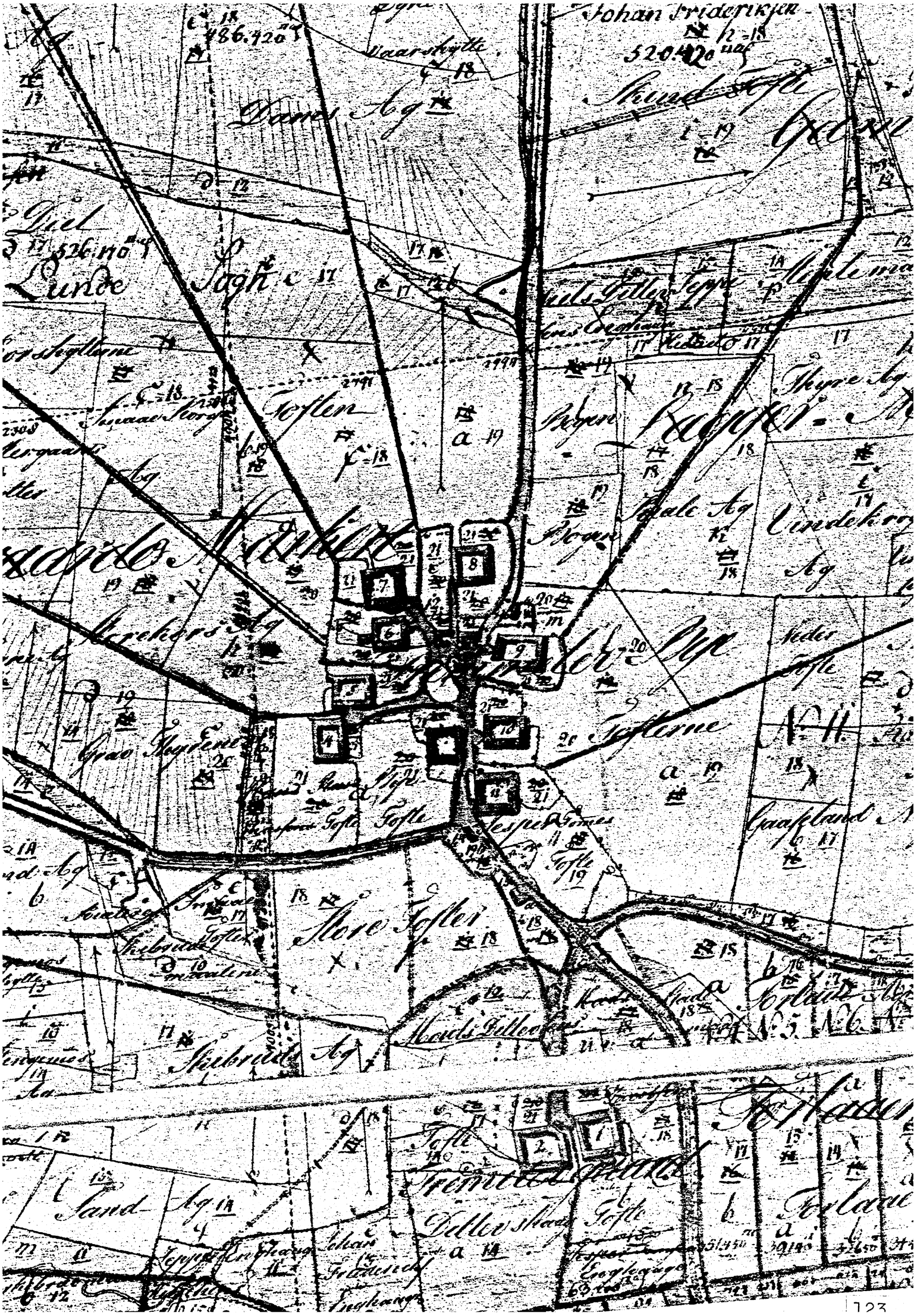
Johan Friderikken
Vaarskytte
Lunde Sogn
Lunde
Hoffen
Store Hoffen
Hoffe
Hoffe Mark
Hoffe Mose
Hoffe Sand
Hoffe Skov
Hoffe Sø
Hoffe Toft
Hoffe Vang
Hoffe Vænge
Hoffe Ager
Hoffe Eng
Hoffe Kirke
Hoffe Præstegaard
Hoffe Præstegaards Have
Hoffe Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Mark
Hoffe Præstegaards Skov
Hoffe Præstegaards Sø
Hoffe Præstegaards Toft
Hoffe Præstegaards Vang
Hoffe Præstegaards Vænge
Hoffe Præstegaards Ager
Hoffe Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Kirke
Hoffe Præstegaards Præstegaard
Hoffe Præstegaards Præstegaards Have
Hoffe Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Mark
Hoffe Præstegaards Præstegaards Skov
Hoffe Præstegaards Præstegaards Sø
Hoffe Præstegaards Præstegaards Toft
Hoffe Præstegaards Præstegaards Vang
Hoffe Præstegaards Præstegaards Vænge
Hoffe Præstegaards Præstegaards Ager
Hoffe Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Kirke
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaard
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Have
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Mark
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Skov
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Sø
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Toft
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vang
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vænge
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Ager
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Kirke
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaard
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Have
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Mark
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Skov
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Sø
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Toft
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vang
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vænge
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Ager
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Kirke
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaard
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Have
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Mark
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Skov
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Sø
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Toft
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vang
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vænge
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Ager
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Kirke
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaard
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Have
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Mark
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Skov
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Sø
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Toft
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vang
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vænge
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Ager
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Kirke
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaard
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Have
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Mark
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Skov
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Sø
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Toft
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vang
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vænge
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Ager
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Kirke
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaard
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Have
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Mark
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Skov
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Sø
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Toft
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vang
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vænge
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Ager
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Kirke
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaard
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Have
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Mark
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Skov
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Sø
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Toft
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vang
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vænge
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Ager
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Kirke
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaard
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Have
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Mark
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Skov
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Sø
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Toft
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vang
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vænge
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Ager
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Kirke
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaard
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Have
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Mark
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Skov
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Sø
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Toft
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vang
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vænge
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Ager
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Kirke
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaard
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Have
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Mark
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Skov
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Sø
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Toft
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vang
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Vænge
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Ager
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Eng
Hoffe Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Præstegaards Kirke
Hoffe Præstegaards

124
6153000 m.N
Bladstrup
Mariendal
Stensvang
Nisley Mølle
Langebjerg
Kronborg
Asesbanke
Fremmelev
Mollerhøj
Odense Toft
Fremmelev Gårde
Tokkendrup
Edelsgård
Kærsgård
Ulkendrup
Øster Lunde
Alebæk Bro
Alebæk
Rosenlund
Daugstrup
Daugstrupgård
Lunde
Vandværk
Højlund
Vester Lunde
Kristiansholm
Molledam
Møllegård
Kirke
Avang
Lunde Å
Flintebjerg
Flintebjerggård
Idrætsplads
Tåstruplund
Tåstrupgård
Korslundgård
Tåstrup
Flyveplads
Præstehuse
Hedeager
Lunde Dalskov
Mosegård
Antonhus
Enemærket
Moselund
Bragelund
Beldringe
Nordlide
Lunde Å
Engdal
14 km
13 km
12 km
11 km
10 km
7,2 km
3 km

Bladstrup
Kronjorden
endrup
Ravnsmarken
Ulkendrup
Fremmelev
Dagstrup
Lunde
Tåstrup
Beldringe
125

GERSKOV

Ejerlav: Gerskov

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

Navn:	Navnetype:
Gerskov	-skov.

Bemærkninger:

Gerskov er nævnt første gang 1336 i formen Gerskow. Forleddet er glda. ger, som betyder spyd. Skoven og byen har navn efter den sydfor liggende spidse næs, der før inddæmningen var omgivet af vand på tre sider. Bebyggelsesnavne på -skov anses for dannet i vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Rydningsby.	Middelalder.

Bemærkninger:

En rydningsby er en landsby, som er anlagt efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Gerskov

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens 10 gårde ligger usystematisk langs den rundbueslyngende vej. 4 af gårdene ligger sammen to og to. Byens centrum er på toppen af et højdedrag. Husene ligger spredt midt inde i byen.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☐ agerorientering ☒ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Skov tæt op til byen mod V og Ø.

c. Udskiftning

år: 1796 figur: Blokudskiftning, uregelmæssige blokke.

d. Udflytning

☒ ved udskiftningen 1 gård udflyttet i den nordvestlige del.

☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, marint forland mod vest.

jordbund: Moræneler med ferskvandssand og saltvandssand.

naturlig afgrænsning: Delvis, men ikke mod N.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

Engområder i udkanten af ejerlavet samt Ø for byen. Skov omkring byen.

Ejerlav: Gerskov

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ delvis bevaret ☐ opløst ☐ opløst og nybebygget

8 ud af 11 gårde ligger på deres oprindelige tomt, én er udflyttet to andre gårde ("dobbeltgårdene") flyttet til en anden tomt i byen. En større nybebyggelse af huse rundt om i byen. Midt i byen nybebygget kirke. Veje og skel i vid udstrækning bevaret. Byen har bevaret sit præg af en spredt bebyggelse langs den slyngede vej.

b. Skelsystem

☒ vangesystemets hegn ☐ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

Et hegn gående mod N fra midten af byen.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Skovareal i den vestlige del af ejerlavet bevaret, ligeså vest for byen.

Ejerlav: Gerskov

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

STATISTIK

Areal: 370 ha, heraf opdyrket 1682: 49%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	77 + 50	42 + 30	57	

Bebyggelsesenheder:

	1511		1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	1 9		1 12	1 8	11	12	13
Huse:			3		11		
Huse m/ jord:				4		15	32
Huse u/ jord:				3			31
I alt:	9		15	15	22	27	76

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(27)	1664	5	3	4	6,5
(63)	1688	4	3	1	5,1
	1844	4	8		4,8
	1903	7	6		4,0

Folketal: 2

	1787	1845	1901
Voksne:	95	127	227
Børn:	50	60	105
I alt:	145	187	332

1) Foruden Gerskov hgd.
2) Foruden Klintebjerg.

Ejerlav: Gerskov

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup.	Skeby

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					11	3	1	
1844	4	2					8	13
1903	13	60				3		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 370 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket 49%, byen havde da alm. trevangsbrug. Ejerlavet takseredes (incl. hovedgården) til 72 tdr. htk. i 1688 mod kun 57 tdr. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet 1664 (127 tdr.) meget højt - formentlig som følge af tilstedeværelsen af en landsbyhovedgård. Byen har til dels et løst opbygget skovbyspræg, og et skovbol Eghoved omtales allerede i 1664. En Gammeltofte vidner formentlig om byens eller måske hovedgårdens tidligere placering. Byen blokudskiftedes i 1796, samtidig udflyttedes en enkelt gård.

Arealerne mellem Gerskov og henholdsvis Klintebjerg og Gersø inddæmmedes i 1809 og 1816. Fra 1834 begyndte Klintebjerg at fungere som ladeplads-by.

Gerskov omtales allerede i 1300-tallet. Hovedgården nedlagdes først i 1596, da den udparcelleredes til 4 bøndergårde, som bønder fra den nedlagte landsby Nislev overtog. Gerskov hovedgård synes dog ikke at have været enebesidder i senmiddelalderen, idet Johan Bjørnsen i 1460 erhvervede 2 gårde i Gerskov, medens Skt. Knuds Kloster ca. 1500 mageskiftede 1 gård til Poul Laxmand. Kronen ejede i 1537 en enkelt gård. I 1664 tilhørte hele byen - på nær et lille bol - imidlertid Gerskov godset, der altså opløstes kort tid herefter. Endnu i 1844 var hovedparten af byen i fæste under Nislevgård og Østrupgård, men i 1903 var overgangen til selveje stort set afsluttet. Foruden hovedgården var der i perioden 1511 til 1688 8-9 gårde i byen. Det høje 1664 tal skyldes 4 småbol på 1-2 tdr. htk., der i 1688 regnes som huse. Disse småbol er netop karakteristiske for kystzonen. Frem til 1774 stiger gårdtallet som følge af hovedgårdens udparcellering. Hustallet i byen er ret højt allerede i 1600-tallet, men stiger eksplosivt i det 19. årh.s anden halvdel i forbindelse med ladeplads-havnebyen Klintebjergs anlæggelse.

Gårdstørrelsen var i 1688 ret lav. Byen synes egaliseret på udskiftningstiden.

Ejerlav: Gerskov

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	x	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering:

1) Anlægstype. Den middelstore skovrydningsby af den middelalderlige navnetype -skov er centralplaceret i sit ejerlav med skovorientering. Byformen er løst opbygget og havde oprindeligt et dominerende indslag af småbol i overensstemmelse med skovbyskarakteren. En Gammeltofte vidner om en tidligere bebyggelsesplacering.

2) Udviklingstype. Byen husede fra 1300-tallet en hovedgård, der i 1664 stort set var enebessidder i byen. Hovedgården udparcelleredes i 1696. I det 19. årh. udvikledes Klintebjerg ladeplads.

Sammenfattende drejer det sig om en typeren rydningsby med en række karakteristiske senere udviklingstrin.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

1) Bytomten er delvis bevaret, men præges af en del nybyggeri.
2) Kulturlandskabet har bevaret et vangshegn og et par større skovarealer.
3) Særlige relikter: -
4) Arkæologiske interesser: tomt af Gerskovgård, Gammeltofte.

Torpelund
Skov
Trsf
Bølleskov
7
Kirke
Gerskov

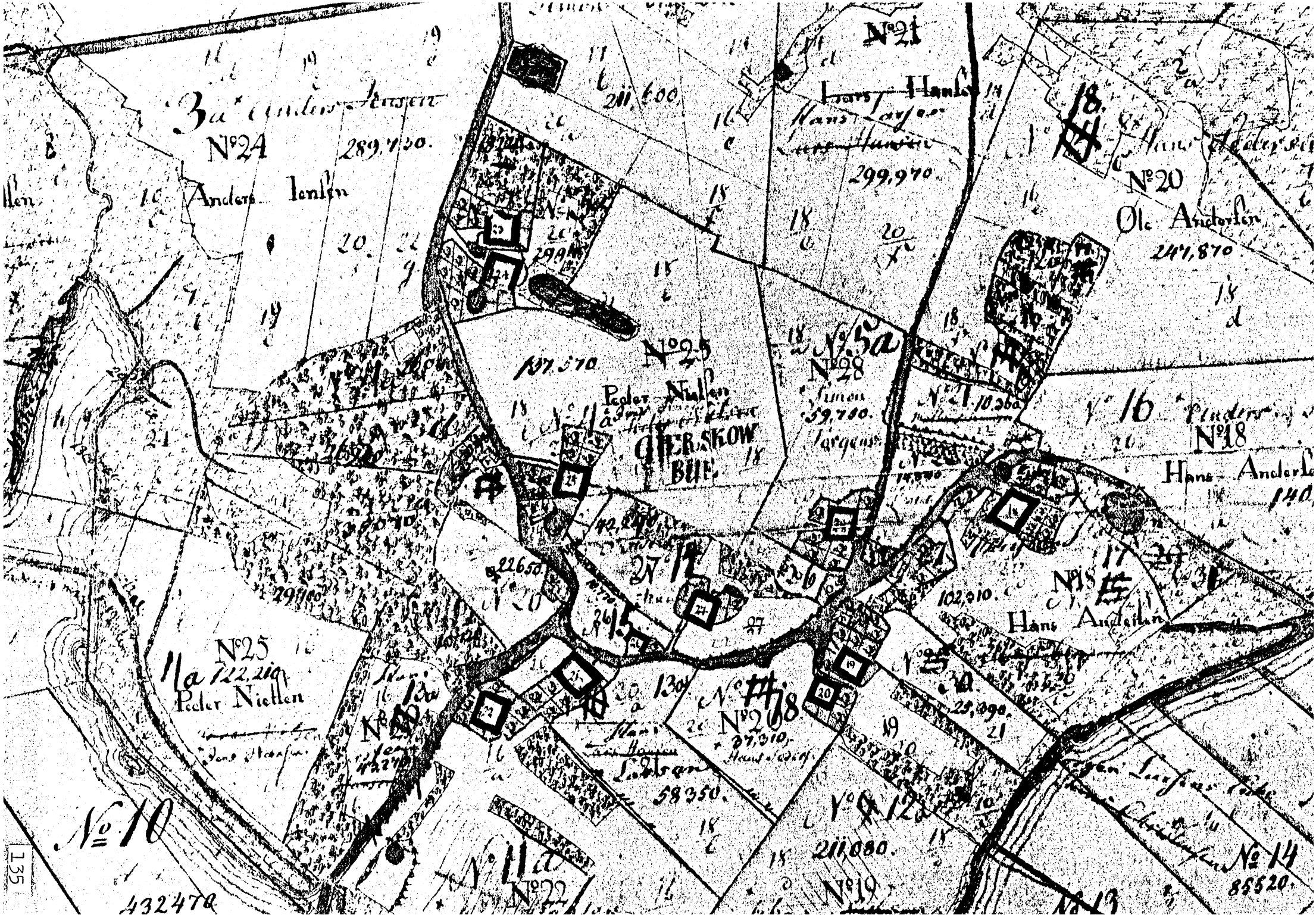
№24
Anders Jensen
№25
Peder Nielsen
№21
Hans Larsen
№20
Ole Andersen
№18
Hans Anderse
№28
Simon
№19
№14
85520.
№10
432470

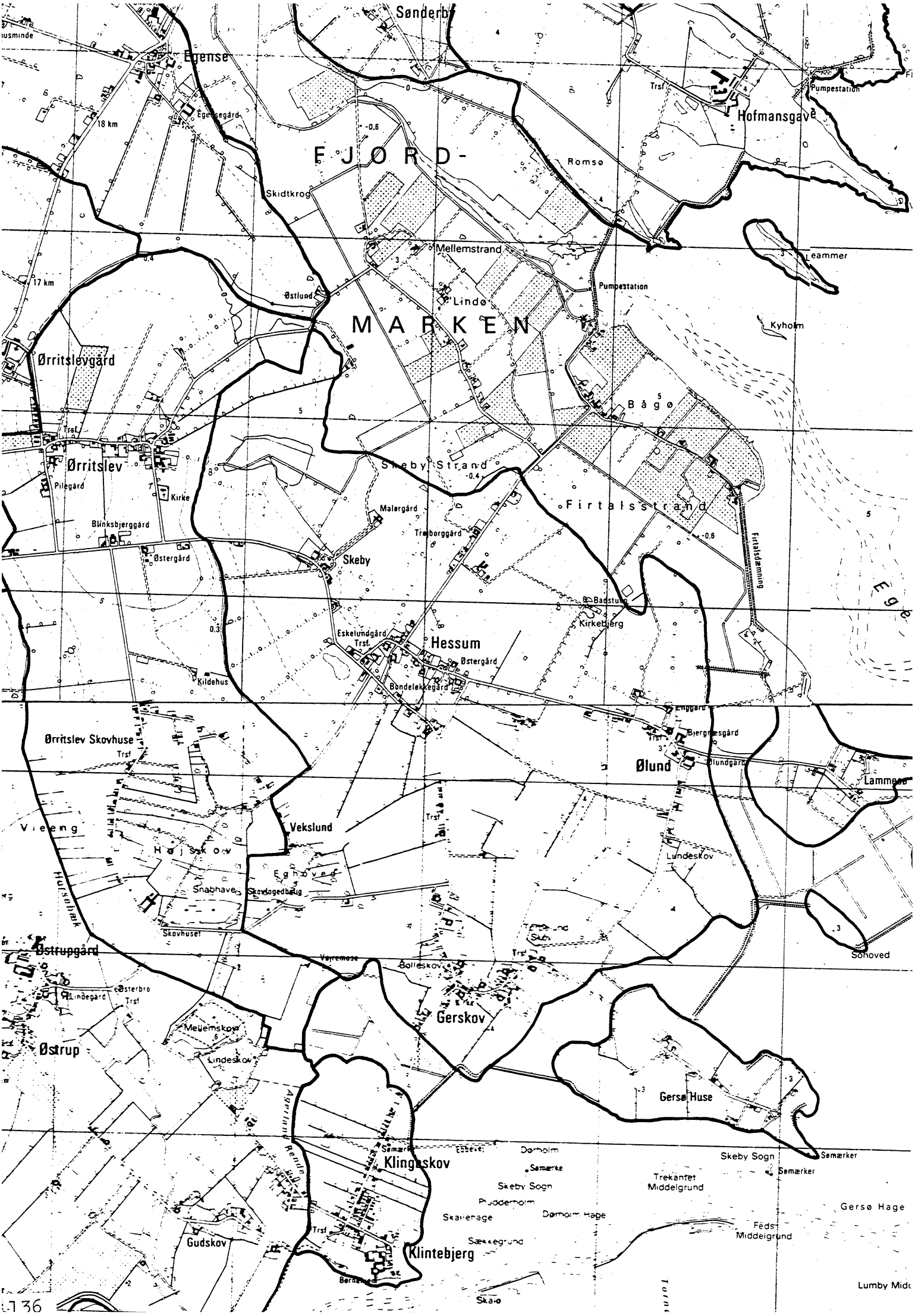
Egense
Sønderby
Hofmansgave
Pumpestation
Romsø
FJORD-
Skidtkrog
Mellemstrand
Leammer
Lindø
MARKEN
Østlund
Kyholm
Ørritslevgård
Bågø
Ørritslev
Skeby Strand
Firtalsstrand
Pilegård
Kirke
Malørgård
Blinksbjerggård
Østergård
Skeby
Badstue
Kirkebjerg
Eskelundgård
Hessum
Kildehus
Bondelykkegård
Ørritslev Skovhuse
Ølund
Bjergmosegård
Lammose
Vrieeng
Vekslund
Lundeskov
Højskov
Snabhave
Skovhuset
Østrupgård
Sønoved
Bolleskov
Gerskov
Østrup
Meilemskov
Lindeskov
Gersø Huse
Klingeskov
Skeby Sogn
Trekantet Middelgrund
Gersø Hage
Skallehage
Dørholm Hage
Feds Middelgrund
Gudskov
Klintebjerg
Sækkegrund
Lumby Mid
18 km
17 km

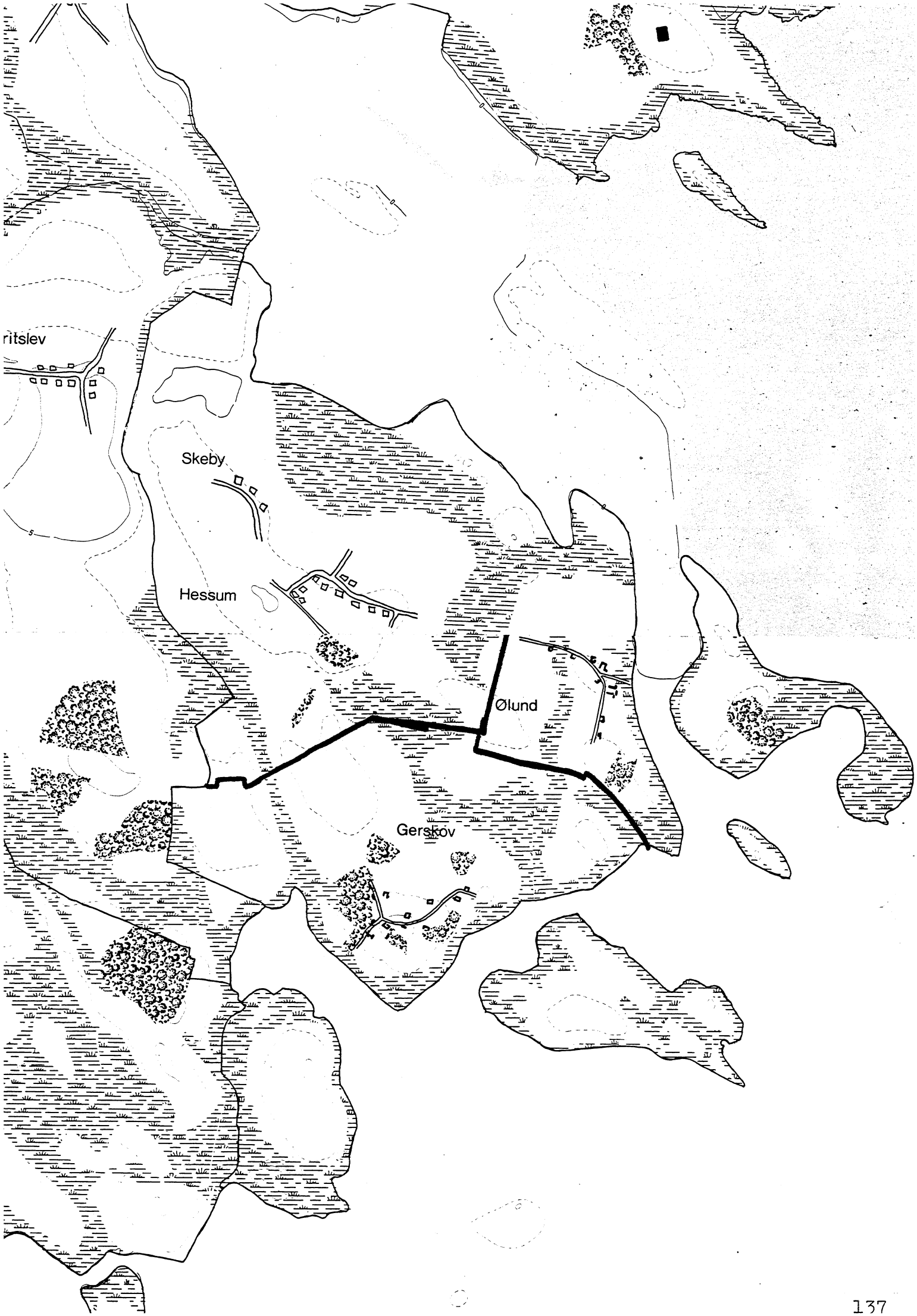
ritslev
Skeby
Hessum
Ølund
Gerskov

GUNDSTRUP

Ejerlav: Gundstrup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

Navn:	Navnetype:
Gundstrup	-torp

Bemærkninger:

Gundstrup er nævnt første gang 1395-1418 i formen Godenstorp. Forleddet er det fra engelske Golwine lånte mandsnavn glda. Gotwin. Efterleddet er -torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i vikingetid eller middelalder.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Udflytterbebyggelse	Middelalder

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra moderbyen (adelby), som i dette tilfælde er Vellinge.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Gundstrup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Krogsbølle

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten slynget vejby.

Byens 4 gårde ligger uregelmæssigt, men alle på N-siden af den ØV-gående vej. To af dem ligger tæt sammen i den Ø-ende af byen. 3 huse ligger langs vejen mellem gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby
- ☒ randby
- ☒ agerorientering
- ☐ engorientering
- ☐ skovorientering
- ☐ kystorientering
- ☐ åorientering

c. Udskiftning

år: 1785 figur: Blokudskiftning, relativt store uregelmæssige blokke.

d. Udflytning 2 gårde.

- ☐ ved udskiftningen
- ☒ efter udskiftningen 2 gårde flyttet, dels lige N for byen, dels til N ende af ejerlavet.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: Trevangsbrug

vangeantal: 3 2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten mod N og Ø marint forland.

jordbund: Smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Mod N og Ø og NV, men ikke mod SV og S.

- ☐ overvejende
- ☒ overvejende ager med større indhold af eng
- ☐ blandingsøkonomi med

Store engområder mod N, NV og Ø.

Ejerlav: Gundstrup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Krogsbølle

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

2 af 4 gårde er flyttet ud, men der er ikke sket nogen videre nybebyggelse, hverken på de gamle tofter eller andetsteds. Der er dog opført en fabrik S for vejen og enkelte huse, men bebyggelsen har en meget åben og spredt karakter. I den V-ende er skelsystemet intakt, mens det er opløst i den Ø-ende. Vejnettet udrettet, men ellers intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☒ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

En del af engarealet NV for byen.

Ejerlav: Gundstrup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Krogsbølle

STATISTIK

Areal: 148 ha, heraf opdyrket 1688: 59%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	42	32	26	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	7	5[1]	5	5	4	4	5
Huse:		2	1		2		
Huse m/ jord:						3	6
Huse u/ jord:				+?		0	0
I alt:	7	7	6	5	6	7	11

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(60) 1664		3	2	8,4
(60) 1688	1	3	1	6,4
1844		4		6,5
1903	2	3		5,0

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	25	33	50
Børn:	9	17	12
I alt:	34	50	62

1. 1568-72: 5 gårde.

Ejerlav: Gundstrup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krøgsbølle

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	2		3	1				
1844					4	3		
1903	5	5				1		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 148 ha. store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 59% og byen havde da almindeligt trevangsbrug og takseredes til 32 tdr. htk. mod 26 tdr. i 1844. Byen er udflyttet fra Vellinge i nabosognet Bederslev. De to byer har nærmest karakter af en sammenhængende dobbelt by, hvilket er i overensstemmelse med, at et mageskifte fra 1400-tallet taler om Lille Vellinge og Vester Vellinge (Gundstrup?). Byen blokudskiftedes i 1785 og siden er halvdelen af gårdene er flyttet ud.
I senmiddelalderen opkøbte Bernikte Skinkel gods i byen, og i 1548 ejede Johan Friis 1 gård. Men byen domineredes af kronen, hvorunder i 1502 lå 2 selvejergårde og i 1664 samtlige 5 gårde i byen. I 1773 ejede Kørup/Einsidelsborg 2 gårde, i 1844 samtlige gårde i byen. Overgangen til selveje var stort set afsluttet i 1903.

Antallet af gårde synes at falde fra 7 til 5 i løbet af 1500-tallet og holder sig herefter stort set på dette niveau frem til 1903. Husvæksten i det 19. århundrede har ligeledes begrænset omfang, medens befolkningsvæksten ejendommeligt nok ligger i overkanten af det normale.

Byens gårde var i 1688 af normal størrelse. Byen synes egaliseret i forbindelse med udskiftningen.

Ejerlav: Gundstrup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Krogsbølle.

Sammenfattende vurdering:

mindre interesse:		Interesse:		Stor interesse:		Særlig interesse:	
	x						

Landsbytypologisk vurdering: interesse

1) Anlægstype. Den lille udflytterbebyggelse af vikingetids-middelalder navnetypen - torp er randplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byen har nærmest karakter af en dobbeltby til moderbyen Vellinge. Byformen er slynget vejby.

2) Udviklingstype. Byen domineres i senmiddelalder af selvejere, og samles først sent under de indensogns hovedgårde Kørup-Einsidelsborg. Byen egaliseredes ved udskiftningen, men udviklede sig i øvrigt trægt i det 19. århundrede.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig men meget lidt typeren anlægstype med en ukarakteristisk videre udvikling.

Relikt-vurdering: mindre interesse

1) Bytomten er opløst og har nu karakter af spredt bebyggelse.

2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del udskiftningshegn og noget engareal.

3) Særlige relikter. -

4) Arkæologisk interesse: -

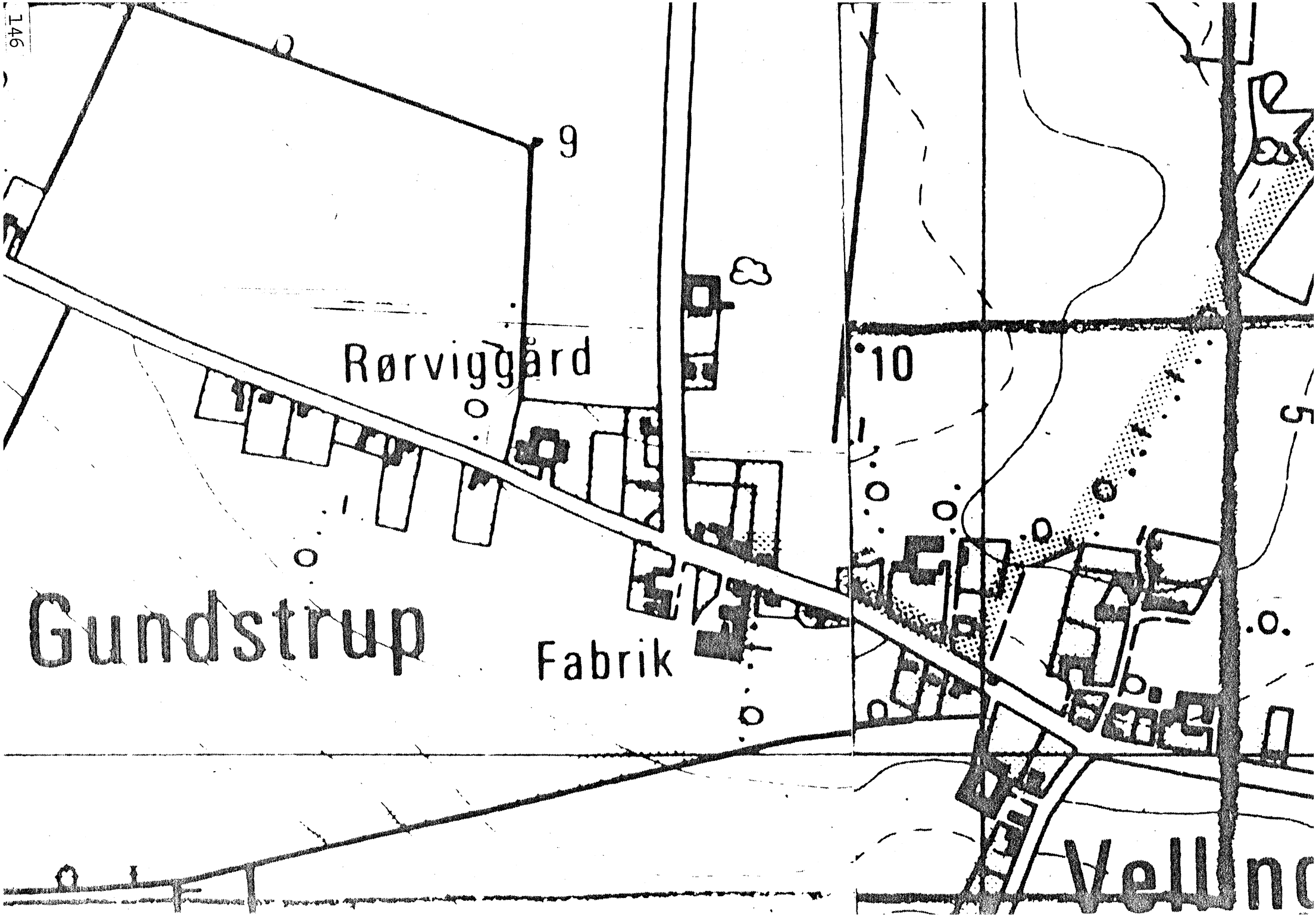
9
Rørviggård
10
Gundstrup
Fabrik
5
Vellno

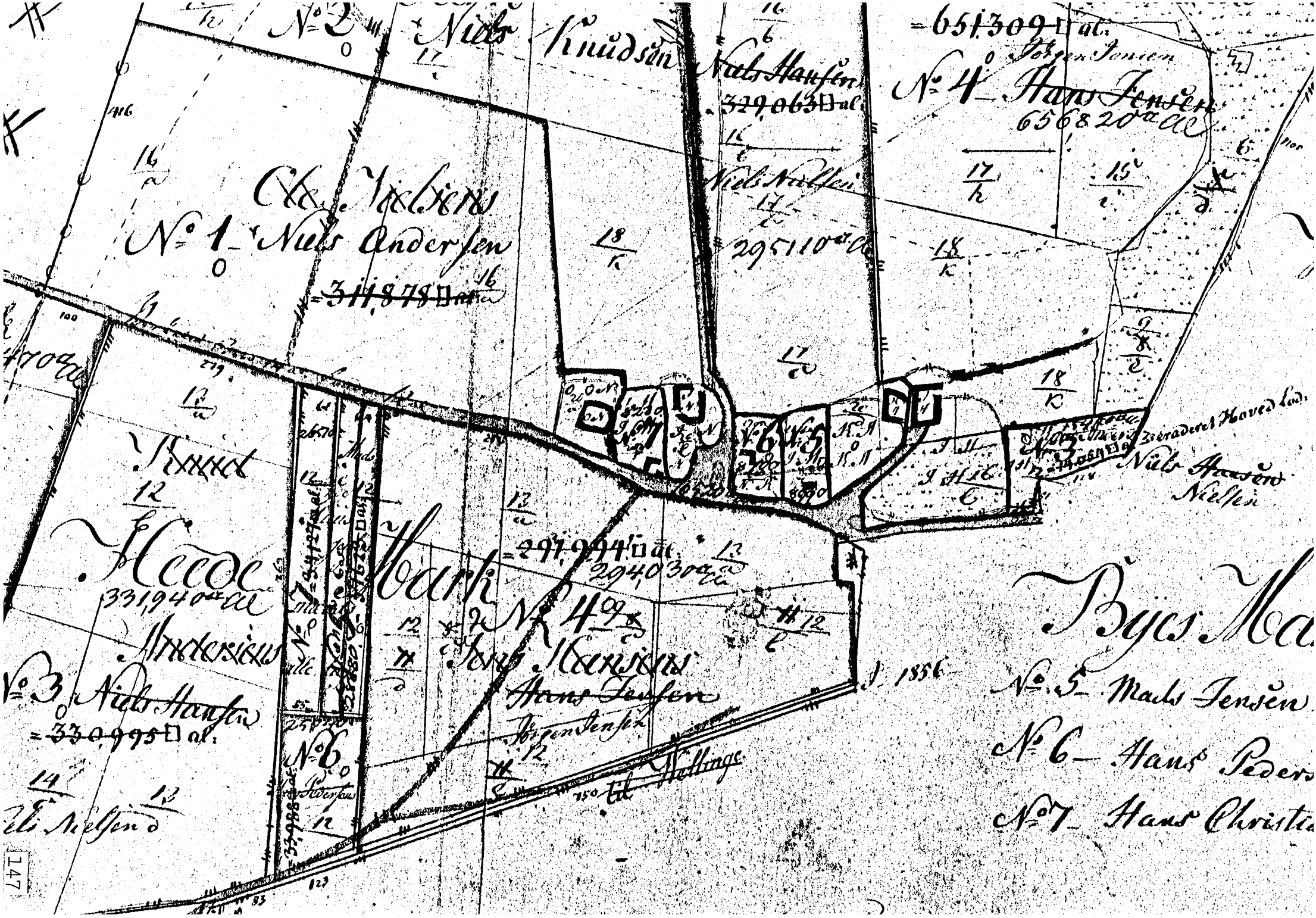
No 1 Niels Andersen
No 2 Niels Knudsen
No 3 Niels Hansen
No 4 Hans Jensen
No 5 Mads Jensen
No 6 Hans Peder
No 7 Hans Christia
Hans Jensen
Niels Hansen Nielsen
Hellinge
1856
147

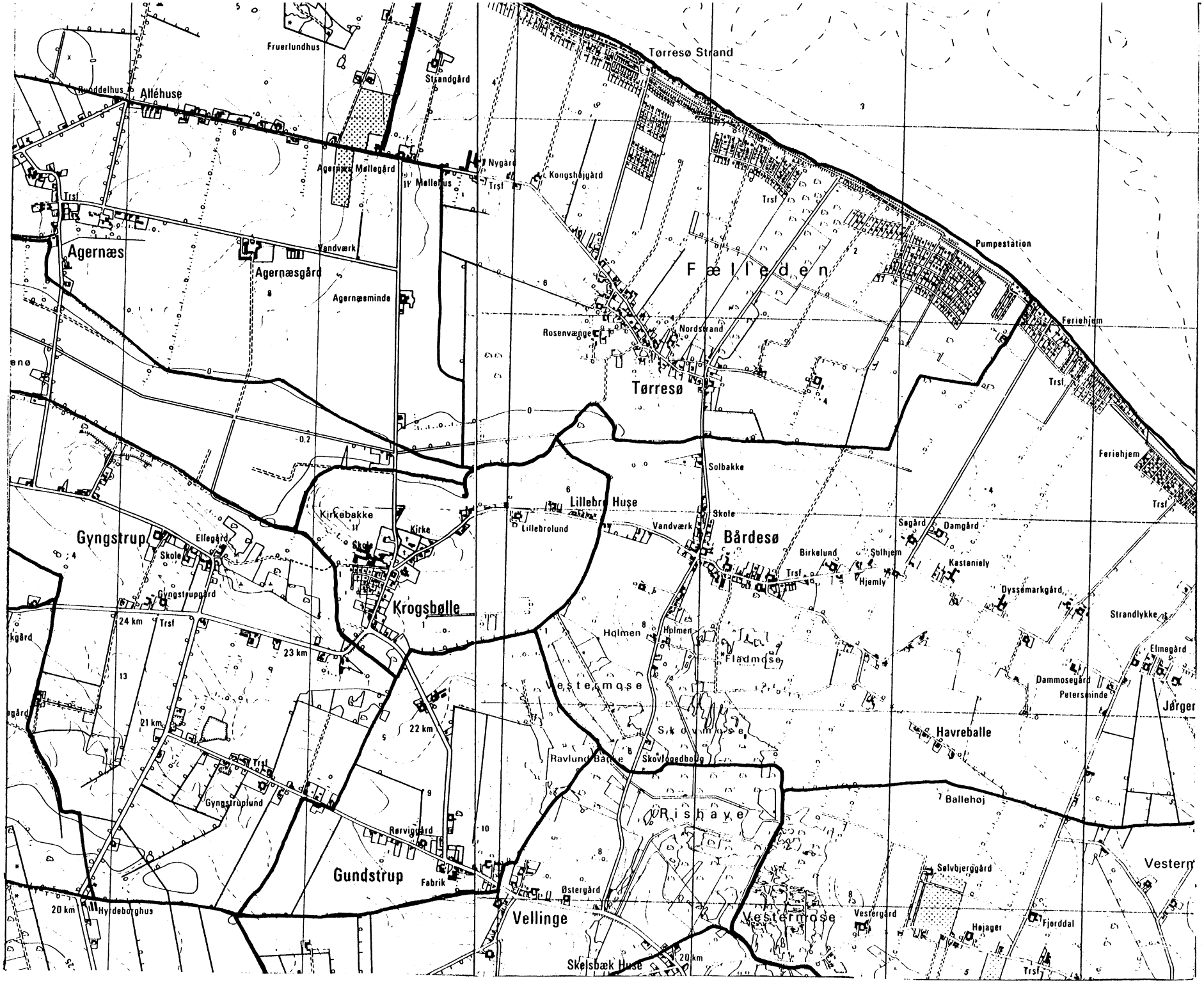
Fruerlundhus
Strandgård
Torresø Strand
Alléhuse
Agernæs Mellegård
Nygård
Kongshøjgård
Møllehus
Trsf
Agernæs
Vandværk
Agernæsgård
Agernæsminde
Fælleden
Pumpestation
Feriehjem
Rosenvænget
Nordstrand
Torresø
Solbakke
Lillebro Huse
Kirkebakke
Kirke
Skole
Lillebrolund
Vandværk
Bårdesø
Segård
Damgård
Birkelund
Solhjem
Kastanielyng
Hjemly
Gyngstrup
Ellegård
Gyngstrupgård
Krogsbølle
Dyssemarkgård
Strandlykke
Holmen
Flådmose
Elmegård
Dammosegård
Petersminde
Vestermose
Skovmose
Havreballe
Ravlund Bakke
Skovfogedbolig
Ballehøj
Risbye
Gundstrup
Rørviggård
Fabrik
Gyngstruplund
Sølvbjerggård
Østergård
Vellinge
Vesterrose
Vestergård
Højager
Fjerddal
Skelsbæk Huse
Hyldeborghus
24 km
23 km
22 km
21 km
20 km

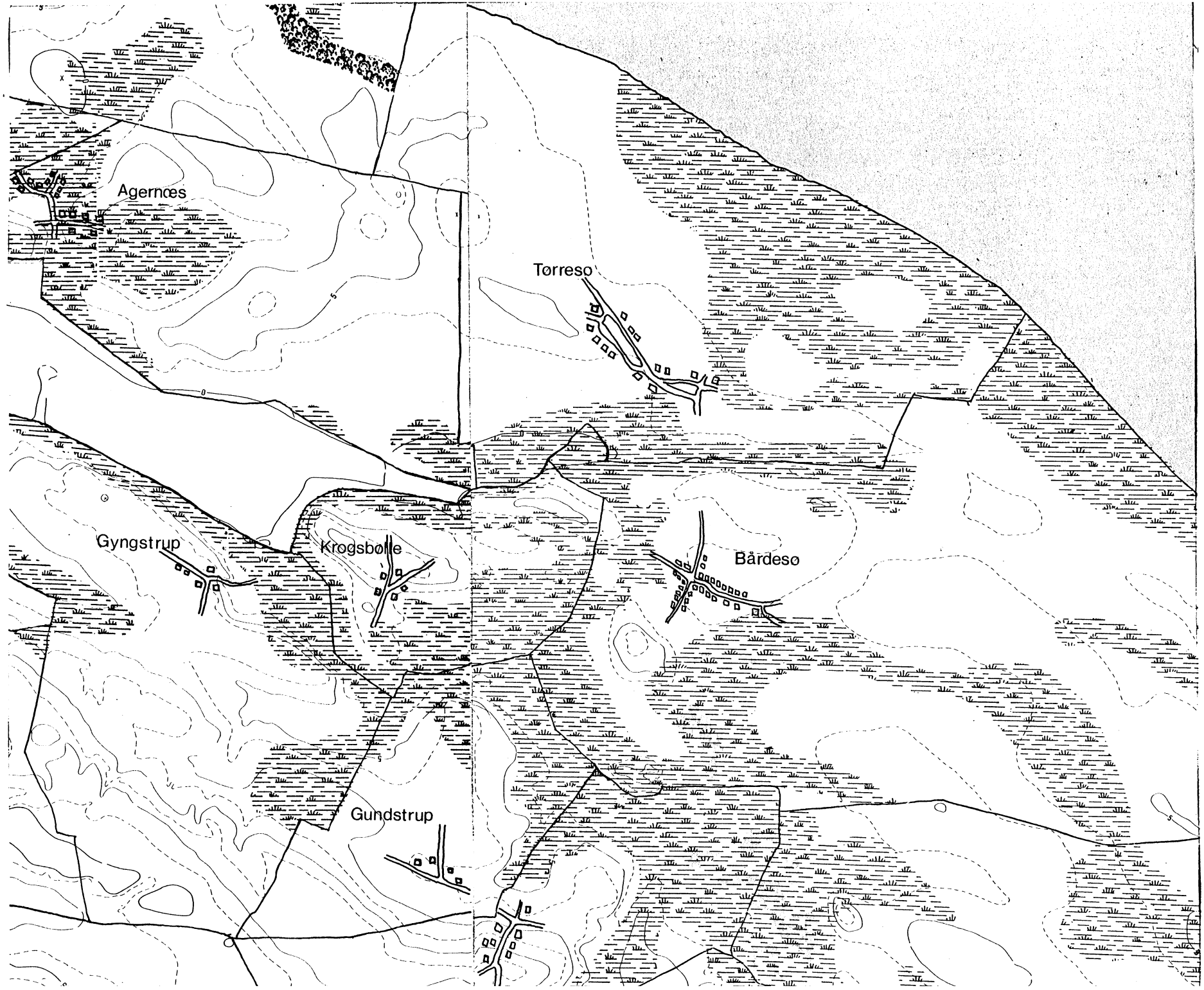
Agernæs
Tørreso
Gyngstrup
Krogsbølle
Bårdesø
Gundstrup

GYNGSTRUP

Ejerlav: Gyngstrup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Kragsbølle

Navn:	Navnetype:
Gyngstrup	-torp

Bemærkninger:

Gyngstrup er nævnt første gang 1408 i formen Gyindstrup. Forleddet en mandsnavnet glda. Gything, oprindelig tilnavn med betydningen "mand fra Göinge härad". Forleddet er -torp, glda, thorp, som betyder udflytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i vikingetid eller middelalder.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen til vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Gyngstrup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten reguleret vejby.

Af byens 9 gårde ligger 7 på en lige linie med omtrent lige stor afstand et lille stykke tilbagetrukket fra ØV-gående vej. Af de to øvrige ligger den ene midt i byen S for gaden, den anden N for gaden i Ø-bvende. Husene ligger spredt rundt i byen. En større fortelignende plads i Ø-enden af byen.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☒ randby ☒ engorientering ☒ kystorientering

Store engarealer NØ og SV for byen.

c. Udskiftning

år: 1801 figur: Blokudskiftning, relativt store firkantede blokke.

d. Udflytning 4 gårde.

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 4 gårde flyttet ud dels langs vejen mod V, dels i S-ende af ejerlavet.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: Trevangsbrug

vangeantal: 3 2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten, med marint forland mod N og ekstra marg. afvandingsløb mod S.

jordbund: Smeltevandssand med moræneler, saltvandssand og -ler, ferskvandsler og -tørv.

naturlig afgrænsning: Mod nord, øst og v-st, men ikke mod syd.

☐ overvejende

☐ overvejende ager med større indhold af eng

☐ blandingsøkonomi med

Store engarealer i kanten af ejerlavet mod NV, N, Nø og Ø.

Ejerlav: Gyngstrup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Krogsbølle

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ opløst
☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

4 ud af 9 gårde flyttet, hvorved byen helt har mistet sit regulerede præg. Der er ikke sket nybebyggelse på de gamle tomter og kun i meget begrænset omfang i den øvrige del af byen. En eller to gårde flyttet lige S for byen, hvorved den forekommer meget åben og spredt. Vejnettet intakt, hvilket skelsystemet stort set også er.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☒ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald
☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Engområde Ø for byen.

Ejerlav: Gyngstrup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

STATISTIK

Areal: 329 ha, heraf opdyrket 1688: 59%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	82	67	54	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	8	9[1]	10	9	9	9	12
Huse:		2	2		4		
Huse m/ jord:						7	19
Huse u/ jord:				1		0	5
I alt:	8	11	12	10	13	16	36

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(30) 1664	2	3	5	8,2
(56) 1688	2	3	4	7,4
1844		9		6,0
1903	7	5		3,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	61	70	108
Børn:	37	31	50
I alt:	98	101	158

1. 1568-72: 9 gårde.

Ejerlav: Gyngstrup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	4		3	2	3			
1844		1			9	6		
1903	10	17			2	7		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 329 ha. store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 59%. Byen havde da almindelig trevangsbrug og takseredes til 67 tdr. htk. mod 54 tdr. i 1844. Byen er orienteret ud mod - den nu inddæmmede - Krogsbølle Fjord. Byen blokudskiftedes i 1801 og siden er halvdelen af gården udflyttede/nedlagt. I 1408 indføres Niels Jensen Bild i Gyngstrup hovedgård med tilhørende gods i sognet. I midten af 1400-tallet erhverver Eggert Frille gods i byen. Ved skiftet efter hans datter i 1504 fordeles 2 gårde. Byen domineredes i øvrigt af selvejere, hvoraf der i 1502 var 4. Den ene af disse afhændede i 1530 en skovrettighed på Bårdesø mark. Endnu i 1664 holdt de 4 selvejere stand, medens nabohovedgården Kørup ~~da~~ kun ejede 3 gårde. I 1773 ejede Kørup/Einsidelsborg imidlertid tilsammen 8 gårde og 3 huse i byen, og denne stilling holdt sig endnu i 1844.

I 1903 var en væsentlig del af byen stadig fæstegods. Antallet af gårde synes svagt stigende fra 1511 til 1664, men stabiliserer sig herefter på 9 gårde frem til 1844. Overgangen til selveje ledsages af en markant gårdvækst. Hus- og befolkningstallets vækst i det 19. århundrede har tyngdepunktet i årh. anden halvdel, men er i øvrigt af normalt omfang. Byens gårde var i 1688 forholdsvis store. Byen er øjensynlig egaliseret ved udskiftningen.

Ejerlav: Gyngstrup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle.

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	X	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

1) Den middelstore adelby af vikingetids- middelalder, navnetypen -torp er randplaceret i sit ejerlav med kyst/eng orientering. Byformen er den på Fyn ret sjældne regulerede vejby.

2) Denne byform står måske i forbindelse med, at byen allerede husede en hovedgård i 1408 (nuværende Ellegård?). I øvrigt lykkedes det først for de indensogns hovedgårde at blive enebesiddere i 1700-tallet. Byen egaliseredes først ved udskiftningen.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis typeren anlægstype med enkelte karakteristiske udviklingstræk.

Relikt-vurdering: interesse

1) Bytomten er opløst.

2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn og et engområde, men præges i øvrigt af inddæmninger, hvorved byen har mistet sin kystnære karakter.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: adskillige frilagte gårdtomter.

Gyngstrup
Skole
Elmegård
Gyngstrupgård
24 km
Trst.

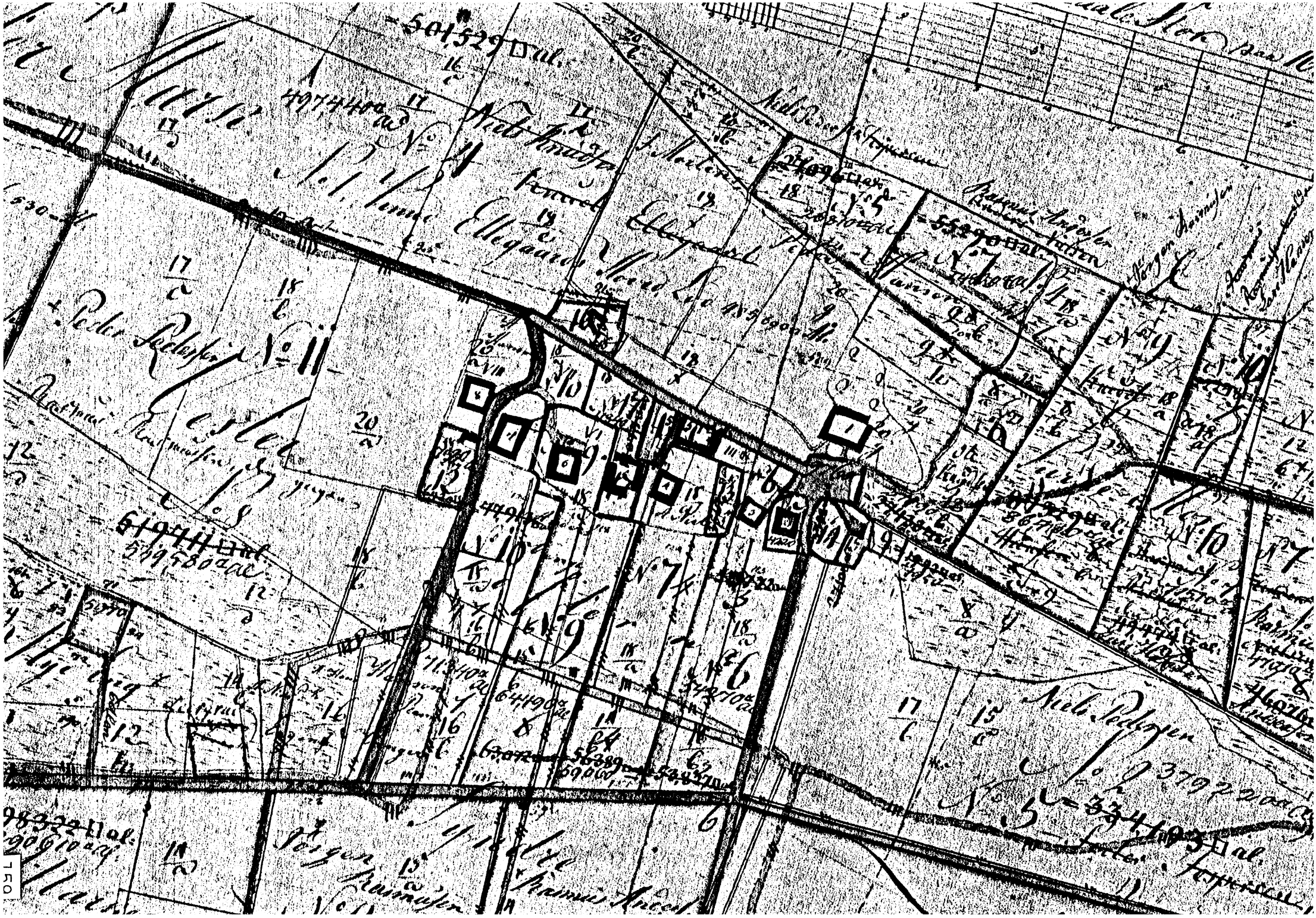

NÆRÅ
STRAND
Øksenplet
Askø Strand
Askø
Egeby
Trsf
Egebjerggård
Fruerlundhus
Strandgård
Runddelhus
Alléhuse
Storeø Strand
Storeø
Mellemø
Agernæs Mellegård
Mellerup
Agernæs
Vandværk
Agernæsgård
Agernæsminde
Lilleø
Stenø
Arnebjerg
Nymarksgård
Kørup
Kirkebakke
Kirke
Gyngstrup
Ellegård
Skole
Gyngstrupgård
Krogsbølle
Lykkegård
Rosenlund
Nørre-Nærå
Nørre-Elgård
Vestergård
Tornegård
Signeslund
Vejmarkgård
Halkær
Bækkelund
Rorslev
Østergård
Lindegård
Bredstrup Mellegård
Stigbjerggård
Stigbjerg
Solhjem
Ålykke
Bredstrup
Brødstrupgård
Ringe
Lødekær
Gyngstruplund
Rørviggård
Gundstrup
Fabrik
Vesterhøj
Bøvnehøj
Gibbesbæk Bakke
Hydeborghus
Ringe Å
27 km
26 km
25 km
24 km
23 km
22 km
21 km
20 km

Agernæs
Krogsbølle
Gundstrup
Gyngstrup
Korupgård
Rorslev
Nørre-Nærå
Ringe

HASMARK

Ejerlav: Hasmark

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

Navn:	Navnetype:
Hasmark	-mark.

Bemærkninger:

Hasmark er nævnt første gang 1447 i formen Harsmarck. Der er flere muligheder for forleddets oprindelse: 1) hars, forhøjning, 2) harth, skov, 3) har, stengrund, 4) hargh, stendynge, hedensk helligdom, 5) hals, næs eller navn for den smalle indsejling til Odense fjord. Efterleddet mark betyder en landsbys dyrkede og udyrk. jord el. en nærmere betegn. del heraf.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning. Hasmark blev kirkeby i 1898.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Hasmark

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Hasmark er delt i to bebyggelser - Vester- og Østerballe (behandles som en enhed). Gårdene og husene ligger med ret stor indbyrdes afstand langs bygaden i et noget fladt landskab. Den nordlige del af Østerballe er en regulær husmandskoloni.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1784 ? figur: Fortrinsvis strimmeludsk. U-udskiftede moser mod Ø og V.

d. Udflytning

☒ ved udskiftningen 5 gårde ved udskiftningen (flyttet mod V).

☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, omgivet af marint forland mod Ø og S. Kattegat mod N.

jordbund: Moræneler (visse steder med overlejret sand) med morænesand, saltvandsler, -sand og -grus samt ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Mod N og S af kyst og strandeng. Men ikke mod Ø og V. Mod Ø er ejerlavet beskåret ved Hofmansgaves oprettelse. Ligeledes unaturlig afgrænset mod Jørgensø (V). Påfaldende mange huse spredt over hele ejerlavet.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med eng, kyst (fiskeri) og ager.

Ejerlav: Hasmark

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Ingen gårde synes udflyttet siden udskiftningen og kun få huse er kommet til senere. De nye vejanlæg ændrer kun i begrænset omfang helhedsindtrykket. En kirke er opført i nyere tid ca. midt mellem de to byer.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

Få af de oprindeligt mange hegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

De omfattende vådområder er afvandet. Landskabet er præget af en intensiv sommerhusbebyggelse langs kysten.

Ejerlav: Hasmark

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Norup

STATISTIK

Areal: 878 ha, heraf opdyrket 1682: 42%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	201	151	141	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	29	8	34	26	26	26	29
Huse:			16		+?		
Huse m/ jord:				13		25	68
Huse u/ jord:				8		3	17
I alt:	29	8	50	47	26+?	54	114

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(41) 1664	10	17	7	5,9
(62) 1688	8	18		5,7
1844	4	22		4,9
1903	20	9		3,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	201	245	367
Børn:	91	139	153
I alt:	292	384	520

Ejerlav: Hasmark

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			7		27	16		
1844	1	1			25	27		
1903	25	78			4	6	.	1

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 878 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 42%, hvilket stemmer rimeligt overens med de forholdsvis store strandengsarealer i ejerlavet. Ejerlavet takseredes i 1688 til 151 tdr.htk. og i 1844 til 141 tdr. Byen havde i 1682 treårig rotation men 4 vange. Bytomten var delt i to, Vesterballe og Østerballe. I sidstnævnte befandt sig en isoleret gruppe strandbol. Ejerlavet har oprindeligt været større, men er blevet reduceret ved hovedgårdene Knyles (Hofmansgave) og Hasmarkgårds anlæggelse. De to gårde havde fra 1591 fælles ejer og Hasmarkgård forsvandt som selvstændig enhed v. 1700. Indtil 1756 udgjorde Hofmansgaves jorde en lille ø "Knyleøen" hvortil Hasmarkgårds jorde sluttede sig. Også den vestlige grænse synes at bære præg af en bebyggelses regulering. Byen stjerneudskiftedes i 1784 og kun et beskedent antal gårde er siden nedlagt/udflyttet. Allerede i 1447 omtales en væbner i Hasmark, medens Knyle nævnes som hovedgård fra 1483. Formentlig er der ved anlæggelsen af og senere udvidelser af disse hovedgårde medgået en række bøndergårde. Allerede i 1610 var samtlige enheder i Hasmark - på nær 8 gårde - ugedagstjenere til de to hovedgårde. En del gårde var erhvervet fra kronen, der i 1537 foruden 4 selvejergårde ejede 3 fæstegårde i byen, ligesom man ved reformationen kom i besiddelse af yderligere 6 gårde, der tilhørte Odensebispen. Efterhånden samledes også de sidste krongårde under Hofmansgave, der endnu i 1844 ejede stort set hele byen og som endnu i 1903 havde 10 enheder tilbage. Antallet af gårde falder med 3 fra 1511 til 1688 formentlig i forbindelse med hovedgårdsekspansion. Det usædvanligt høje gårdstal i 1664 skyldes tilstedeværelsen af 9 strandbol af 1-3 tdr.htk. på Ouitzowsholm (Hofmansgave) gods. De 8 af disse rubriceredes i 1688 som huse med jord. Fra 1688 til 1844 er gårdtallet stabilt, hvorefter en beskeden stigning indtræffer. Hustallet og befolkningstallet ekspanderer derimod i stort set normalt omfang i det 19. århundrede. Gårdstørrelsen er i 1688 ret lav som følge af en række smågårde, der danner en glidende overgang til de egentlige strandbol. Byen synes egaliseret på udskiftningstiden. Byen rummer da også en vejrmølle.

Ejerlav: Hasmark

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	x	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1) Anlægstype. Den store adelby er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byen er topografisk set delt i en Østerballe og en Vesterballe. Byformen er slynget vejby.

2) Udviklingstype. I ejerlavet kendes fra 1400-tallet 2 hovedgårde der havde fællesejer fra 1500-tallet og senere lagdes sammen. Landsbyen samledes efterhånden helt under den hovedgård, Hofmansgave. Byen egaliseredes ret sent. Kystens nærhed afspejler sig i et markant indslag af småbol.

Sammenfattende drejer det sig om en ret almindelig anlægstype, men med specielle træk, og en senere udvikling præget af samspillet mellem hovedgård og landsby.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

1) Bytomten er velbevaret.
2) Ejerlavet har ikke bevaret hegn i større udstrækning og kulturlandskabet er præget af landindvinding og sommerhusbyggeri.
3) Særlige relikter: kirke fra 1896.
4) Arkæologiske interesser: enkelte frilagte gårdtomter.

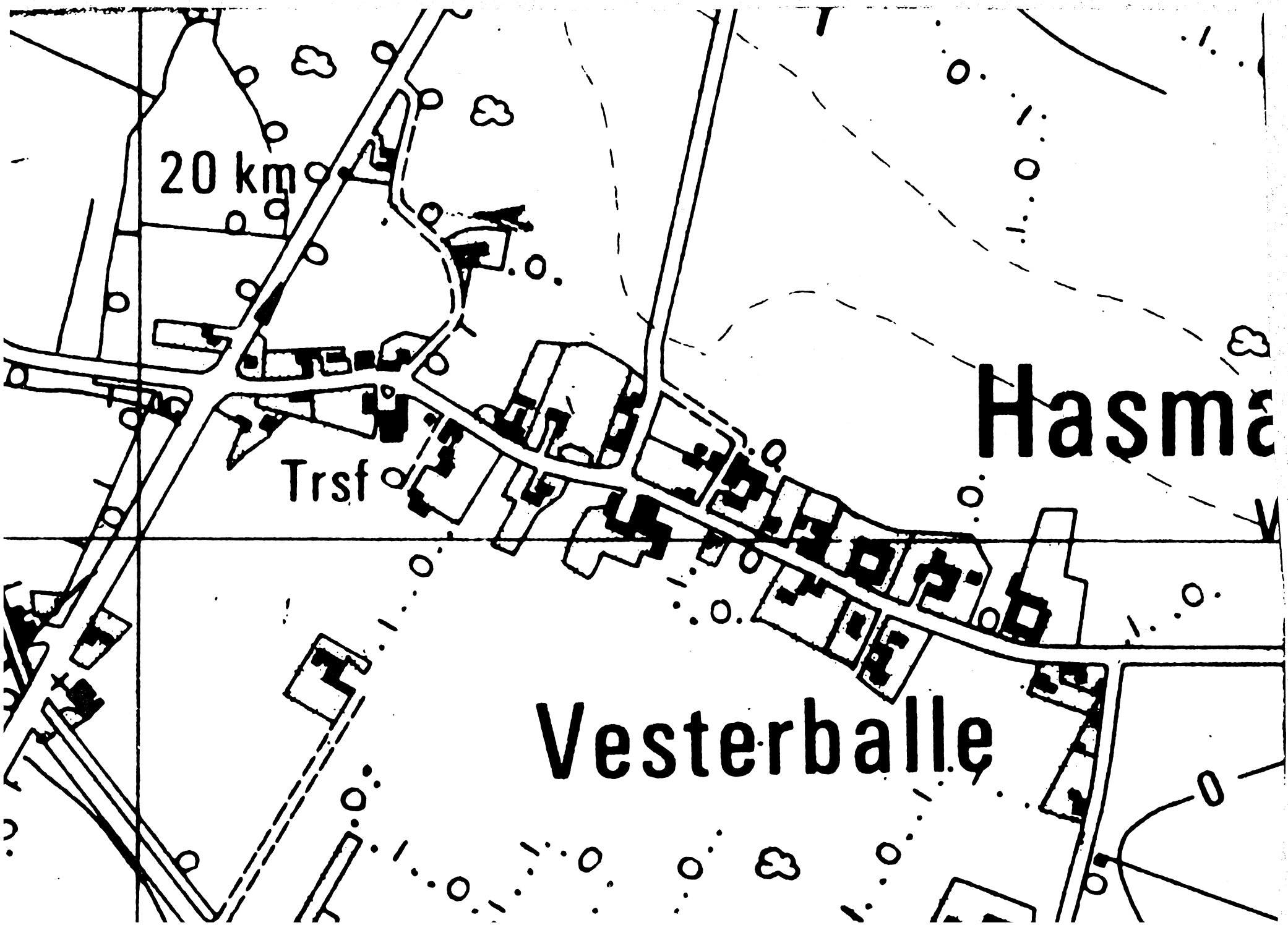
20 km
Trsf
Hasma
Vesterballe

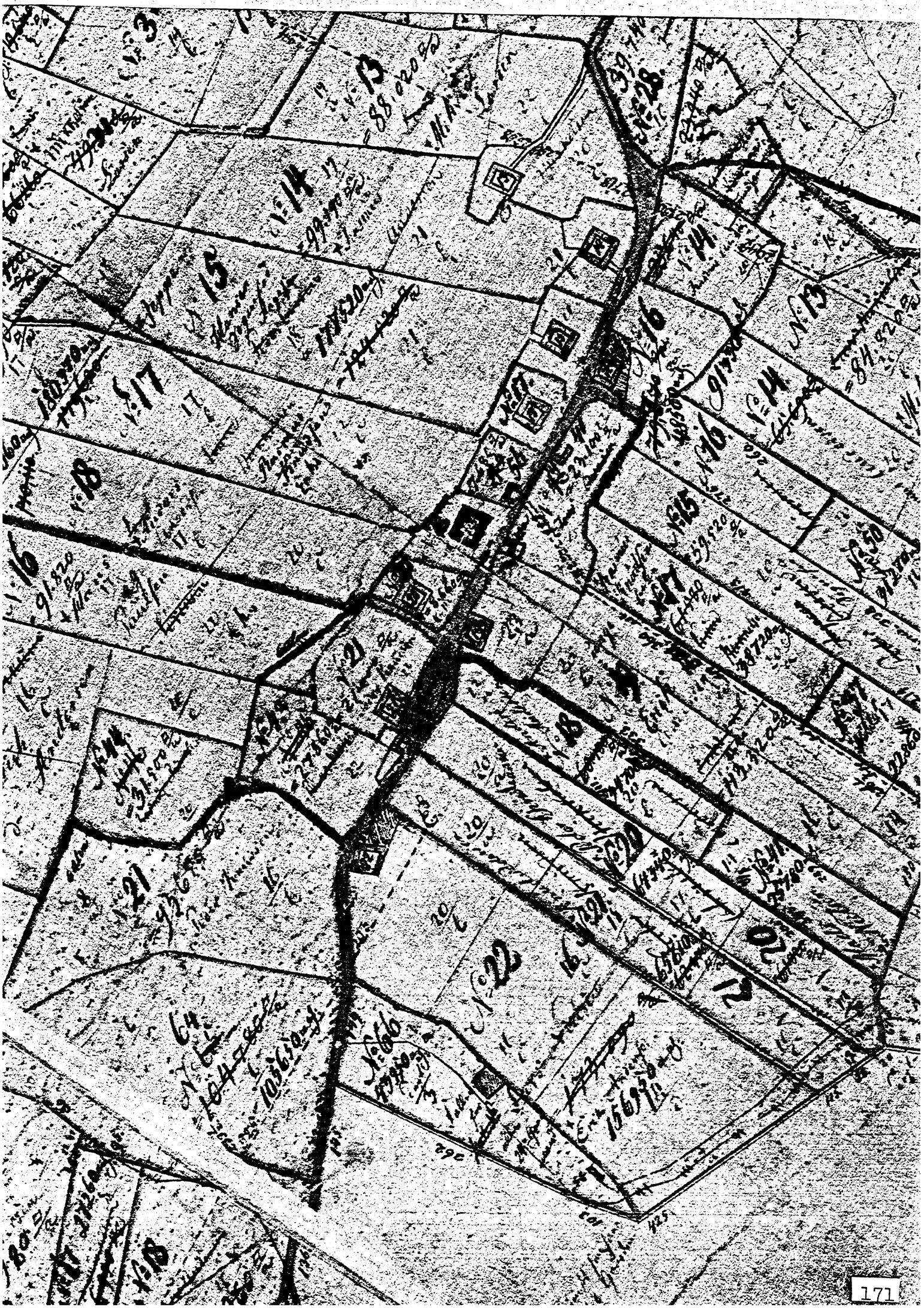

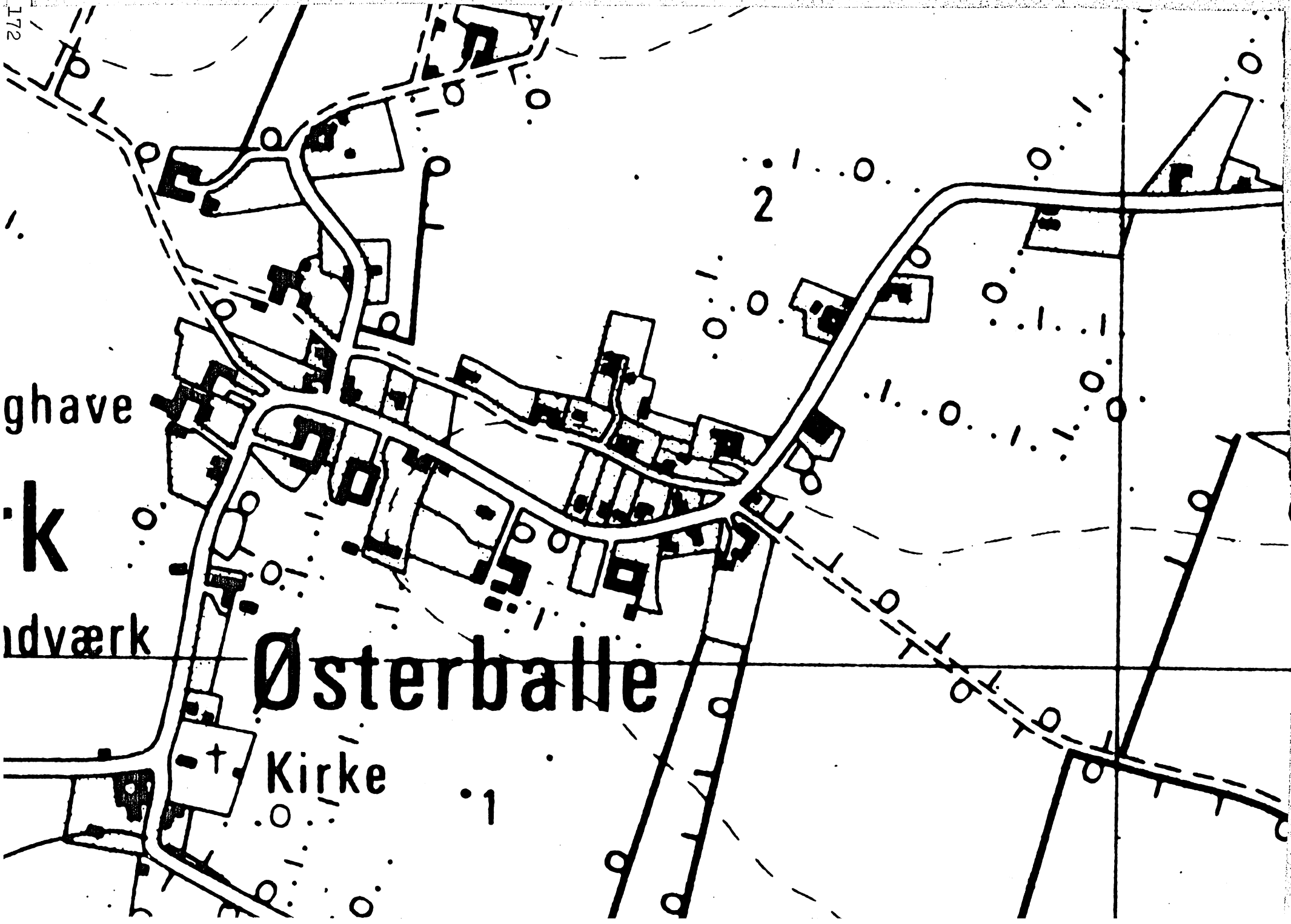
ghave
k
ıdværk
Østerballe
Kirke
1
2

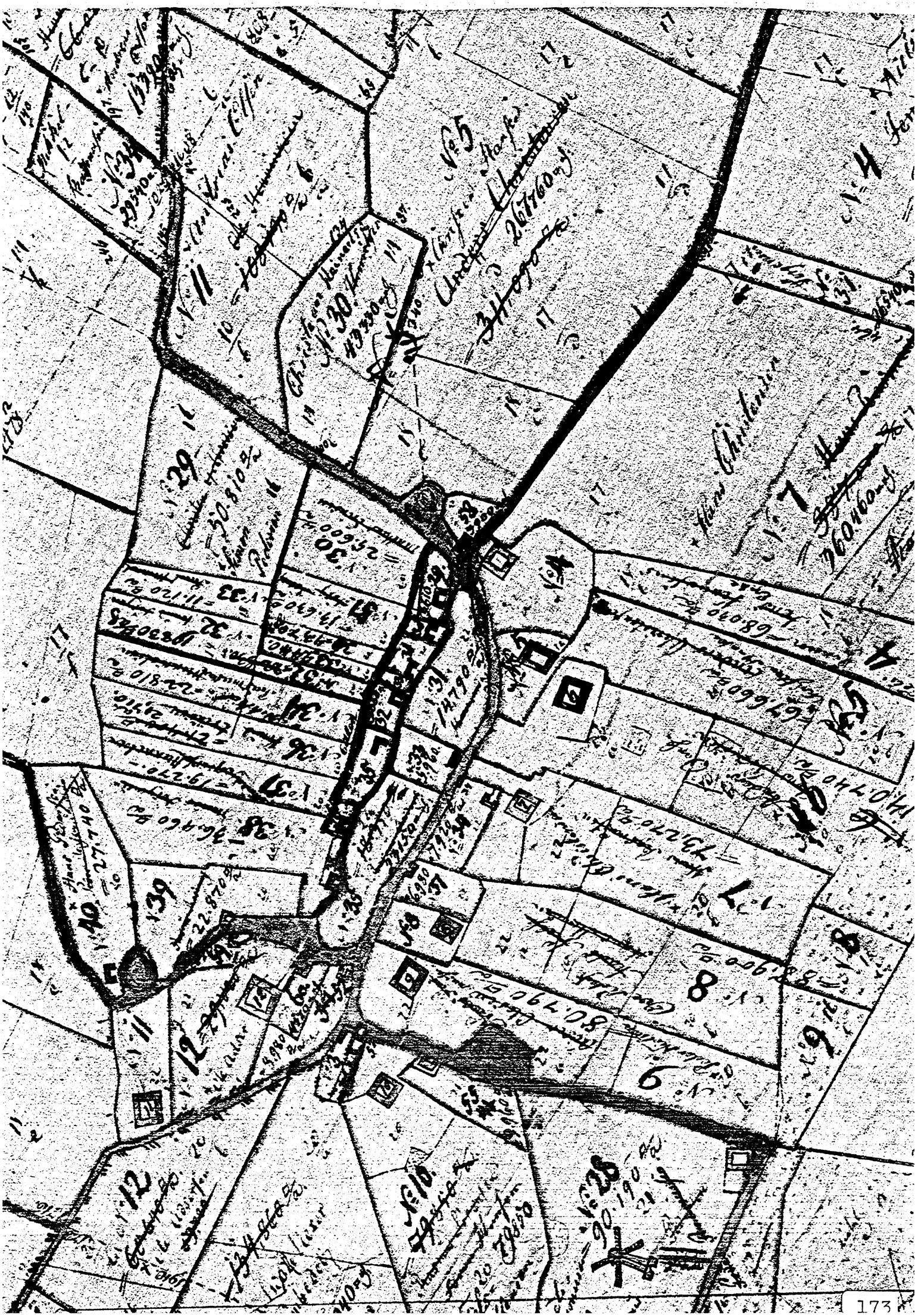

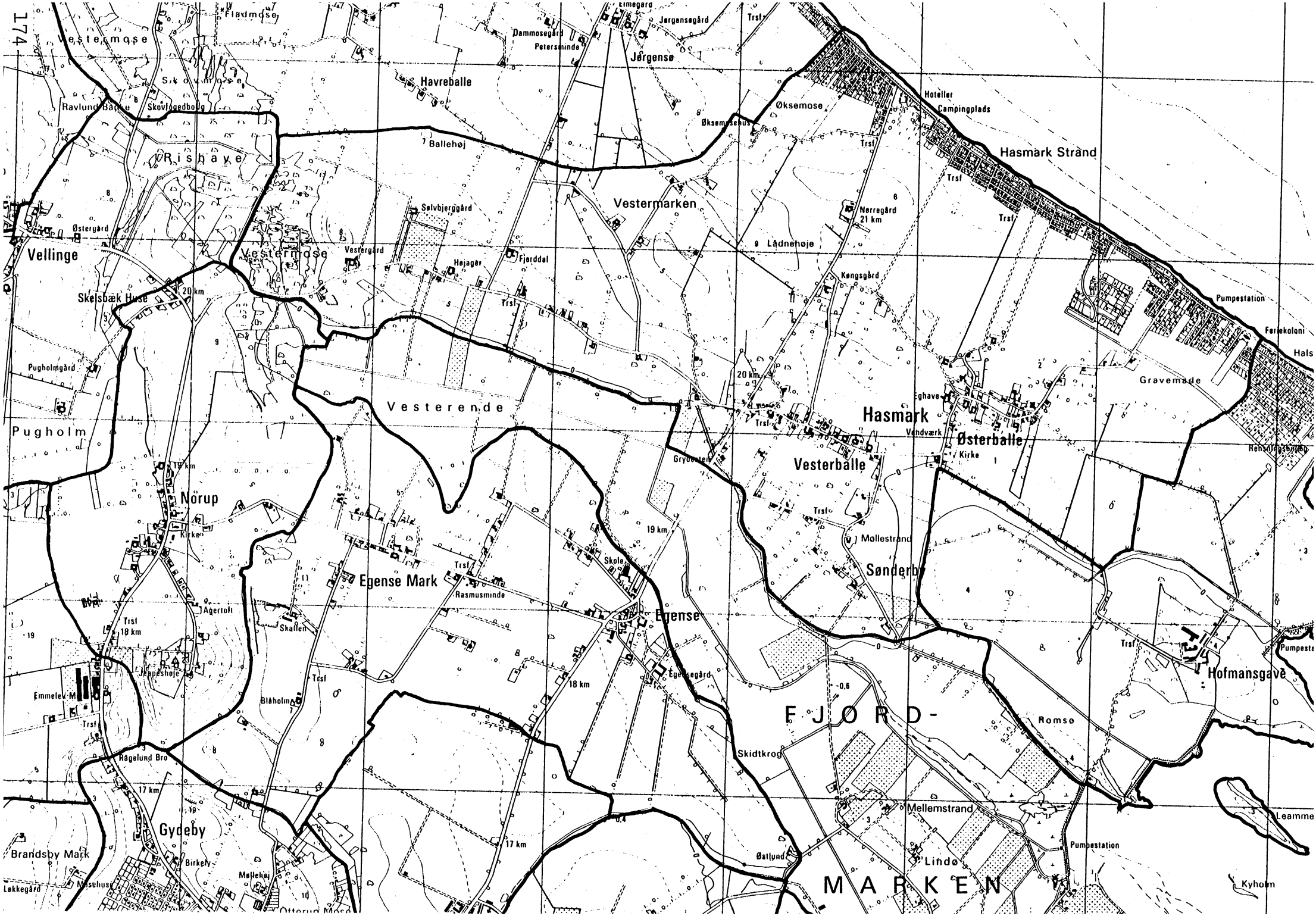
174
Vestermose
Flådmose
Skovmose
Ravlund Bakke
Skovfogedbolig
Havreballe
Dammosegård
Petersminde
Jørgensø
Jørgensegård
Hotel
Campingplads
Øksemose
Øksemosehus
Ballehøj
Risbye
Hasmark Strand
Vestermarken
Sølvbjerggård
Østergård
Vellinge
Vestermose
Vestergård
Højager
Fjerddal
Nørregård
21 km
Lådnehøje
Køngsgård
Pumpestation
Skelsbæk Huse
20 km
Pugholmgård
Vesterende
Pugholm
Hasmark
Vindværk
Østerballe
Kirke
Vesterballe
Gravemade
Grydebjerg
Norup
Kirke
Egense Mark
Rasmusminde
Skole
Egense
Møllestrand
Sønderby
Agertoft
Skallen
Trsf
18 km
Jappeshøje
Blåholm
Egensegård
Hofmansgave
Romsø
FJORD-
Skidtkrog
Rågelund Bro
17 km
Gydeby
Brandsby Mark
Birkely
Møllehøj
Mellemstrand
Lindø
Østlund
Pumpestation
MARKEN
Kyholm
Løkkegård
Mosehuse
Otterup Mose

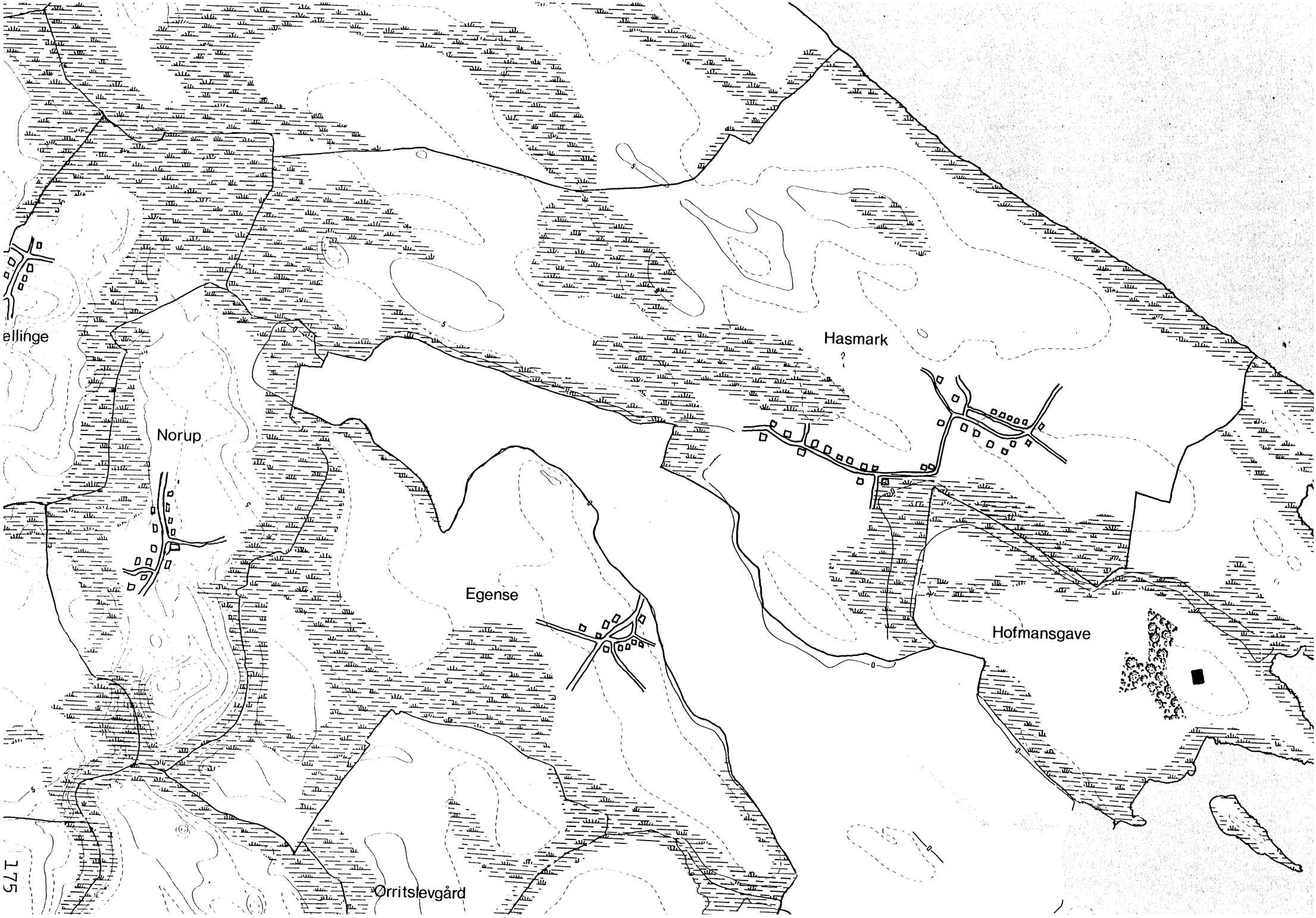
ellinge
Norup
Hasmark
Egense
Hofmansgave
Ørritslevgård
175

HESSUM

Ejerlav: Hessum

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

Navn:	Navnetype:
Hessum	"-um".

Bemærkninger:

Hessum er nævnt første gang 1472 i formen Hessom. Navnet er måske en dativ form af navneordet hæs. Efterleddet kan enten være en dativ endelse til forleddet eller også være det glda. hem, i almindelighed i betydningen gård eller landsby. Hvis bebyggelsesnavnet har endelsen -hem anses det for dannet før vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Overgangen vikingetid - tidlig middelalder.

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

I Hessum fødtes 1862 politikeren Mads Larsen.

Ejerlav: Hessum

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger langs vejen igennem landsbyen. I den østlige ende ligger 5 gårde med 4 på den sydlige side og 1 på den nordlige side, i den vestlige ende 4 gårde, alle på den sydøstlige side i vejkrumningen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby
- ☐ randby
- ☒ agerorientering
- ☐ engorientering
- ☐ skovorientering
- ☐ kystorientering
- ☐ åorientering

c. Udskiftning

år: 1796 figur: Blokudskiftning, store uregelmæssige blokke.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
- ☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 4 (el. 3). (Dyrkningsfællesskab med Skeby).

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, marint forland mod V og Odense fjord mod N og Ø.

jordbund: Moræneler med saltvandssand og -ler.

naturlig afgrænsning: Ja, undtagen mod S.

- ☐ overvejende
- ☐ overvejende med større indhold af
- ☒ blandingsøkonomi med ager og eng. Engområder i ejerlavets periferi.

Ejerlav: Hessum

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Alle gårde ligger på deres gamle tomter undtagen 1 der er flyttet lidt længere mod Ø langs vejen. Vejsystemet uforandret. Skel i byen ligesă. Enkelte huse nybygget.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Ejerlav: Hessum

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

STATISTIK

Areal: Skeby og Hessum: 385 ha, heraf opdyrket 1682: 54%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	27+43	29 + 35	60 (incl. Skeby)	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	7	8	5+4	5+4	9	incl Skeby 12	13
Huse:	1	1	2+1		6		
Huse m/ jord:						17	28
Huse u/ jord:				3			5
I alt:	8	9	7+5	8+4	15	29	46

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(60)	1664	2	4	3	7,8
(60)	1688	2	4	3	7,1
	1844	5	6	1	5,0
	1903	11	2		3,2

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	57	78	106
Børn:	30	62	41
I alt:	87	140	147

Ejerlav: Hessum

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			6	3	2		1	
1844	4	5					8	12
1903	13	29						4

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 385 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket 54%. Byen havde da treårig rotation men 4 vange og indgik rimeligvis i syrkningsfællesskab med Skeby. I 1600-tallet opfattedes den vestlige bydel med 4 gårde som en selvstændig by, Eskelund. Navnet kendes i øvrigt tilbage i 1400-tallet (i Trap er Eskelund opfattet som en nedlagt landsby). Byen takseredes i 1688 til i alt 64 tdr. mod 60 tdr. (incl. Skeby) i 1844. Byen blokudskiftedes i 1796. I det 19. og 20. årh. har store inddæmninger ændret området redikalt.

I 1440'erne og 1450'erne nævnes en væbnergård Eskelundgård, hvortil bl.a. hørte 1 gård i Ølund. Væbnergården synes dog aldrig at have spillet nogen betydelig rolle. Der var i senmiddelalderen et betydeligt indslag af selvejergårde (4 gårce) under kronlenet Næsbyhoved, medens Skt. Hans Kloster erhvervede en (øde) gård i Eskelund i 1427 fra Kitler Skinkel. Endnu i 1664 er kronen dominerende godsbesidder, medens Gerskovgård ejede 2 gårde og Nislevgård 1 gård. Efter krongodsauktionerne i 1700-tallet domineredes byen i 1844 af fæstegods under Østrupgård.

Antallet af gårde synes at stige jævnt fra 7-9 fra 1511 til 1664, hvorefter stabilitet frem til 1844. Frem til 1903 ekspanderer gård og hustal herefter i normalt omfang.

Også befolkningstilvæksten fra 1787 til 1901 har normalt omfang.

Gårdene var i 1688 af normal størrelse, der synes aldrig at være foretaget egaliseringer af byen.

Ejerlav: Hessum

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	X	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: interesse

1) Anlægstype.

Den middelstore adelby er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Ejerlavet rakte før det 19. årh.s inddæmninger ud til Odense Fjord. Bytomten er den almindeligt forekommende slynget-vejbytype. Byen er delt i to, hvoraf den vestlige tidligere bar det selvstændige navn Eskelund.

2) Udviklingstype.

Trods tilstedeværelsen af en væbnergård i senmiddelalderen fik byen aldrig centraliserede besiddelsesforhold og udviklingen følger i det hele gængse mønstre.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig anlægstype med gængs udvikling.

Relikt-vurdering: stor interesse

1) Bytomten er velbevaret, men dog præget af en del husbyggeri.

2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: tomter af Eskelundgård.

Eskelundgård
Trsf.
Hessum
Østergård
Bondeløkkegård

Hessum
Bue
Cimetière
Samuel Murray
Pierre Lavigne
Pierre Lavigne
Pierre Lavigne

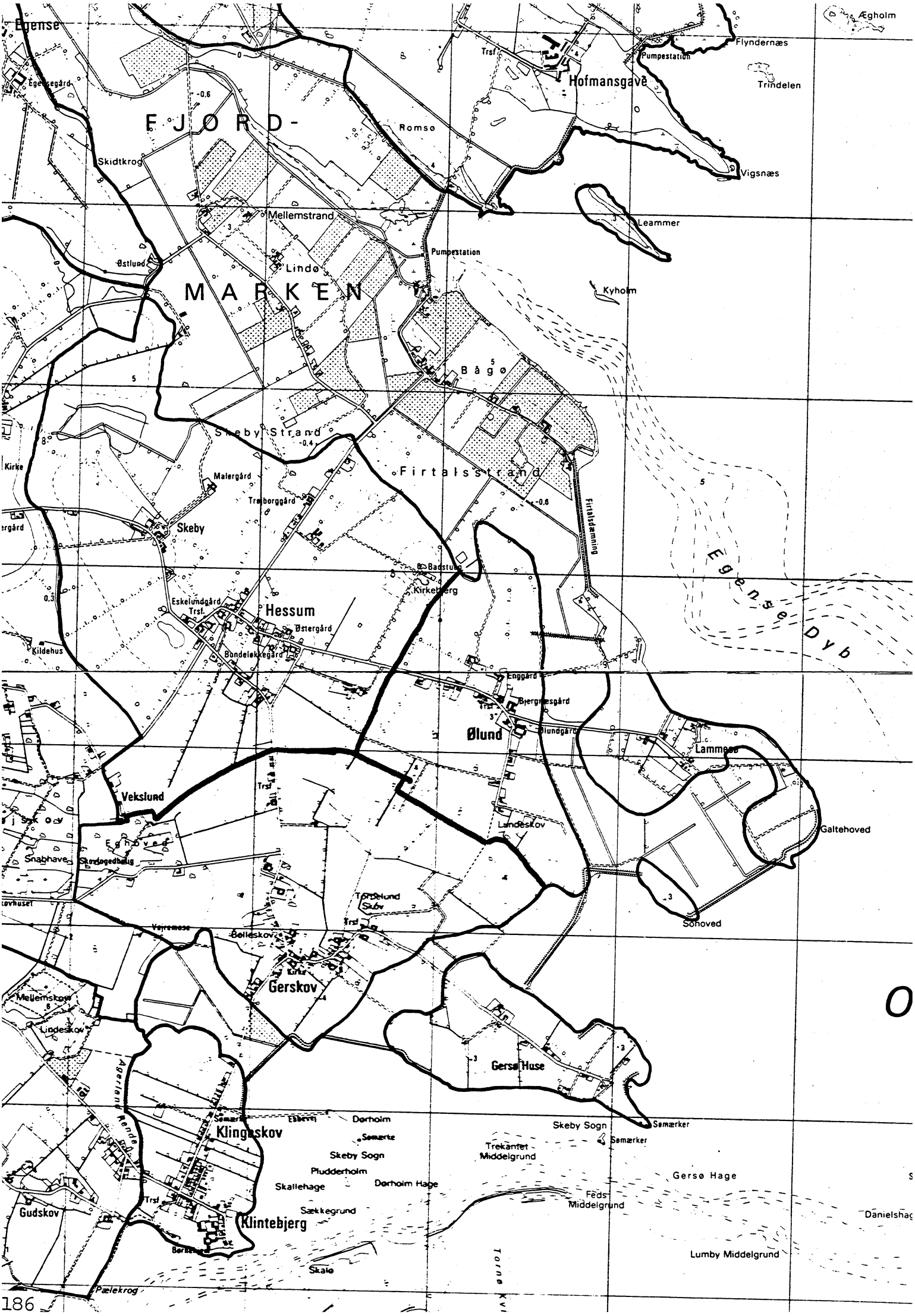
Egense
Ægholm
Flyndernæs
Pumpestation
Trsf.
Hofmansgave
Trindelen
FJORD-
Romsø
Skidtkrog
Vigsnæs
Mellemstrand
Leammer
Pumpestation
Østlund
Lindø
MARKEN
Kyholm
Båg ø
Skeby Strand
Firtalsstrand
Kirke
Malergård
Tranborggård
Skeby
Firtalsdæmning
Badstue
Kirkeberg
Eskelundgård
Trsf.
Hessum
Østergård
Kildehus
Bondelykkegård
Egense Dyb
Enggård
Bjergmosegård
Ølund
Ølundgård
Lammose
Vekslund
Trsf.
Lundeskov
Galtehoved
Egehave
Snabhave
Skovdigedbolig
Sønoved
Trsf.
Vejremose
Bolleskov
Gerskov
Mellemskov
Lindeskov
Gersø Huse
Agerland
Rende
Sømærke
Ebbevej
Dørholm
Klingeskov
Sømærke
Skeby Sogn
Sømærker
Trekantet Middelgrund
Skeby Sogn
Sømærker
Pludderholm
Skallehage
Dørholm Hage
Gersø Hage
Feds Middelgrund
Trsf.
Gudskov
Sækkegrund
Klintebjerg
Danielshaj
Lumby Middelgrund
Skalø
Pælekrog
Torne Kvi

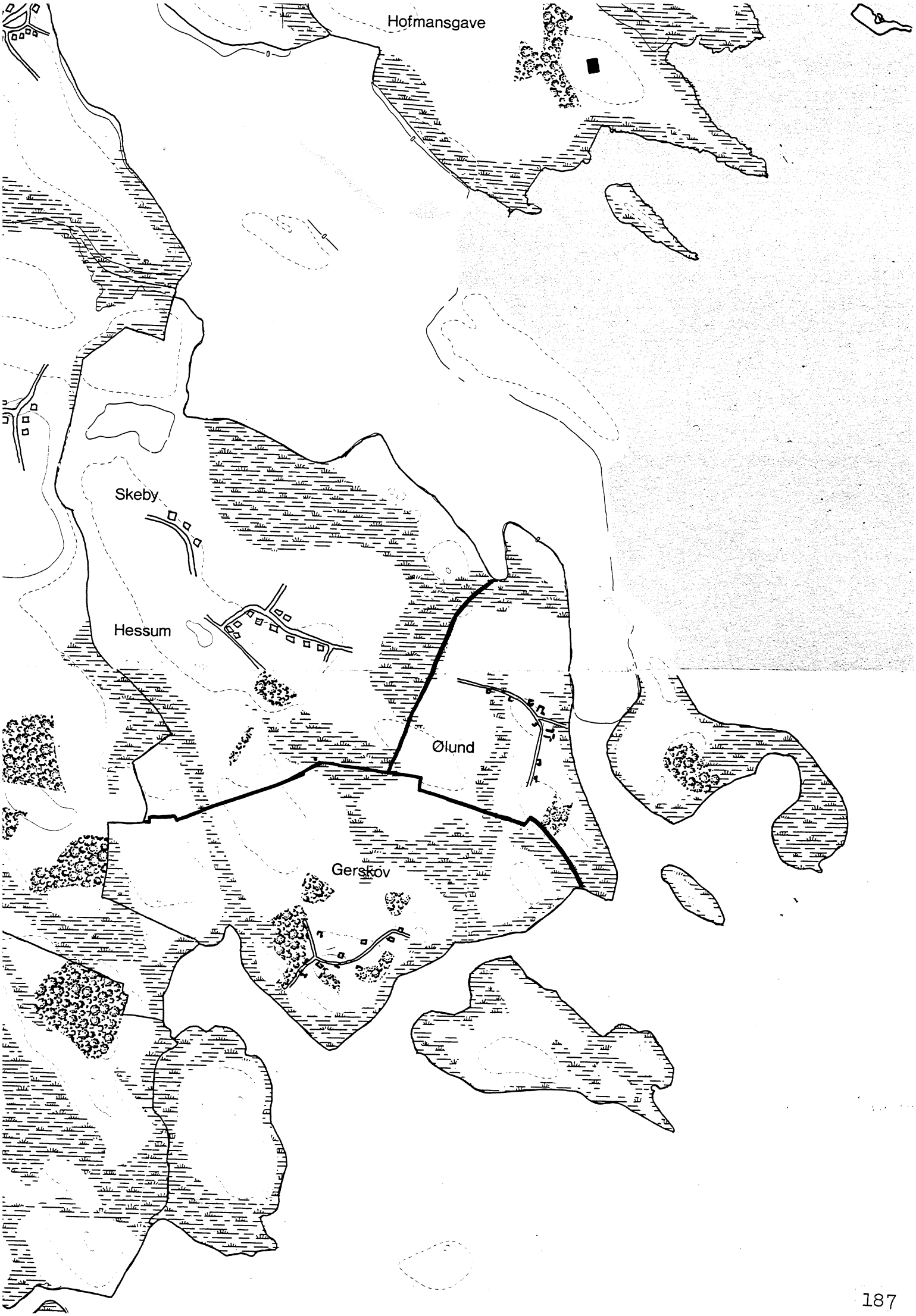
Hofmansgave
Skeby
Hessum
Ølund
Gerskov

HJADSTRUP

Ejerlav: Hjadstrup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

Navn:	Navnetype:
Hjadstrup	-torp.

Bemærkninger:

Hjadstrup er nævnt første gang 1404 i formen Hiøltorp. Navnets skiftende middelalderlige former vanskeliggør en tolkning. Forleddet er rimeligvis genitiv af et mandsnavn måske Hialm. Efterleddet er -torp, som betyder udflytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på - torp anses for dannet i middelalderen - vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby, er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning. Hjadstrup er kirkeby.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Hjadstrup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby. (!)

Byen består af en retvinklet vejforte (N-Ø), hvor omkring byens gårde og huse ligger. Fra vejforten går veje mod Ø, S, NV og N. 5 af gårdene ligger langs Ø siden af den N del af vejforten, mens 3 andre ligger på N siden af den Ø del. På S siden af den Ø del ligger en gård (præstegården) og allerøstligst kirken. Husene ligger spredt langs vejforten.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Flere mindre engområder støder op til byen.

c. Udskiftning

år: 1797 figur: Stjerneudskiftning, stjernefigur i markerne lige omkring byen - blokfigur i de perifære marker.

d. Udflytning 2 gårde.

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen SV eller Ø for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten med tunneldal mod V og åse mod Ø.

jordbund: Moræneler, der for halvpartens vedkommende er overlejret af sand samt mindre forekomster af ferskvandstørv og smeltevandssand og ferskvandsdynd.

naturlig afgrænsning: Mod V og SØ, men ikke mod N, Ø og S.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng.

☐ blandingsøkonomi med

Engområder mod V, SØ samt NØ og Ø for byen.

Ejerlav: Hjadstrup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst
☒ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

5 ud af 8 gårde bevaret på deres oprindelige sted, mens 2 er udflyttet (el. opløst) og 1 (V for kirken) er flyttet 100 m mod V. Ingen væsentlig nybebyggelse på gårdtomterne, men der er sket nyere bebyggelse Ø for den gamle by, således at kirken ikke ligger isoleret mere. Vejnettet intakt, bortset fra at vejforten er rettet ud med den S gående vej til at blive en sammenhængende vej, som er relativt stærkt befærdet. Skelsystemet i byen velbevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En mindre del af u-hegnene, men de efterlader ikke noget indtryk af stjernefigur.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald
☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Ejerlav: Hjadstrup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

STATISTIK

Areal: 364 ha, heraf opdyrket 1682: 62%

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	88	91	75	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	9	10 *	10	13	8	11	11
Huse:			2		9		
Huse m/ jord:						15	16
Huse u/ jord:						1	14
I alt:	9	10	12	13	17	27	41

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
1664	1	3	6	8,8
1688	5	4	4	7,0
1844	3	6	2	6,1
1903	3	6	2	5,9

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	74	104	140
Børn:	41	51	50
I alt:	115	155	190

Ejerlav: Hjadstrup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup .	Hjadstrup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			9	2			1	
1844	8	10					3	6
1903	11	30						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 364 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 62%. Byen havde da almindeligt trevangsbrug. I 1688 takseredes byen til 91 tdr. hartkorn, en taksering der i overensstemmelse med den høje opdyrkning nedsattes til 75 tdr. htk. i 1844. Ejerlavet har oprindelig haft betydelig udstrækning men er blevet reduceret ved anlæggelsen af udflytterbebyggelsen Bladstrup, Gyrup (hovedgård 1590-1609) og Brandsby, hvilket forklarer de regulerede skelforløb mellem Hjadstrup og disse byer. Sandsynligvis står det ejendommelige skelforløb mod Nislev også i forbindelse med en (nedlagt) udflytterbebyggelse. I 1664 gav 2 bønder i Hjadstrup og 1 bonde i Nislev tilsammen 9 tdr. htk. byg af Bjerrum jord på grænsen mellem de to byer.

Byen stjerneudskiftedes i 1797 men kun få gårde er siden flyttet ud eller nedlagte i landsbyen.

I senmiddelalderen erhvervede Skt. Knuds Kloster og Skt. Hans Kloster hver 2 gårde i byen, ligesom kronen besad 2 gårde til Næsbyhoved Len, hertil kommer 1 præstegård. Endelig havde Dallund år 1500 1 gård og 1 landbohus i byen.

Endnu i 1664 dominerede kronen helt som besidder i byen, der da havde 2 ødegårde. Overgangen til selveje forløb ret hurtigt, men i 1844 ejede Nislevgård og Østrupgård dog endnu 3 gårde og 6 huse i byen.

Antallet af gårde synes stigende i byen fra 1511 til 1688, hvorefter et brat fald frem til 1774. En del af dette fald skyldes dog formentlig at en række 1688-småbol ikke er regnet som gårde i 1774. Gårdstallet synes herefter ret konstant gennem det 19. århundrede, medens hus- og befolkningstal stortset tiltager i normalt omfang.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store og byen synes aldrig egaliseret.

Ejerlav: Hjadstrup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Hjadstrup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	X	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

1) Anlægstype.

Den middelstore kirke-adelby af vikingetids-middelaldernavnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav men med engorientering. Bytomten er formet som en uregelmæssig vejforteby. Fra det oprindelige ejerlav er siden udparcelleret en række udflytterbebyggelser, hvoraf en senere igen er nedlagt, hvilket har præget skelforløbene.

2) Udviklingstype.

Byen domineredes fra senmiddelalder af gejstlige besiddere og siden af kronen. Det lykkedes dog aldrig at samle byen på en hånd og den synes aldrig egaliseret. Overgangen til selveje fulgtes af ekspansion i normalt omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en ikke særlig ren anlægstype, der dog tjener som et godt eksempel på torpudviklingen, men i øvrigt er uden særlige udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: stor interesse

1) Landsbytomten er delvis bevaret, men præges dog af en del nybyggeri og vejreguleringer.

2) Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn i større udstrækning.

3) Særlige relikter: Kirken.

4) Arkæologiske interesser: Den nedlagte bebyggelse Bjerrum, en enkelt frilagt gårdtomt.

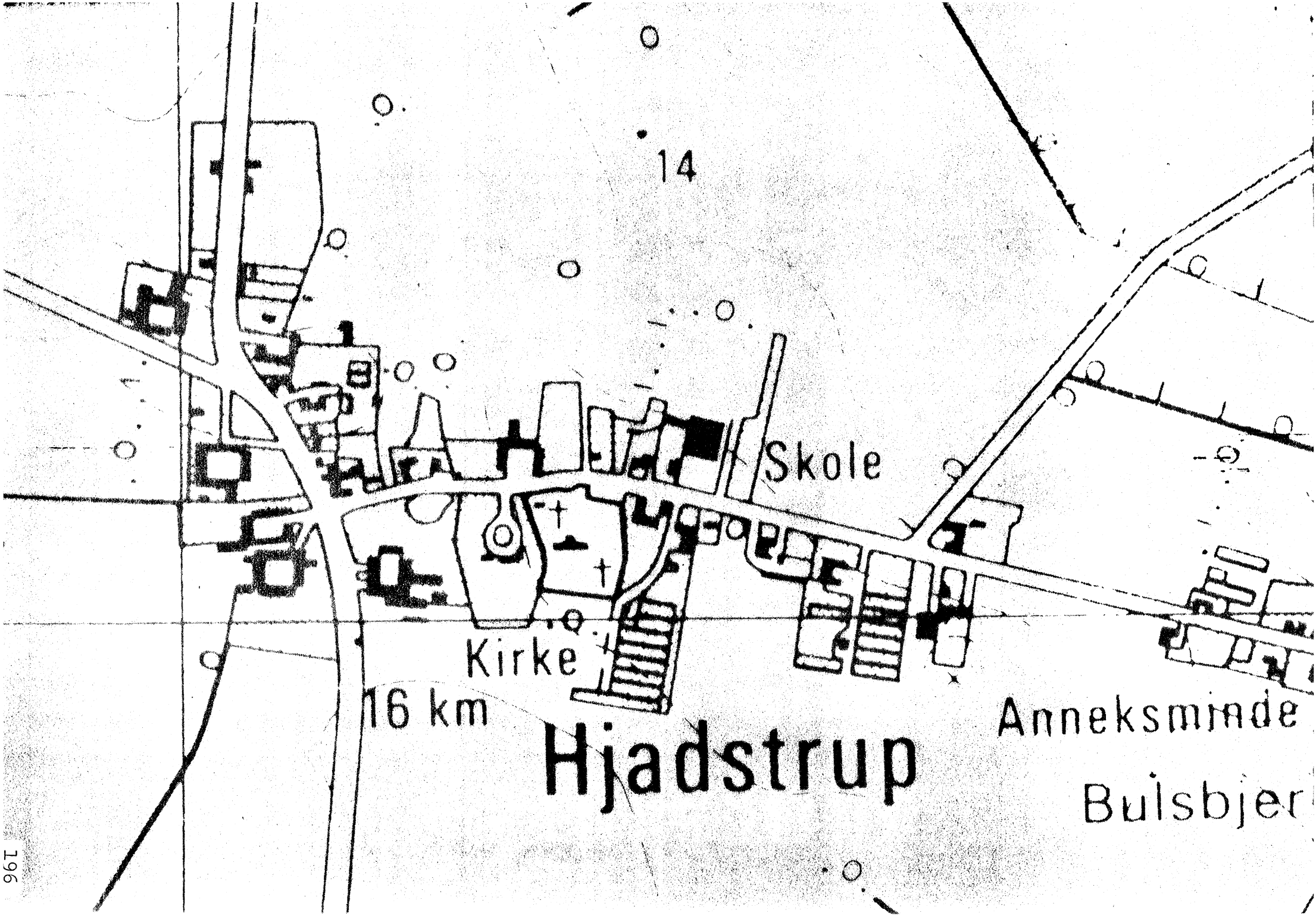
14
Skole
Kirke
16 km
Hjadstrup
Anneksminde
Bulsbjer

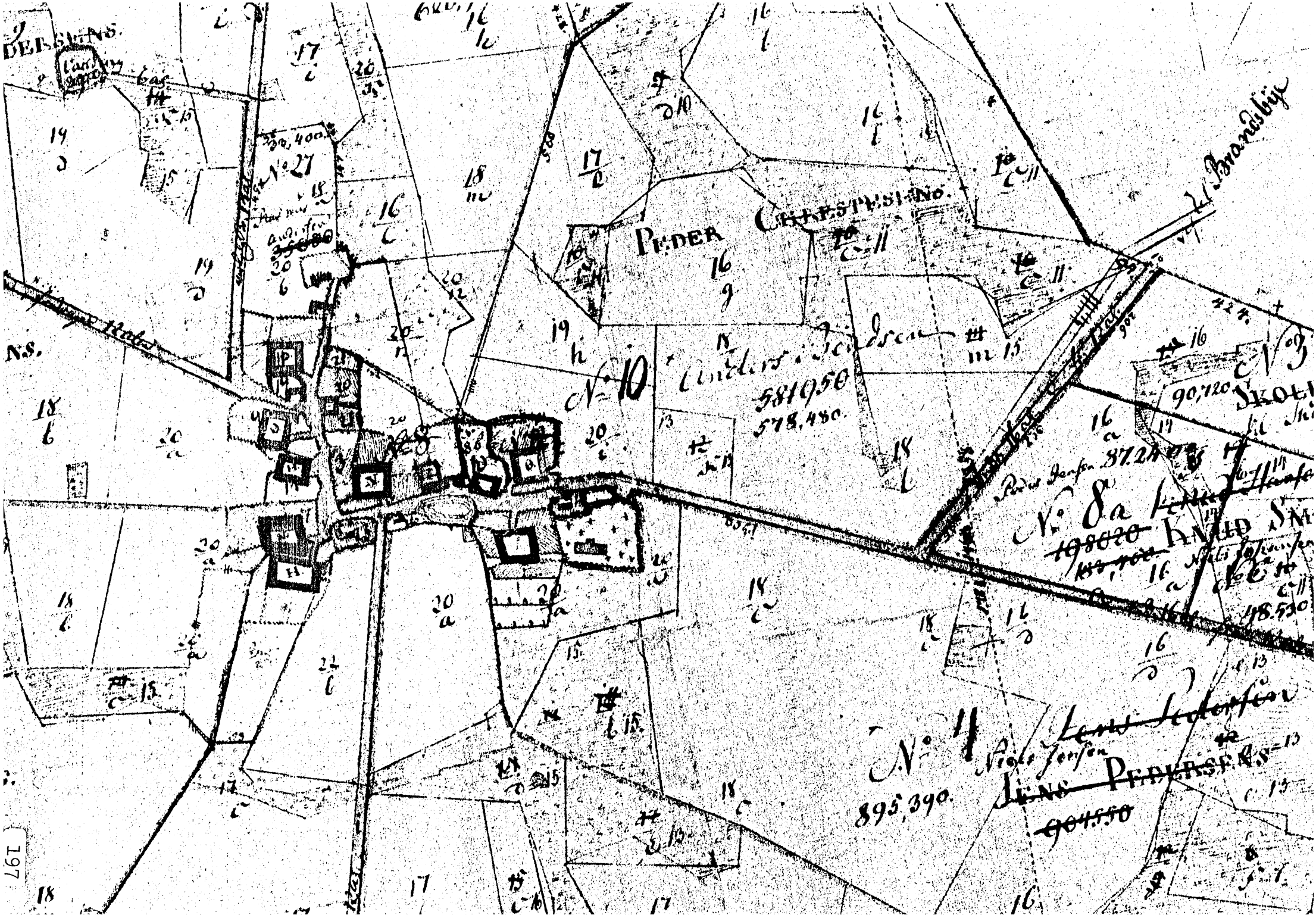
Peder Christensen
No 10
581,950
578,480
No 11
895,390
Peder Christensen
90,720
87,200
198,020
198,020
90,550
48,530

198
Hede
Vellinge Huse
Pugholmgård
Vesterende
Skovvang
Skovfogedbolig
Kirke
Kærsinggrave Bro
Krogkær
Solhøj
Bederslev
Pugholm
Holemarken
Holegård
Lykkeslund
Sebjerg
Gydekær
Jættestue
Gåsestenen Jættestue
Nørup
Kirke
Egense Mark
Rasmusminde
Agertoft
Skellet
Jernbjerg
Blåholm
Vesterlykke
Gammel Kappendrup
Gyrup Møllegård
Kappendrup
Kappendrup Kirke
Jættestue
Emmelevgård
Lundsgård
Emmelev
Emmelev Mølle
Rensningsanlæg
Ringe Å
Gyrup
Hågelund Bro
Gydeby
Brandsby
Brandsby Mark
Østervang
Birkely
Løkkegård
Møllehus
Mellehøj
Otterup Mose
Ørritslev
Kristiansgave
Marbæk
Jydegærde
Ny-Damgård
Kristiansminde
Stormose
Rosenly
Skole
Kirke
Hjadstrup
Kildevang
Anneksminde
Bjerrely
Bulsbjerg
Langebjerg
Horsebækgård
Horsebækgyde
Skelmade Huse
Bjerrum Huse
Skydebane
OTTERUP
Ærtesten
Pengesten Jættestue
Karlsminde
Bladstrup
Nyby
Stensvang
Børnehjem
Egelokku
Idrætsplads
Hjorslev
Nislev Mølle
Nislev

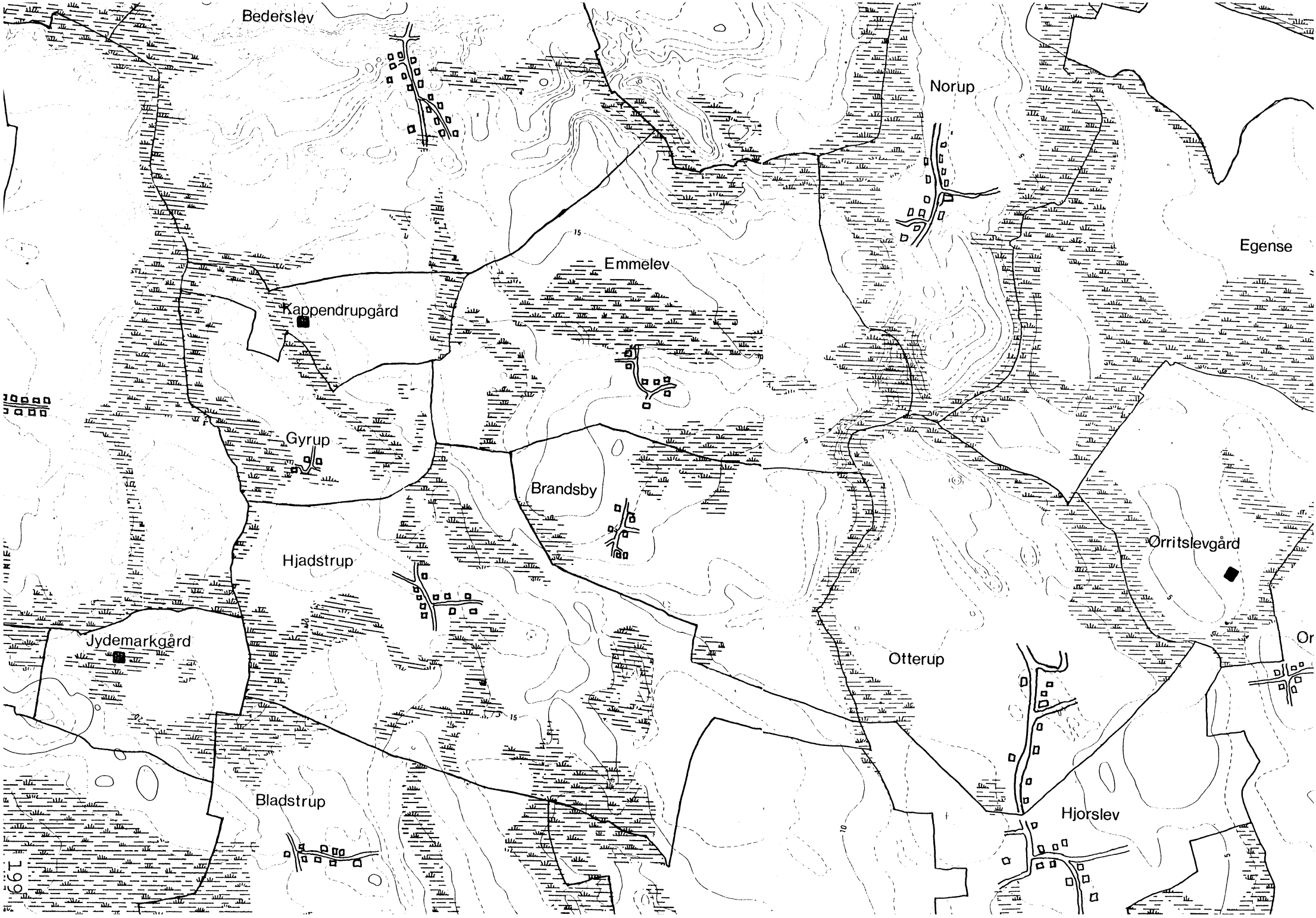
Bederslev
Norup
Egense
Emmelev
Kappendrupgård
Gyrup
Brandsby
Hjadstrup
Ørritslevgård
Jydemarkgård
Otterup
Bladstrup
Hjorslev
15
5
10

HJORSLEV

Ejerlav: Hjorslev

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Otterup

Navn:	Navnetype:
Hjorslev.	-lev.

Bemærkninger:

Hjorslev er nævnt første gang 1472 i formen Hiorsleff. Forleddet er rimeligvis en form af mandsnavnet glda. Hiort. Efterleddet er -lev, glda. lef, som formentlig betyder "arvegods". Bebyggelsesnavne på -lev anses for dannet før vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Hjorslev

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Otterup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byen er organiseret i tre afdelinger langs den syd-sydvest-nordgående bygade. Der er ingen forskel i bebyggelsens sammensætning i de tre afdelinger. Den nordligste del går lige over i Otterup by.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby
- ☒ randby
- ☒ agerorientering
- ☐ engorientering
- ☐ skovorientering
- ☐ kystorientering
- ☐ åorientering

c. Udskiftning

år: 1793 figur: Strimmeludskiftning. I ejerlavets udkant findes der blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen
- ☒ efter udskiftningen

Ca. 2/3 af gårdene flyttet eller nedlagt.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten.

jordbund: Moræneler med ferskvandssand.

naturlig afgrænsning: Mod S og SØ af eng og å. Mod N og NØ trukne linier, ligeså mod V.

- ☐ overvejende
- ☒ overvejende ager med større indhold af eng.
- ☐ blandingsøkonomi med

Ejerlav: Hjorslev

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Otterup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☒ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Det er kun den sydligste del af landsbytomten, der er bevaret. Den midterste del synes at være blevet udstykket til huse. Den nordlige del er blevet til parcelhuskvarter. Kun 3 (måske 6) af gårdene ligger tilbage. Vejsystemet intakt. Byen virker umiddelbart velbevaret på grund af tredelingen, hvor den sydligste del er helt bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

Udskiftet hegn er bevaret syd og nordøst for landsbyen.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Den nordvestlige del bebygget med parcelhuse. I det sydvestlige hjørne er der opstået en lille bebyggelse Tokkendrup.

Ejerlav: Hjorslev

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Otterup

STATISTIK

Areal: 329 ha, heraf opdyrket 1688: 58%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	87	86	69	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	Opf. under Otterup	7	12	11		11	12
Huse:			2				
Huse m/ jord:				5		12	25
Huse u/ jord:				3			46
I alt:		7	14	19		23	83

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
1664	2	5	5	7,3
1688	3	3	5	7,8
1844	1	10		6,6
1903	4	7	1	4,9

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	73	110	264
Børn:	51	62	107
I alt:	124	172	371

Ejerlav: Hjorslev

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Otterup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	1		4	1	4	1	3	
1844		1			11	11		
1903	12	67				4		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 329 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket 58%. Byen havde da alm. trevangsbrug og takseredes til 86 tdr. htk. I 1844 nedsatte taksationen til 69 tdr. Ejerlavsgrænserne er præget af en række reguleringer mod syd og vest. Ved husmandskolonien. Tokkendrup sydligst i sognet lå indtil 1400-tallet en landsby af samme navn Tokkendrup mark synes delt mellem Hjorslev, Dagstrup og måske Nislev. Nord for Tokkendrup minder gårdnavnet Ørkelygård om endnu en nedlagt landsby, Ørkeby, der synes nedlagt først i det 16. årh. I 1555 fordeltes Ørkeby mark permanent på 7 gårde i nabolandsbyerne Nislev, Hjorslev, Otterup, Østrup og Daugstrup. Også denne fordeling har givetvis påvirket ejerlavsskellene, ligesom hovedgården Nislevgårds ekspansion kan have spillet ind. Hjorslev strimmeludskiftedes i 1793 og siden er hovedparten af gårdene nedlagt/udflyttet.

Skt. Knuds Kloster og Skt. Hans Kloster havde del i de to nedlagte landsbyer, og sidstnævnte kloster ejede også 2 gårde i Hjorslev, medens 3 selvejere i byen hørte under Næsbyhoved Len i senmiddelalderen. Hovedparten af gårdene hørte dog under adelige godsejere. Efter Nislevgårds oprettelse sidst i 1500-tallet erhvervede hovedgården 4 gårde i byen inden 1664 (1610), medens Østrupgård i 1664 ejede 2 gårde. Efter krongodsauktionen i 1700-tallet lå byen endnu i 1844 som fæstegods under Nislevgård og Ørritslevgård.

Antallet af gårde synes uforandret fra 1600-tallet til 1903, medens hus og befolkningstal eksploderer i sidste halvdel af det 19. årh., hvor Hjorslev udvikler sig som en del af stationsbyen Otterup.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store. Byen synes egaliseret på udskiftningstiden.

Ejerlav: Hjorslev

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Otterup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	X	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

1) Anlægstype.

Den middelstore adelby af før-vikingetidsnavneendelsen -lev er randplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Denne ejendommelighed skyldes, at Hjorslev - Otterup faktisk er anlagt som en sammenhængende bebyggelse.

Hjorslevs bytomt er af alm. slynget-vejby type.

2) Udviklingstype.

Fra ejerlavet er sandsynligvis udskilt Ørkeby og Tokkendrup, der begge nedlægges i senmiddelalderen. Herudover er der måske tale om en vis ekspansion af Nislevgårds marker ind over Hjorslev ejerlavet. Byen samledes og egaliseredes først sent under nabohovedgårdene Nislevgård og Ørritslevgård. I det 19. årh. har byen udviklet sig som stationsby.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig ikke særlig typeren anlægstype med en videre udvikling, der afspejler en række væsentlige bebyggelseshistoriske udviklingstrin

Relikt-vurdering: interesse

1) Bytomten er delvis bevaret, men præget af omfattende nybyggeri.

2) Ejerlavet er præget af nybebyggelse.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: tomterne af middelalderbyerne Tokkendrup og Ørkeby.

OTT
Hjorsl
ætsplads

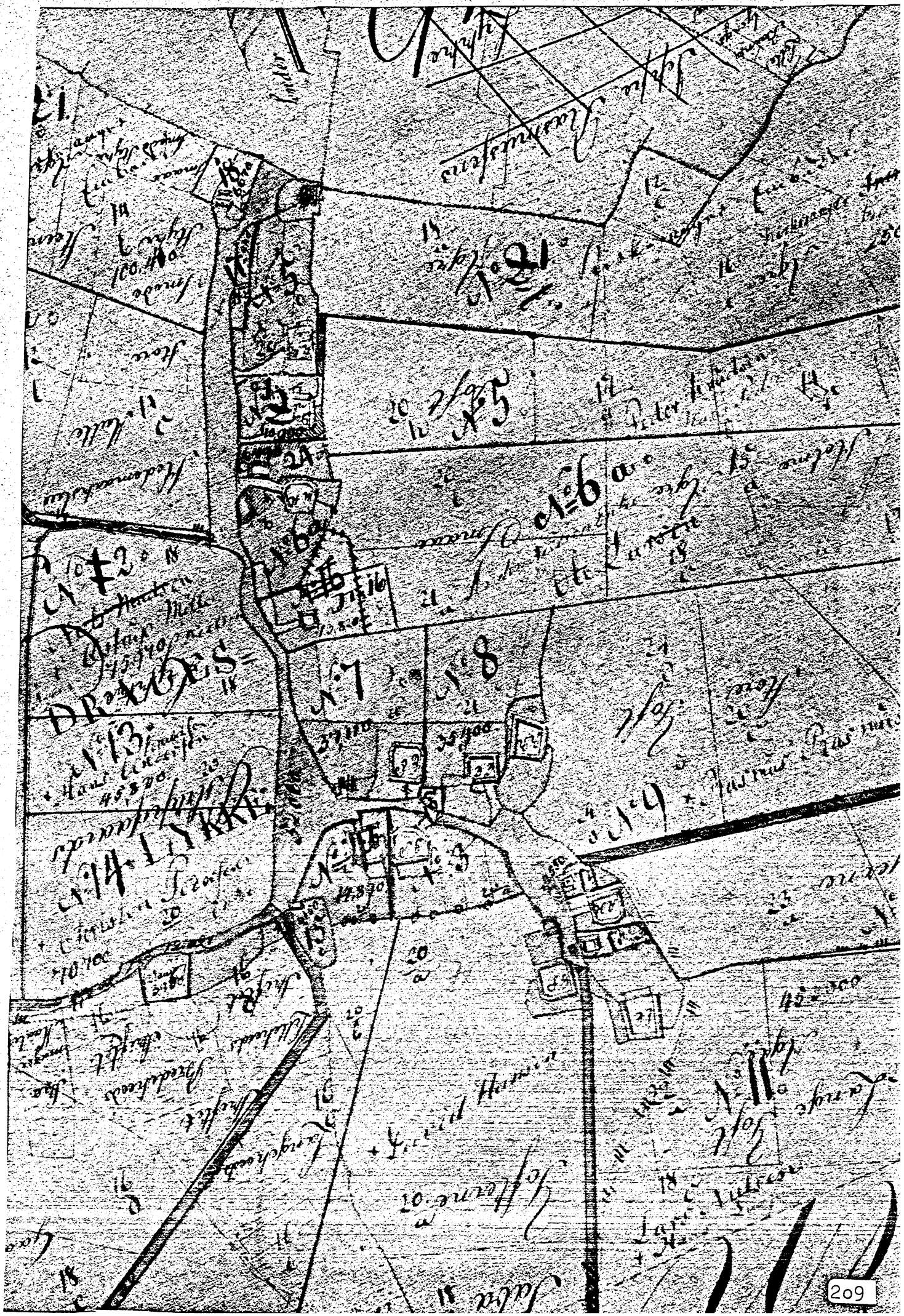

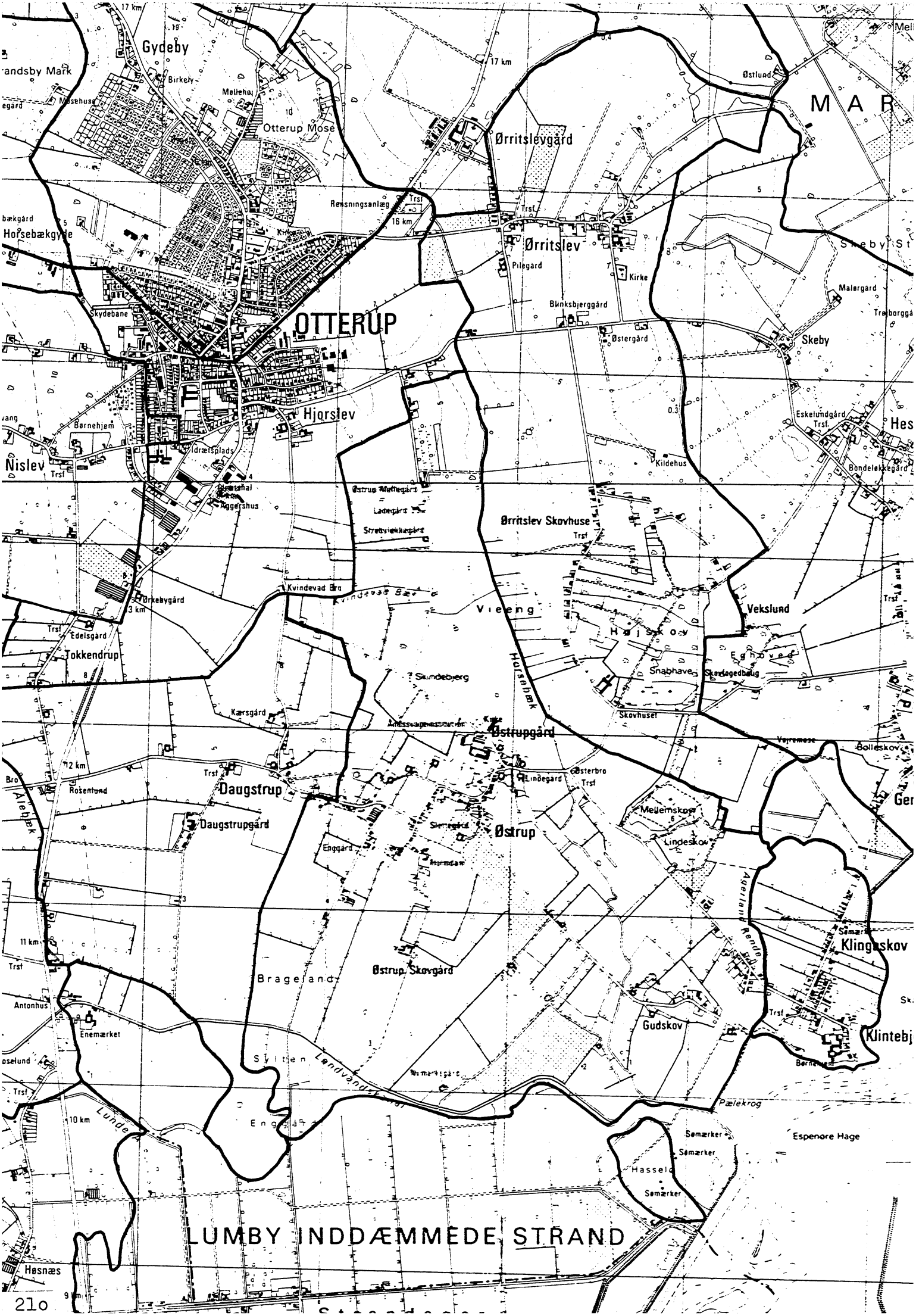
Gydeby
Otterup Mose
Ørritslevgård
Ørritslev
OTTERUP
Hjorslev
Nislev
Ørritslev Skovhuse
Vekslund
Tokkendrup
Daugstrup
Daugstrupgård
Østrup
Østrup Skovgård
Brageland
Klingeskov
Gudskov
Lindeskov
Skeby
Espenore Hage
LUMBY INDDÆMMEDE STRAND
Høsnæs

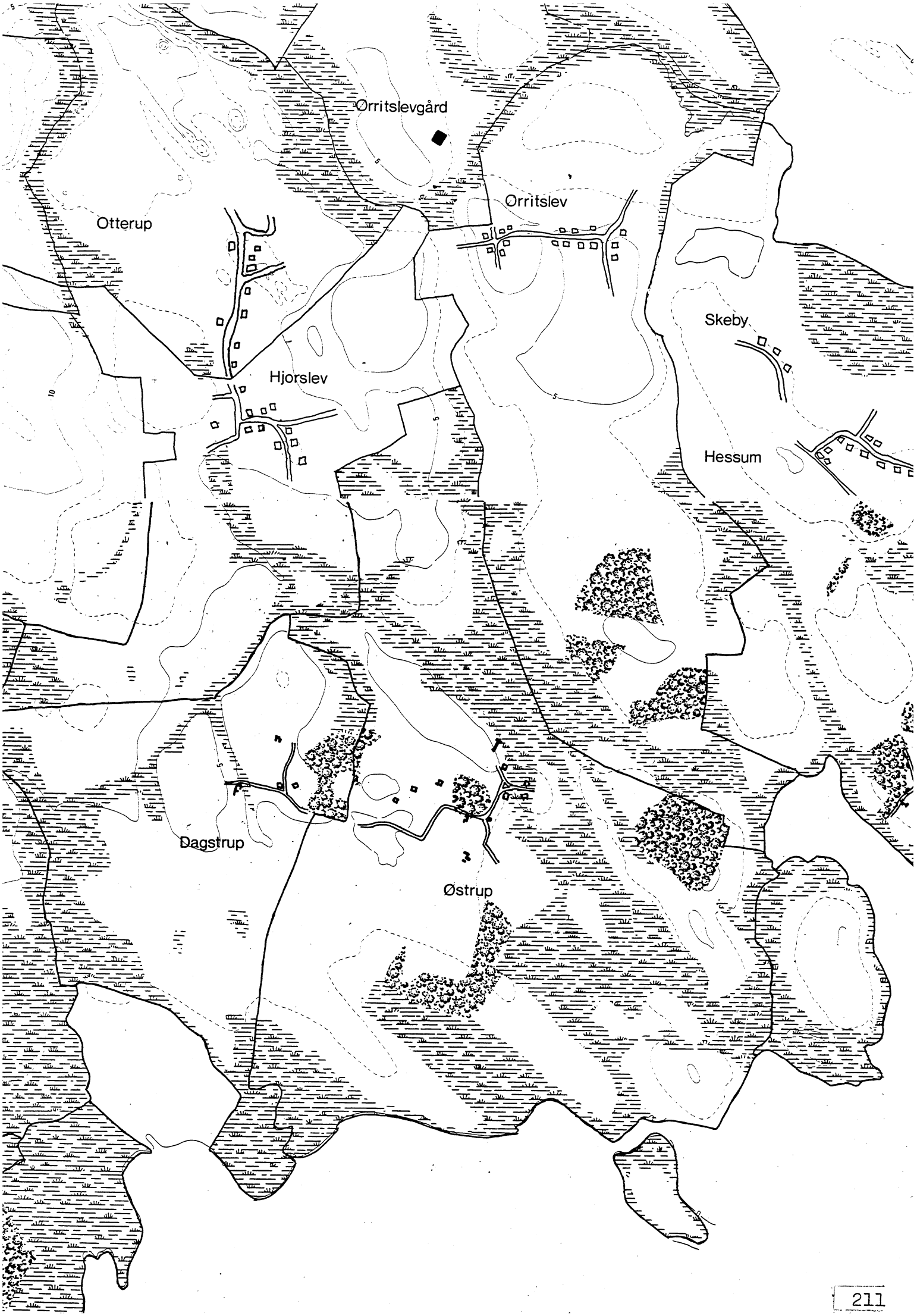
Ørritslevgård
Ørritslev
Otterup
Skeby
Hjorslev
Hessum
Dagstrup
Østrup

KROGSBØLLE

Ejerlav: Krogsbølle

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

Navn:	Navnetype:
Krogsbølle	-bølle

Bemærkninger:

Krogsbølle er nævnt første gang 1409 i formen Krogsbølæ. Forleddet er glda. Krok, som er et mandsnavn. Efterleddet er -bølle, glda. bøli, er en afledning af navneordet bol, som formentlig betegner enkeltgård.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Udflytterbebyggelse med kirke	Middelalder.

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra moderbyen (adelby). I dette tilfælde formentlig Bårdesø.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Krogsbølle

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten ubestemmelig type.

Byens gårde ligger i den S-ende af byen tæt sammen. Midt i byen ligger et par huse og allernordligst kirken. Vejen løber S-N og deler sig mod nord i 2 grene rundt om kirken.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Engområder op til gårdene fra SØ.

c. Udskiftning

år: 1784 figur: Blokudskiftning, uregelmæssige blokke.

d. Udflytning 1 gård.

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen

1 gård flyttet NØ for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: Trevangsbrug

vangeantal: 3 2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten med marint forland mod NV og SØ.

jordbund: Morænegrus, ferskvandstørv og moræneler.

naturlig afgrænsning: På alle sider.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager og eng.

Store engarealer mod SØ og langs ejerlavets kanter.

Ejerlav: Krogsbølle

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle.

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ delvis bevaret ☐ opløst ☐ opløst og nybebygget

To af tre gårde ligger stadig i byen, ligesom kirken også har opretholdt sin ret isolerede position N i byen. Der er sket en større nybebyggelse langs den NS-gående vej S for den oprindelige bykerne og i den V del er bygget en skole. Vejen V om kirken er rettet ud, men ellers er vejnettet intakt. Skelsystemet stærkt udvidet ved det nye byggeri.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☐ udskiftningshegnene ☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Ejerlav: Krogsbølle

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Krogsbølle

STATISTIK

Areal: 125 ha, heraf opdyrket 1688: 39%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	33	17	22	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	3	3[1]	4	3	5	5	6
Huse:		1	1		2		
Huse m/ jord:				1		3	9
Huse u/ jord:				1		1	10
I alt:	3	4	5	5	7	9	25

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(75)	1664	1		3	8,3
(100)	1688		3		5,7
	1844	3	2		4,4
	1903	5	1		3,3

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	34	33	82
Børn:	22	23	42
I alt:	56	56	124

1. 1568-72: 3 gårde.

Ejerlav: Krogsbølle

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					1	1	3	
1844					5	4		
1903	5	15			1	4		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 125 ha. lille ejerlav var i 1688 kun opdyrket 39%, hvilket er i overensstemmelse med ejerlavets store indhold af engområder. Byen havde da trevangsbrug og takseredes til 17 tdr. htk. mod 22 tdr. i 1844. Ejendommeligt nok hedder kirke og sogn "Hundstrup" og ikke Krogsbølle i middelalderen. Allerede fra 1428 ses præstegården at ligge i Bårdesø, og Krogsbølles lille naturligt afgrænsede ejerlav levner ikke plads for yderligere bebyggelse. Da navnet Krogsbølle optræder første gang i 1409 er det imidlertid et hovedgårdsnavn, og det sandsynligste er da, at hovedgårdsnavnet efterhånden har fortrængt det gamle "Hundstrup" - muligvis i forbindelse med en omstruktuering af bebyggelsen. Byen blokudskiftedes i 1784 og siden er en dobbeltgård flyttet ud.

I 1400-tallets begyndelse omtales en hovedgård Krogsbølle med min. 2 gårde til - hvoriblandt en vormed i Krogsbølle - samt skovrettigheder på Bårdesø Mark. Godset synes fra 1431 til 1447 opkøbt af Eggert Frille af væbneren Tomes Jul, men ejendommeligt nok synes dennes hustru at have skødet Krogsbølle med 1 gård til Skt. Hans Kloster i Odense, hvorunder de 3 gårde hørte i 1500-tallet. I 1500-tallets slutning erhvervedes den lille by af Kørup, der i 1617 ejede 3 gårde og 3 huse i byen. Ved Kørup godsets delvise sprængning opløstes de centraliserede besiddelsesforhold imidlertid inden 1664, men i 1773 var byen atter samlet under Kørup, en situation der holdt sig endnu i 1844. I 1903 var der stadig en del fæstegods tilbage i byen.

Antallet af gårde er fra 1511 til 1688 uforandret 3, idet den 4. gårdenhed i 1664 er 1 "hus" på 1 1/2 tdr. htk. Antallet af gårde stiger i løbet af 1700 tallet øjensynlig som følge af to dobbeltgårds - anlæg. Antallet af huse vokser særdeles kraftigt fra 1844 til 1903, ligesom det er tilfældet for befolkningstallets vedkommende. I denne periode forsynedes sognebyen bl.a. med andelsmejeri og missionshus.

Landsbyen egaliseredes allerede af Kørup mellem 1588 og 1617, ligesom der var foretaget en ny egalisering af Kørups 4 gårde inden 1773.

Ejerlav: Krogsbølle

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

1) Anlægstype. Den lille kirke- udflytterbebyggelse af vikingetids-middelalder navnetypen - bølle (måske er det opr. navn Hundstrup) er centralplaceret i sit ejerlav med engorientering. Byformen er ubestemmelig.

2) Udviklingstype. Byen udgjordes i 1400-tallet af et lille væbnergods, der erhvervedes af Sct. Hans kloster i Odense. Efter reformationen overtog Kørup hovedgård - med en enkelt afbrydelse - byen frem til det 19. årh. slutning. Byen egaliseredes i hvert fald 2 gange.

Sammenfattende drejer det sig om en ret atypisk anlægstype, hvis videre udvikling rummer adskillige karakteristiske træk.

Relikt-vurdering: interesse

1) Bytomten er delvis bevaret, men i dag afgørende præget af nybyggeri.

2) Kulturlandskabet har ikke bevarede relikter i større omfang.

3) Særlige relikter: kirken

4) Arkæologiske interesser: tomt af Krogsbøllegård ?.

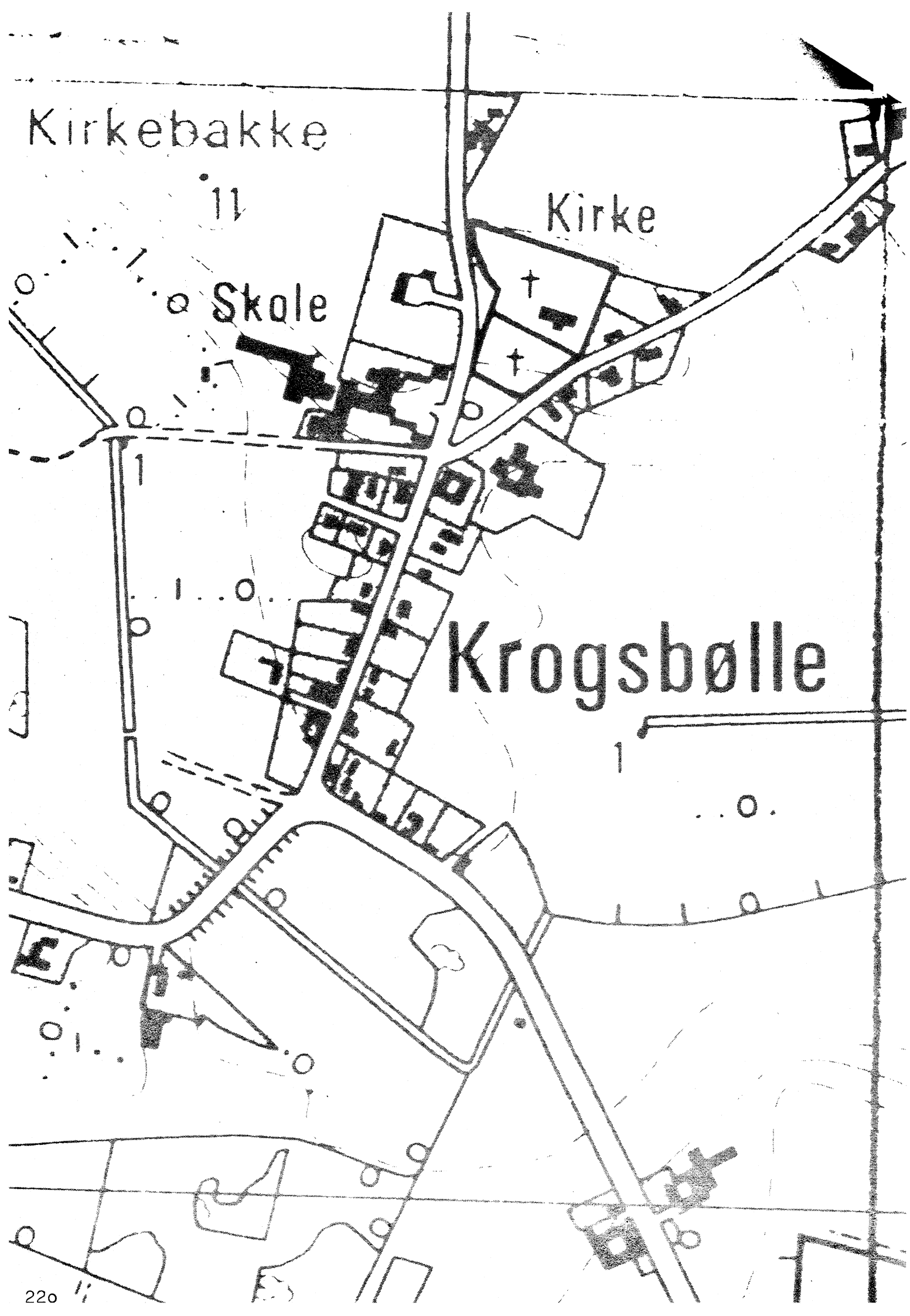
Kirkebakke
11
Kirke
Skole
1
Krogsbølle
1

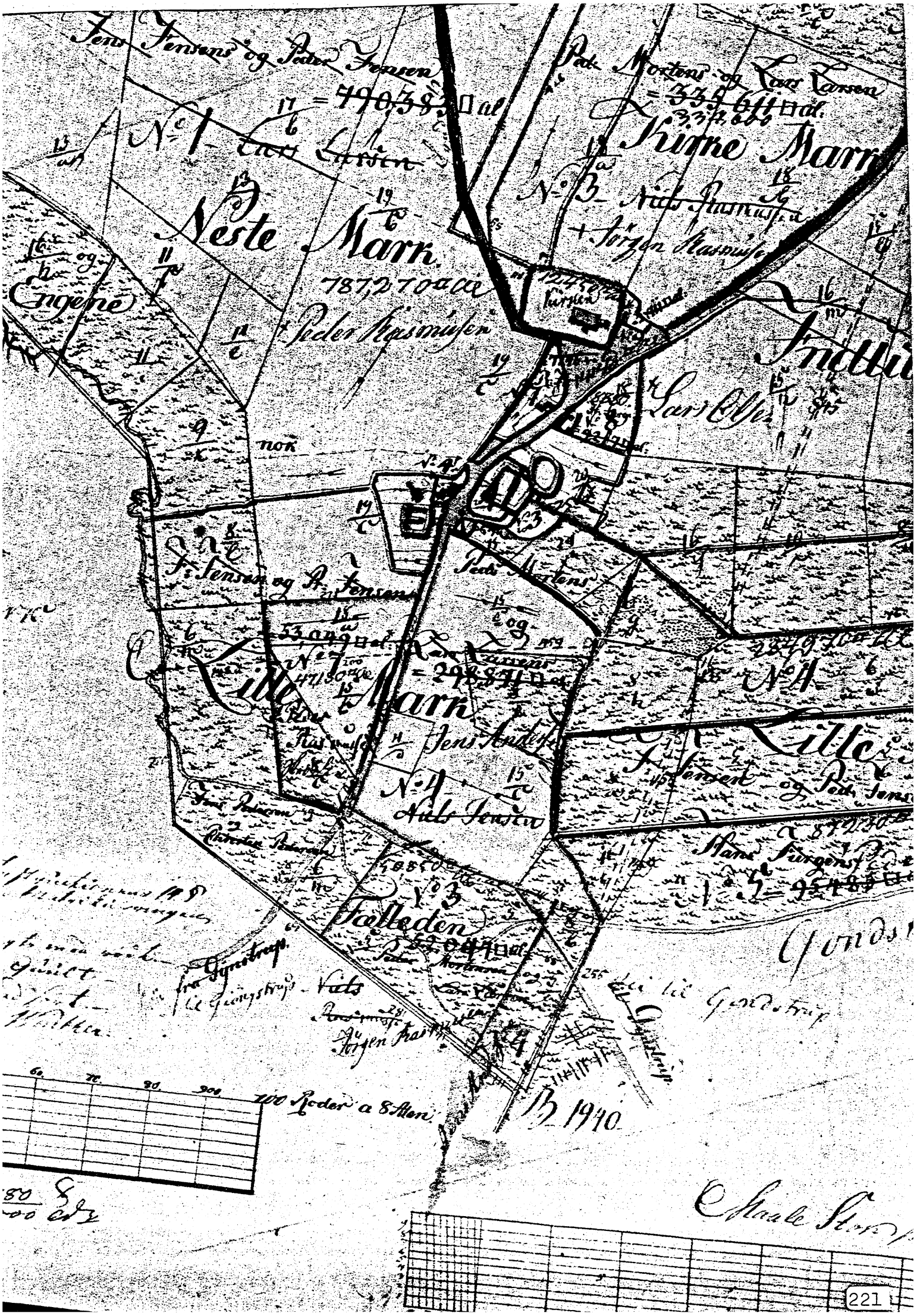
Jens Jensens og Peder Jensen
Peder Mortens og Lars Larsen
Nr 1
Nr 3
Nr 4
Nr 7
Nr 11
Vester Marr
Peder Pedersen
Jens Jensen
Nicls Jensen
Jørgen Rasmussen
Peder Jensen
Lars Olsen
Peder Mortens
Lars Larsen
Engene
Nok
Fælleden
Nr 3
Nr 4
Peder a 8 Alen
1910

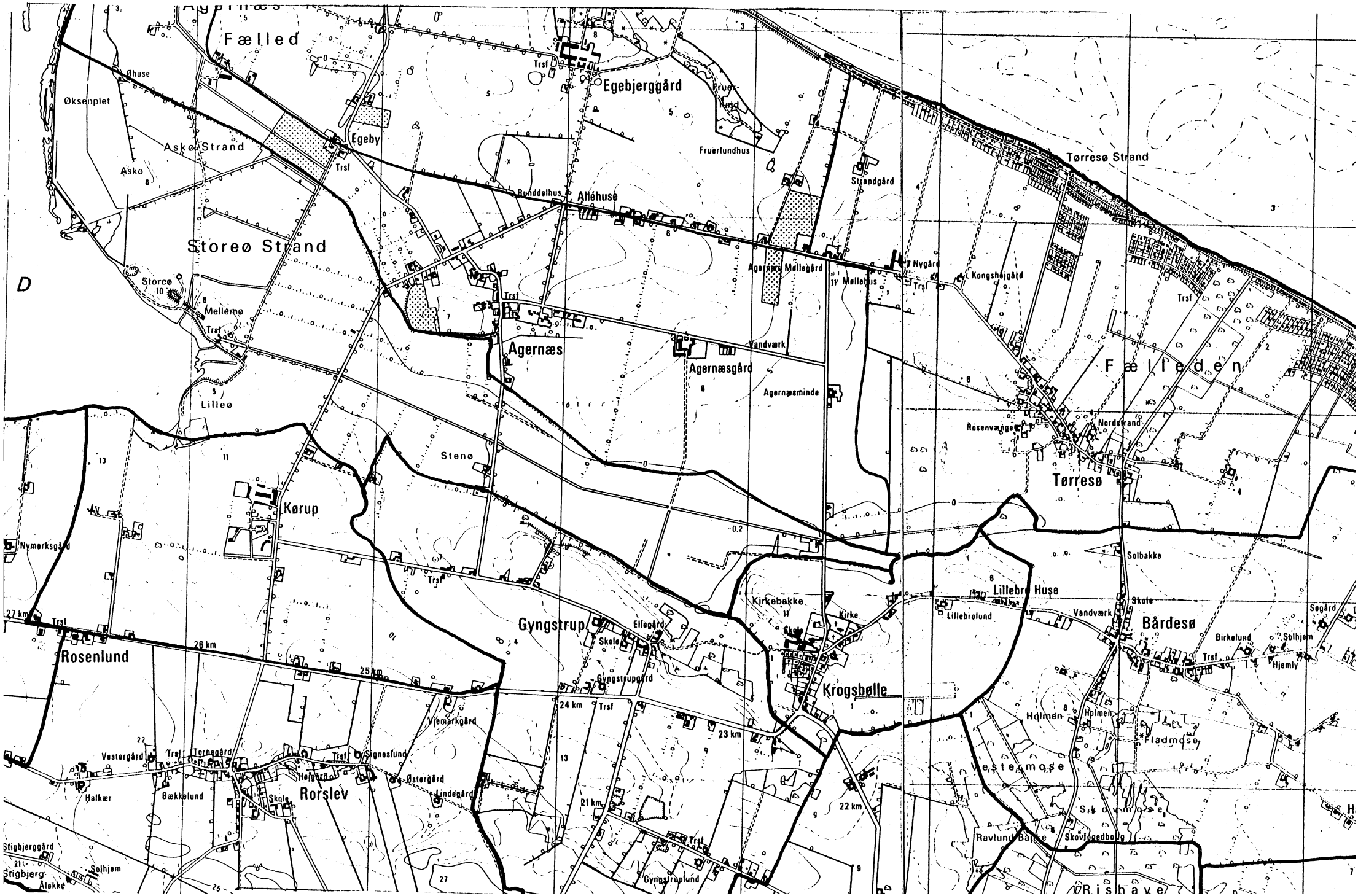
Fælled
Øhuse
Øksenplet
Egeby
Egebjerggård
Fruerlundhus
Tørresø Strand
Askø Strand
Askø
Runddelhus
Alléhuse
Strandgård
Storeø Strand
Storeø
Mellemø
Lilleø
Agernæs Mellegård
Nygård
Kongshøjgård
Agernæs
Agernæsgård
Vandværk
Agernæsminde
Fælleden
Rosenvangen
Nordstrand
Tørresø
Stenø
Kørup
Nymarksgård
Solbakke
Kirkebakke
Kirke
Skole
Lillebro Huse
Lillebrolund
Vandværk
Skole
Bårdesø
Segård
Birkelund
Solhjem
Hjemly
Gyngstrup
Ellegård
Gyngstrupgård
Krogsbølle
Rosenlund
Hulmen
Flådmose
Vestermose
Vestergård
Tornegård
Signesfund
Østergård
Lindegård
Halkær
Bækkelund
Rorslev
Skole
Stigbjerggård
Stigbjerg
Solhjem
Ravlund Bakke
Skovfogedbolig
Risbave
27 km
26 km
25 km
24 km
23 km
22 km
21 km

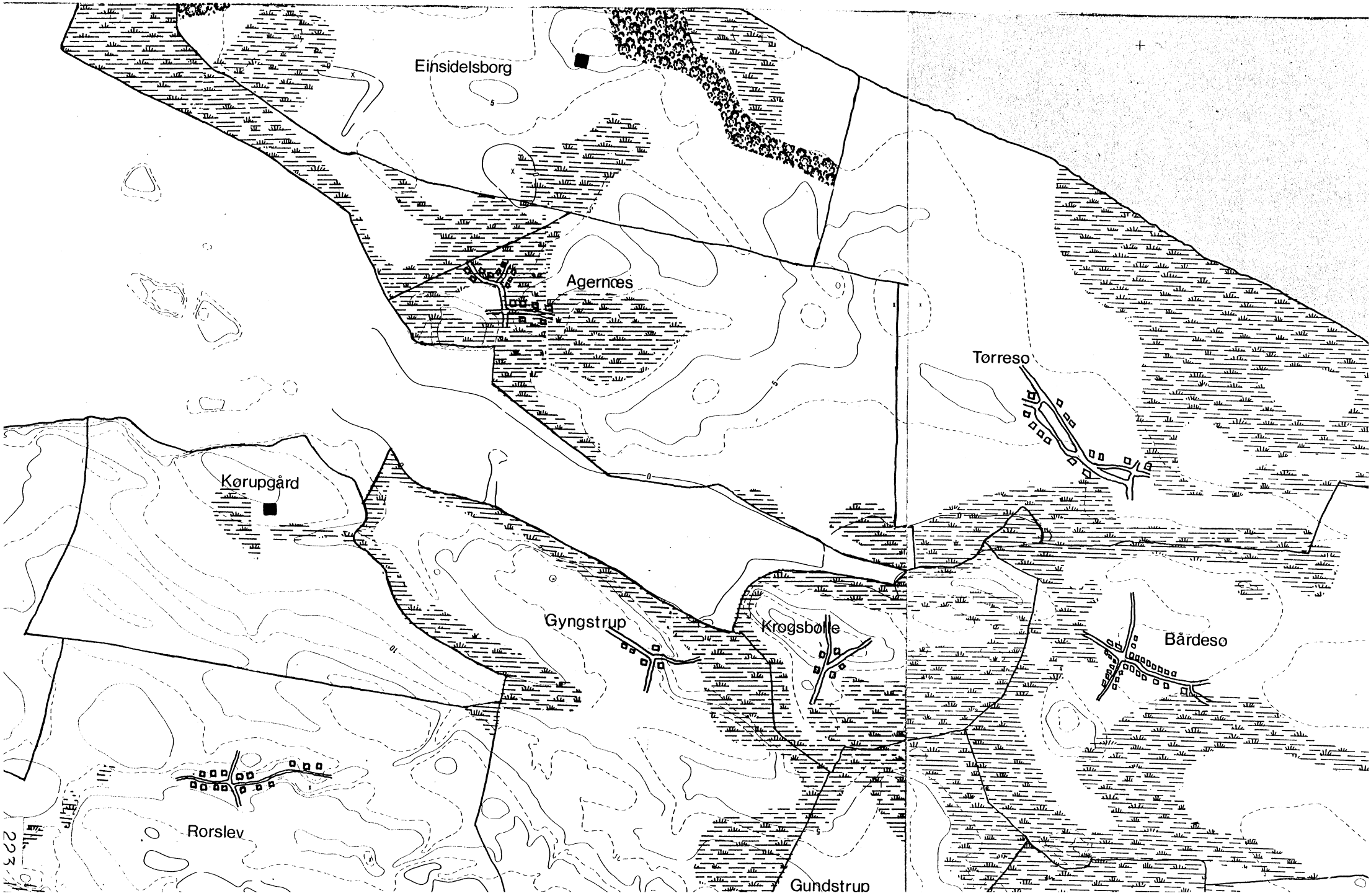
Einsidelsborg
Agernæs
Tørreso
Kørupgård
Gyngstrup
Krogsbølle
Bärdeso
Rorslev
Gundstrup

LUNDE

Ejerlav: Lunde

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

Navn:	Navnetype:
Lunde	-e.

Bemærkninger:

Lunde er nævnt første gang 1304 i formen Lundæ. Forleddet er navneordet lund. Efterleddet -e er en flertalsendelse fra tidlig middelalder. Vester Lunde er nævnt første gang 1472 i formen Vesterlunde. Øster Lunde er nævnt første gang 1457 i formen Østerlunde.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning. Kirken ligger i Vester Lunde.

Historiske tildragelser:

I haven ved Lunde Møllegård findes søjledele der skal stamme fra Grå-brødrekirken i Odense. I sognet fødtes 1837 botanikeren P. Heiberg, 1857 husmandsføreren Lars Hansen, 1859 forfatteren Hans P. Lunde.

Ejerlav: Vester lunde

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby. (!)

Landsbyen er bygget op omkring en vejforte, hvor kirken ligger lige S for denne, men sådan set også udgør et midtpunkt i byen. Langs vejforgreningen ud fra forten (mod NØ, NV, SV og SØ) ligger gårdene placeret men med tydelige tomme felter imellem (har gårdene i Øster-Lunde tidligere ligger her ?). Husene ligger inde ved vejforten vest for kirken samt i den nordøstlige del af byen.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☒ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Byen ligger på den nordlige side af et åløb, omgivet af engdrag.

c. Udskiftning

år: 1800 figur: Blokudskiftning, rektangulære blokke af uens størrelse.

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 2 gårde udflyttet Ø og V for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 5 el. flere.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten.

jordbund: Moræneler med små forekomster af ferskvandsdynd og -tørv.

naturlig afgrænsning: Ja, mod SØ og Ø, men ikke mod V og SV og N.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng.

☐ blandingsøkonomi med

Stort engområde mod SØ og spredte engområder i bymarken især langs åløbet.

Ejerlav: Øster Lunde

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger regelmæssigt langs den fra vest gående og mod nord drejende vej med 11 gårde på N og V siden af 3 gårde på den S og Ø side. De to V gårde ligger meget tæt sammen. Vejen følger i den ØV forløb højdekurverne, men går mod N på tværs af dem.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Ager på alle sider af byen.

c. Udskiftning

år: 1800 figur: Blokudskiftning, rektangulære blokke og uregelmæssig størrelse.

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 3 gårde udflyttet (eller opløst) - kun 1 kan genfindes lige S for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 5 el. flere.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten med hedeslette mod SØ.

jordbund: Moræneler med små forekomster af ferskvandssand.

naturlig afgrænsning: Ja, mod Ø og N, men ikke mod S og V.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng.

☐ blandingsøkonomi med

Stort engområde i den sydvestlige og vestlige del og mindre mod nord (op mod Fremmelev).

Ejerlav: Vester Lunde

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ delvis bevaret ☐ opløst ☐ opløst og nybebygget

Kun 2 ud af 11 gårde udflyttet, men der er sket en større nybebyggelse af parcelhuse i byen, især i vejforten og vest herfor. Den nordsydgående vej gennem byen er ført uden om byen mod vest. Derudover er vejsystemet intakt. Men tofterne er delvis opløst og opdelt på grund af nybyggeriet.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En stor del af blokudskiftningens hegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Ejerlav: Øster Lunde

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ delvis bevaret ☐ opløst ☐ opløst og nybebygget

Kun 3 ud af 14 gårde udflyttet eller opløst, men der er sket et større nybyggeri inde midt i byen langs vejnettet og mellem gårdene samt langs vejen mod øst. Vejnettet er intakt bortset fra en udretning af den nordgående vej. Toftesystemet delvis slået i stykker af nybyggeriet.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En stor del af blokudskiftningens hegn.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Ejerlav: Lunde

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

STATISTIK

Areal: Øster Lunde 381 ha. Vester Lunde 378 ha. Heraf opdyrket 1682: 61%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	208	188	V.L.:72+Ø.L: 83	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10[1]	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	29	25*	26 + 1gd*	27	26*	V.L Ø.L 12 + 14	V.LØ.L. 12 + 15
Huse:		4	11		24		
Huse m/ jord:				1		13 + 8	16 + 9
Huse u/ jord:				11		5	11 + 12
I alt:	29	29	37	39	50	30 + 22	39 + 36

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(38) 1664	2	10	12	8,7
(37) 1688	7	12	8	7,0
1844	V.L. 2	V.L. 9 + Ø.L. 14	V.L. 1	V.L Ø.L 7,1-5,8
1903	V.L. 3 + Ø.L. 3	8 + 11	1 + Ø.L. 1	6,0-5,6

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	V.L. 112 + Ø.L. 84	V.L. 144 + Ø.L. 102	V.L. 155 + Ø.L. 123
Børn:	38 + 36	88 + 37	70 + 62
I alt:	150 + 120	232 + 139	225 + 185

1. 1568-72: Øster Lunde 16* gårde 1 huse.
Vester Lunde 11* gårde 2 huse.

Ejerlav: Lunde

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			15	11			11	
1844	2 + 1	6 + 1					10 + 13	12 + 7
1903	12 + 15	27 + 21						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 759 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 61%. Bykernen er i topografisk henseende opdelt i to, der allerede i senmiddelalderen benævntes Vester- og Øster Lunde. Byen fungerede dog som en driftsenhed med treårig rotation i 1682, men med 5 vange eller derover. Ejerlavet takseredes i 1688 til 188 tdr. htk. og i 1844 til 155 tdr. Af det oprindeligt meget store ejerlav er landsbyen Tåstrup og Ulkendrup udparcelleret. Ulkendrup nedlagdes omkring 1500 og 20 tdr. htk. af bymarken lagdes i 1506 under Dallund hovedgårdstakst, medens omtrent 13 tdr. htk. fordeltes på mere end 20 bønder under Næsbyhoved Len. Heriblandt var også bønder fra Bastrup, Torup og Skamby i Skamby sogn. Den nuværende Ulkendrupgård er oprettet i 1800-tallet som afbyggergård fra Dallund. De meget uregelmæssige skelforløb mod vest, med Ulkendrup, Ravnsmarken og kronjorden skyldes givetvis denne landsbynedlæggelse og jordens senere fordeling. Det er værd at mærke sig, at V. Lunde med sin åorientering danner kobling til ejerlavsdelen syd for åen. Lunde blokudskiftedes år 1800 og siden er et mindre antal af byens gårde udflyttet/nedlagt.

I 1419 skriver væbneren Jes Unkersen sig til Lunde, men i øvrigt omtales en række adelige lodsejer i 1400-tallet. Eggert Frille (senere Ermegård Frilles datter) besad to gårde, Kort Hogenschield 1 gård, Margård 1 gård, medens Dallund gods i 1500 besat 2 gårde foruden møllen.

Skt. Hans Kloster erhvervede i alt 5 gårde i byen, medens Lundepræsten i 1457 fik en mensalgård foruden 3 gårde, der fulgte Fremmelevgodset (se under Fremmelev). Med reformationen blev kronen dominerende godsbesidder i byen, medens de adelige gårde i 1664 var fordelt på adskillige lodsejere.

Efter krongodsauktionen i 1700-tallet blev Nislevgård største lodsejer i byen, der fik en ret sen overgang til selveje.

Antallet af gårde i byen er stort set uforandret fra 1572 til 1903, medens der forekommer en mindre nedgang fra 1511 til 1572. Hustallet følger den almindelige udvikling fra 1511 til 1774, men stagnerer herefter frem til 1844, hvorefter en stigning sætter ind. I overensstemmelse hermed er befolkningsstigningen fra 1787 til 1901 af ret beskeden omfang.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store. Byen synes egaliseret (bydelsvis) på udskiftningstiden. Lunde Mølle er kendt fra senmiddelalderen.

Ejerlav: Lunde

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	X	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: interesse

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby er centralplaceret i sit ejerlav. Af de to bydele er den vestlige å-orienteret. Byformen er for den vestlige del uregelmæssig vejforteby for den østlige del slynget-vejby. Skelsystemet mod vest bærer et reguleret præg som følge af landsbyen Ulkendrups nedlæggelse og fordeling, ligesom udflytterbebyggelsen Tåstrup spiller ind.

2) Udviklingstype.

Den store adelby blev aldrig samlet på en besidders hånd. Byen domineredes i århundreder af kronen - efter krongodsauktionerne af Dallund og Nislevgård. Den sene overgang til selveje ledsages af en forholdsvis træg 1800-talseks-pansion.

Sammenfattende drejer det sig om en ikke særlig typeren anlægstype med en forholdsvis ukarakteristisk udvikling.

Relikt-vurdering: stor interesse

1) Bytomten er delvis bevaret, men præget af nybyggeri.

2) Ejerlavet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene.

3) Særlige relikter: Kirken.

4) Arkæologiske interesser: Tomt af Ulkendrup?, tomt af væbnergård?.

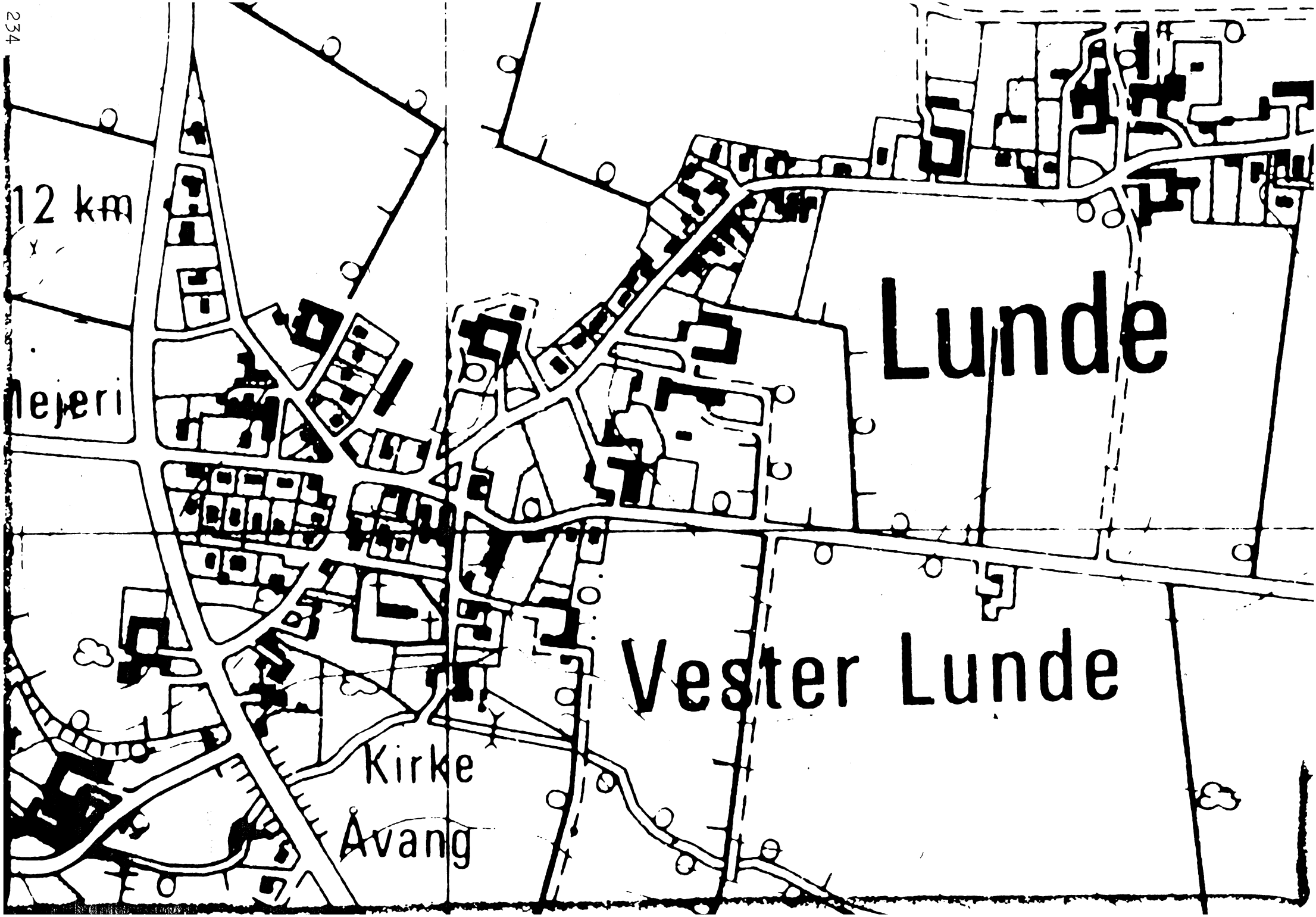
12 km
Lunde
Vester Lunde
Kirke
Avang

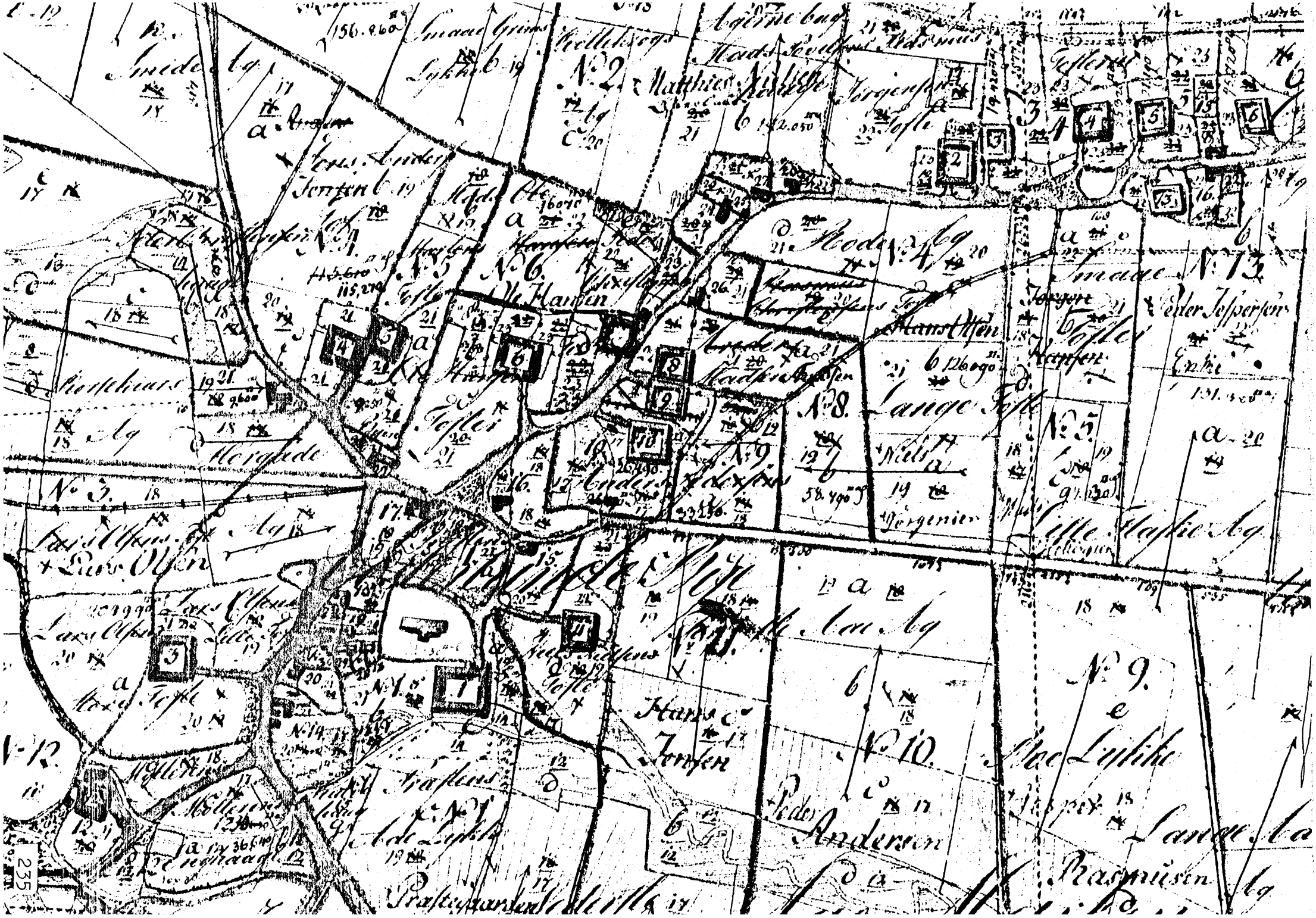
No 2
No 4
No 6
No 8
No 9
No 10
No 13
Peter Jespersen
Hans Jørgen
Peder Andersen
Rasmussen

Fremmelev Gårde
Øster Lunde
Vandværk
unde
Højlund
unde

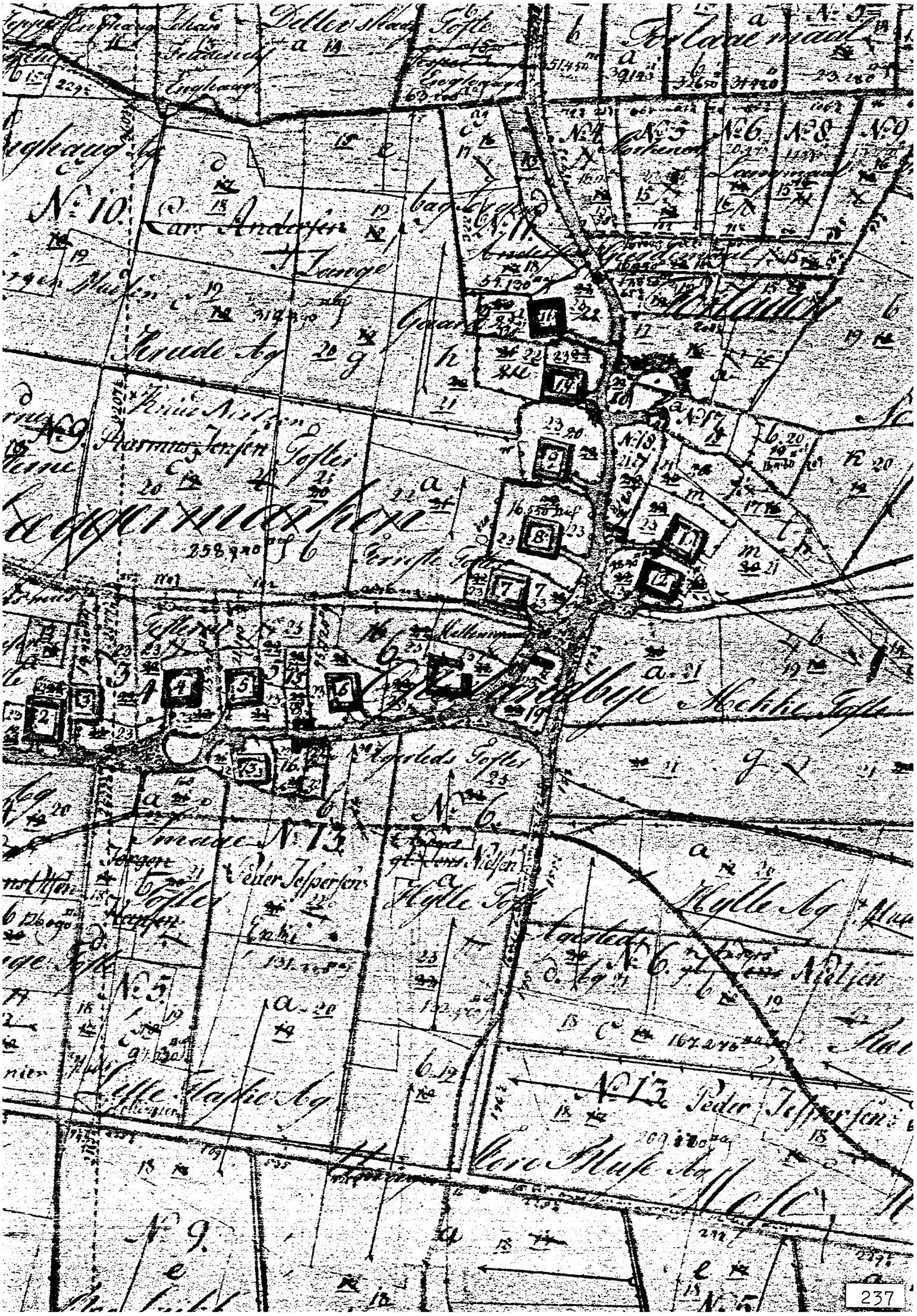

Højagergård
Trsf
Mønsålgård
Mariendal
Bladstrup
Karlsminde
Hjorslev
Nislev
Nislev Mølle
Langebjerg
Stensvang
Nyvej
Trsf
Egelykke
Børnehjem
Idrætsplads
Idrætshal
Aggershus
Østrup Møllegård
Kranborg
Trsf
Åsesbanke
Kirkebygård
3 km
Kvinndevad Bro
Trsf
Edelsgård
Tokkendrup
Teglgård
Fremmelev
13 km
Møllerhøj
Odense Toft
Fremmelev Gårde
Kærsgård
Ulkendrup
Ulkendrup
Stensbygård
Sortenholm
Alebæk Bro
12 km
Trsf
Daugstrup
Robentlund
Alebæk
Daugstrupgård
Øster Lunde
Vandværk
Lunde
Mejeri
Højlund
Kristiansholm
Molledam
Møllegård
Vester Lunde
Kirke Avang
Mosegård
11 km
Trsf
Østrup
Tåstruplund
Flintebjerg
Flintebjergegård
Idrætsplads
Lunde Å
Bragelund
Tåstrupgård
Korslundgård
Tåstrup
Antonhus
Enemærket
Oksnehave
Moselund Å
Svitsen Landvandsø
Flyveplads
Trsf
Lunde
10 km
Præstehuse
Hedeager
Lunde-Dalskov
Oksnehøj
Beldrupgård
Nordlide
LUMBY INDDÆ

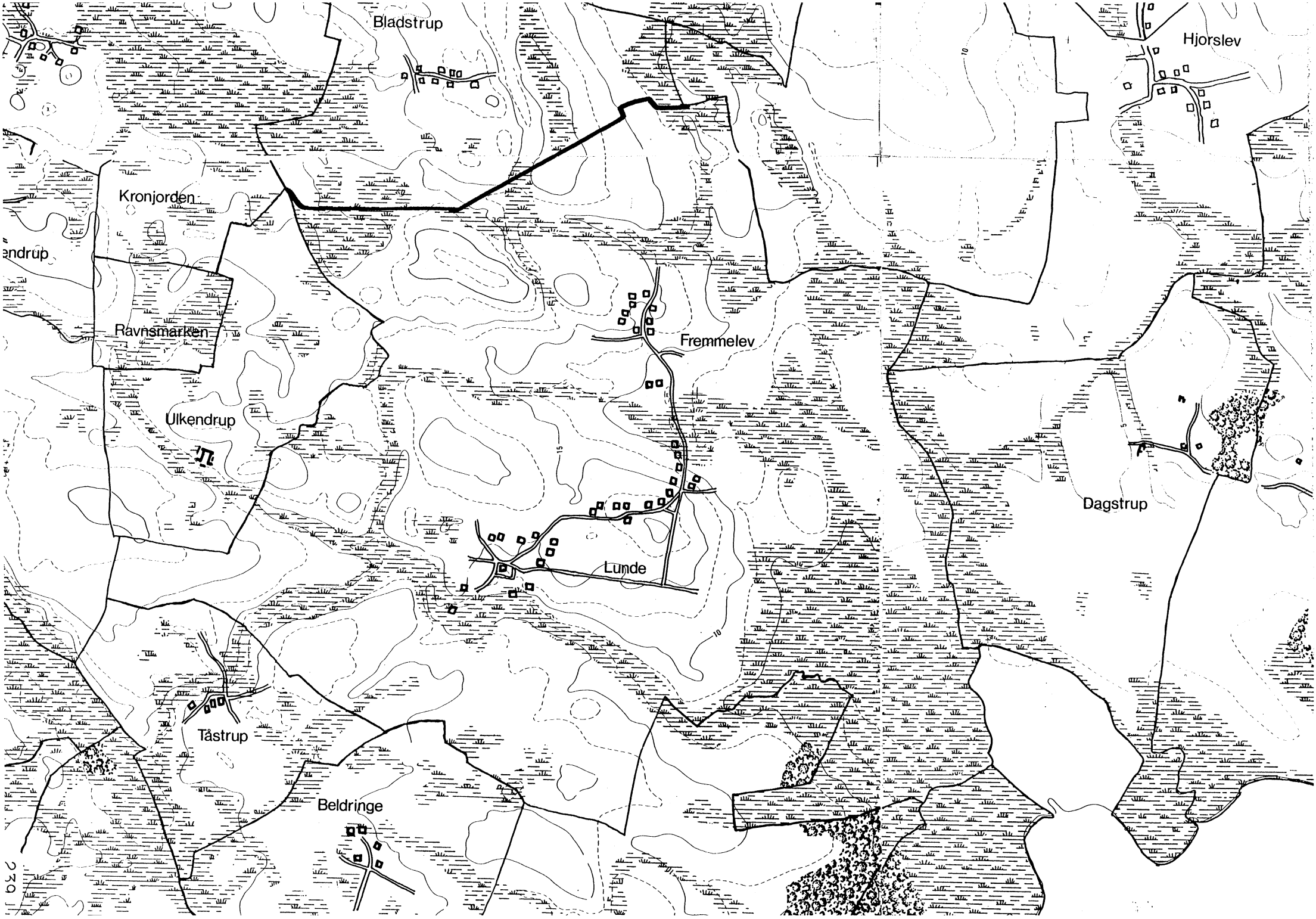
Bladstrup
Hjorslev
Kronjorden
Ravnsmarken
Fremmelev
Ulkendrup
Dagstrup
Lunde
Tåstrup
Beldringe
10
15
10

NORUP

Ejerlav: Norup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

Navn:	Navnetype:
Norup	-torp.

Bemærkninger:

Norup er nævnet første gang 1391 i formen Nordorp. Forleddet er glda. northær, som betyder mod nord. Efterleddet er -torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i vikingetid eller middelalder.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby, er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning. Norup er kirkeby.

Historiske tildragelser:

Mellem Egense og Hasmark ligger Grydestenen, en stor erratsk blok, nu opspaltet i fem sten. I sognet fødtes 1616 Erik Quitzow, 1700 Werner baron Rosenkrantz, 1702 broderen Holger baron Rosenkrantz, 1803 etatsråd N.E. Hofman Bang, 1861, violinisten Holger Møller.

Ejerlav: Norup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby.

Bebyggelsen ligger uregelmæssigt og spredt fordelt på begge sider af den nord-sydgående bygade, der løber på tværs af en lav bakkekam.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby
- ☐ randby
- ☒ agerorientering
- ☐ engorientering
- ☐ skovorientering
- ☐ kystorientering
- ☐ åorientering

c. Udskiftning

år: 1784 figur: Uregelmæssig stjerneudskiftning med u-udskiftet mose vest for byen.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
- ☒ efter udskiftningen 2 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, med marint forland mod Ø, stor grusbakke mod S og tunneldal mod NV.

jordbund: Smeltevandssand med ferskvandstørv, moræneler og saltvandsler.

naturlig afgrænsning: Til alle sider vådområder med mose, undtagen SV for byen, hvor der mod Emmelev ikke følger naturskabte skel.

- ☐ overvejende
- ☒ overvejende ager med større indhold af eng.
- ☐ blandingsøkonomi med

Ejerlav: Norup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Norup	Norup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ delvis bevaret ☐ opløst ☐ opløst og nybebygget

Under 25% af gårdene er flyttet. En del huse er opført mellem de oprindeligt spredtliggende gårde. Der er foretaget en mindre vejregulering omkring kirken og i den sydlige ende af byen uden at det ændre landsbytomtens udformning afgørende.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

Mere end 500 m vangskel bevaret N for byen (markeret med gult). Kun enkelte udskiftningshegn bevaret i den N halvdel.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Ejerlav: Norup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

STATISTIK

Areal: 250 ha, heraf opdyrket 1682: 61%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	58	64	45	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	7 *	8 *	8 *	7	7	8	14
Huse:		2	2		?		
Huse m/ jord:				2		12	16
Huse u/ jord:				6		1	22
I alt:	7	10	10	15	7+?	21	52

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(29)	1664	2	1	4	8,3
(57)	1688	1	2	4	9,0
	1844	1	7		5,4
	1903	9	5		3,1

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	79	98	165
Børn:	31	51	59
I alt:	110	149	224

Ejerlav: Norup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	1		6	2			1	
1844	1	1			6	12	1	
1903	14	38						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 250 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket mindre end 61%. Byen havde da treårig rotation med 4 vange. Ejerlavet takseredes i 1688 til 64 tdr. hrk., men i 1844 kun til 45 tdr. Der synes ikke at være tale om nogen udflytning, nedlæggelser i middelalder og nyere tid - ejerlavet er overalt naturlig afgrænset.

Byen stjerneudskiftedes i 1784 og siden er 2 gårde udflyttede/nedlagte.

Der var i senmiddelalderen et dominerende indslag af selvejere i byen, nemlig 3 selvejergårde. Herforuden ejede Skt. Hans Kloster 1 gård, medens Norup kirke ejede en gård, hvortil kan lægges præstegården. Med reformationen blev kronen således dominerende godsbesidder. Efter de store krongodsauktioner i 1700-tallet overtoges byen stort set af Hofmansgave gods, der endnu ejede størstedelen i 1844.

Antallet af gårde er stort set uforandret fra 1511 til 1844, men stiger herefter brat, en stigning der lige fulgt slår igennem i hus og befolkningstallet.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store, der synes at være foretaget en egalisering på udskiftningstiden.

Det er muligt, at den store ekspansion i det 19. århundrede står i forbindelse med landindvindingsarbejder.

Ejerlav: Norup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Norup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	x	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Interesse.

1) Anlægstype. Den lille kirke-adelby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byformen er uregelmæssig vejforteby.

2) Udviklingstype. Byen domineredes fra reformationstiden af kronen, og kom først efter 1700-tallets krongodsauktion under det indensogns Hofmansgave. Der foretages en sen egalisering. Ekspansionen i det 19. årh. var forholdsvis kraftig.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype med en for området gængs udvikling.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

1) Landsbytomten er delvis bevaret.
2) Kulturlandskabet har bevaret et 500 m langs vangeskel.
3) Særlige relikter: kirke, præstegård opført 1635 (bevaret).
4) Arkæologiske interesser: -

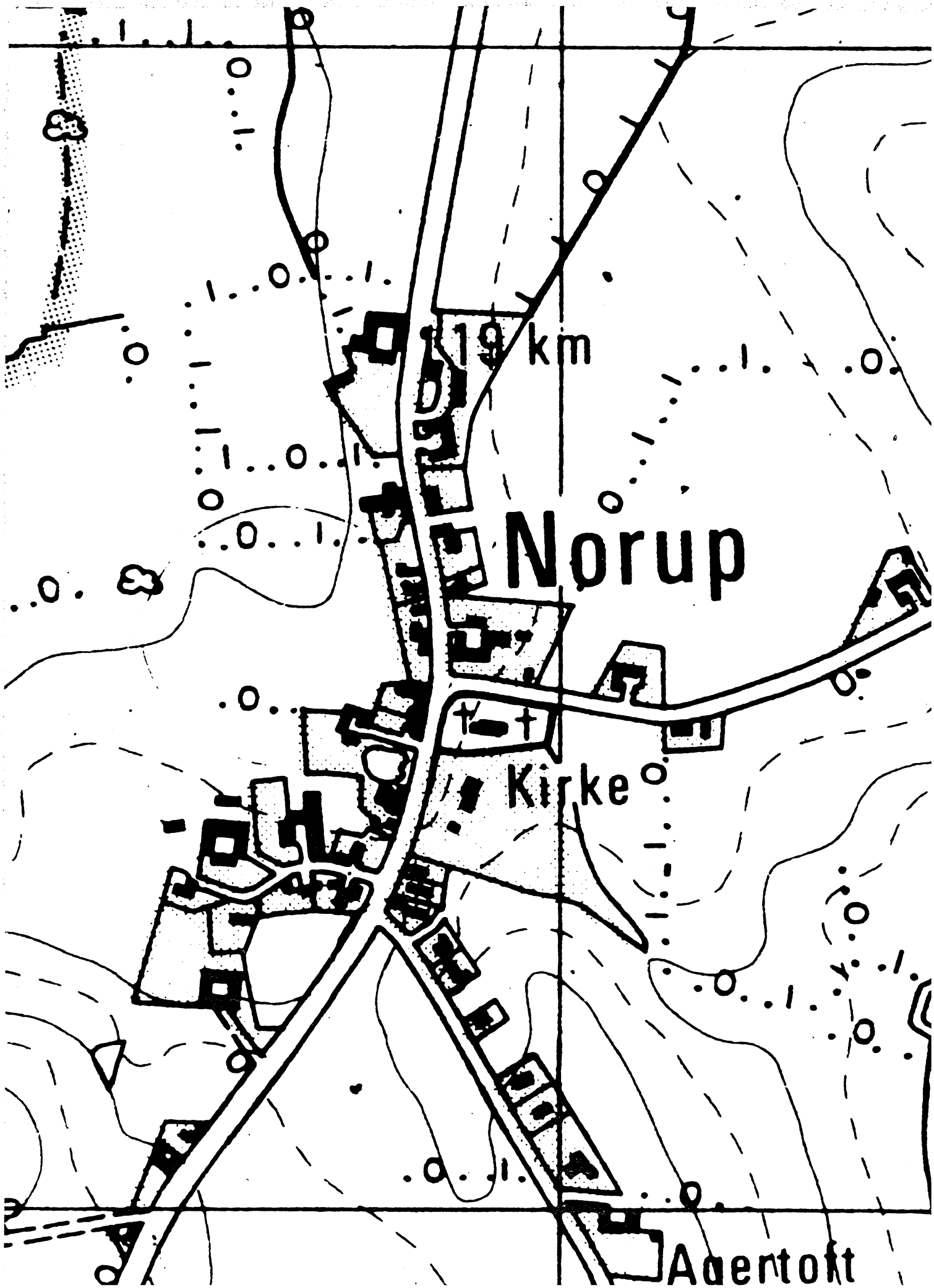
19 km
Norup
Kirke
Agertoft

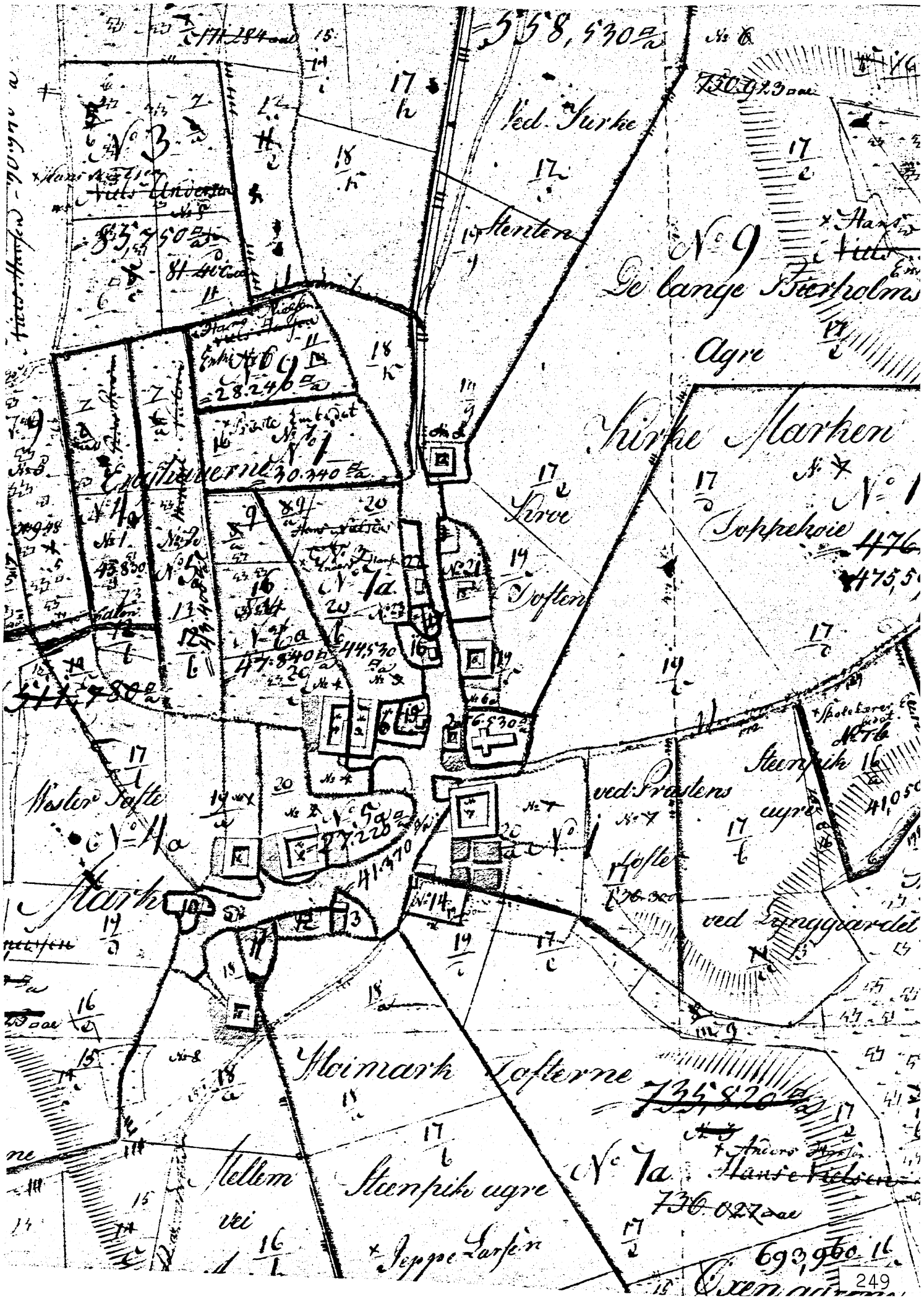
Ved Kirke
Stenten
Nº 9
Le lange Steenholms
Agre
Kirke Marken
Nº 1
Sophekoie
Skove
Soften
Nº 1a
Nº 2
Nº 3
Nº 4
Nº 5
Nº 6
Nº 7
Nº 8
Nº 9
Nº 10
Nº 11
Nº 12
Nº 13
Nº 14
Nº 15
Nº 16
Nº 17
Nº 18
Nº 19
Nº 20
Nº 21
Vesten Softe
Nº 11a
Marke
ved Prestens
Softe
ved Tangegaardet
Steenpik 16
Steenpik agre
Stellem
vei
Steimarke Lofterne
Nº 7a
Hans Nielsen
Jeppe Larsen
Ovenmarken

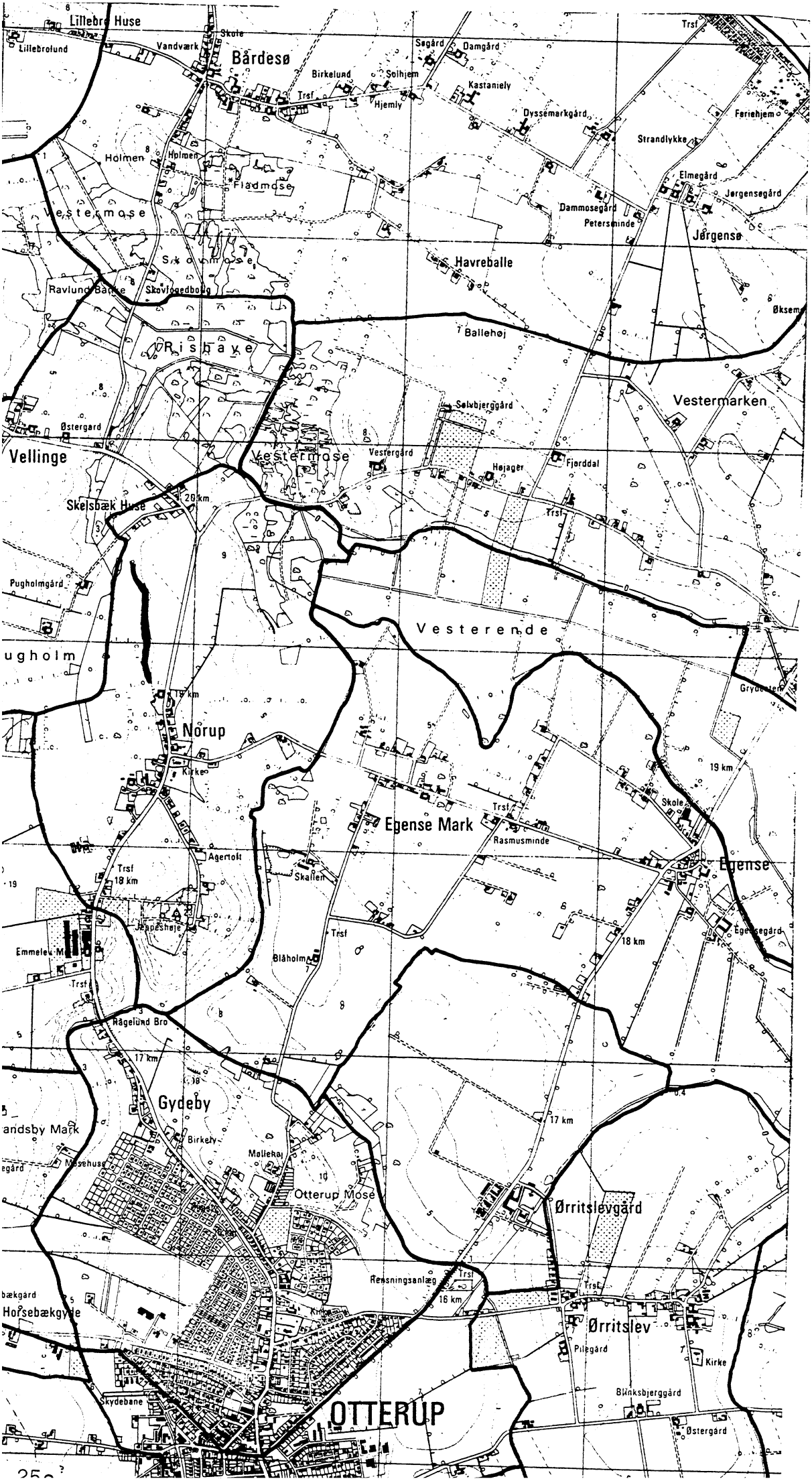
Lillebro Huse
Lillebrolund
Vandværk
Skole
Bårdesø
Birkelund
Solhjem
Hjemly
Trsf
Søgård
Damgård
Kastaniely
Dyssemarkgård
Strandlykke
Feriehjem
Holmen
Flådmose
Vestermose
Elmegård
Jørgensegård
Dammosegård
Petersminde
Jørgensø
Havreballe
Ravlund Bakke
Skovfogedbolig
Ballehøj
Øksem
Risbye
Vestermarken
Østergard
Vellinge
Solvbjerggård
Vestergård
Højager
Fjerddal
Skelsbæk Huse
20 km
Pugholmgård
Vesterende
Norup
Kirke
19 km
Egense Mark
Rasmusminde
Skole
Egense
Agertoft
Skallen
Trsf
18 km
Egensegård
Blåholm
Emmelev M
Rågelund Bro
17 km
Gydeby
Birkely
Møllehøj
Otterup Mose
Ørritslevgård
Rensningsanlæg
16 km
Ørritslev
Pilegård
Kirke
Blanksbjerggård
Østergård
Skydebane
OTTERUP

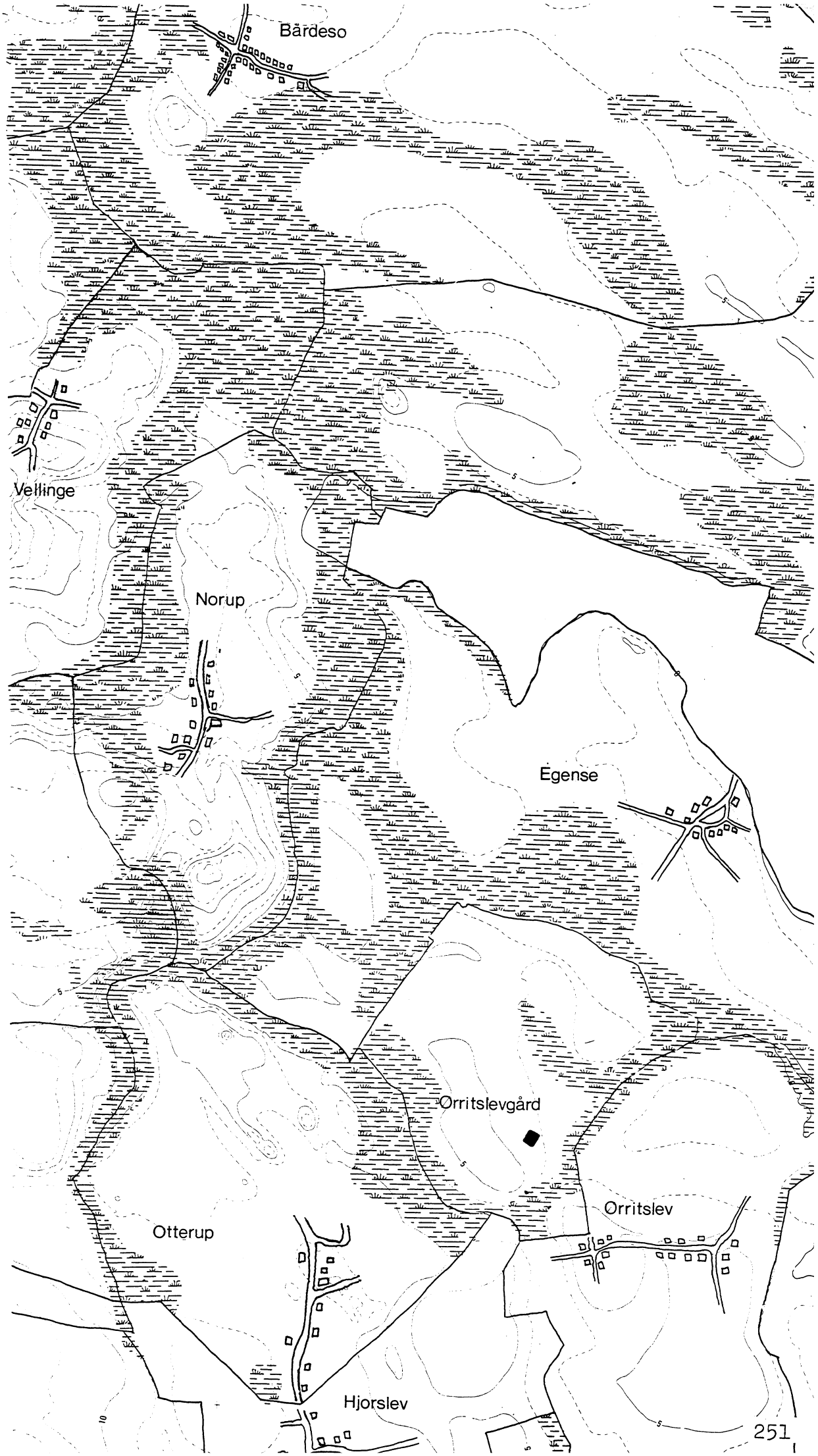
Bårdeso
Vellinge
Norup
Egense
Orritslevgård
Orritslev
Otterup
Hjorslev

NØRRE HØJRUP

Ejerlav: Nr. Højrup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Højrup

Navn:	Navnetype:
Nørre Højrup	-torp

Bemærkninger:

Nørre Højrup er nævnt første gang 1292 i formen Hothorp. Kilden kan dog også refererer til S. Højrup. Tilføjelsen Nørre- tjener til at adskille den fra S. Højrup i Svendborg amt. Forleddet er høj i betydningen gravhøj eller adjektivet høj. Efterleddet er -torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i vikingetid eller middelalder.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til udflytterbebyggelse, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

-

Ejerlav: Nr. Højrup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Højrup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby.

Byen består af en lang NS-gående vejforte med to brede udposninger. Langs vejforten ligger alle 16 gårde og huse ret uregelmæssigt spredt på begge sider inddelt i 3 grupper af de to udposninger. Kirken ligger midt i byen på den V side af forten. I den SV udkant en mølle.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby
- ☐ randby
- ☒ agerorientering
- ☐ engorientering
- ☐ skovorientering
- ☐ kystorientering
- ☐ åorientering

c. Udskiftning

år: 1794 figur: Stjerneudskiftning, stjernefigur som en stor vifte i næsten hele bymarken - kun i periferien ved eng-arealer bloklodder.

d. Udflytning 4 gårde

- ☐ ved udskiftningen
- ☒ efter udskiftningen

4 gårde udflyttet, dels mod SV, del mod NV.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: Trevangsbrug

vangeantal: 3 2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten, med tunneldal mod V.

jordbund: Moræneler med ferskvandstørv og -dynd samt smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Mod V, men ikke mod de andre sider.

- ☒ overvejende ager
- ☐ overvejende med større indhold af
- ☐ blandingsøkonomi med

Dog et større eng- og moseareal i den V kant af ejerlavet.

Ejerlav: Nr. Højrup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Højrup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☒ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

4 ud af 16 gårde (25%) udflyttet fra byen (1 evt. flyttet lige S for byen). Størstedelen af gårdtomterne er bebyggede, ligesom der i øvrigt er sket en del nybyggeri inde i selve byen. Vejsystemet er intakt, ligesom også den ene udposning i vejforten er bevaret. Tofter og skel er stort set bevarede. Kirkens position i byen uforandret, mens møllen ikke er bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

Størsteparten af stjerneudskiftningshegnene velbevaret.

c. Ressourceområde

☒ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

En del af mosen/engen i den V udkant.

Ejerlav: Nr. Højrup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Højrup

STATISTIK

Areal: 411 ha, heraf opdyrket 1688: 73%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	147	113	96	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	15	1+2 16	17	16	16	16	17
Huse:			5		13		
Huse m/ jord:				1		8	20
Huse u/ jord:				8		7	15
I alt:	15	16	22	25	29	31	52

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(71) (1:2) 1664	2	2	13	8,6
(69) (1:2) 1688	2	13	1	7,0
1844	2	14		5,4
1903	6	11		5,2

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	94	126	180
Børn:	37	72	72
I alt:	131	198	252

1. 1568-72: 15 gårde.
2. 1589-98: 16 gårde.

Ejerlav: Nr. Højrup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Højrup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3	2			14	3
1844	2	4					13	11
1903	17	35						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 411 ha. store ejerlav, der tillige udgør et sogn, var i 1688 ikke mindre end 73% opdyrket, hvilket er et abnormt højt tal, som imidlertid korresponderer godt med det ringe indslag af eng, skov etc. på udskiftningstiden. I 1688 havde byen almindelig trevangsbrug og takseredes til 113 tdr. htk. med 96 tdr. i 1844. Byen stjerneudskiftedes - usædvanligt regelmæssigt - i 1794 og siden er 4 gårde udflyttede.

I 1400-tallets begyndelse ejede Rostrup hovedgård i naboejerlavet i Nørre Højrup 6 gårde og møllen. Godset overtoges i 1423 af Sten Basse, der testamenterede godset til Antvorskov kloster, der herved kom i besiddelse af 9 gårde i byen. Ved reformationen kom dette gods til kronen, der afhændede det til Kørup i 1583. Jerstrup hovedgård ejede i 1540 3 gårde, men også dette gods synes opslugt af Kørup, der i 1617 besad 13 gårde i byen. I 1664 var Kørupgodset atter spredt og kun 4 af byens gårde hørte til Kørup. Blandt de tre krongårde var annekspræstegården og 1 gård til Skt. Knuds kloster lev. Denne sidste gård besad klostret allerede i middelalderen. Omkring 1780 var byen stort set delt mellem Gyldensteen (6 gårde), Nislevgård (6 gårde) og Jerstrup (2 gårde). Situationen var stort set uændret i 1844, medens overgangen til selveje var fuldbyrdet inden 1903.

Antallet af gårde i byen er stort set uforandret fra 1511 til 1903, medens antallet vokser i normalt omfang fra 1600-tallet og frem til 1903. Befolkningsvæksten er i forhold hertil overraskende stor.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store. Kørup havde inden 1617 egaliseret sine 13 gårde, ligesom der også senere er foretaget lodsejervise egaliseringer. Byens overvejende egaliserede struktur slår da også gennem endnu i 1844.

I 1688 omtales Tinghuset i Højrup by. Først i 1300-tallet omtales Nørre Højrup kirke som den fattigste på Fyn.

Ejerlav: Nr. Højrup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Højrup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	x	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

1. Anlægstype. Den middelstore kirke - adelby af vikingetids navnetypen - torp er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byformen er uregelmæssig vejforteby.

2. Udviklingstype. Allerede fra 1400-tallet var størstedelen af byen samlet på en besidders hånd, og der foretages i de følgende århundreder flere lodsejervise egaliseringer. Byens udvikling er i øvrigt træg og følger gængse mønstre. I 1600-tallet rummede byen tinghus.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og særdeles ren anlægstype med en udvikling efter gængse mønstre.

Relikt-vurdering: stor interesse

1) Bytomten er delvis bevaret, med stort set intakte vej og skelsystem.

2) Kulturlandskabet fremviser et usædvanlig smukt og velbevaret stjerneudskiftningssystem.

3) Særlige relikter: kirke.

4) Arkæologiske interesser: mølletomt.

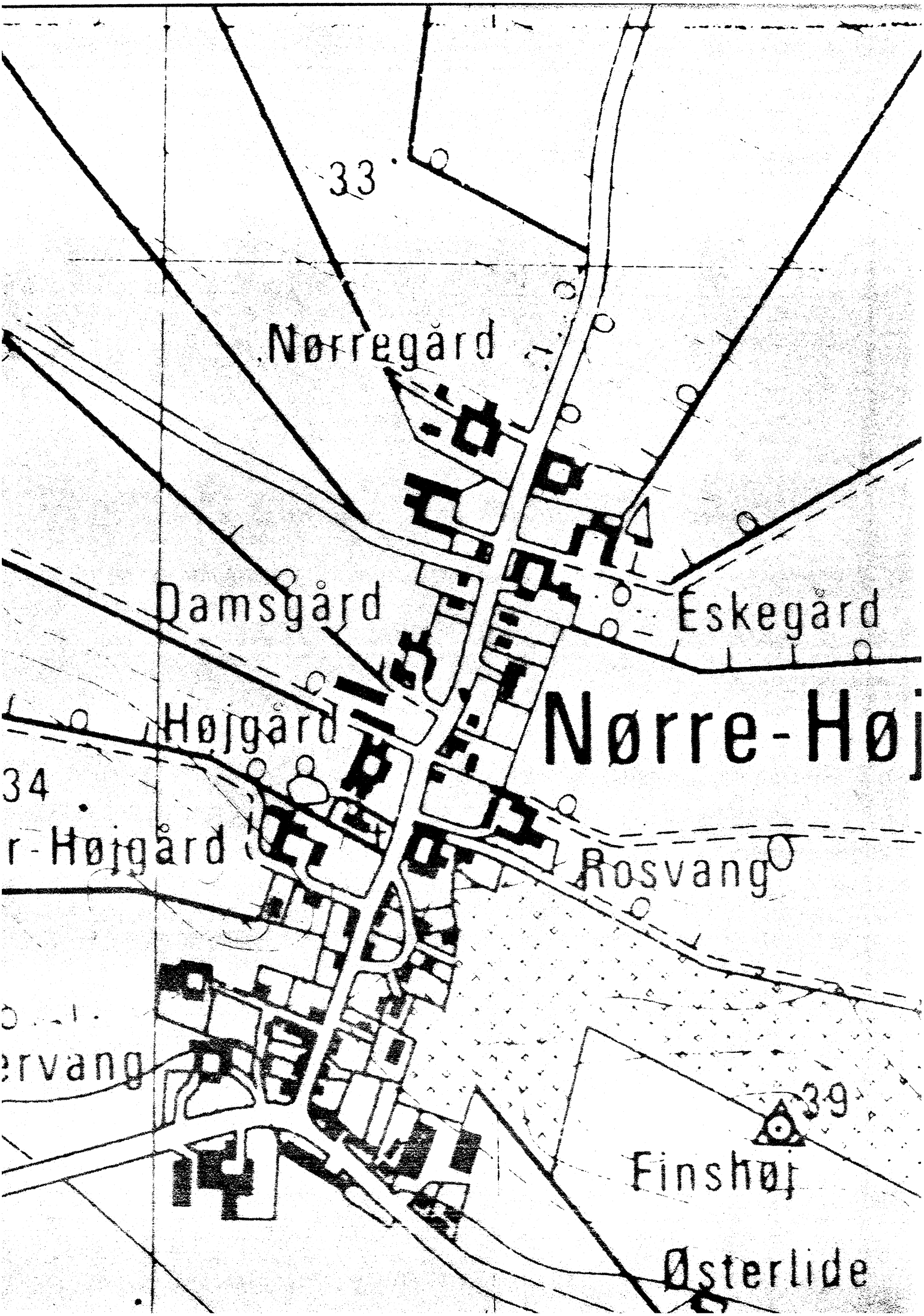
33
Nørregård
Damsgård
Eskegård
Højgård
Nørre-Høj
34
r-Højgård
Rosvang
ervang
39
Finshøj
Østerlide

MARKEN
Tosten
Nørre
Gade
Mygre
Havepl.
Overste
Hoved Gade
Kirke
Kirkegaarden
Præstegaarden
Skolen
Mosse Huus
Huus og Have
Huus
Have
Gyde
Tofte
Tofte Gade
Tofte Mygre
Tofte Kirke
Tofte Præstegaarden
Tofte Skolen
Tofte Mosse Huus
Tofte Huus og Have
Tofte Have
Tofte Gyde
Tofte Nørre
Tofte Overste Gade
Tofte Havepl.
Tofte Hoved Gade
Tofte Kirkegaarden
Tofte Skolen
Tofte Mosse Huus
Tofte Huus og Have
Tofte Have
Tofte Gyde
Tofte Nørre
Tofte Overste Gade
Tofte Havepl.
Tofte Hoved Gade
Tofte Kirkegaarden
Tofte Præst

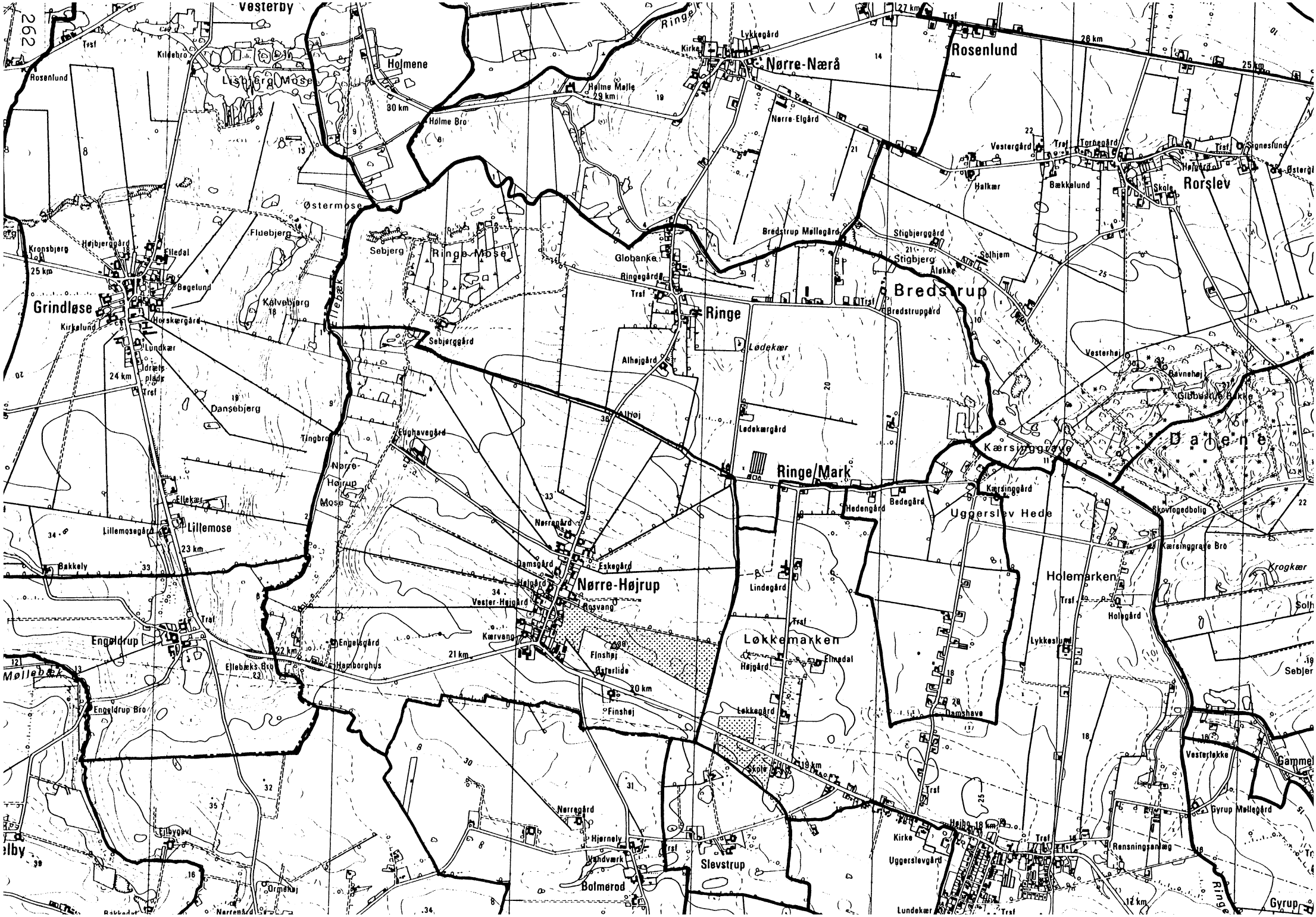
262
Vesterby
Rosenlund
Kildebro
Holmene
Lisbjerg Mose
Nørre-Nærå
Holme Mølle
Holme Bro
Rosenlund
Vestergård
Tornegård
Signeslund
Rorslev
Halkær
Bækkalund
Skole
Østermose
Fluebjerg
Sebjerg
Ringe Mose
Bredstrup Møllegård
Stigbjerggård
Stigbjerg
Solhjem
Globanke
Ringegård
Bredstrup
Bredstruppgård
Kransbjerg
Højbjerggård
Elledal
Bøgelund
Grindløse
Kirkelund
Horskærgård
Kalvebjerg
Ellebæk
Sebjerggård
Ringe
Lødekær
Lødekærgård
Alhøjgård
Alhøj
Vesterhøj
Bavnehøj
Globanke Bakke
Lundkær
Idræts plads
Dansebjerg
Tingbro
Elghavegård
Kærsinggrave
Ringe/Mark
Daderne
Nørre-Højrup Mose
Ellekær
Lillemosegård
Lillemose
Hedengård
Bedegård
Kærsinggård
Uggerslev Hede
Skovfogedbolig
Kærsinggrave Bro
Bakkely
Nørregård
Damsgård
Eskegård
Nørre-Højrup
Holmemarken
Krogkær
Vester-Højrup
Rosvang
Holmgård
Engeldrup
Engelsgård
Kærvang
Lindegård
Løkkemarken
Lykkeslund
Møllebæk
Ellebæks Bro
Hamborghus
Finshøj
Østerlide
Højgård
Elmedal
Løkkegård
Damshave
Engeldrup Bro
Vesterlykke
Gammel
Skole
Nørregård
Hjørnely
Vandværk
Gyrup Møllegård
Elbygaard
Elby
Ormehøj
Bolmerød
Slevstrup
Kirke
Uggerslevgård
Heibo
Rensningsanlæg
Lundekær
Gyrup
Ringe

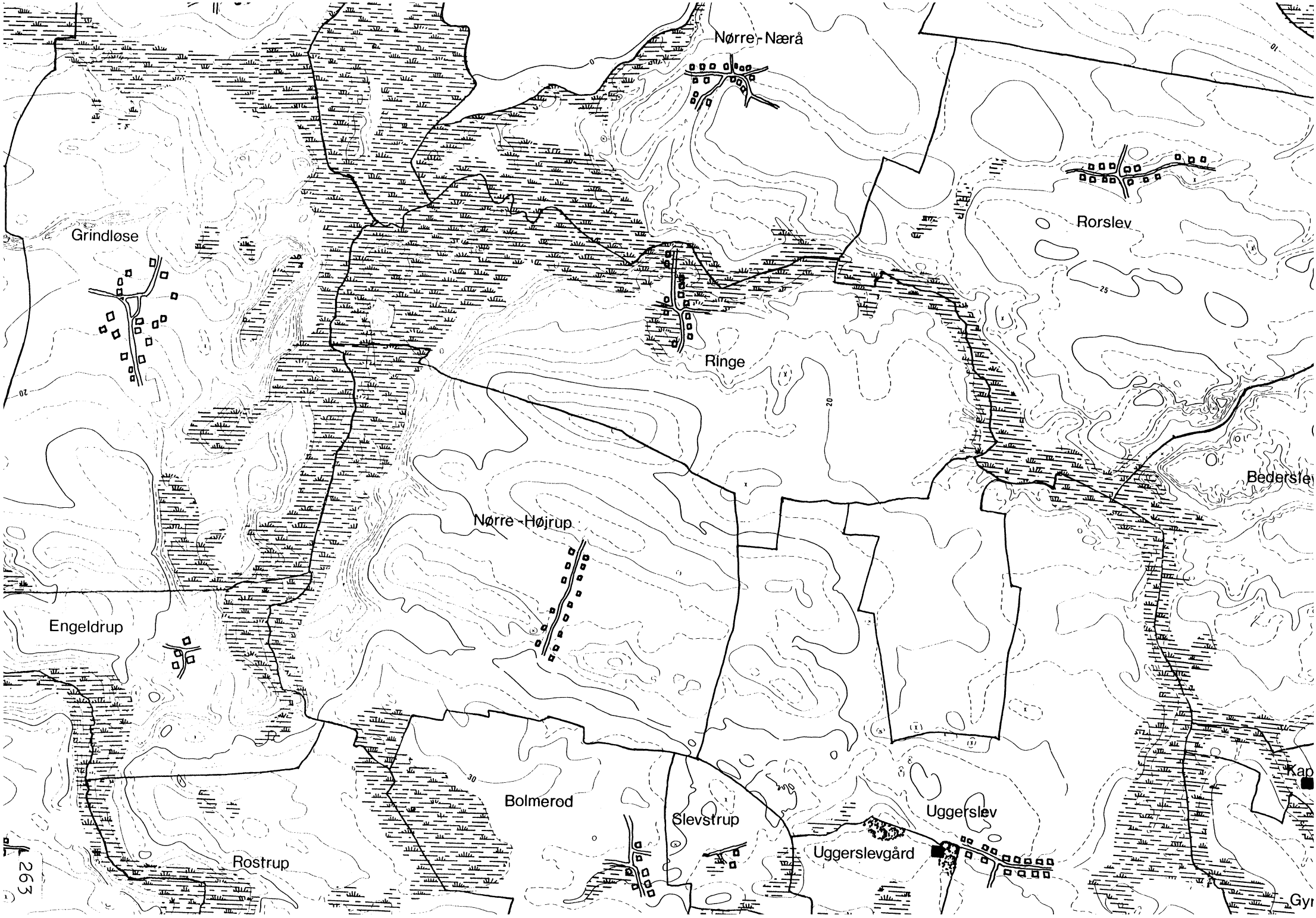
Nørre-Nærå
Grindløse
Rorslev
Ringe
Nørre-Højrup
Engeldrup
Bolmerod
Slevstrup
Uggerslev
Uggerslevgård
Rostrup
263

NØRRE NÆRÅ

Ejerlav: Nørre Nærå

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Nærå, Nørre

Navn:	Navnetype:
Nørre Nærå	-høj

Bemærkninger:

Nørre Nærå er nævnt første gang 1304 i formen Niærthøu. Kilden kan dog også referere til S. Nærå. Navnet er oprindeligt niartha(r)-høgh. som er sammensat af gudenavnet Njord og navneordet høj. Høj betyder i bebyggelsesnavne gravhøj eller naturlig forhøjning. Bebyggelsesnavne på -høj anses for dannet i vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby med kirke	Omkring overgangen mellem vikinge-tid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Nørre Nærå sogn fødtes 1878 arkitekt Johs. Strøm Tejsen.

Ejerlav: Nørre Nærå

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Nørre Nærå

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten reguleret vejby.

Landsbyen bærer et stærkt reguleret præg idet 10 ud af 13 gårde ligger med lige stor afstand op til den ØV-gående bygade, kun afbrudt af kirken på den N side og et tilsvarende tomrum på den S. Lidt S herfor ligger 3 gårde isoleret langs den S-gående vej. Husene ligger for størsteparten langs bygaden. Et godt stykke SV for byen ligger Holme Mølle isoleret.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☒ kystorientering

Byen ligger op til et engområde V for i umiddelbar nærhed af kysten.

c. Udskiftning

år: 1792 figur: Blokudskiftning både store og små blokke af forskellig form.

d. Udflytning 7 gårde.

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 7 gårde flyttet NØ for byen og S og Ø for denne.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: Trevangsbrug

vangeantal: 4 2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten med marint forland mod V og 3 Ø-V løbende tunneldale.

jordbund: Moræneler med ferskvandssand og -tørv samt smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: På alle sider undtagen mod Ø.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng

☐ blandingsøkonomi med

Stort engområde i SV hjørne af ejerlavet samt langs den S og NV grænse (det sidste er op mod Ringe Å).

Ejerlav: Nørre Nærå

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Nørre Nærå

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ delvis bevaret ☒ opløst ☐ opløst og nybebygget

Over halvdelen af gårdene (7 ud af 13) er flyttet ud, bl.a. er de tre der lå tættest på kirken flyttet, hvorved denne nu ligger ret isoleret. Byen har også mistet sit regulerede præg. Der er kun i begrænset omfang sket nybebyggelse på de gamle tomter og i byen i øvrigt. Det gamle skelsystem er stort set intakt og ligeså vejnettet, blot er der lavet et vejgennembrud lige syd for den gamle vejkurve.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☐ udskiftningshegnene ☒ intet af betydning

Kun få af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Ejerlav: Nørre Nærå

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Nørre Nærå

STATISTIK

Areal: 400 ha, heraf opdyrket 1688; 70%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	203	99	63	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1610[1]	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	10*	19* + 1 ml	20	20	15	13	14
Huse:	1		2	3	13		
Huse m/ jord:						14	18
Huse u/ jord:						0	4
I alt:	11	20	22	23	28	27	36

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(79) 1664	1	3	15	10,7
(80) 1688	3	17		5,0
1844	4	9		4,8
1903	5	9		4,5

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	87	128	129
Børn:	38	53	46
I alt:	125	181	175

1. 1572: 16* gårde

Ejerlav: Nørre Nærå

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Nørre Nærå

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1				19	2
1844	1	1					12	13
1903	14	13						9

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 400 ha. store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 70%. Byen havde da treårig rotation men 4 vange. I 1688 takseredes byen til 99 tdr. htk., hvilket på grund af den høje opdyrkningsprocent faldt til 63 tdr. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 usædvanlig højt, hvilket dels kan skyldes adgangen til kystnæreressourcer, dels en tidlig påvirkning fra hovedgårdsøkonomien. I 1409 opkøbte Podebuskerne på Kørupgård Holmegård hovedgård med vandmølle og tilhørende gods. Holmegårds mark lagdes senere under Kørup, men endnu i 1755 bestod en del af gårdens bygninger. Formentlig skal gården søges ved nuværende Holme mølle. I overensstemmelse med denne udvikling bærer skellet mod Kørup et reguleret præg. I nyere tid har inddæmningen af Klinte strand sløret byens oprindelige kystorientering. Byen blokudskiftedes i 1792 og siden er hovedparten af gårdene udflyttet/nedlagt.

Med købet af Holmegård og Holme mølle i 1409 fulgte formentlig en del gods i Nærå. I hvert fald besad Kørup i 1492 8 gårde i Nærå, medens hovedgården i 1617 var nået op på 13 gårde, hvoraf de 12 var egaliserede. I 1664 ejede Kørup 16 gårde, hvoraf de 14 var egaliserede, medens Ravnholt ejede 3 gårde. Den sidste gård var annexpræstegården. I 1773 ejede Kørup 19 gårde, hvoraf de 17 var egaliserede. I 1806 omtales det, at hele byen lå til Kørup. Den var da på 13 fæstegårde og 9 huse med jord og havde gennemløbet en ny egalisering ved udskiftningen, der altså havde reduceret gårdtallet betydeligt. De gentagne egaliseringer forklarer formentlig bytomtens regulerede struktur. Endnu i 1844 lå stort set hele byen til Kørup og endnu i 1903 var overgangen til selveje ikke afsluttet.

Gårdtallet i byen fordobles fra 1511 til 1610 formentlig i forbindelse med, at nabobyen Kørup lægges under hovedgården af samme navn. En række af Kørups gårde blev nemlig beviseligt flyttet og formentlig til Nørre Nærå. Byen beholdt herefter sit gårdtal frem til udskiftningen, hvor en gennemført regulering mindskede det stærkt. Samtidigt anlagdes dog et betydeligt antal huse med jord. Bebyggelsenekspansionen gik nærmest i stå fra 1844 til 1903, ligesom befolkningstallet stagnerede i samme periode. Gårdene var i 1688 forholdsvis små, og byen gennemløb flere egaliseringer (jvr. ovenfor). Det skal bemærkes, at sognets 3 byer Nærå, Rorslev og Ringe takseredes til nøjagtig samme hartkorn i 1688.

Ejerlav: Nørre Nærå

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Nørre Nærå

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:	☐	Interesse:	☐	Stor interesse:	☒	Særlig interesse:	☐

Landsbytypologisk vurdering: Særlig interesse.

1) Anlægstype: Den middelstore kirke-adelby af vikingetidsnavnetypen -høj er centralplaceret i sit ejerlav, men med kyst/eng orientering. Dette indtryk er senere sløret af inddæmninger. Byformen er regulæret vejby - hvilket formentlig står i forbindelse med flere egaliseringer.
2) Udviklingstype: Ejerlavet rummede først i 1400-tallet et lille væbnergods Holmegård, der opkøbtes af Kørup, I løbet af 1600-1700-tallet samlede Kørup hele byen, der gennemløb flere egaliseringer og mere omfattende reguleringer i forbindelse med nedlæggelsen af Kørup by i 1500-1600-tallet og udskiftningen.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis sjælden og ret typeren anlægstype, hvis videre udvikling afgiver et godt eksempel på samspillet mellem landsby og hovedgård.

Relikt-vurdering: Interesse

1) Bytomten er delvis opløst.
2) Kulturlandskabet har ikke bevaret relikter i større omfang, og er nu præget af inddæmninger.
3) Særlige relikter: Kirken, hospitalsbygning fra 1824-25, Holme vandmølle.
4) Arkæologiske interesser: tomten af Holmegård, flere frilagte gårdtomter.

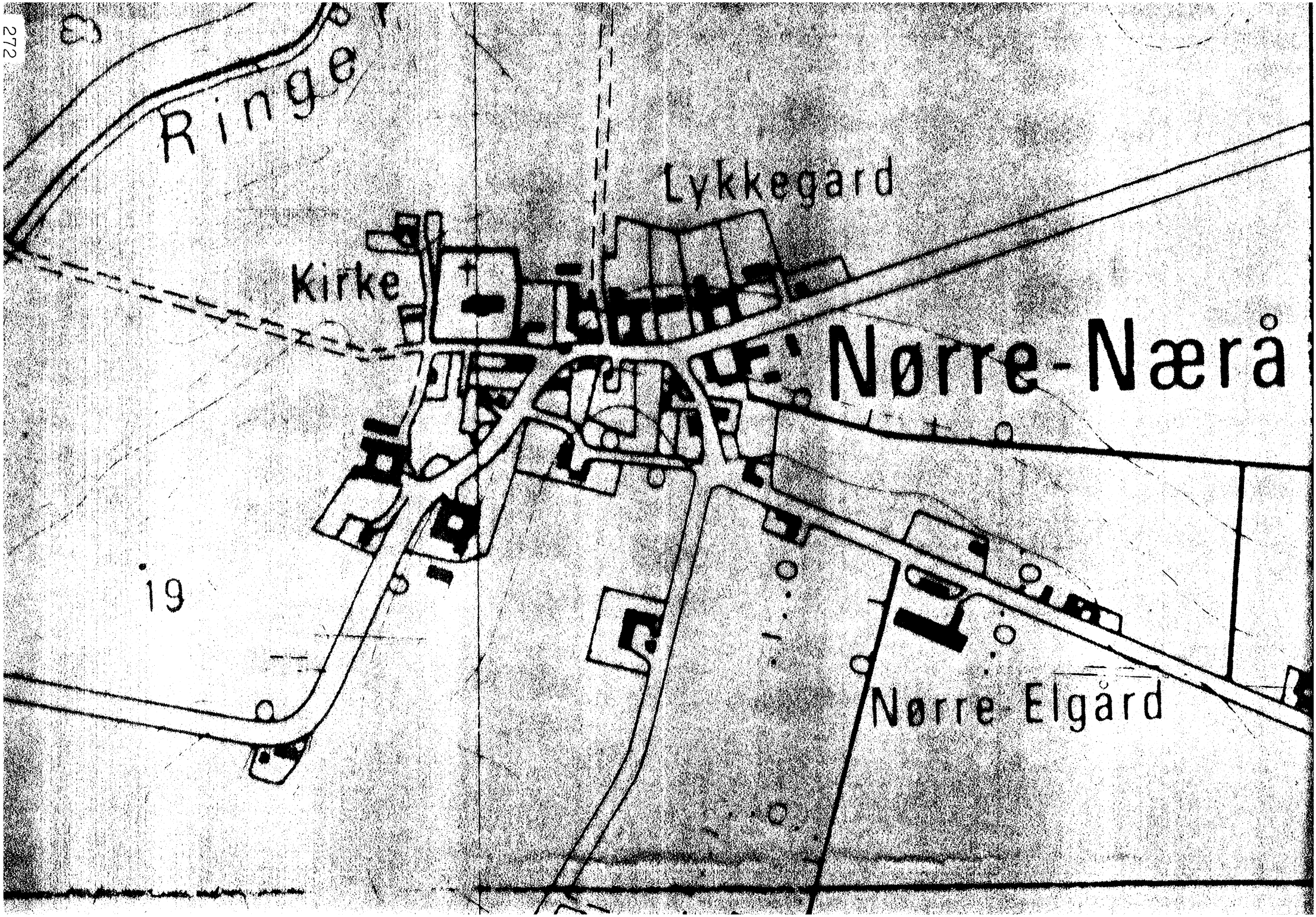
Ringe
Lykkegard
Kirke
Nørre-Næråa
19
Nørre-Elgård

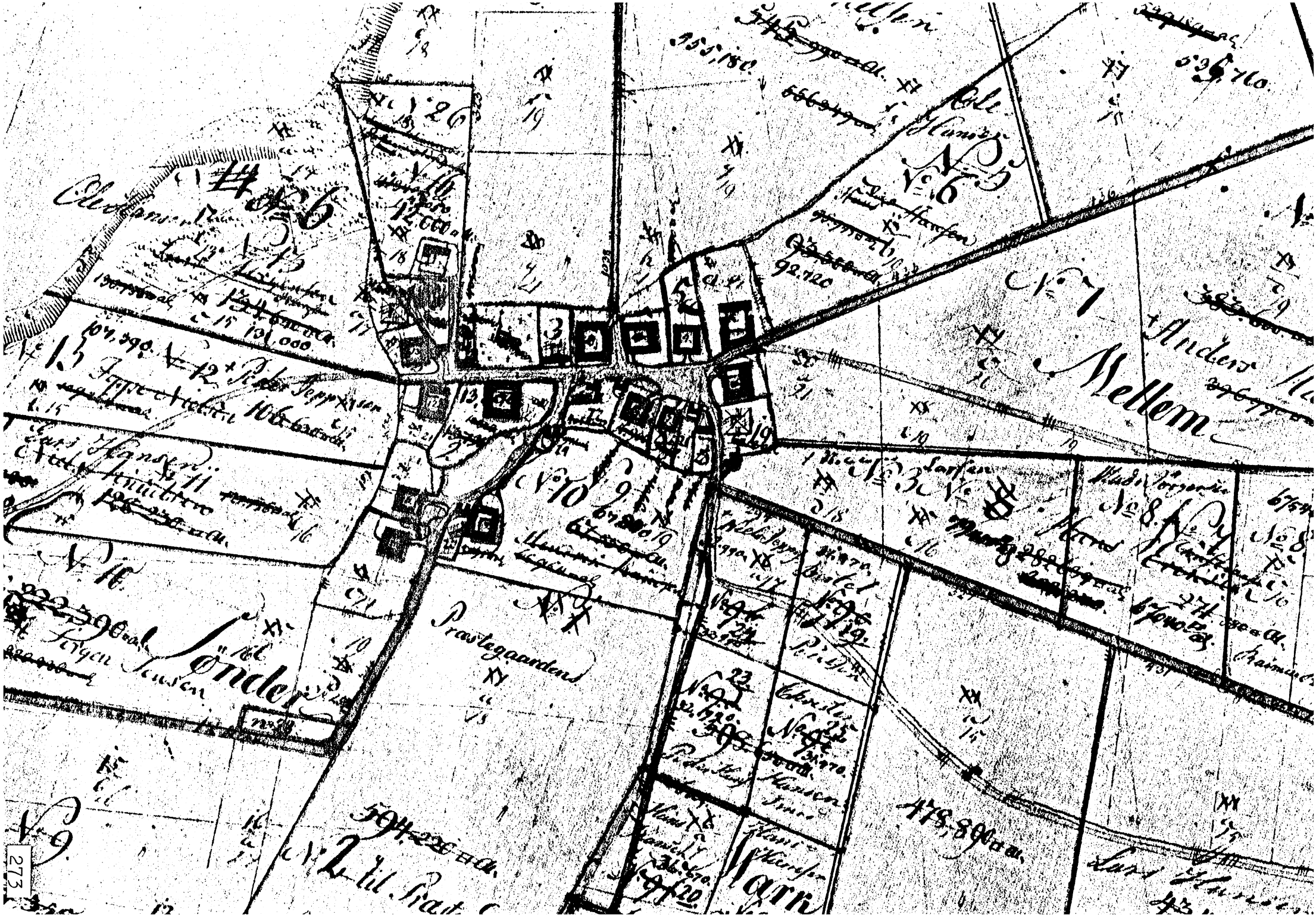
Hellem
Sønder
Praestegaardens
Qvie
273

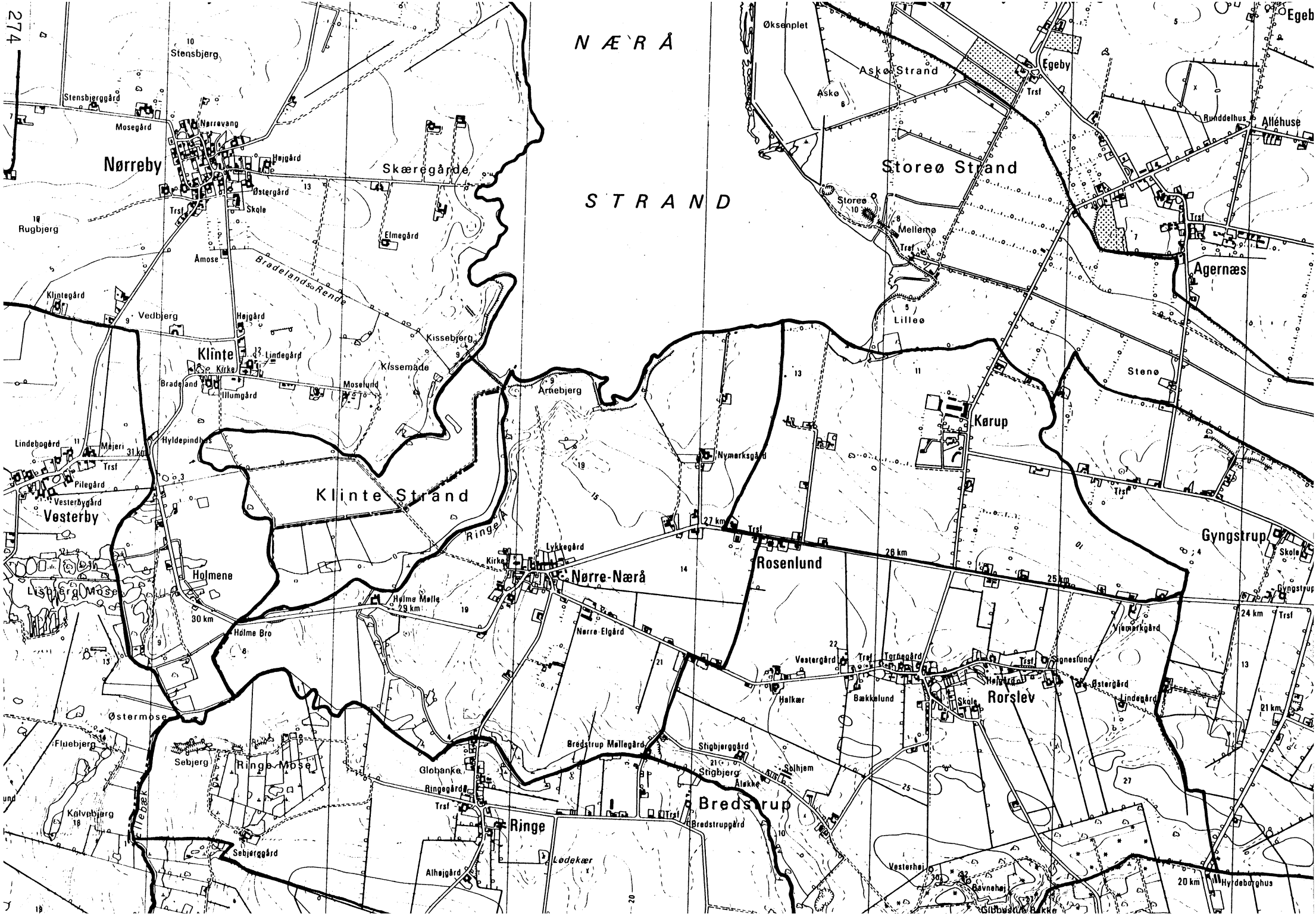
NÆRÅ
STRAND
Nørreby
Stensbjerg
Stensbjerggård
Mosegård
Nørrevang
Højgård
Østergård
Skole
Skæregårde
Rugbjerg
Elmegård
Åmose
Brødelandsø Rende
Klintegård
Vedbjerg
Højgård
Klinte
Kirke
Lindegård
Kissebjerg
Klissemade
Brødeland
Illumgård
Moselund
Arnebjerg
Lindebogård
Mejeri
Hyldepindhus
Pilegård
Vesterbygård
Vesterby
Klinte Strand
Ringe Å
Nymarksgård
Kørup
Stenø
Lyngstrup
Skole
Lykkegård
Kirke
Nørre-Nærå
Rosenlund
Holmene
Lisbjerg Mose
Holme Mølle
Holme Bro
Nørre-Elgård
Vestergård
Tornegård
Bækkelund
Halkær
Rorslev
Signesfund
Østergård
Lindegård
Østermose
Fluebjerg
Sebjerg
Ringe Mose
Globanke
Ringegårde
Bredstrup Mellegård
Stigbjerggård
Stigbjerg
Ålakke
Solhjem
Bredstrup
Bredstruppgård
Ringe
Lødekær
Alhøjgård
Sebjerggård
Kalvebjerg
Ilebæk
Askø Strand
Askø
Øksenplet
Egeby
Runddelhus
Alléhuse
Storeø Strand
Storeø
Mellemø
Lilleø
Agernæs
Vesterhøj
Bøvnehøj
Gibbestue Bakke
Hyrdeborghus
27 km
26 km
25 km
24 km
21 km
20 km
30 km
29 km
31 km

Nørreby
terby
Nørre-Nærå
Kørupgård
Agernæ
Gyngstrup
Rorslev
Ringe
5
15
20
25

OTTERUP

Ejerlav: Otterup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Otterup

Navn:	Navnetype:
Otterup	-torp.

Bemærkninger:

Otterup er nævnt første gang 1427 i formen Ottorp. Forleddet er en form af mandsnavnet glda. Otti. Efterleddet er -torp, glda. thorp, som betyder udblytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i middelalderen.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Udflytterbebyggelse	Middelalder.

Bemærkninger:

Udflytterbebyggelsen med kirke. En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra moderbyen (adelbyen), som i dette tilfælde er Hjorslev.

Historiske tildragelser:

Otterup var Lunde herreds fjerdingkirke, 1578 stadfæstede kongen Lunde herredsting henlæggelse til Otterup, da denne by lå midt i herredet. Da Lundes beboere klagede, flyttedes tinget 1585 tilbage til Lunde, men var fra 1596 på ny i Otterup. "Frelsernes Hospital" stiftet 1722 af gehejmeråd Chr. Sehested til Ravnholt. Blev købt af kommunen 1922 og indrettet til bibliotek, nu museum.

Ejerlav: Otterup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Otterup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby. (!)

Gårdene ligger på den østlige side af vejen. To gårde ligger dog på den vestlige side. Bygaden går N-S. Kirken ligger midt i byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby
- ☒ randby
- ☒ agerorientering
- ☐ engorientering
- ☐ skovorientering
- ☐ kystorientering
- ☐ åorientering

c. Udskiftning

år: 1797 figur: Strimmeludskiftning, blokudskiftning i randen af ejerlavet mod S og N og NV.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
- ☒ efter udskiftningen ca. 4/5 af gårdene.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, domineret af åsligende grusbakker i den nordlige halvdel.

jordbund: Moræneler med ferskvandssand, -ler og tørv samt smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Med engdrag på nær mod S.

- ☐ overvejende
- ☒ overvejende ager med større indhold af eng.
- ☐ blandingsøkonomi med

Ejerlav: Otterup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Otterup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☒ opløst og nybebygget

Et par enkelte gårde ligger tilbage. Den forteligende gadeudvidelse ses nu kun som vej. Vejsystemet intakt, men en del nye veje er kommet til. Syd for kirken er byen helt nybebygget, mens nogle enkelte gårde N for kirken ligger på deres oprindelige tomt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

Få bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Over 50% af ejerlavet er bebygget med parcelhuse.

Ejerlav: Otterup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Otterup

STATISTIK

Areal: 162 ha, heraf opdyrket 1682: 298 tdr. land.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	59	63	43	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13 [1]	5	6	6	7	10	9
Huse:			2		5		
Huse m/ jord:						14	36
Huse u/ jord:				3		3	36
I alt:	13	5	8	9	12	27	81

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(67) 1664		2	4	9,8
(50) 1688		1	5	10,5
1844	6	4		3,9
1903	7	2		3,3

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	51	107	241
Børn:	25	62	105
I alt:	76	169	346

1) incl. Hjorslev.

Ejerlav: Otterup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Otterup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			4	2	1		1	
1844	8	11			1	2	1	4
1903	9	71				1		

Udviklingsbeskrivelse:

Otterup ejerlav vurderedes i 1688 til 63 tdr. htk., i 1844 til 43 tdr. htk. Byen ligger i umiddelbar tilknytning ti Hjorslev by, som Otterup synes at være udflyttet eller snarere udparcelleret fra. Byen havde i 1682 alm. trevangsbrug. Byen strømmeludskiftedes i 1797. Siden da er hovedparten af gårdene nedlagt/udflyttet og byen har antaget karakter af stationsby.

Byen havde i senmiddelalder meget spredte besiddelsesforhold. Foruden præstegården ejede Skt. Hans Kloster 1 gård og Næsbyhoved Len (Økronen) formentlig 1 gård, ligesom Skt. Knuds Kloster ejede 1 gård. Den indensogns hovedgård Ørritslevgård ejede de resterende 2 gårde i 1642, men mistede den ene gård inden 1664. Byen synes aldrig samlet på én besidders hånd. Overgangen til selveje var for gårdenes vedkommende næsten sluttet i 1844.

Antallet af gårde øges fra 1600-tallet til 1774 med én, formentlig som følge af en gårddeling til en dobbeltgård. Igennem det 19. årh. tilkommer yderligere et par gårde. I det 19. årh.s anden halvdel vokser hus- og befolkningstal eksplosivt i forbindelse med stationsbyens opkomst.

Gårdstørrelsen var i 1688 ret høj. Byen synes aldrig egaliseret.

Byen fungerede som sæde for herredstinget, og kirken var fjerdingskirke.

Ejerlav: Otterup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Otterup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Interesse.

1) Anlægstype. Den lille udflytter-kirkeby af vikingetid - middelalder navnetypen -torp er randplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Denne atypiske placering hænger sammen med, at byen stort set er sammenbygget med adelbyen Hjorslev. Byformen er uregelmæssig vejforteby.

2) Udviklingstype. Byen var til stadighed opdelt på adskillige lodsejere og udviklede sig ret trægt, indtil det 19. årh.s sidste årtier hvor Otterup blev stationsby.

Sammenfattende drejer det sig om en ret atypisk anlægstype, der senere er udviklet som stationsby.

Relikt-vurdering: Interesse.

1) Bytomten er delvis bevaret, men afgørende præget af nybyggeri.
2) Ejerlavet er præget af nybyggeri.
3) Særlige relikter: Kirke, hospital fra 1722 (nu museum).
4) Arkæologiske interesser: -

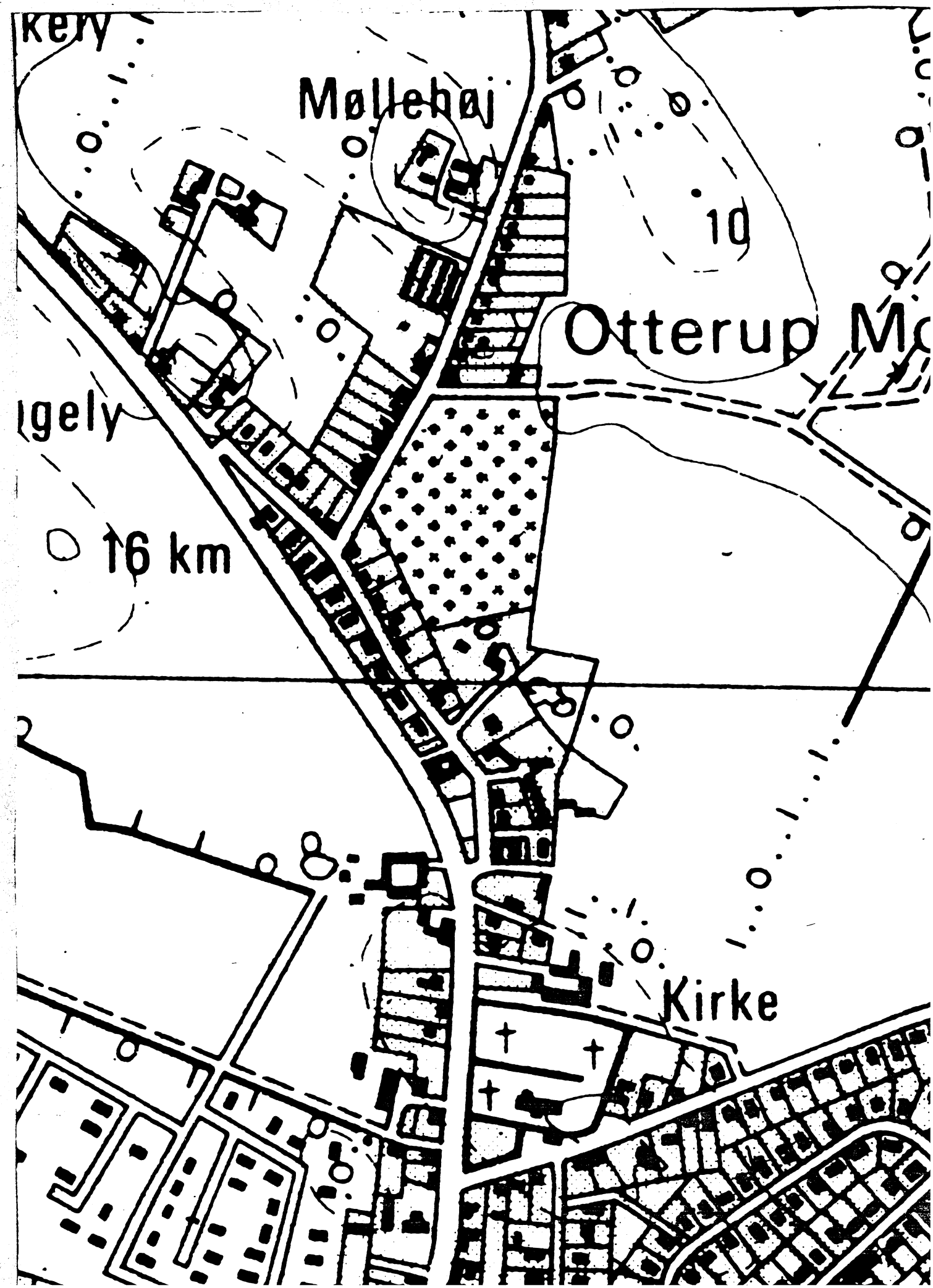
Møllehøj
Otterup
Kirke
16 km

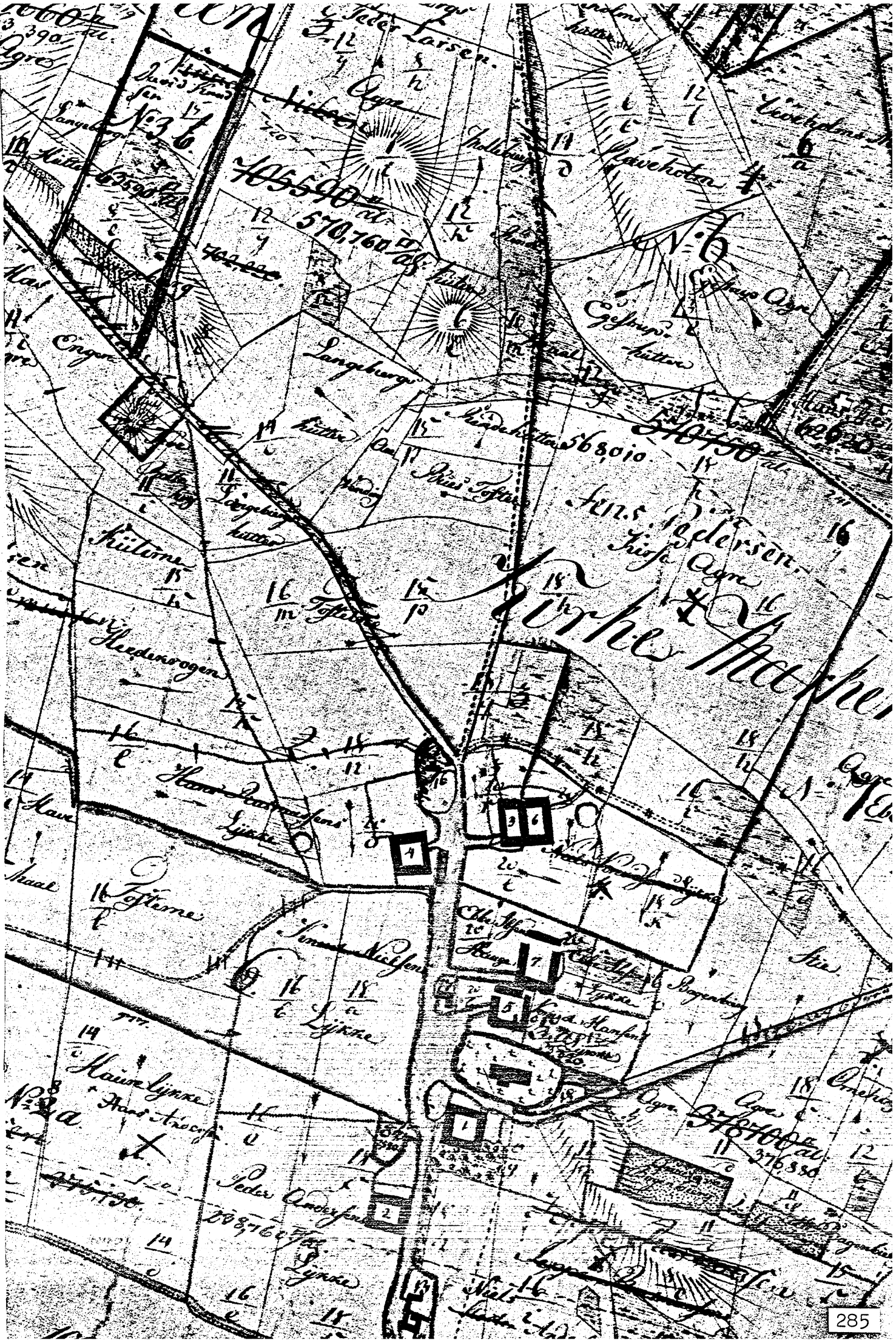
Peder Larsen
Ager
Langeberg
Hans Jørgensen
Lykke
Peder Andersen
Ager
Langeberg
Hans Jørgensen
Lykke
Peder Andersen
Lykke

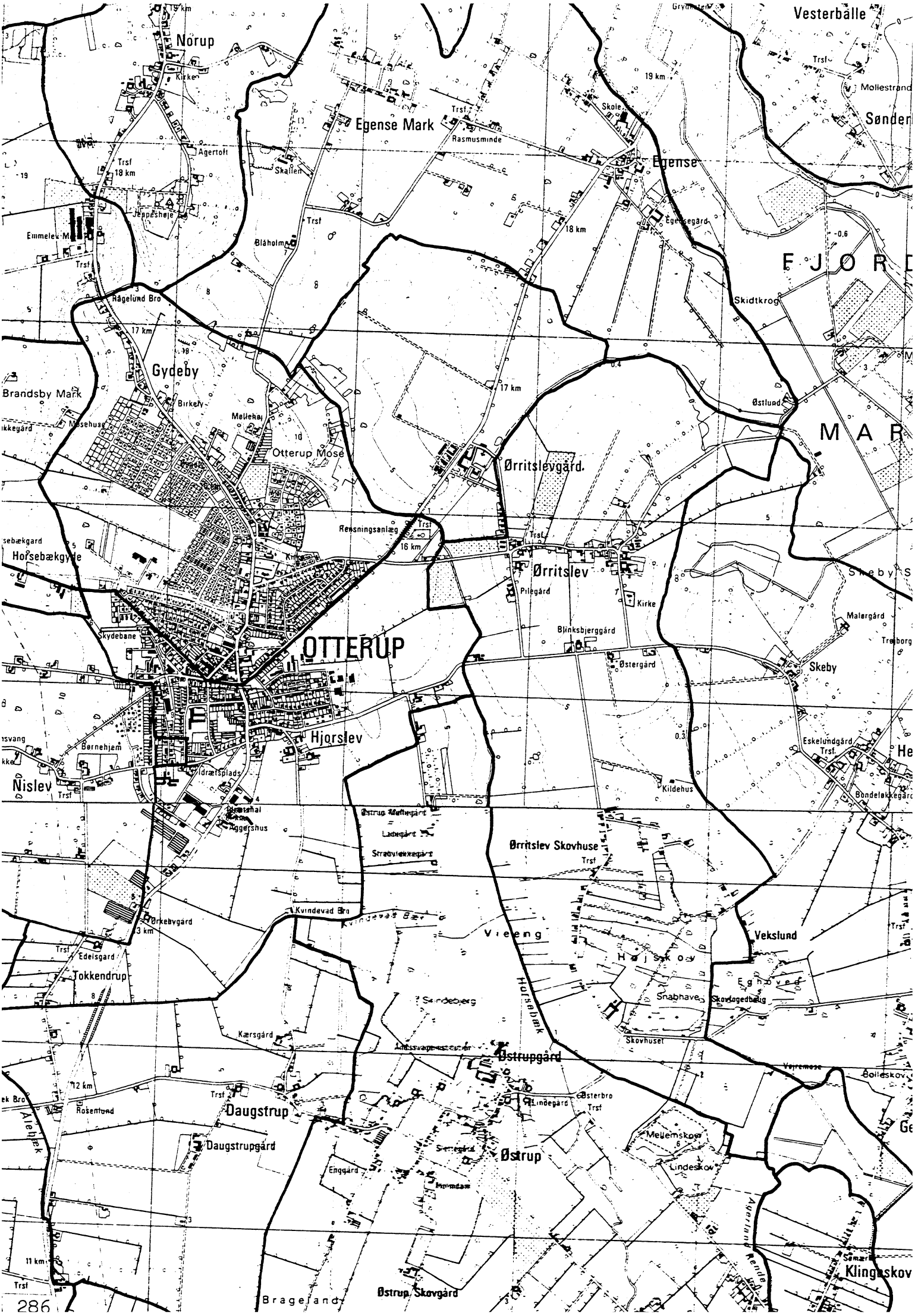
Vesterbælle
Norup
Kirken
Egense Mark
Rasmusminde
Egense
Skole
Mollestrand
Sønder
Agertoft
Skallen
Trsf
18 km
19 km
Jeppeshøje
Bláholm
Egensegård
F J O R
Rågelund Bro
Skidtkrog
17 km
Gydeby
Brandsby Mark
Birkely
Møllehøj
Otterup Mose
Østlund
M A R
Ørritslevgård
Rensningsanlæg
16 km
Horsebækgyde
Ørritslev
Pilegård
Kirke
Skydebane
OTTERUP
Blinksbjerggård
Malergård
Østergård
Skeby
Hjorslev
Børnehjem
Idrætsplads
Nislev
Eskelundgård
Kildehus
Ørritslev Skovhuse
Kvindevad Bro
Ørkebygård
3 km
Vrieeng
Vekslund
Edelsgård
Tokkendrup
Snabhave
Skovhuset
Kærsgård
Østrupgård
12 km
Daugstrup
Rosentoft
Daugstrupgård
Østrup
Lindegård
Mellemskov
Lindeskov
Enggård
Klingeskov
11 km
Østrup Skovgård
Bragelund
286

Egense
Ørritslevgård
Orritslev
Otterup
Skeby
Hjorslev
Hessum
Dagstrup
Østrup

RINGE

Ejerlav: Ringe

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Nørre Nærå

Navn:	Navnetype:
Ringe	-inge

Bemærkninger:

Ringe er nævnt første gang 1391 i formen Ræthingæ. Forleddet er navneordet glda. rath, som betyder række. Navnet er en oprindelig stedbetegnelse på glda. -ingi, afledt af et indbyggernavn eller slægtsnavn på -inge. Bebyggelsesnavne på -inge anses for dannet før vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Ringe

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Nørre Nærå

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens gårde placerer sig uregelmæssigt på begge sider af den NS-gående vej der følger terrænet. Bebyggelsen er ret spredt. Husene ligger også spredt rundt i byen langs bygaden.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Byen ligger tæt op til et engområde ved et åløb.

c. Udskiftning

år: 1797 figur: Blokudskiftning, uregelmæssige blokke og små smalle englodder.

d. Udflytning 3 gårde

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 3 gårde flyttet ud Ø og SØ for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: Trevangsbrug

vangeantal: 3 2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten med terrænskrænter og åse i den nordlige halvdel og marint forland mod V og NV

jordbund: Moræneler for 2/3 vedkommende er overlejret sand, samt ferskvandstørv og smeltevandssand og -grus.

naturlig afgrænsning: På alle sider undtagen mod S.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager og eng.

Store engområder i den V del samt langs grænsen mod N og Ø.

Ejerlav: Ringe

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Nørre Nørå

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ delvis bevaret ☐ opløst ☐ opløst og nybebygget

3 ud af 11 gårde flyttet ud. På nogle af tomterne er der sket nybebyggelse, ligesom der også er sket nybebyggelse langs bygaden, især i den N halvdel. Bebyggelsen har dog bevaret sit præg af en åben, spredt bebyggelse. Skelsystemet er i vid udstrækning bevaret. Vejsystemet intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En lille del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☒ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Større eng- og moseområder V for byen.

Ejerlav: Ringe

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Nørre Nærå

STATISTIK

Areal: 387 ha, heraf opdyrket 1688: 64%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	105	99	66	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1610[1]	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	31	12	11	12	12	12	13
Huse:		2+1 ml	8+1 ml		22		
Huse m/ jord:				4+1 ml		12	17
Huse u/ jord:				4		2	8
I alt:	13	14+1 ml	19+1 ml	20+1 ml	34	26	38

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(55)	1664		5	6	9,5
(58)	1688	1	3	8	8,3
	1844	1	11		5,5
	1903	4	9		5,2

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	101	104	109
Børn:	43	46	35
I alt:	144	150	144

1. 1572: 11 gårde.

Ejerlav: Ringe

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Nørre Nærå

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			4	4			7	4+ml
1844	1	1					12	14
1903	10	22					3	3

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 387 ha. store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 64%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes til 99 tdr. htk. På grund af den høje opdyrkning nedsættes denne taksation i 1844 til 66 tdr. htk. Byen blokudskiftedes i 1797 og siden er 3 gårde flyttet ud/nedlagte.

I 1400-tallets slutning udviklede sig en forbitret strid om den vigtige Ringe mølle, der i 1504 takseredes til en skyld på 54 tdr. mel. I 1400-tallets begyndelse erhvervede Sten Basse møllen, som han i 1441 testamenterede til Antvorskov kloster, der imidlertid i 1450 mageudskiftede den til Eggert Frille mod en gård i samme by (gården var forholdsvis stor og deres tilliggende kaldtes Hertugens jord - måske en tidligere væbnergård). I 1481 erhvervede Antvorskov kloster endnu 1 gård i byen af Skt. Hans kloster. Med købet af Holmegårds gods i 1409 havde Kørup imidlertid også erhvervet gods i Ringe, og i 1436 skænkedes 2 gårde heraf til Skt. Hans kloster i Odense. Hermed var baggrunden lagt for en voldsom strid mellem Kørup og Eggert Frilles arvinger om retten til Ringe mølle, hvorved de sidstnævnte gik af med sejren. Udover dette adelige gods ejede kronen ved reformationen 3 fæstegårde og 3 selvejergårde, medens Jerstrup i 1540 besad 2 gårde. I 1617 var Kørups godssamling i fuld gang og hovedgården ejede da 7 gårde og 2 huse i byen, foruden Ringe mølle, der regnedes under hovedgårdstakst. I 1664 var kronen endnu i besiddelse af 4 gårde, medens Kørups 7 gårde, som følge af godsopdeling, var spredt på 4 lodsejere. Endnu i 1773 var Kørup kun i besiddelse af 3 gårde og 2 huse, medens Gyldensteen ejede 7 gårde. I 1806 hørte hele byen dog under Kørup. Den bestod da af 11 fæstegårde og 15 huse (hvoraf de 9 med jord). Endnu i 1844 ejede Kørup hele byen, og overgangen til selveje var endnu ikke afsluttet i 1903.

Antallet af gårde er nærmest stabilt fra 1903, ligesom hustallets vækst er ret beskedent i det 19. århundrede. Som følge heraf står befolkningstallet stort set stille fra 1787 til 1901.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store. Byen egaliseredes i forbindelse med udskiftningen. Endnu på udskiftningskortet ses mølledammen tydeligt angivet.

Ejerlav: Ringe

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Nørre Nærå

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	x	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

1) Anlægstype. Den middelstore adelby af før - vikingetids navnetypen - inge er randplaceret i sit ejerlav med engorientering. Byformen er den almindeligt forekommende slynget - vejby type.

2) Udviklingstype. Stridighederne omkring byens middelalderlige mølle afgiver et meget fint eksempel på møllernes betydning i den feudale økonomi. Byen samledes først sent under en lodsejer (kørup) og egaliseredes først sent. Byen har i udstrakt grad bevaret sin oprindelige struktur.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype med en på flere punkter interesant udvikling.

Relikt-vurdering: stor interesse

1) Bytomten er delvis bevaret, med skel- og vejsystem intakt.

2) Kulturlandskabet har bevaret en lille del af udskiftningshegnene og større eng og moseområder.

3) Særlige relikter: Ringe mølle - mølleanlægget bevaret ?.

4) Arkæologiske interesser: Hertugens Holm i Ringe mose dækkes måske over et middelalderligt voldsted, flere frilagte gårdtomter.

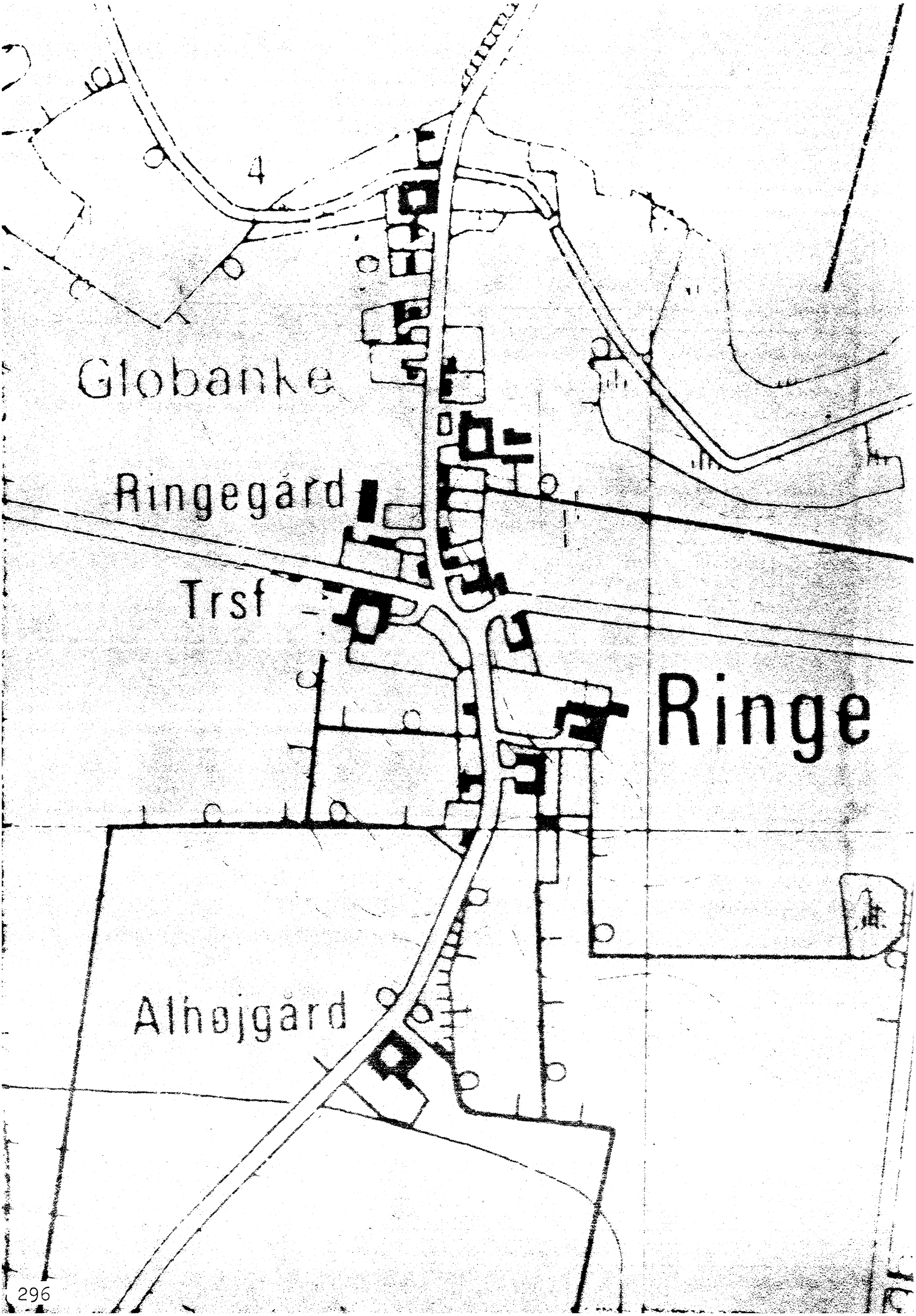
4
Globanke
Ringegård
Trsf
Ringe
Alhøjgård

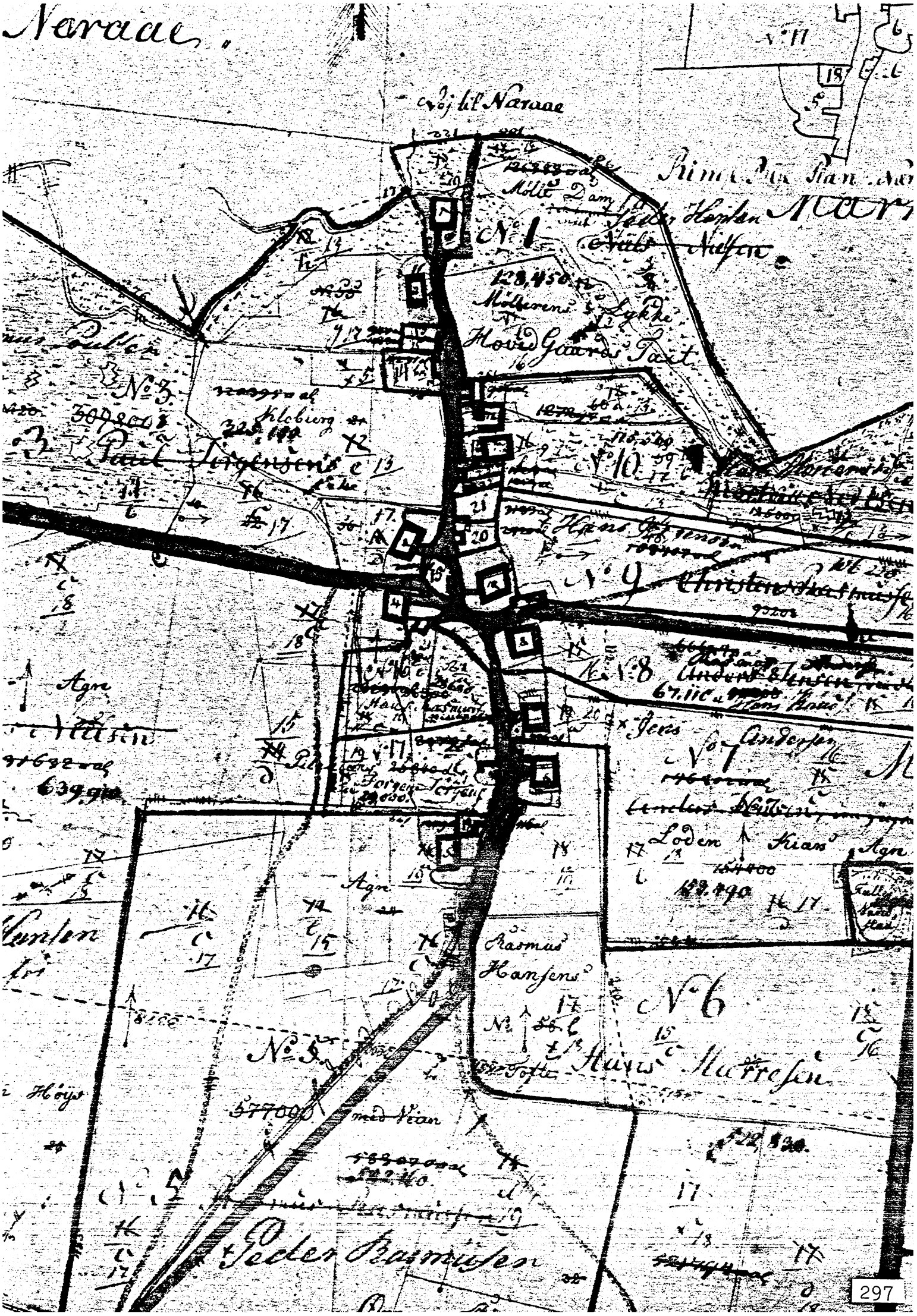
Nærøe
Vej til Nærøe
Mølle Dam
Nº 1
Nº 3.
Paul Jørgensens
Nº 10
Nº 4
Nº 8
Nº 7
Nº 6
Nº 5
Agre
Lyngen
Jens Andersen
Lauen
Kiær
Rasmus Hansens
Hans Mathiesen
Peder Rasmussen
Høys
med Vean

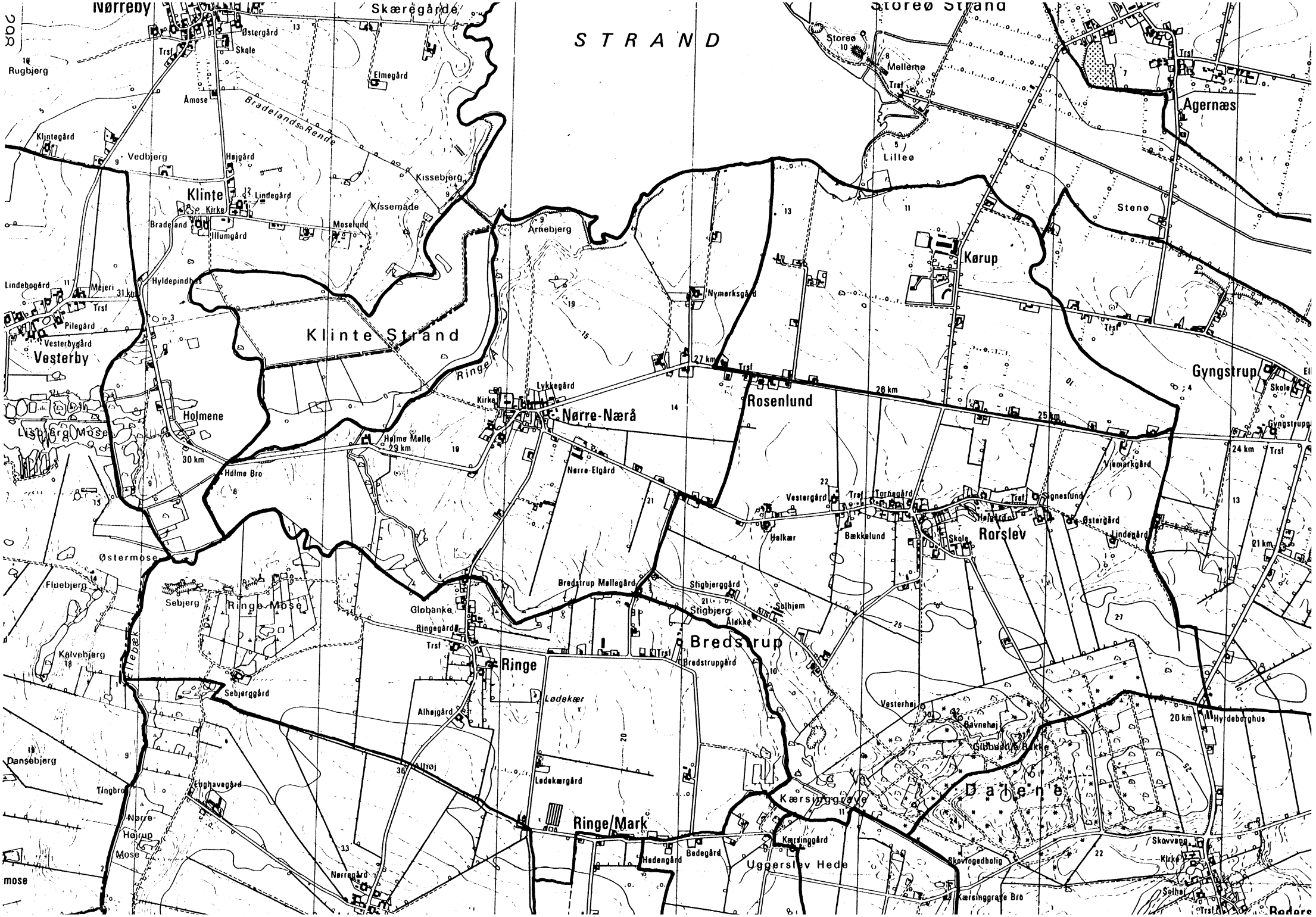
STRAND
Nørreby
Skærgårde
Storeø Strand
Storeø
Mellemø
Lilleø
Agernæs
Rugbjerg
Østergård
Skole
Trsf
Elmegård
Åmose
Bradelands Rende
Klintegård
Vedbjerg
Højgård
Klinte
Kirke
Lindegård
Kissebjerg
Kissemade
Bradeland
Illumgård
Moselund
Arnebjerg
Stenø
Kørup
Nymarksgård
Lindebogård
Mejeri
Hyldepindhus
Pilegård
Vesterbygård
Vesterby
Klinte Strand
Ringe Å
Lykkegård
Kirke
Nørre-Nærå
Rosenlund
Gyngstrup
Skole
Lisbjerg Mose
Holmene
Holme Mølle
Holme Bro
30 km
27 km
28 km
25 km
24 km
21 km
20 km
Nørre-Elgård
Vestergård
Torpegård
Bækkelund
Halkær
Rørslev
Vejmarksgård
Signestlund
Østergård
Lindegård
Østermose
Flinebjerg
Sebjerg
Ringe Mose
Globanke
Ringegård
Bredstrup Møllegård
Stigbjerggård
Stigbjerg
Løkke
Solhjem
Bredstrup
Bredstruppgård
Ringe
Ledekær
Ellebæk
Kalvebjerg
Sebjerggård
Alhøjgård
Alhøj
Ledekærgård
Vesterhøj
Bavnehøj
Gilbjerg Løkke
Hyrdeborghus
Dansebjerg
Tingbro
Tinghavegård
Nørre-Hårup Mose
Kærsinggrave
Kærsinggård
Hedengård
Bedegård
Uggerslev Hede
Skovfogedbolig
Kærsinggrave Bro
Skovvang
Kirke
Selhøj
Rørs

Agernæs
Nørreby
Kørupgård
Gyngstrup
Nørre-Nærå
Rorslev
Ringe
Bederslev
Nørre-Højrup
299

RORSLEV

Ejerlav: Rorslev

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Nørre Nærå

Navn:	Navnetype:
Rorslev	-lev.

Bemærkninger:

Rorslev er nævnt første gang 1428 i formen Rossløf. Forleddet er et mandsnavn glda. Rothar. Efterleddet er -lev, glda. lef, som formentlig betyder arvegods. Bebyggelsesnavne på -lev anses for dannet før vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Rorslev

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	SKAM	Otterup	Nørre Nærå

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten slynget vejby

Byens 13 gårde ligger alle langs den ØV gående der slynger sig gennem terrænet. Gårdene ligger med en gruppe på 8 gårde tæt samlet på begge sider af vejen i den V ende. 2 gårde i midten på den S side og 3 gårde i den Ø ende N for vejen. Husene ligger dels i den midterste del , dels i den Ø del.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1792 figur: Blokudskiftning, relativt store firkantede blokke.

d. Udflytning 8 gårde.

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen

8 gårde flyttet ud langs vejen både V og Ø for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: Trevangsbrug

vangeantal: 4 2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten med tunneldal mod N og åse og ekstra marg. afvandingsløb mod SV, S og SØ.

jordbund: Moræneler med smeltevandssand og ferskvandstørv og -sand samt moræneler med overlejret sand.

naturlig afgrænsning: Mod SØ, men ellers ikke.

☒ overvejende agerjord.

☐ overvejende med større indhold af

☐ blandingsøkonomi med

Ejerlav: Rorslev

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Nørre Nærå

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☒ opløst og nybebygget

8 ud af 13 gårde er flyttet ud, og der er sket nybebyggelse på de gamle tomter ligesom der også er sket en del nybyggeri andre steder, bl.a. langs vejen mod Ø og i området langs vejen S for bykernen. Byen er derved blevet mindre åben og har forskudt sit tyngdepunkt mod S. Det gamle skelsystem er intakt, men der er dannet en del nye skel. Vejnettet er også intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

En del af området mod S er tilplantet med skov.

Ejerlav: Rorslev

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Nørre Nærå

STATISTIK

Areal: 382 ha, heraf opdyrket 1688: 68%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	99	99	67	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1610[1]	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	11	12	13	13	13	13	13
Huse:		1	4		13		
Huse m/ jord:				2		14	23
Huse u/ jord:				4		0	13
I alt:	11	13	17	19	26	27	49

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(46) 1664		9	4	7,6
(69) 1688	0	9	4	7,6
1844	2	11		5,2
1903	7	6		4,3

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	88	106	133
Børn:	43	52	66
I alt:	131	158	199

1. 1572: 12 gårde.

Ejerlav:

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn:

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			9	2			4	2
1844							13	14
1903	9	32					4	4

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 382 ha. store ejerlav var i 1688 opdyrket 68%. Byen havde da 4 vange men treårig rotation og takseredes til 99 tdr. htk. På grund af den høje opdyrkning nedsættes denne taksation i 1844 til 67 tdr. htk. Rorslev by hørte oprindelig under Kørup sogn, men henlagdes ved Kørup kirkes nedlæggelse i 1555 til Nærå sogn. Grænsen mod hovedgården Kørup bærer præg af regulering. Mod sydvest er udflytterbebyggelsen Bredstrup udparcelleret af Rorslev ejerlav.Rorslev blokudskiftedes i 1792 og siden er 8 gårde flyttet ud/nedlagt.

I løbet af 1400-tallet samler Eggert Frille 3 gårde i Rorslev, men hovedparten af byen (2 selvejergårde og 5 fæstegårde) hørte dog i 1502 under kronen. I 1617 havde Kørup samlet 4 gårde og 2 huse, men dette gods var atter spredt i 1664. Omkring 1780 ejede Gyldensteen 7 gårde, Kørup 4 gårde og Jerstrup 1 gård, men kort tid herefter samledes byen under Kørup og egaliseredes ved udskiftningen. Endnu i 1844 lå hele byen til Kørup og overgangen til selveje var ikke afsluttet i 1903.

Antallet af gårde er stort set uforandret fra 1511 til 1903, idet der dog i 1617 var kommet 2 småbol til. I forbindelse med udskiftningen øges hustallet radikalt . Af 13 huse får de 12 et tilliggende på 3-4 skpr. land.Hustallet øges ligeledes kraftigt fra 1844 til 1903, hvilket tillige afspejler sig i befolkningsvæksten.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store. Byen egaliseredes i forbindelse med udskiftningen. Byen husede i 1806 en smed, og det bemærkes, at hver kone væver selv.

Ejerlav: Rorslev

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Nørre Nærå

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: interesse

1) Anlægstype. Den middelstore adelby, af førvikingetids navneendelsen -lev, er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Skelforholdene mod hovedgården Kørup er regulerede, mod syd er Bredstrup udflyttet og udparcelleret. formen er der almindeligt forekommende slynget-vejby type.

2) Udviklingstype. Byen domineredes indtil 1700 tallet af kroncods . Byen samledes først sent under Kørup og egaliseredes ved udskiftningen. I det 19. århundrede ekspanderede bebyggelsen i normalt omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype med gængs udvikling.

Relikt-vurdering: interesse

1) Bytomten er delvis opløst og nybebygget.

2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: en enkelt frilagt gårdtomt.

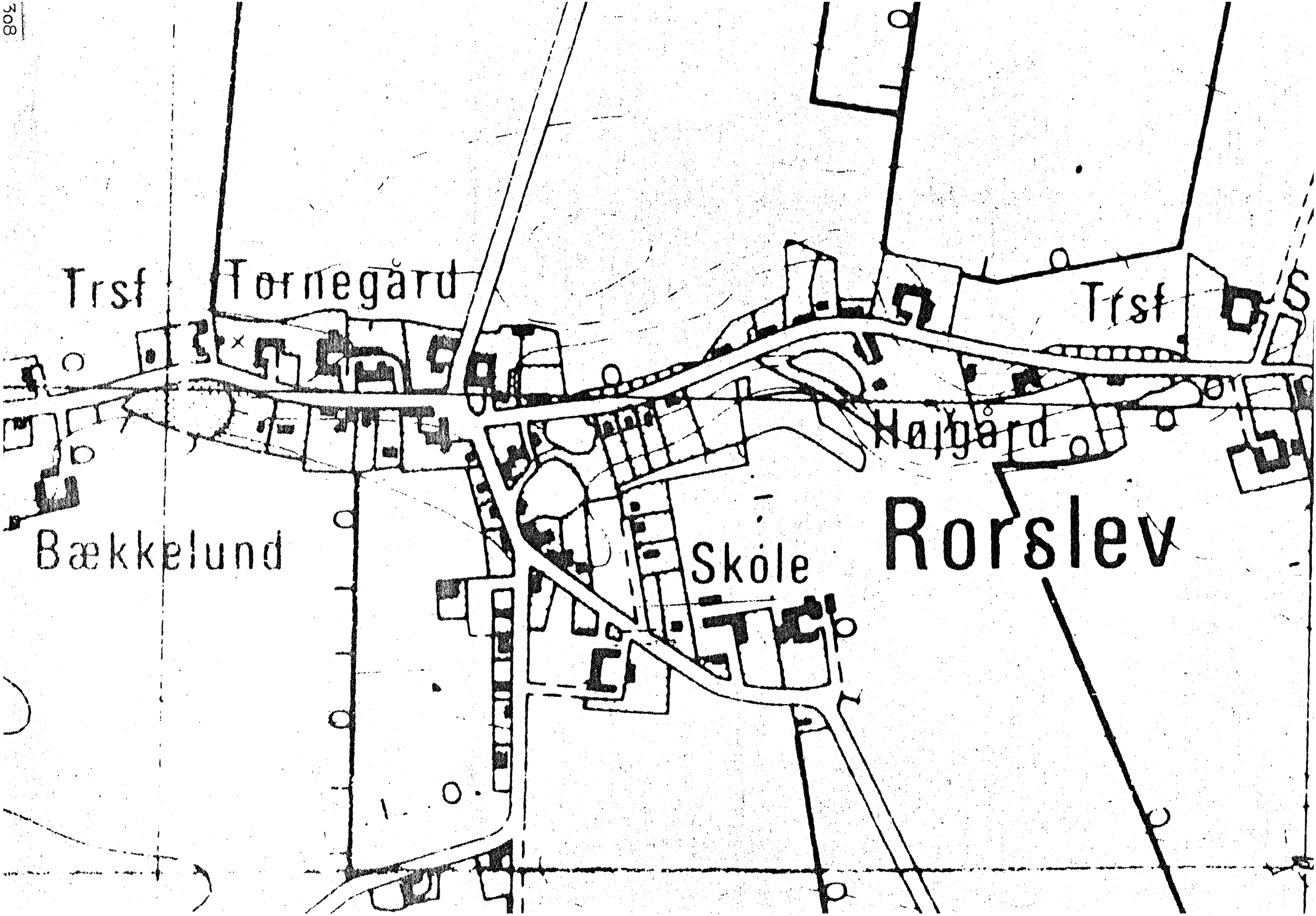
Trsf
Tornegård
Trsf
Højgård
Bækkelund
Skole
Rorslev

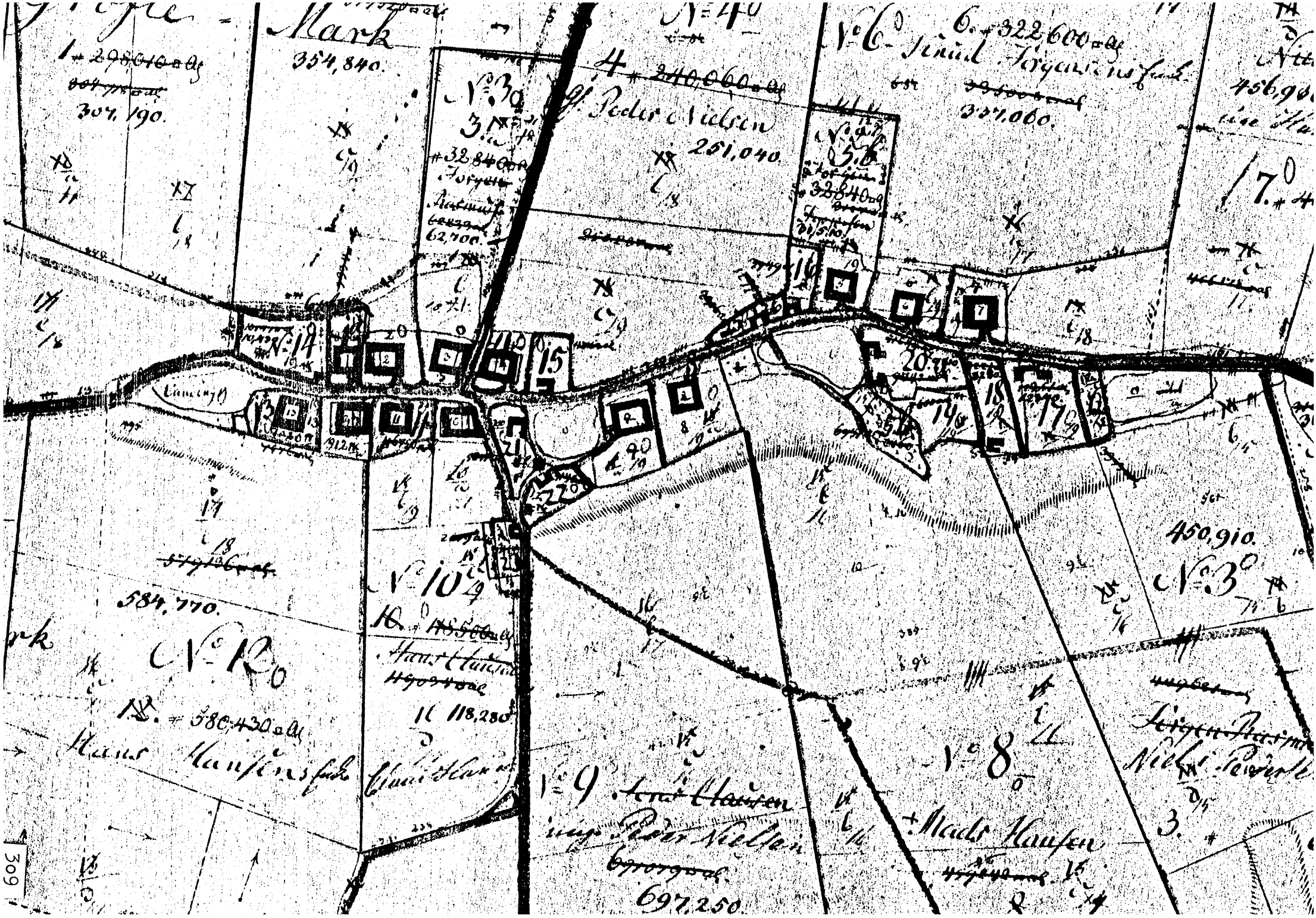
Markt
354,840.
Nº 4
Nº 6
Nº 5
Nº 3
Nº 14
Nº 15
Nº 20
Nº 17
Nº 18
Nº 19
Nº 10
Nº 9
Nº 8
584,770.
450,910.
697,250.
309

STRAND
Storeø Strand
Storeø
Mellemø
Lilleø
Stenø
Agernæs
Agernæsgå
Arnebjerg
Nymærksgård
Kørup
Gyngstrup
Ellegård
Skole
Gyngstrupgård
Gyngstruplund
Lykkegård
Rosenlund
Nørre-Næråå
Nørre-Elgård
Vestergård
Tornegård
Signeslund
Vejmærkgård
Halkær
Bækkelund
Skole
Rorslev
Højgård
Østergård
Lindegård
Bredstrup Mellegård
Stigbjerggård
Stigbjerg
Ålekke
Solhjem
Bredstrup
Bredstrupgård
Lødekær
Lødekærgård
Vesterhøj
Åbnehøj
Stubbestrø Bakke
Hyrdeborghus
Dalene
Ringe Mark
Kærsinggård
Hedengård
Bedegård
Uggerslev Hede
Kærsinggrave
Kærsinggrave Bro
Skovfogedbolig
Skovvang
Kirke
Solhøj
Holemarken
Holegård
Lindegård
Krogkær
Bederslev
Højvang
Løkkemarken
Højgård
Elmedal
Lykkeslund
Sebjerg
Gydekær
Løkkegård
Dambave
Skole
Vestertøkke
Gammel Kappendrup
Gyrup Mellegård
Kappendrup
Kappendrup Kirke
Jættestue
Emmelevgård
Kirke
Uggerslevgård
Højbo
Rensningsanlæg
Trsf
27 km
26 km
25 km
24 km
23 km
21 km
20 km
19 km
18 km
12 km

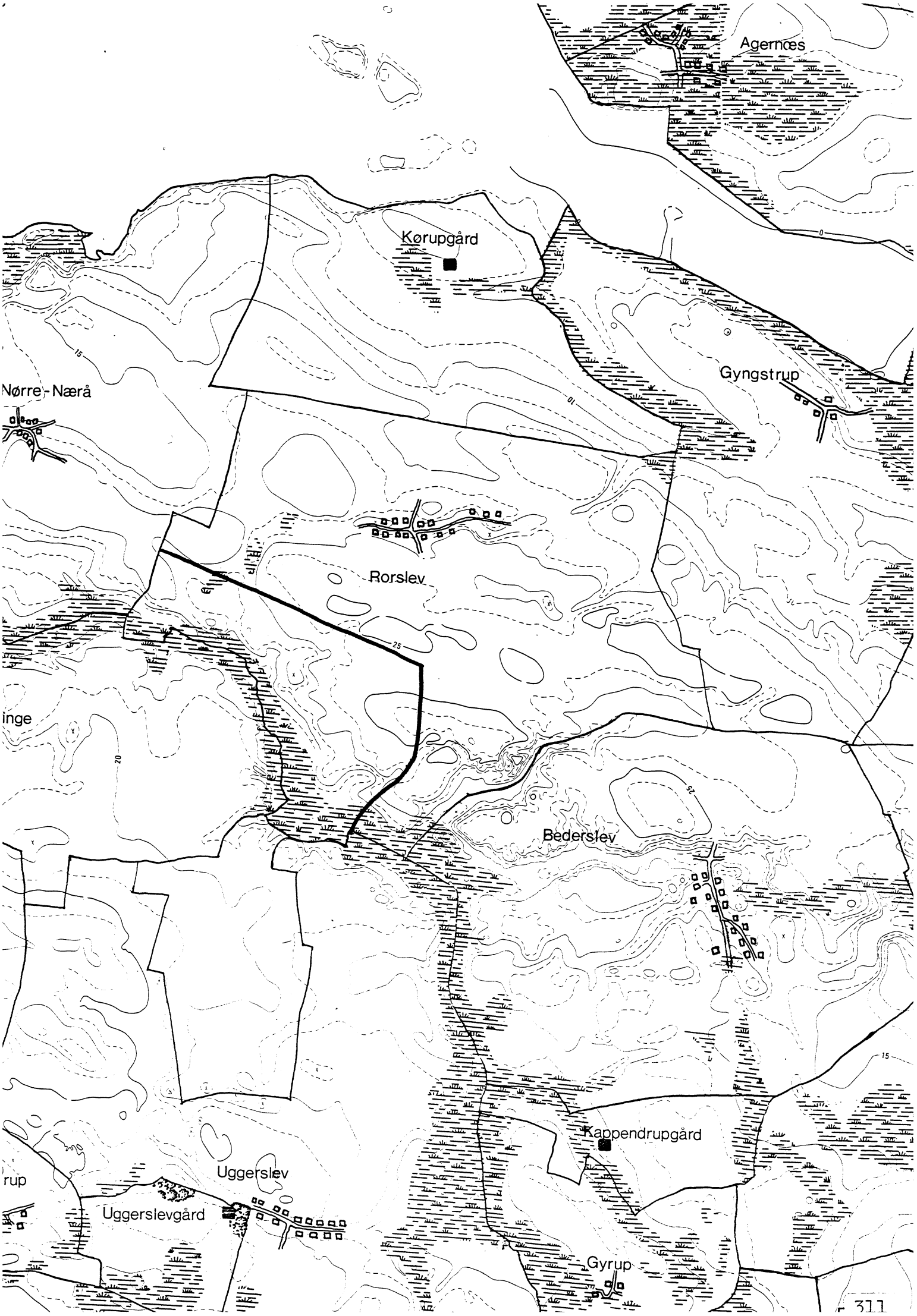
Agernæs
Kørupgård
Gyngstrup
Nørre-Nærå
Rorslev
inge
Bederslev
Kappendrupgård
Uggerslev
Uggerslevgård
rup
Gyrup
311

SKEBY

Ejerlav: Skeby

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

Navn:	Navnetype:
Skeby	-by.

Bemærkninger:

Skeby er nævnt første gang 1423 i formen Schiby. Forleddet er glda. skib. Efterleddet er -by, som betyder landsby. Bebyggelsesnavne på -by anses for dannet i vikingetiden. Skeby ligger ved den nu inddæmmede strand, en vig af Odense fjord, sejlbar op til 1682.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning. Skeby er kirkeby.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Skeby

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

De tre gårde ligger på den østlige side af den slyngede vejfølgende terræn gennem byen. Præstegården nordligst.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☒ kystorientering

Kysten lå højt nordøst for byen, engområde op til byen på sydvest siden.

c. Udskiftning

år: 1796 figur: Blokudskiftning med antydning af stjernefigur sydvest for byen.

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen

☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation:

vangeantal: ? (Dyrkningsfællesskab med Hessum).

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten med marint forland mod V og N.

jordbund: Moræneler og saltvandssand.

naturlig afgrænsning: Mod N og Ø, men ikke mod V (Ørritslev).

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager og eng, større engområde sydvest for byen.

Ejerlav: Skeby

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Skeby

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Alle 3 gårde på deres oprindelige position. Ingen nybebyggelse. En mindre vej ført ind mellem gårdene. Skelsystemet bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☐ udskiftningshegnene ☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

SKEMA 4

Ejerlav: Skeby

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Skeby

STATISTIK

Areal: Se Hessum.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
12+præstegård------		22	60 (incl. Hessum)	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		3 *	3 *	3	3 *	12	3
Huse:							
Huse m/ jord:						17	3
Huse u/ jord:							1
I alt:		3	3	3	3	29	7

Incl. Hessum.

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(67) 1664		2		6,0
(67) 1688		2	1	7,6
1844	5	6	1	5,0
1903	2	1		4,7

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	18	25	16
Børn:	10	6	3
I alt:	28	31	19

Ejerlav: Skeby

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			2		1			
1844	4	5					8	12
1903	3	4						

Udviklingsbeskrivelse:

Skeby har fælles ejerlav med Hessum. Opdyrkningsprocenten i 1682 54%. Byen takseredes i 1688 til 22 tdr. htk. den havde da treårig rotation i et dyrkningsfællesskab med Hessum. Navnet Skib-by hentyder til, at byer lå umiddelbart ud til kysten før inddæmningerne i det 19. årh. Byen blokudskiftedes i 1796, men under udflytning af gårde.

I 1423 skriver en væbner Jes Mikkelsen sig til Skeby, men i nyere tid domineredes den lille sogneby af præstegården. Kirken ligger isoleret vest for byen og faktisk i Ørritslevs ejerlav. Udover præstegården ejede kronen fra senmiddelalderen endnu en gård, medens den sidste gård i byen fra 1642 ses at have ligget til Ørritslevgård.

Antallet af gårde er uforandret 3 fra 1610 til 1903, ligesom husene aldrig kommer til at spille nogen større rolle. Som følge heraf boede der i byen færre mennesker i 1901 end i 1787.

Gårdene var i 1688 gennemsnitlig af normal størrelse.

Ejerlav: Skeby

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Skeby

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	X	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

1) Anlægstype.

Den lille adelby (?) af vikingetidsnavnetypen -by er centralplaceret i sit ejerlav, men orienteret helt ud til kysten, hvilket også indiceres af navnet Skib-by. Byformen er en regelmæssig og sluttet udgave af den slyngede vejby.

2) Udviklingstype.

Byen husede i senmiddelalderen en væbnergård, men domineredes i nyere tid af præstegården. Byen bevarede i usædvanlig grad sit arkæologiske præg op til 1903.

Sammenfattende drejer det sig om en speciel anlægstype, der i usædvanlig grad har bevaret sin oprindelige struktur.

Relikt-vurdering: stor interesse

1) Bytomten er velbevaret.

2) Kulturlandskabet domineres i dag af store landindvindingsområder, hvorved byen har mistet sit kystpræg.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: -

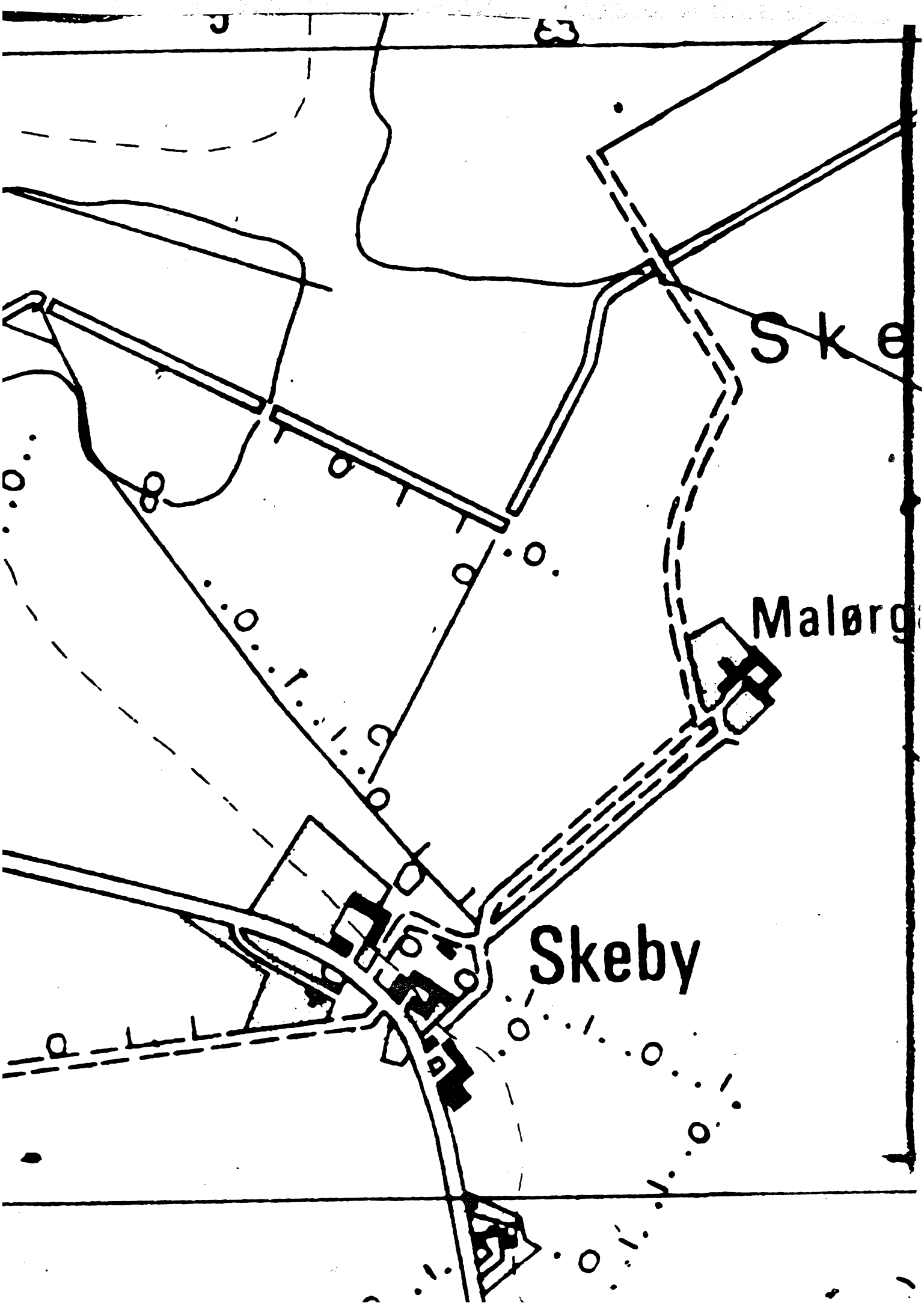
Ske
Skeby

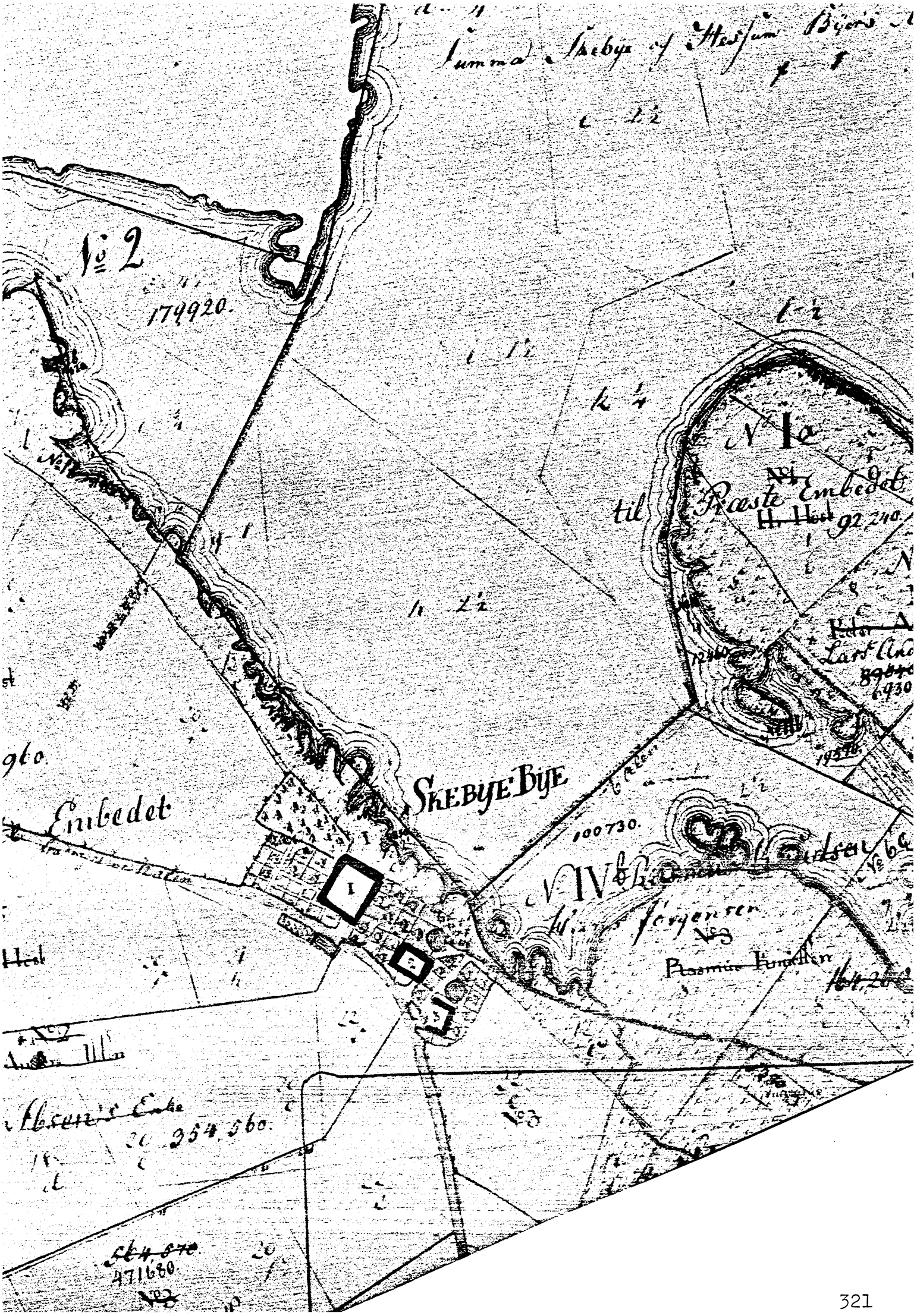
Nº 2
174920.
Nº 1
Nº 1a
til Præste Embedet
92240.
SKEBYE BYE
Embedet
100730.
Nº 4
Nº 3
Nº 2
471680.

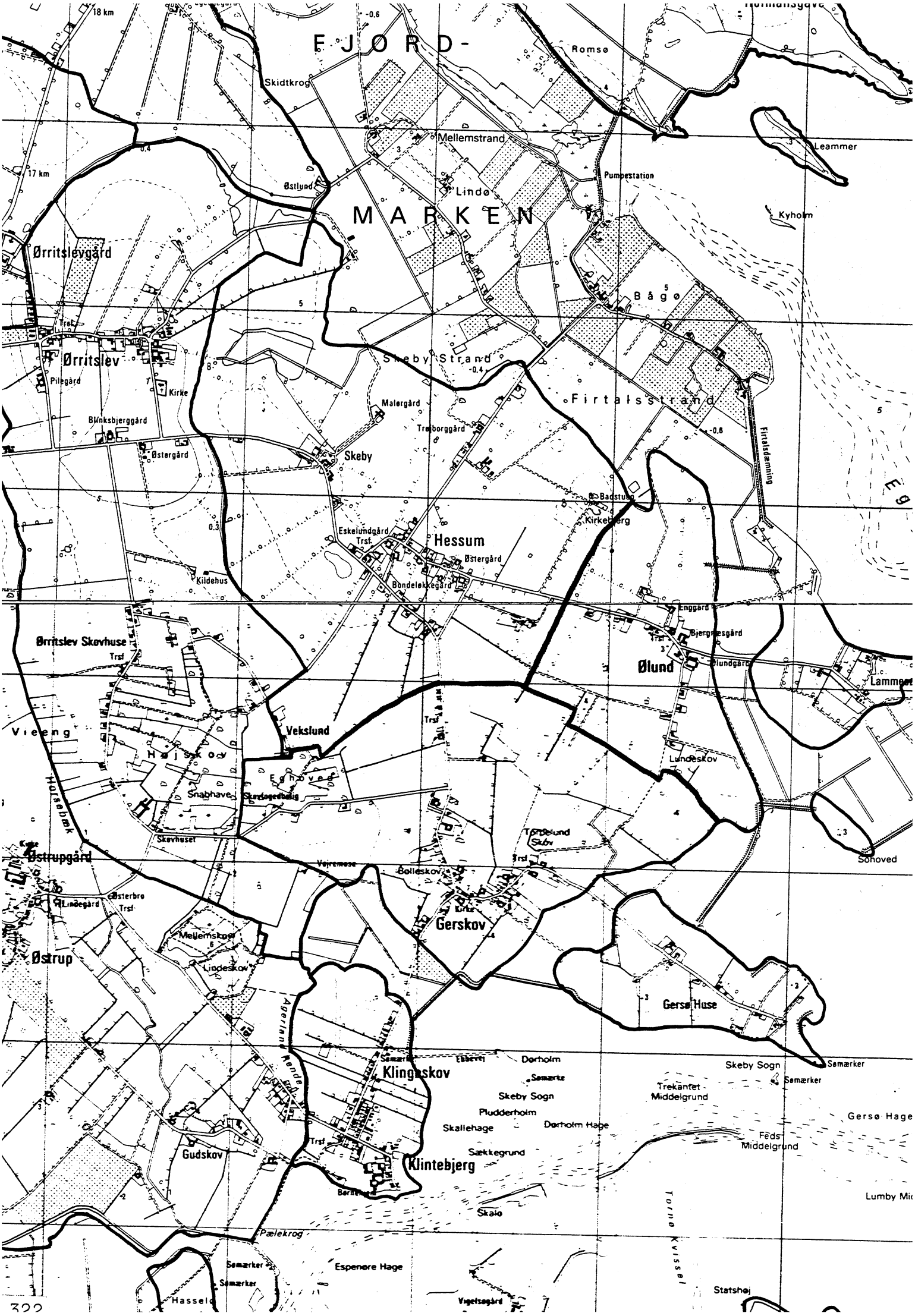
FJØRD-
MARKEN
Romsø
Skidtkrog
Mellemstrand
Leammer
Pumpestation
Lindø
Kyholm
Østlund
Ørritslevgård
Ørritslev
Pilegård
Kirke
Blinksbjerggård
Østergård
Bågø
Skeby Strand
Firtalsstrand
Firtalsdæmning
Malergård
Trælborggård
Skeby
Badstue
Kirkebjerg
Eskelundgård
Trsf.
Hessum
Østergård
Kildehus
Bondeløkkegård
Enggård
Bjergmosegård
Ølundgård
Ølund
Lammer
Ørritslev Skovhuse
Trsf
Vejleng
Vekslund
Hejskov
Egehave
Snabhave
Skovhuset
Lundeskov
Tornelund Skov
Sønoved
Østrupgård
Lindegård
Østerbro
Trsf
Vejremose
Bolleskov
Gerskov
Mellemskov
Østrup
Lindeskov
Gersø Huse
Agerland Rende
Klingeskov
Esbervej
Dørholm
Skeby Sogn
Trekantet Middelgrund
Pluddenholm
Skallehage
Dørholm Hage
Gersø Hage
Feds Middelgrund
Gudskov
Sækkegrund
Klintebjerg
Børteløkke
Skalo
Lumby Mi
Pælekrog
Espenøre Hage
Hassel
Vigelsgård
Statshøj
Torne Kvissel
18 km
17 km

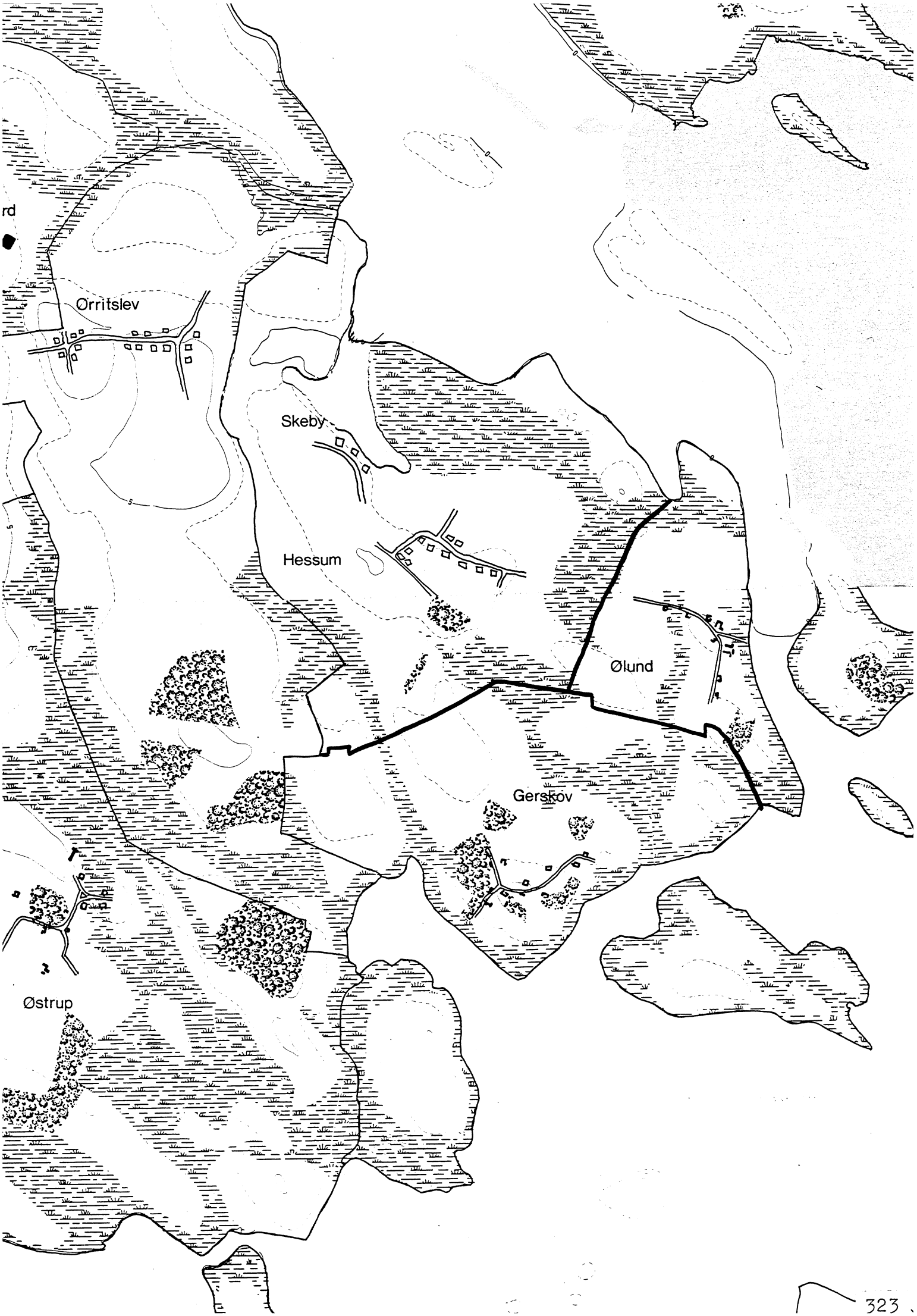
rd
Ørritslev
Skeby
Hessum
Ølund
Gerskov
Østrup

TØRRESØ

Ejerlav: Tørresø

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

Navn:	Navnetype:
Tørresø	

Bemærkninger:

Tørresø er nævnt første gang 1482 i formen Thørisse, Thørisse mark. Rimeligvis sammensat af navneordet tørv, glda. torf, og flertal af hus. Tørv i Tørresø sigter muligvis til bygningsmaterialet: græstørv. Muligvis er navnet givet i relation til Bårdesø, som D.S. mener betyder "Hus bygget af planker".

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Tørresø

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten slynget vejby.

Bebyggelsen ligger meget spredt og usystematisk omkring et kompliceret vejnet. Der er tale om en Ø-NV gående slynget vej der to gange deler sig og danner en fortelignende plads. Men gårdene er ikke placeret direkte rundt om "forterne", men derimod i større afstand fra denne og ret spredt. Husene er også spredt i byen.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Store engarealer op til byen fra SV og NØ.

c. Udskiftning

år: 1800 figur: Blokudsktiftning. V for byen har lodderne stjerne-form, men størsteparten af ejerlavet delt op i rektangulære blokke.

d. Udflytning 3 gårde

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 3 flyttet ud, dels Ø for byen (1) dels i NV hjørne af ejerlavet.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: Alsædebrug.

vangeantal: 2

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Slette med marint forland mod N og S.

jordbund: Moræneler, morænesand, ferskvandssand og -tørv samt saltvandssand og -ler.

naturlig afgrænsning: Mod NØ og S, men ikke mod V.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager og eng.

Store engarealer N, NØ og SV for byen.

Ejerlav: Tørresø

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☒ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

25% af gårdene flyttet ud (3 ud af 12), men der er sket en væsentlig nybebyggelse inde i selve byen, bl.a. på de fortelignende pladser. En stor del af skelsystemet er velbevaret trods den store nybebyggelse (på opdelte tofter). Vejsystemet er også i ved udstrækning intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☐ udskiftningshegnene ☒ intet af betydning

Kun en lille del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Et område N for byen der tidligere var eng er nu beplantet med skov. En stor del af ejerlavet langs kysten er bebygget med fritidshuse.

Ejerlav: Tørresø

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Krogsbølle

STATISTIK

Areal: 472 ha, heraf opdyrket 1688: 32 %.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	191	54	67	

Bebyggelsesenheder:

		1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		13	23	20	20	13	17
Huse:			3		10		
Huse m/ jord:				5		17	26
Huse u/ jord:				2		3	6
I alt:		13	26	27	30	33	49

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(61) (1:2) 1664	3	4	16	8,3
(100) 1688	20			2,7
1844	1	12		5,2
1903	4	13		4,6

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	99	149	158
Børn:	71	68	41
I alt:	170	217	199

Ejerlav: Tørresø

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Krogsbølle

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					20	3	3	
1844		1			13	19		
1903	15	23			2	9		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 472 ha. store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 32%, hvilket er i overensstemmelse med ejerlavets store strandeng forekomster, og anvendelsen af alsædebrug i 2 vange. I 1688 takseredes ejerlavet til 54 tdr. mod 67 tdr. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 abnormt højt - måske en følge af de kystnære ressourcer (jvf. Agernæs). De regulerede skelforhold mod vest, Agernæs og Einsidelsborg, peger formentlig dels på hovedgårdens ekspansion, dels på, at Agernæs og Tørresø egaliseredes under et i 1600-tallet, ligesom de to byer endnu en gang egaliseredes under et ved udskiftningen. Et Gammelby navn mellem Tørresø og Bårdesø vidner formentlig om Tørresøs tidligere placering. Byen blokudskiftedes i året 1800 og siden er en række gårde udflyttede.

I 1400-tallets slutning omtales selvejere i Tørresø. I løbet af 1500-tallet mageskiftede kronen sig til 4 gårde i byen, men i øvrigt var godssamlingen på dette tidspunkt allerede i fuld gang under Kørup, der i 1617 besad 11 gårde, medens Kørup/Einsidelsborg i 1664 besad 20 af byens 23 gårde. Af disse 20 gårde var dog 3 "huse" a. 2-3 tdr. htk. I 1773 ejede Einsidelsborg øjensynlig hele byen - 20 gårde, foruden huse. Denne situation holdt sig endnu i 1844, ligesom overgangen til selveje endnu ikke var afsluttet i 1903.

Antallet af gårde i 1610 er eksklusive skattefri ugedagstjenere, men i øvrigt synes gårdtallet i 1600- og i 1700-tallet at have været 20 (i 1664 tallet indgår 3 bolshuse der i 1688 opføres som huse med jord). Formentlig i forbindelse med udskiftningen er der imidlertid foretaget endnu en gennemgribende regulering af Agernæs-Tørresø, hvorved gårdtallet falder drastisk for dog atter at gå noget op i det 19. århundredes anden halvdel i forbindelse med overgangen til selveje. Hustallets vækst ligger også under normen, hvorfor befolkningstallet i 1901 lå lavere end i 1845.

Gårdene var i 1688 meget små. Byen egaliseredes første gang mellem 1617 og 1664 og anden gang på udskiftningstiden. Begge gange var der tale om en fælles egalisering med Agernæs.

Ejerlav: Tørresø

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Krogsbølle

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	X	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

1) Anlægstype. Den middelstore Adelby er centralplaceret i sit ejerlav med eng-orientering. Et gammelbynavn vidner om forgængeren for den nuværende bebyggelse. Skelforholdene mod Agernæs og Einsidelsborg er præget af flere reguleringer. Som typisk for kystejerlav har Tørresø forholdsvis små gårde og alsædebrug. Byformen er slynget vejby i en ret åben form - en følge af adskillige gårdes forsvinden ved byens sidste egalisering.

2) Udviklingstype. Byen samledes i 1500- og 1600-tallet under Kørup/Einsidelsborg og forblev herunder frem til det 19. århundredes anden halvdel. Byen egaliseredes 2 gange under et med Agernæs. Omkring udskiftningen foretoges en gennemgribende regulering.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis atypisk anlægstype, hvis udvikling afspejler en række vigtige bebyggelseshistoriske udviklingstrin.

Relikt-vurdering: interesse

1) Bytomten er delvis bevaret men præget af nybyggeri.

2) Kulturlandskabet er nu præget af sommerhusbebyggelse.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: En gammelbytomt, enkelte frilagte gårdtomter.

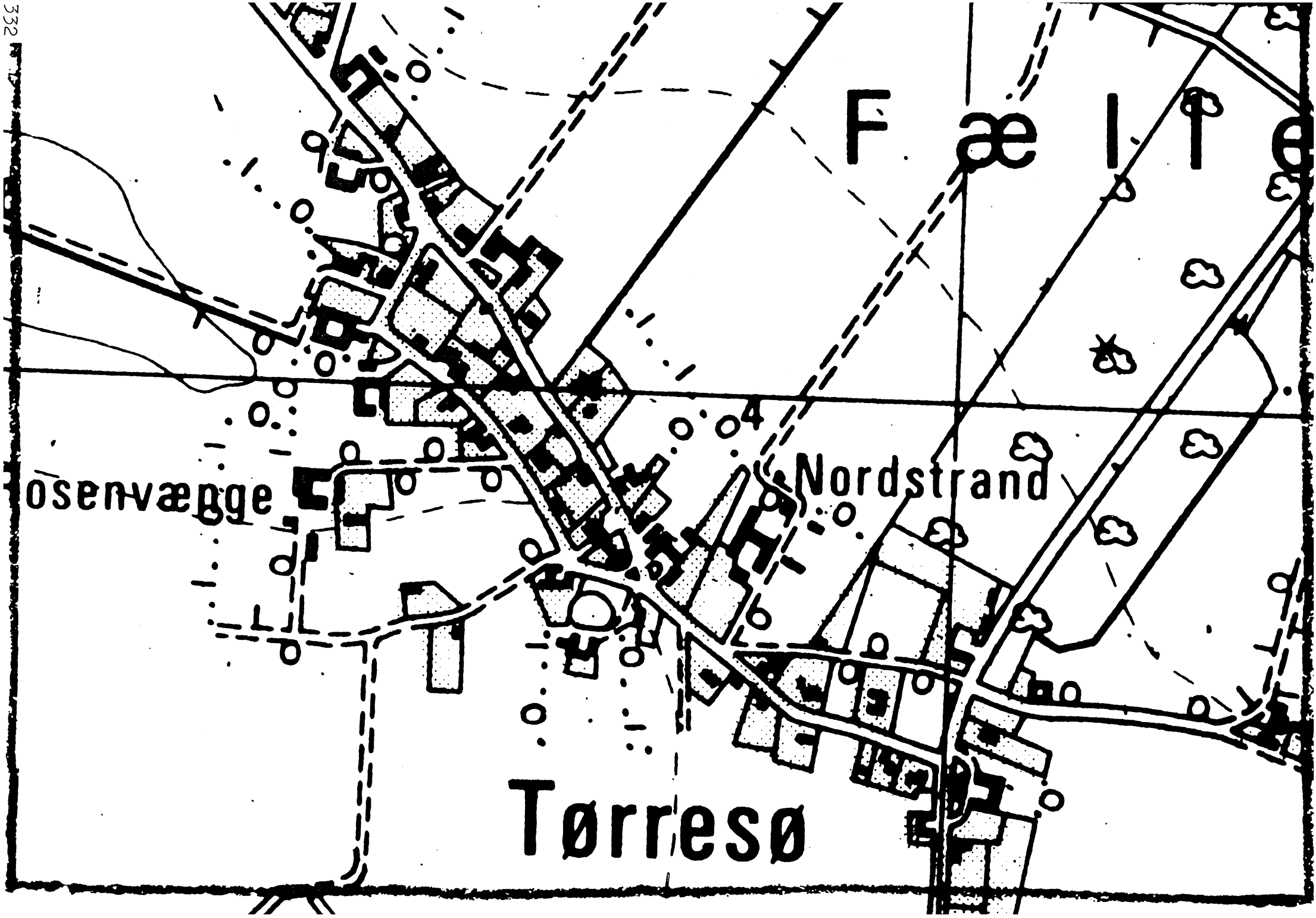
F æ l l e
Nordstrand
Tørresø

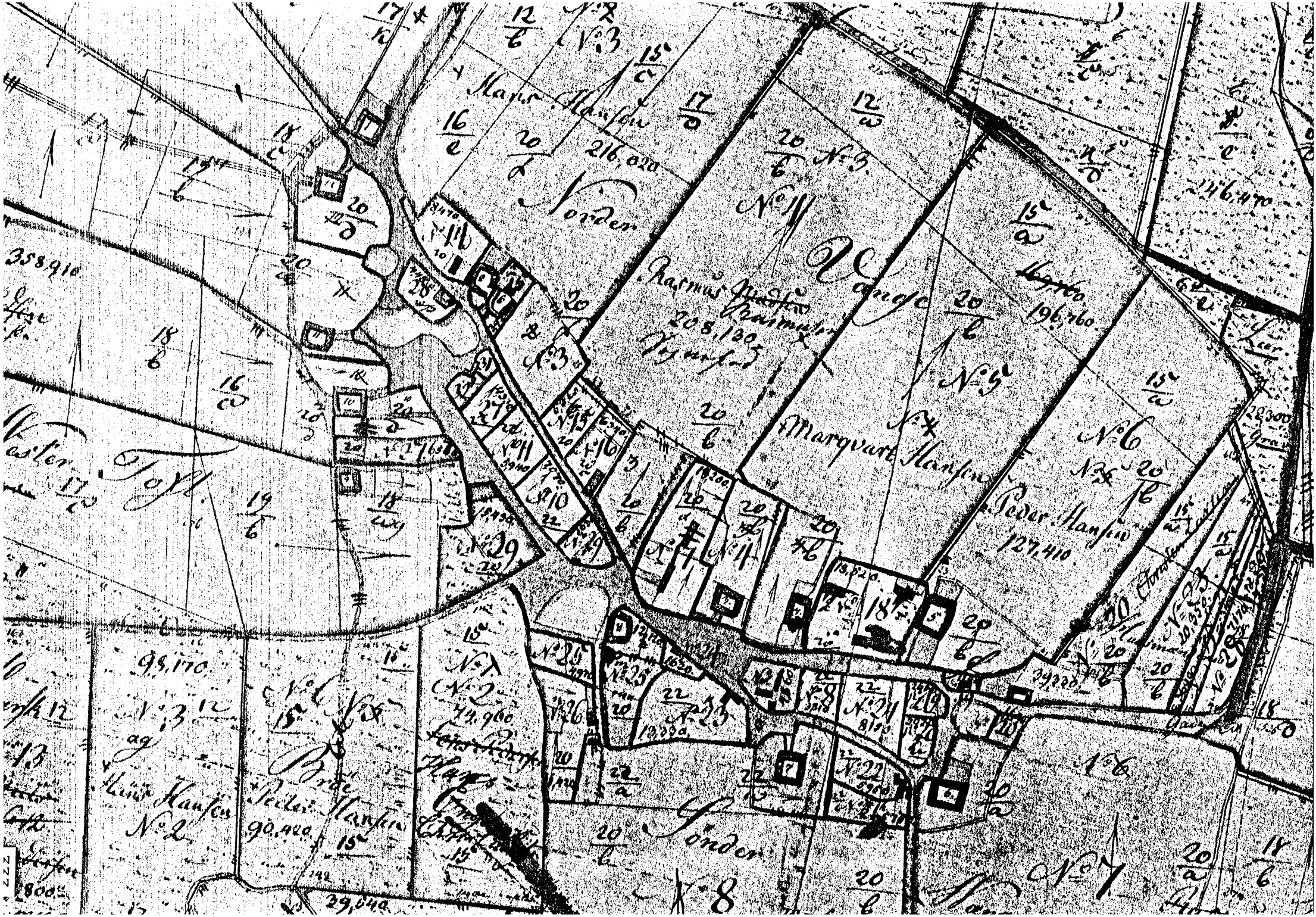
Marquart Hansen
Cedar Hansen
127,410
Hans Hansen
No 2
90,420
Cedar Hansen
29,040
Marquart Hansen
208,130
196,760
146,470
216,020
358,910
99,170
44,960
800

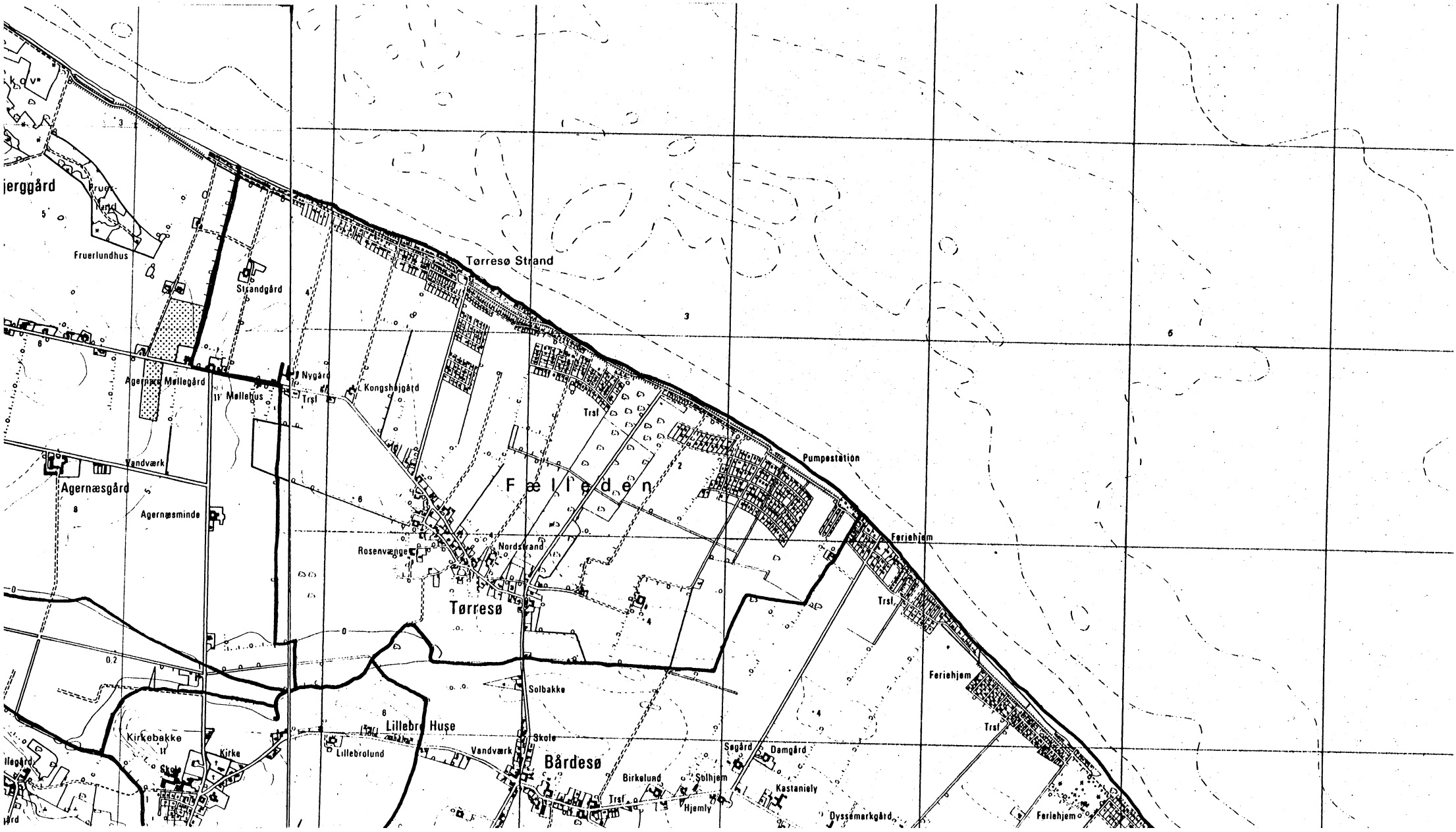
jerggård
Fruer-
lund
Fruerlundhus
Strandgård
Tørresø Strand
Agernæs Mellegård
Nygård
Kongshøjgård
Møllehus
Trsf
Vandværk
Agernæsgård
Agernæsminde
Fælleden
Pumpestation
Feriehjem
Rosenvænget
Nordstrand
Tørresø
Trsf
Feriehjem
Solbakke
Kirkebakke
Kirke
Skole
Lillebro Huse
Lillebrolund
Vandværk
Skole
Bårdesø
Segård
Damgård
Birkelund
Solhjem
Kastanielv
Trsf
Hjemly
Dyssemarkgård
Feriehjem

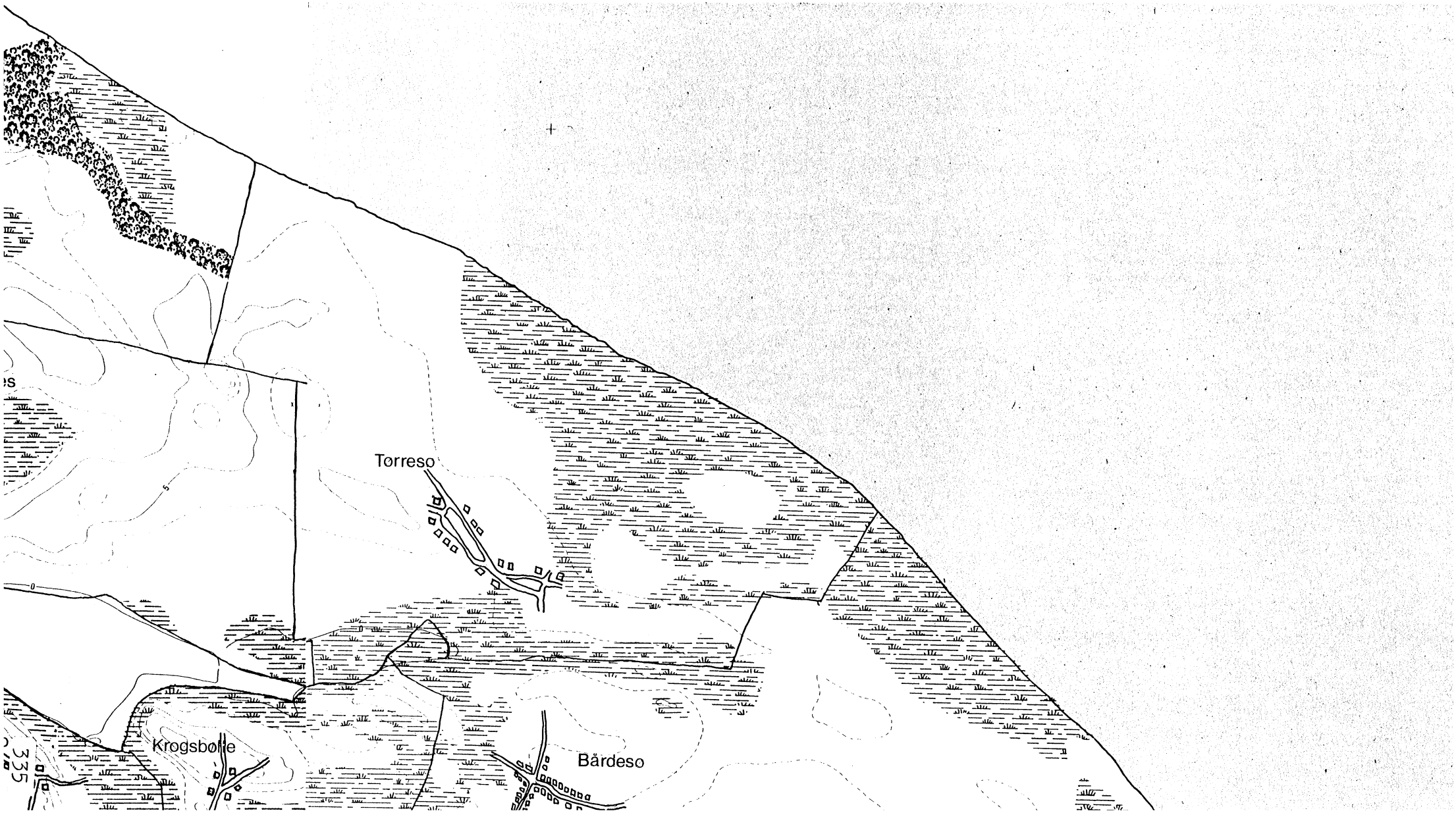
Tørreso
Krogsbølle
Bårdeso
335

TÅSTRUP

Ejerlav: Tåstrup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

Navn:	Navnetype:
Tåstrup	-torp.

Bemærkninger:

Tåstrup er nævnt første gang 1383 i formen Thorstorp. Forleddet er enten en form af mandsnavnet Thorir eller af mandsnavnet Thorth. Efterleddet er -torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i middelalderen eller vikingetiden.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Udflytterbebyggelse	Middelalder.

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby som er anlagt ved udflytning fra moderbyen (adelbyen), som i dette tilfælde er Lunde.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Tåstrup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger kun på den ene side af den øst-vest-gående bygade. Der er kun et enkelt hus som ligger væk fra gårdene (nr. 5).

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☒ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Orientering efter lille åløb.

c. Udskiftning

år: 1801 figur: Blokudsk. Store blokke, der på nær af gård nr. 2 går helt op til gården. Engudsk. i små lodder i det sydvestlige hjørne.

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 1 gård "Tåstruplund".

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, med tunneldal mod SV.

jordbund: Moræneler med ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Ikke mod NØ (mod Lunde by).

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng.

☐ blandingsøkonomi med

Ejerlav: Tåstrup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

3 gårde ligger endnu på deres plads. Den fjerde gård, som ikke findes længere, er den ene halvdel af dobbeltgårdene. I den østlige del af byen er der opstået en ny lille gård (Korslundgård). Vejsystemet velbevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En del bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

En gård "Tåstruplund" flyttet ud på sin jord (tidligere dobbeltgård).

Ejerlav: Tåstrup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

STATISTIK

Areal: 116 ha, heraf opdyrket 1682: 60%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	31	32	25	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10[1]	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	3	3	3	3	4	4	4
Huse:					1		
Huse m/ jord:						1	1
Huse u/ jord:							
I alt:	3	3	3	3	5	5	5

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(100)	1664			3	10,3
(67)	1688		1	2	10,7
	1844		4		6,3
	1903		4		6,0

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	23	37	25
Børn:	10	18	14
I alt:	33	55	39

1. 1568-72: 3 gårde.

Ejerlav: Tåstrup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							3	
1844							4	1
1903	4	1						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 116 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 60%. Ejerlavet takseredes i 1688 til 32 tdr. htk. og i 1844 til 25 tdr. htk. Byen havde i 1682 almindeligt trevangsbrug. Der er tale om en udflytterbebyggelse fra Lunde, hvilket også forklarer de af terrænet ubundne skelforløb mod denne by. Byen blokudskiftedes i 1801.

I 1383 omtales ved skiftet efter Axel Jacobsen Ulfeld 1 gård i Tåstrup, ligesom Niels Brock ejer en gård o. 1400. Inden 1627 er byens 3 gårde dog blevet samlet under det nærliggende gods Dallund. Det lykkes ganske vist ikke at holde byen samlet, hvorfor der i 1664 optræder flere adelige lodsejere, men det lykkes dog atter at få byen samlet under Dallund gods, der var enebesidder endnu i 1844.

Fra 1511 til 1688 optræder 3 gårde i byen, men inden 1774 deles den ene gård og en dobbeltgård opstår. Gårdtallet er herefter stabilt frem til 1903 ligesom der i hele perioden 1774 til 1903 kun er tale om et enkelt hus. I overensstemmelse hermed er befolkningstallet i 1901 atter nede på 1787 niveauet.

Gårdstørrelsen var i 1688 meget høj og byen fremstår allerede som egaliseret i 1627. Efter delingen til 4 gårde er der på ny foretaget en egalisering.

Ejerlav: Tåstrup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Lunde

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:		Særlig interesse:	X

Landsbytypologisk vurdering: særlig interesse

1) Anlægstype.

Den lille udflytterby af vikingetids -middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav, orienteret efter et mindre åløb. Byformen er slyngetvejby evt. dog i en reguleret form.

2) Udviklingstype.

Byen fik hurtigt centraliserede besiddelsesforhold, og forblev - med en enkelt afbrydelse - samlet på en besidders hånd frem til den sene ovegang til selveje. Byen gennemløb 2 egaliseringer. Den sene overgang til selveje afspejler sig i en fuldstændig stabilitet i gård og hustal fra 1774 til 1903.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis typeren udflytterby med karakteristisk udvikling og en usædvanlig velbevaret struktur.

Relikt-vurdering: særlig interesse

1) Bytomten er velbevaret.

2) Ejerlavet har bevaret en del udskiftningshegn.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: -

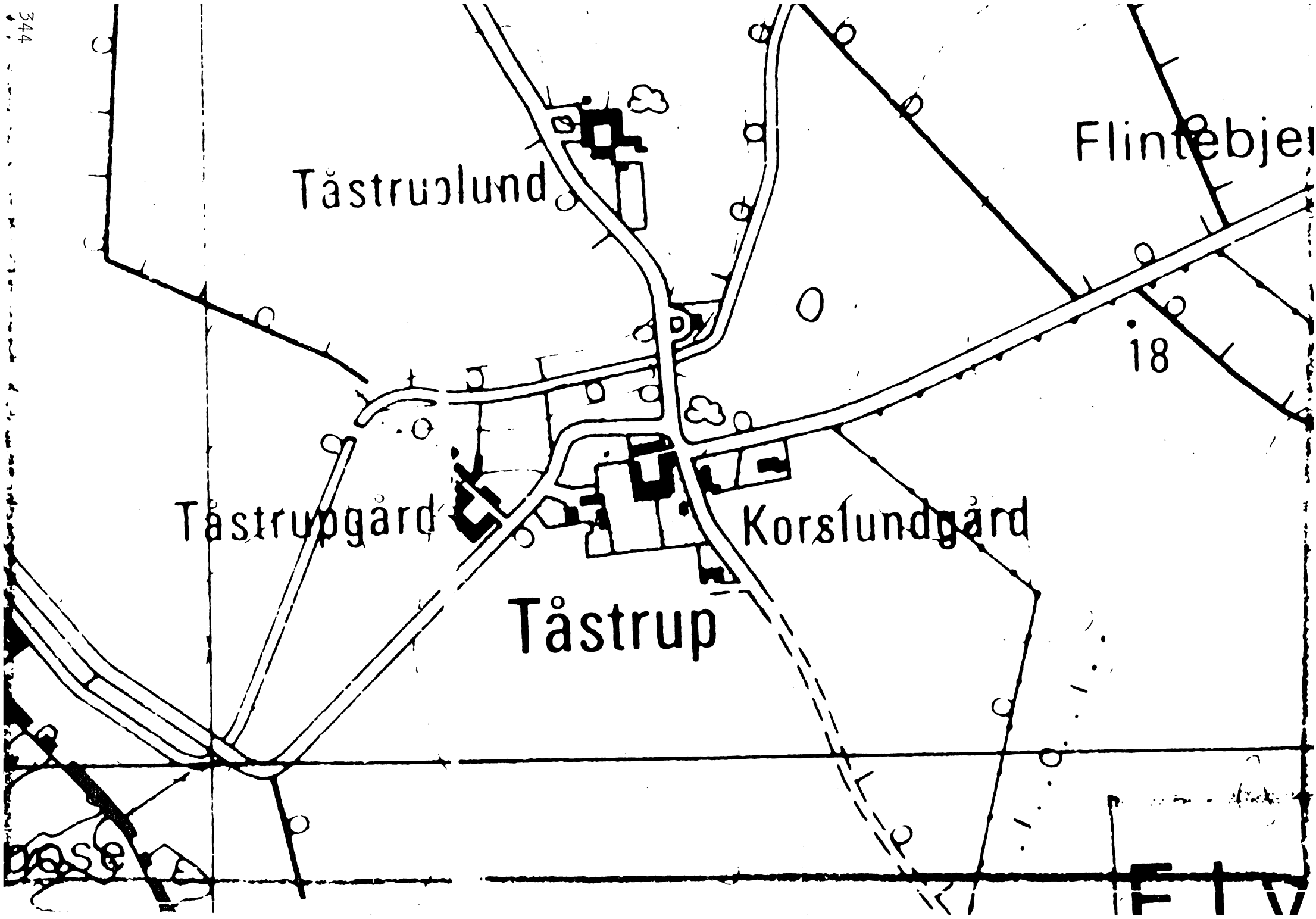
Tåstrup Lund
Flintebjer
18
Tåstrupgård
Korslundgård
Tåstrup

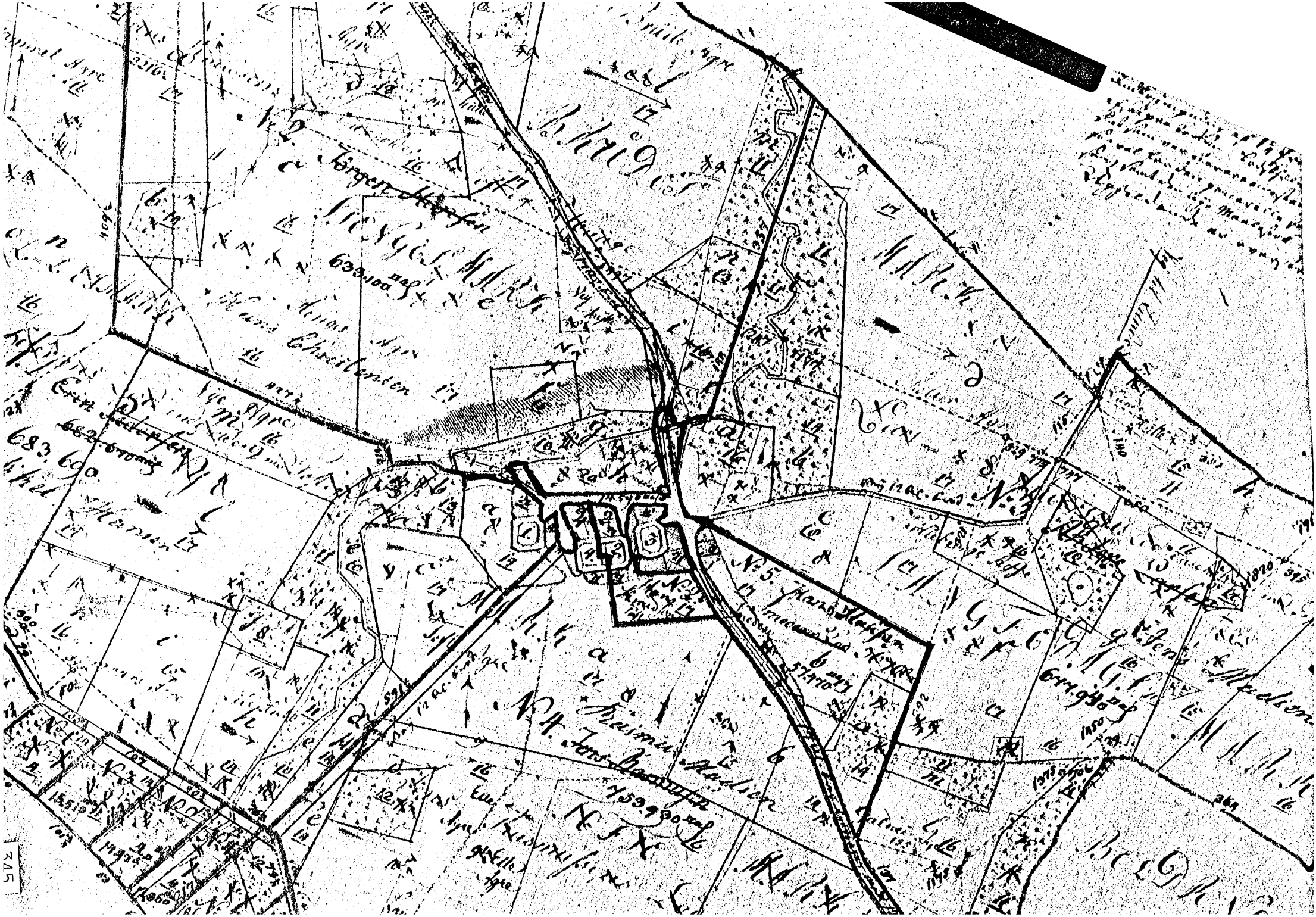

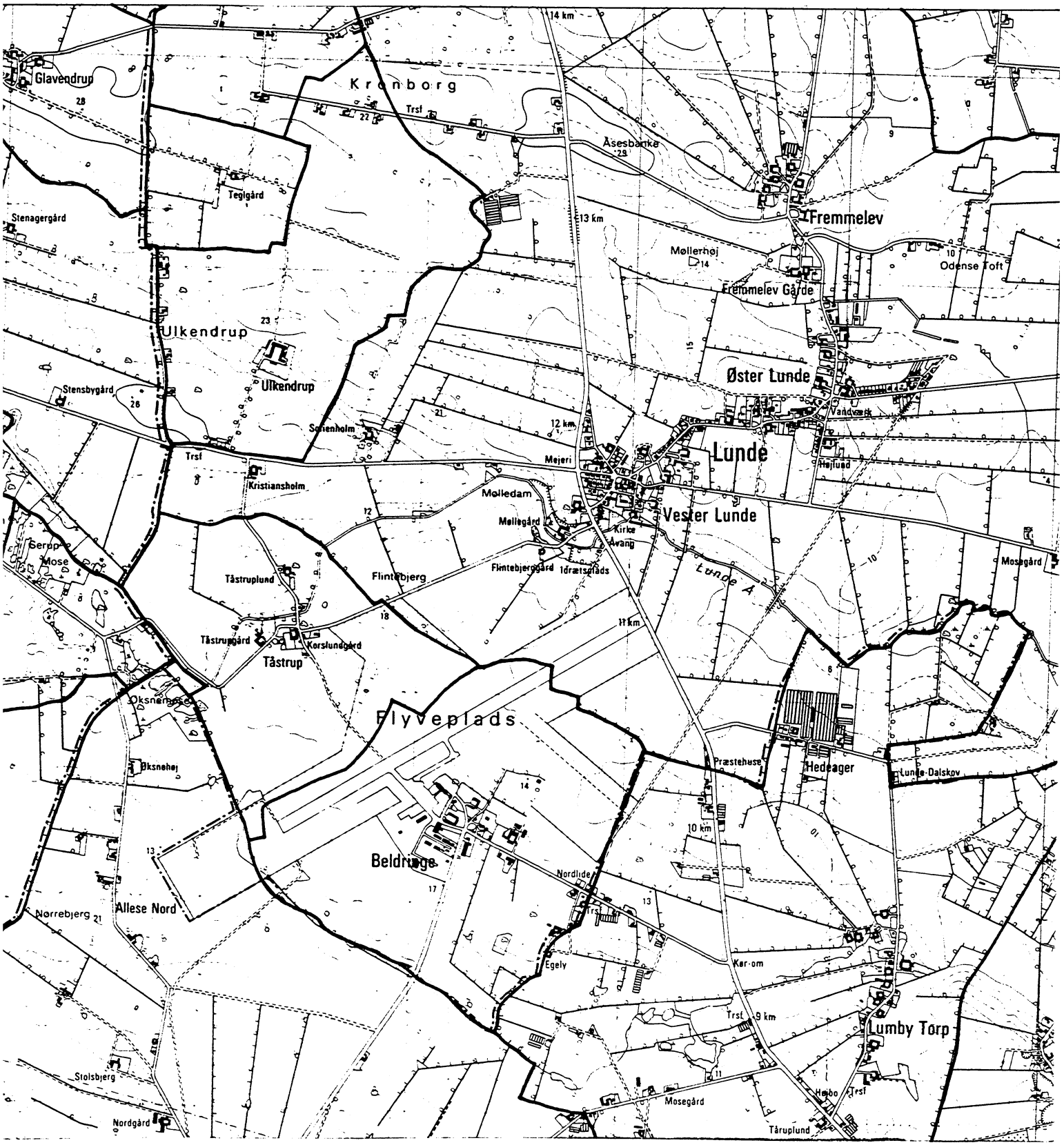
Glavendrup
Kronborg
Trsf
Åsesbanke
Tegigård
Stenagergård
Fremmelev
Møllerhøj
Odense Toft
Fremmelev Gårde
Ulkendrup
Stensbygård
Østen Lunde
Vandværk
Stenenholm
Trsf
Mejeri
Lunde
Højlund
Kristiansholm
Møllegård
Vester Lunde
Kirke
Avang
Serup Mose
Tåstruplund
Flintebjerg
Flintebjerggård
Idrætsplads
Lunde Å
Mosegård
Tåstrupgård
Korslundgård
Tåstrup
Flyveplads
Præstehuse
Hedeager
Lunde-Dalskov
Beldringe
Nordlide
Trsf
Norrebjerg
Allese Nord
Egely
Kær-om
Trsf
Lumby Torp
Stolsbjerg
Mosegård
Hæbo
Trsf
Nordgård
Tåruplund

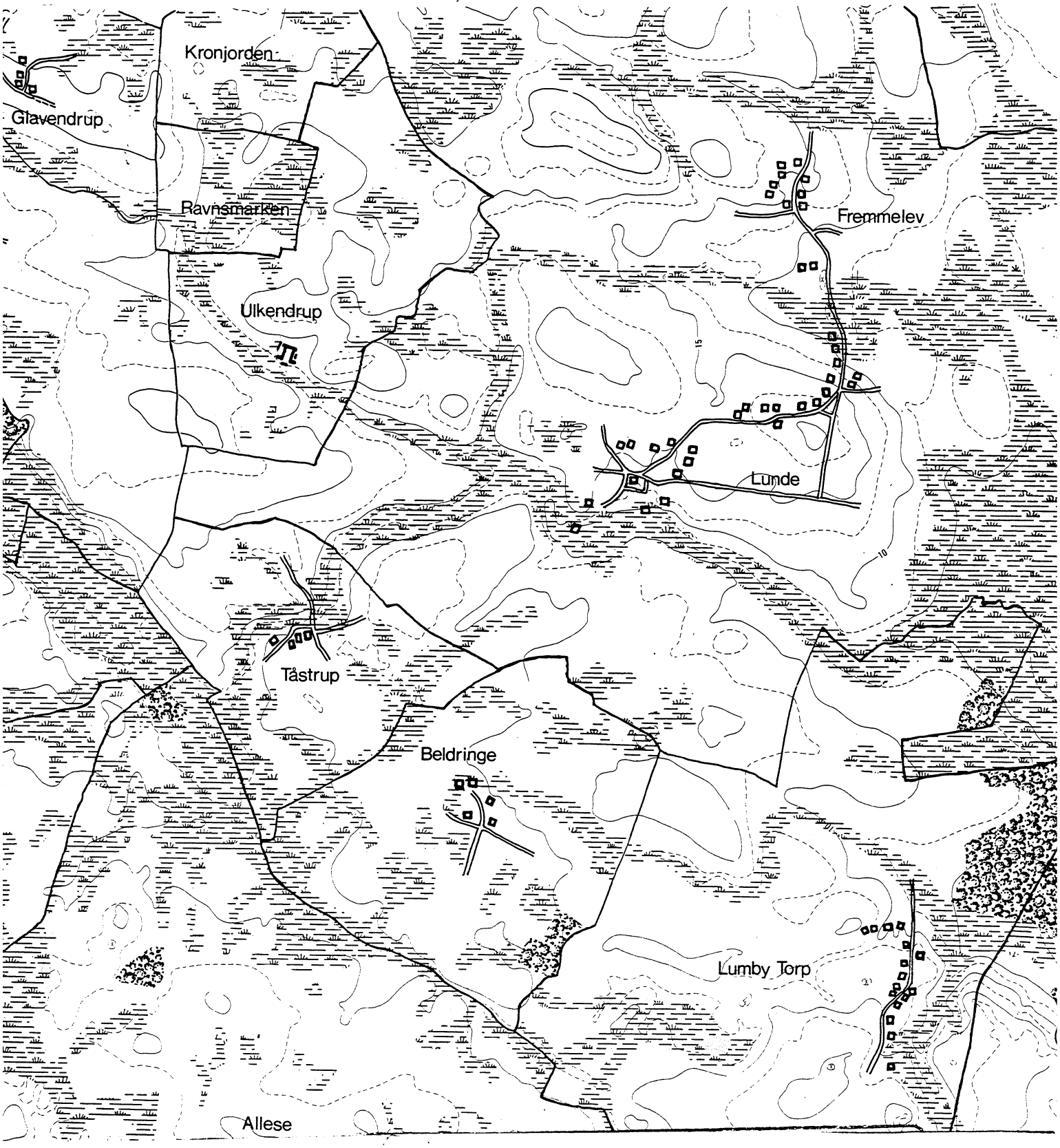
Kronjorden
Glavendrup
Ravnsmarken
Fremmelev
Ulkendrup
15
Lunde
10
Tåstrup
Beldringe
Lumby Torp
Allese

VELLINGE

Ejerlav: Vellinge

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Bederslev

Navn:	Navnetype:
Vellinge	-inge.

Bemærkninger:

Vellinge er nævnt første gang 1391 i formen Hvelvingæ. Forleddet er hvalf, som betyder hvælving, øjenlåg. Forleddet er afledt med endelinge, glda. -ingi, betegnende oprindelig stedbetegnelse, afledt af indbygger eller slægtsnavn, Bebyggelsesnavne på -inge anses for dannet før vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlgt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Vellinge

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Bederslev

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby

Byens 4 gårde ligger uregelmæssig omkring den NS-gående vej. De to gårde sydligst er dobbeltgårde. Langs bygaden ligger en række huse spredt.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

I den SØ-del af ejerlavet gården Pugholm

c. Udskiftning

år: 1798 figur: Blokudskiftning store uregelmæssigt formede blokke.

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 1 gård flyttet lidt S for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation:

vangeantal:

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten, med marint forland mod NØ og en bred tunneldal mod Ø og S.

jordbund: Smeltevandssand med ferskvandstørv og mindre forekomster af moræneler.

naturlig afgrænsning: Mod N,Ø og S men ikke mod V og N (vej mod Gundstrup)

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng

☐ blandingsøkonomi med store engarealer i den NØ-del af ejerlavet og langs den Ø og S ejerlavskant.

Ejerlav: Vellinge

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Bederslev

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ delvis bevaret ☐ opløst ☐ opløst og nybebygget

1 ud af 4 gårde flyttet ud, samtidig med at der er sket en del nybebyggelser langs vejnettet. Dette er rettet ud, således at den ØV-gående vej, der tidl. slog et knæk mod N, er blevet rettet ud. Den gamle vej mod N er nu kun en mindre vej i byen. Skelsystemet er udvidet med den nye bebyggelse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene

c. Ressourceområde

☒ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Større eng- og vådområde i NØ del.

Ejerlav: Vellinge

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Bederslev

STATISTIK

Areal: 227 ha, heraf opdyrket 1688: 55%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	53+14	46+15	31	

Bebyggelsesenheder:

	1568-72	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	3+1 [1]	3+1 [1]	4+1 [1]	4+1 [1]	4+1 [1]	5 [1]	7 [1]
Huse:			1	1	7		
Huse m/ jord:						8	17
Huse u/ jord:						2	9
I alt:	3+1	3+1	5+1	5+1	11+1	15	33

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(50)	1664	1		3+1	13,3
(50)	1688	1		3+1	11,5
	1844	1	4		5,4
	1903	4	3		3,9

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	43	71	82
Børn:	35	49	28
I alt:	78	120	110

1 Gården Pugholm.

Ejerlav: Vellinge

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Bederslev

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	2		1				2	
1844		1					5	9
1903	7	26						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 227 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket 55%. Ejerlavet (incl. Pugholm) vurderedes i 1688 til 61 tdr. htk., men i 1844 kun til 31 tdr. (?). Ejerlavet henlagdes i 1459 fra Norup sogn (Lunde herred) til Bederslev sogn. Mærkeligt nok ligger Gundstrup, der tydeligvis er udflyttet fra Hvellinge, derimod i Krogsbølle sogn. De to byer Hvellinge og Gundstrup er næsten sammenbyggede. I 1482 nævnes et mageskifte mellem 1 gård i lille Vellinge og 1 gård i Vester Vellinge (= Gundstrup?). I ejerlavets sydøstlige del ligger enestegården Pugholm, der omtales flere gange som hovedgård i 1400-tallet. Byen blokudskiftedes i 1798 og siden er 1 gård flyttet ud.

Omkring 1400 erhvervede Bernike Skinkel gods i Vellinge. I 1435 omtales for første gang hovedgården Pugholm med et tilliggende gods på 6 gårde, hvoraf 2 i Hvellinge. Endnu i 1493 skriver en væbner sig til Pugholm, men i 1548 var gården, som bondegård, i Johan Friises eje. Den havde da en skyld på 12 tdr. htk. I Vellinge var der på dette tidspunkt 2 selvejergårde, medens den sidste gård var i Frille slægtens besiddelse. Endnu i 1664 omtales de to selvejere, men kronens rettigheder var nu afståede til Quitzowsholm. I 1783 havde Gyldensteen overtaget 3 af byens gårde, medens byen i 1844 var fæstegods under Kørup og Einsidelsborg.

Antallet af gårde er fra 1572-1610 4 (incl. Pugholm), men fra 1664 5, idet der opbyggedes et "hus" på Norup kirkes jord i byen (4 tdr. htk.). Antallet af gårde er herefter konstant frem til 1844, hvorefter det stiger med 2. Antallet af huse i byen er overraskende højt i 1774 og stiger herefter kraftigt gennem det 19. århundrede, ligesom befolkningsvæksten er unormalt kraftig fra 1787 til 1845.

Gårdene var i 1688 meget store, bortset fra det nyopbyggede hus. Byen synes egaliseret i forbindelse med udskiftningen.

Ejerlav: Vellinge

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Bederslev

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

1. Anlægstype Den lille Adelby af før-vikingetidsnavnetypen - inge er randplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Denne atypiske placering er resultatet af omlæggelsen af udflytterbebyggelsen Gundstrup (=Vester Vellinge ?). Byformen er den almindeligt forekommende slynget-vejby type.

2. Udviklingstype. I senmiddelalderen optræder en hoved gård Pugholm i ejerlavets sydlige del.Vellinge by domineredes af store selvejergårde. I 1600 og 1700-tallet overgik byen helt til private godsejere, der endnu besad den i 1844. Forholdsvis kraftig ekspansion i det 19. århundrede.

   Sammenfattende drejer det sig om en noget atypisk anlægstype, hvis ejerlav imidlertid afspejler en række interessante bebyggelseshistoriske hovedtræk.

Relikt-vurdering: interesse

1) Bytomten er delvis bevaret, men præget af nybyggeri og vejreguleringer.

2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene og et større engområde.

3) Særlige relikter. Pugholm - tidligere hovedgård.

4) Arkæologiske interesser.

Åstorp
Åstorpsgård
Vallinge
Skelsdal
Hus
5

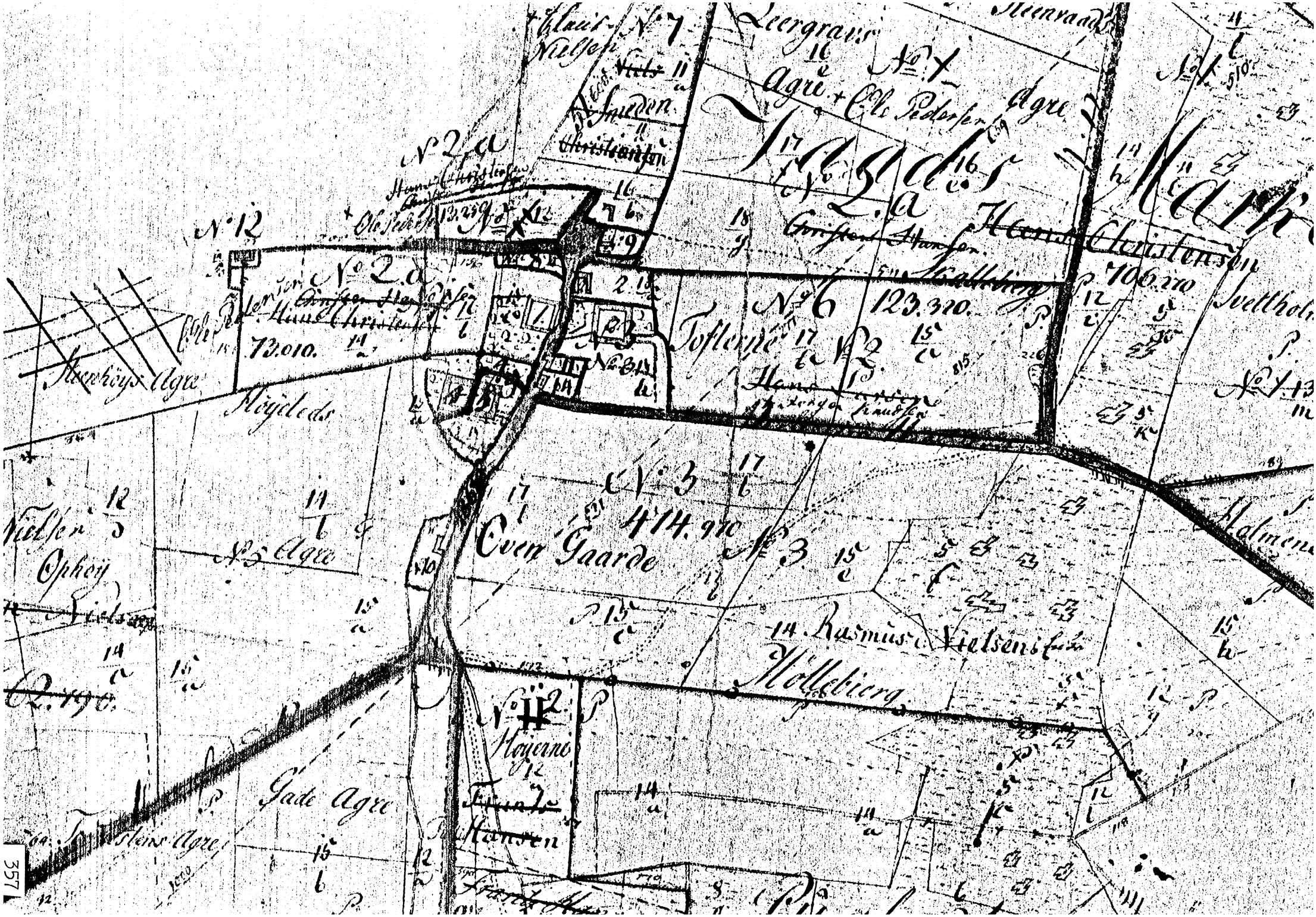
Nr 7
Nielsen
Nr 2 c
Nr 12
Nr 2 a
73.010.
Nr 6
123.370.
Nr 3
114.970
Cven Gaarde
Nr 11
Nielsen
Ophøj
Gade Agre
Nr 5
Nr 10
Nr 4
Nr 8
Nr 9
Nr 1
Nr 2
Nr 13

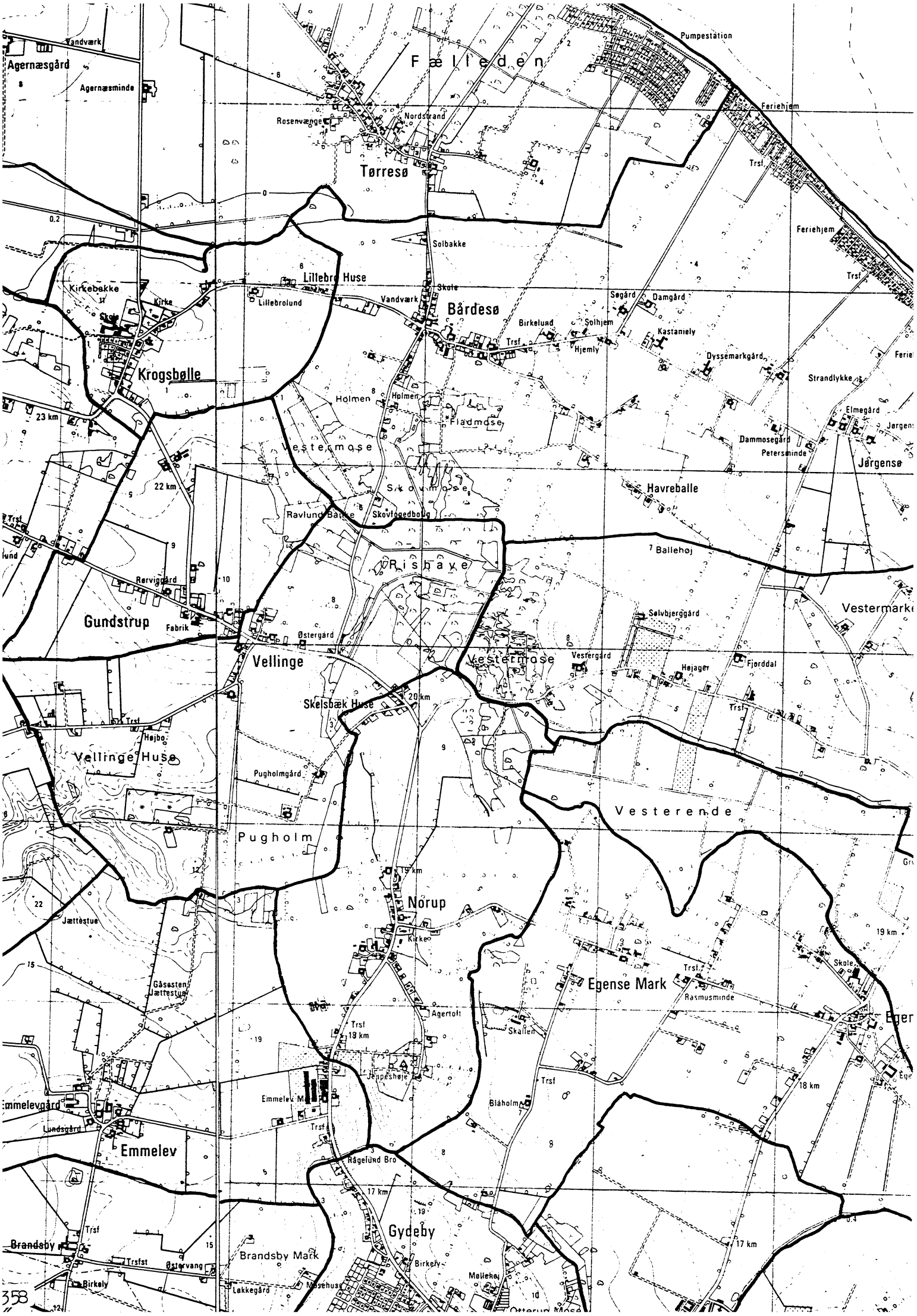
Fælleden
Tørresø
Bårdesø
Lillebro Huse
Krogsbølle
Gundstrup
Vellinge
Vellinge Huse
Pugholm
Norup
Egense Mark
Emmelev
Gydeby
Brandsby
Brandsby Mark
Havreballe
Jørgense
Vestermarke
Vesterende
Ballehøj
Rishave
Vestermose
Skovmose
Flådmose
Holmen
Agernæsgård
Agernæsminde
Vandværk
Pumpestation
Feriehjem
Nordstrand
Rosenvænge
Solbakke
Kirkebakke
Kirke
Skole
Lillebrolund
Søgård
Damgård
Birkelund
Solhjem
Hjemly
Kastanielyng
Dyssemarkgård
Strandlykke
Elmegård
Dammosegård
Petersminde
Ravlund Bakke
Skovfogedbolig
Rørviggård
Fabrik
Østergård
Vestergård
Højager
Fjorddal
Solvbjerggård
Skelsbæk Huse
Højbo
Pugholmgård
Jættestue
Gåsestenen Jættestue
Kirke
Agertoft
Skallen
Jeppeshøje
Blåholm
Emmelev Mose
Lundsgård
Rågelund Bro
Birkely
Møllehøj
Lækkegård
Møsehuse
Trsf
Trsfst
Østervang
Otterup Mose
23 km
22 km
20 km
19 km
18 km
17 km

Tørreso
Krogsbølle
Bårdesø
Gundstrup
Vellinge
Norup
Egense
Emmelev
Brandsby
Ørritslevgård

UGGERSLEV

Ejerlav: Uggerslev

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Uggerslev

Navn:	Navnetype:
Uggerslev	-lev

Bemærkninger:

Uggerslev er nævnt første gang 1394 i formen Ugersløf. Forleddet er rimeligvsi mandsnavnet glda. Wikar. Efterleddet er -lev, glda. lef, som formentlig betyder arvegod. Bebyggelsesnavne på -lev anses for dannet før vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby med kirke	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Statsøkonomen Andr. Schytte fødtes 1726 i den daværende Uggerslev præstegård. På Uggerslevgård fødtes 1728 officeren og arkitekten Chr. Carl Pfluegg.

Ejerlav: Uggerslev

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Uggerslev

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten slynget vejby.

Byens gårde ligger alle relativt regelmæssigt, langs den lidt bugtede ØV gående vej der følger terrænet. Husene, som er ret talrige, ligger også spredt langs bygaden. I den V ende ligger - som en almindelig bondegård, blot større - hvdg Uggerslevgård, og alleryderst på den S side - kirken.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Ejerlavet er gennemskåret af Uggerslevgårds besiddelser, hvorved ejerlavet bliver ret kantet.

c. Udskiftning

år: 1797 figur: Blokudskiftning, regelmæssige firkantede blokke.

d. Udflytning 16 gårde

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 16 gårde flyttet ud i hele ejerlavet.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: Trevangsbrug

vangeantal: 3 2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten med tunneldal mod NØ samt to åse ligeledes mod NØ.

jordbund: Moræneler med ferskvandsdynd og -tørv.

naturlig afgrænsning: Mod Ø og S, men ellers ikke.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng og mose.

☐ blandingsøkonomi med

Eng og mose i den Ø del af ejerlavet, mose i den S del af ejerlavet.

Ejerlav: Uggerslev

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Uggerslev

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☒ opløst og nybebygget

Kun 4 ud af 20 gårde tilbage i landsbyen. Der er sket nybebyggelse på de gamle tomter og på områder langs vejen S for byen. Fra at være en relativt åben gårdbebyggelse er byen nu en tæt husbebyggelse med tyngdepunkt flyttet længere sydpå. Kirken isoleret i den V ende. Vejnettet stort set uforandret. Skelsystemet væsentligt ændret på grund af den ændrede bebyggelse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Bebyggelse S for byen.

Ejerlav: Uggerslev

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Uggerslev

STATISTIK

Areal: 550 ha, heraf opdyrket 1688: 77%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	184	144	109	

Bebyggelsesenheder:

	1568-72	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	19	9	29	25	23	21[1]	20
Huse:			7		20		
Huse m/ jord:				4		21	50
Huse u/ jord:				+?		1	19
I alt:	19	9	36	29+?	43	43	89

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(59) (1:2) 1664	8	15	5	6,6
(52) 1688	8	16	1	5,6
1844	5	16		5,6
1903	14	4	2	5,7

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	156	197	283
Børn:	69	105	145
I alt:	225	302	428

1. 1845: . 23 gårde.

Ejerlav: Uggerslev

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Otterup	Sogn: Uggerslev

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1		24	7	4	
1844	1				20	22		
1903	18	69			2			

Udviklingsbeskrivelse:

Af det o. 1800 550 ha. store ejerlav var i 1688 opdyrket 77%. Meget muligt skyldes dette abnormt høje tal dog, at ejerlavets areal er mindsket i mellemtiden som følge af Uggerslevgårds udvidelse. Dette kan også forklare, at byens hartkorn falder fra 144 tdr. i 1688 til 109 tdr. i 1844. Byen havde i 1688 alm. trevangsbrug, og i løbet af 1600-tallet opbrødes en del hedejord, der tidligere må have præget ejerlavets nordlige del "Uggerslev Hede". Af det oprindelige ejerlav har landsbyhovedgården Uggerslevgård, der omtales fra 1425, udskåret 2 enemærker. Det sydlige af disse udgøres (delvist ?) af landsbyen Kærbysjorde, der lagdes under Uggerslevgård efter 1526. Marknavnene "Kærsinge" på Uggerslev Hede peger på tilstedeværelsen af en nedlagt middelalderby. Mod sydvest er udflytterbyen Stenstrup udparcelleret af ejerlavet. Ved udskiftningen er mod syd udparcelleret et nyt ejerlav Jydemarkgård. Byen blokudskiftedes i 1797 og siden er størsteparten af gårdens udflyttede.

I 1511 havde Uggerslevgård i hvert fald 5 ugedagstjenere i Uggerslev, medens kronen i 1502 besad 1 selvejergård og 4 fæstegårde og under Ivernæs hørte i 1520 en enkelt gård. I 1664 besad Uggerslevgård langt hovedparten af byen. Blandt de udensogns lodsejere optræder nabohovedgården Kappendrupgård med 2 gårde. I 1688 erhvervede kronen Uggerslevgodset og udlagde det til ryttergods, men det frasolgtes atter i 1718 med bl. a. 18 gårde i Uggerslev og blev herefter lagt under grevskabet Gyldensteen, der i 1783 besad 19 egaliserede gårde, medens Margård i 1771 havde 2 gårde. Overgangen til selveje forløb mellem 1844 og 1903, idet Gyldensteen dog stadig besad 2 gårde.

Antallet af gårde varierer drastisk fra 1572 til 1774, men hovedparten af denne variation (1610 antallet er uden de skattefri ugedagstjenere til Uggerslevgård) skyldes dog opkomsten af en småbrugsklasse bol på 2-3 tdr. htk..Heraf fandtes ialt 6 i 1664, hvoraf de 4 i 1688 da også rubriceredes som huse med jord. Det reelle gårdtal er derfor fra 1664 til 1774: 23 gårde, et antal der der falder til 20 i 1903. Antallet af huse såvel som befolkningstallet eksploderer i det 19. århundrede, i anden halvdel, hvor Uggerslev påbegynder sin centralbys opbygning som stationsby.

Gårdene var i 1688 af normal størrelse. Byen egaliseredes i 1700-tallet.

Ejerlav: Uggerslev

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Otterup	Uggerslev

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse.

1. Anlægstype: Den store kirke-adelby af før-vikingetids navnetypen -lev er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byformen er den almindeligt forekommende slynget-vejby type i en regelmæssig og sluttet form. Af ejerlavet er senere udparcelleret Slevstrup, Kærby, Kærsinge. Hvoraf de to sidste igen er nedlagte - Kærby i forbindelse med Uggerslevgårds ekspansion.

2. Udviklingstype. Tilstedeværelsen af en stor landsbyhovedgård fra i hvert fald 1400-tallets begyndelse har afgørende præget ejerlavet 1. Landsbynedlæggelse, 2. udparcellering af enemærker, 3. opkomsten af små hoveribol og 4. ganske vist forholdsvis sen egalisering. I nyere tid har byen udviklet sig som stationsby.

Sammenfatning drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype, hvis videre udvikling rummer en række karakteristika for forholdet hovedgård og landsby.

Relikt-vurdering: interesse.

1. Bytomten er opløst og nybebygget.
2. Kulturlandskabet er præget af nybebyggelse.
3. Særlige relikter: Uggerslevgård, kirken.
4. Arkæologiske interesser: flere frilagte gårdtomter, tomterne af middelalderlandsbyen Kærsinge og Kærby.

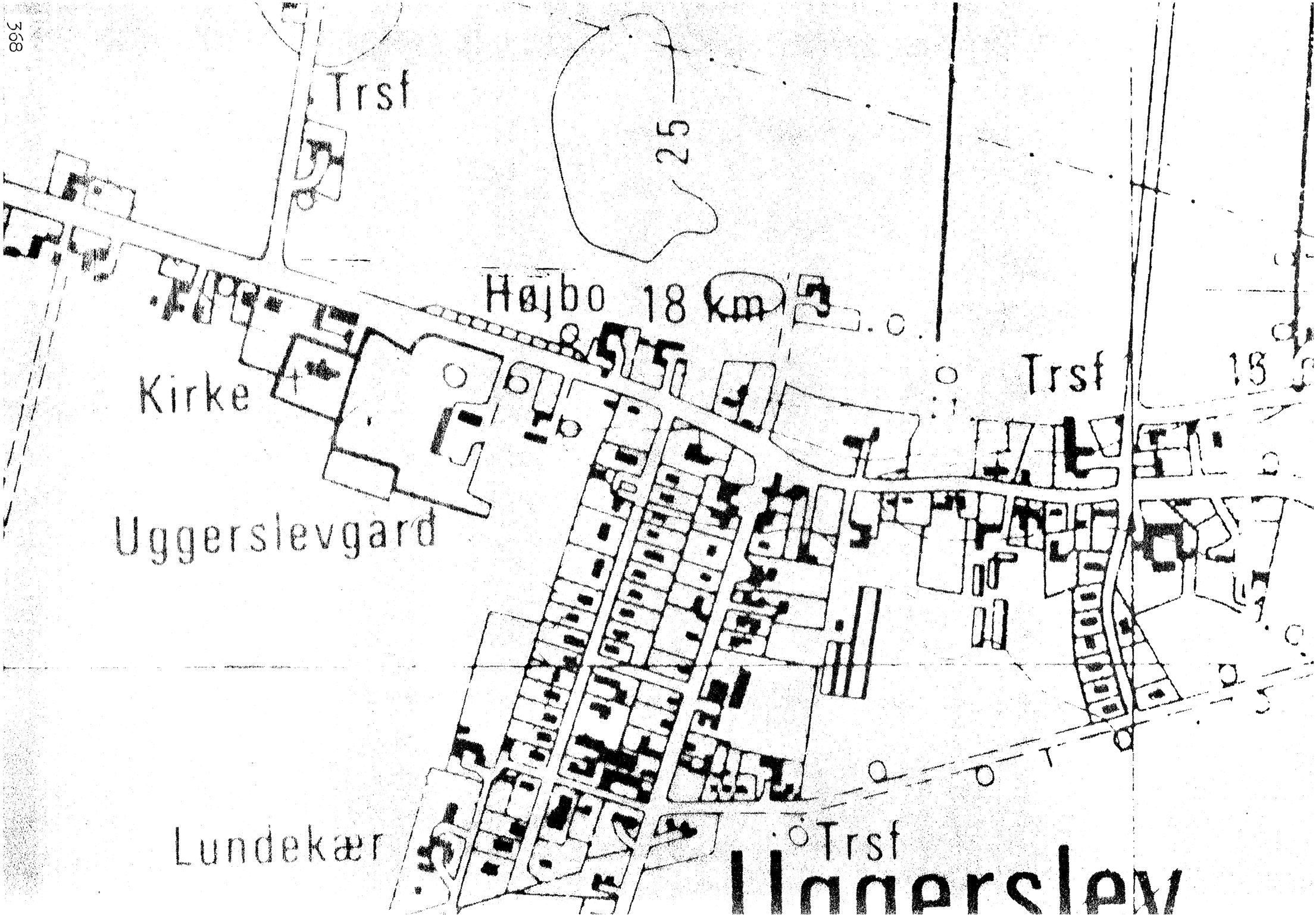
Trsf
25
Højbo 18 km
Trsf
Kirke
Uggerslevgard
Lundekær
Trsf
Uggerslev

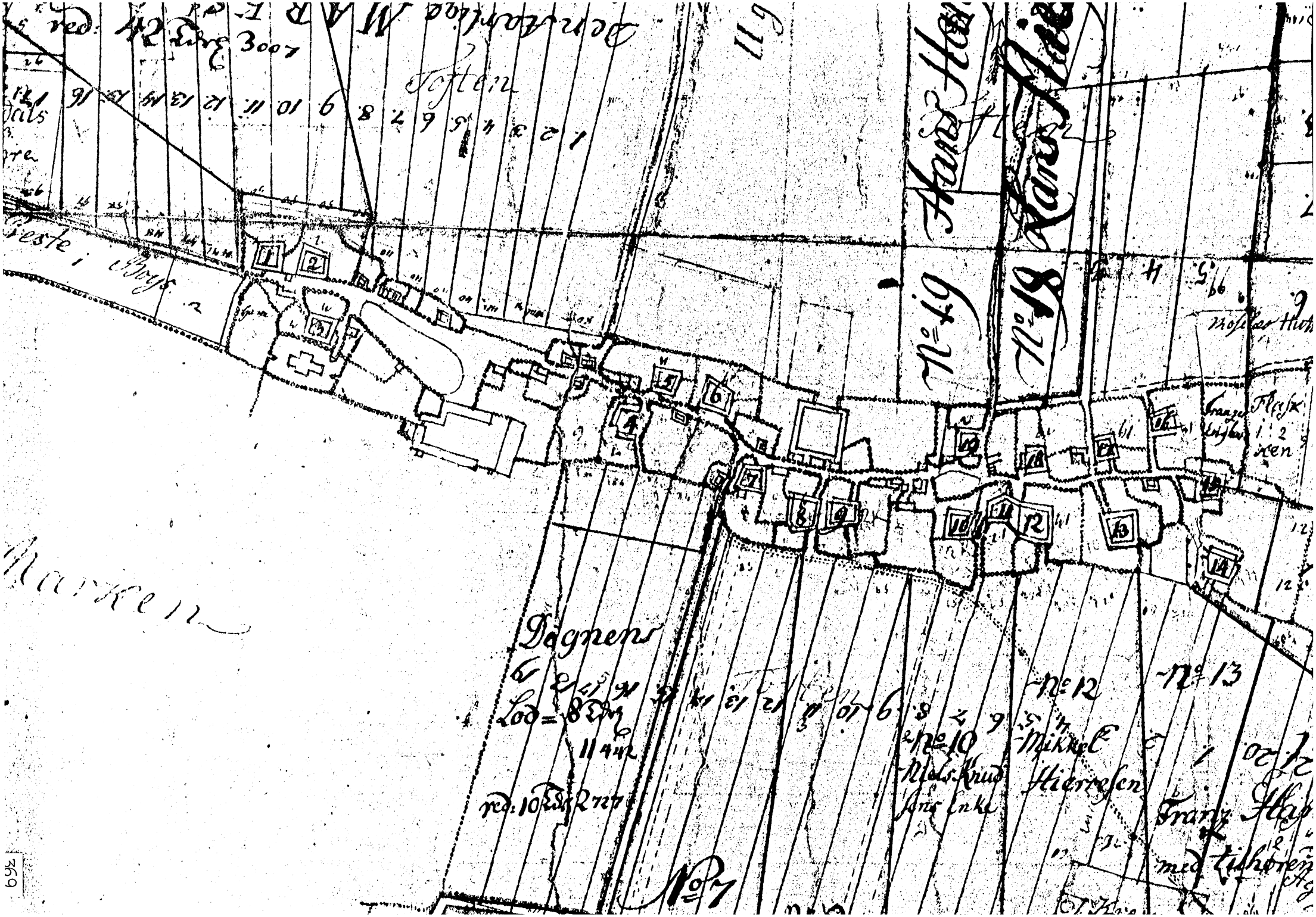
Nº 19
Nº 12
Nº 13
Nº 10
Nº 7
Mikkel
Hierresen
Frantz
med
Fleisk
Kreutz
Jens Enke

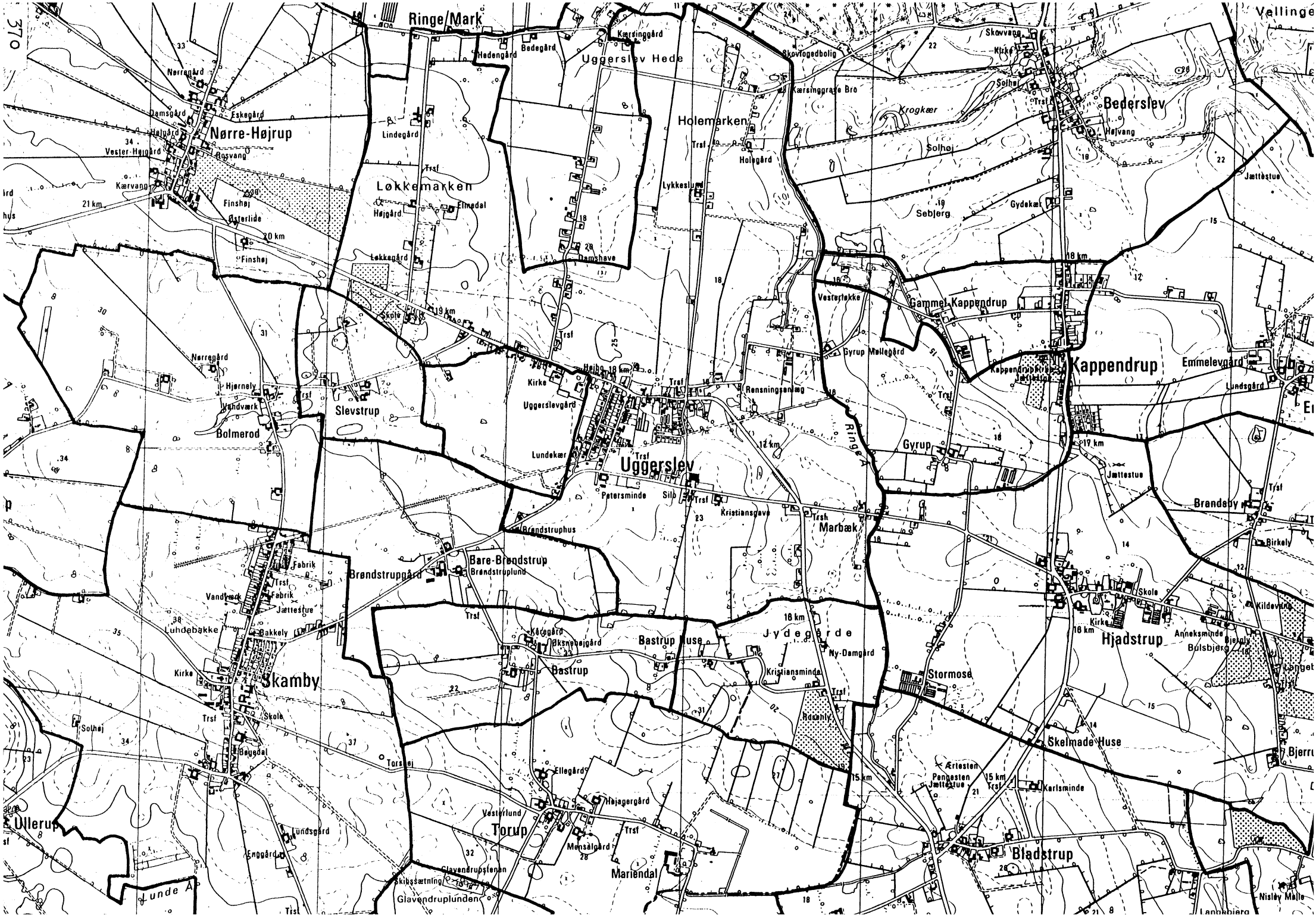
370
Ringe/Mark
Uggerslev Hede
Nørre-Højrup
Løkkemarken
Holemarken
Bedersley
Kappendrup
Gammel-Kappendrup
Uggerslev
Slevstrup
Bolmerod
Gyrup
Skamby
Bare-Brøndstrup
Brøndstrupgård
Bastrup Huse
Bastrup
Jydegærde
Hjadstrup
Stormose
Skelmade Huse
Torup
Mariendal
Bladstrup
Ullerup
Marbæk
Brandeby
Emmelevgård
Lundsgård
Jættestue
Kirke
Skole
Trsf
Rensningsanlæg
Ringe Å
Lunde Å

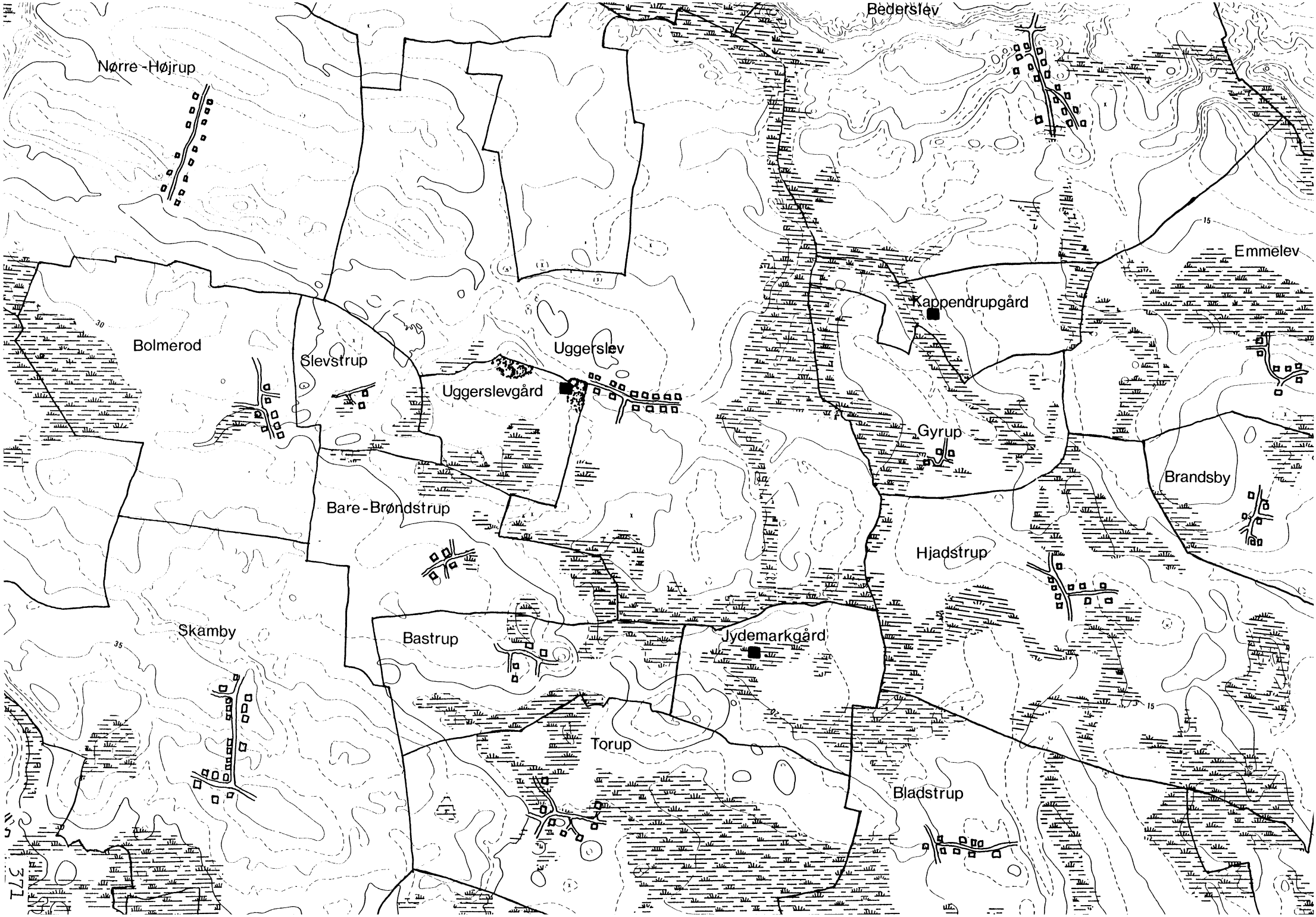
Bederslev
Nørre-Højrup
Emmelev
Kappendrupgård
Bolmerod
Slevstrup
Uggerslev
Uggerslevgård
Gyrup
Brandsby
Bare-Brøndstrup
Hjadstrup
Skamby
Bastrup
Jydemarkgård
Torup
Bladstrup
30
35
15
15

ØLUND

Ejerlav: Ølund

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

Navn:	Navnetype:
Ølund	lund.

Bemærkninger:

Ølund er nævnt første gang 1459 i formen Ølund.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Rydningsby	Middelalder

Bemærkninger:

En rydningsby er en landsby, som er anlagt efter tidligere skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Ølund

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

4 af gårdene ligger langs den østlige side af den nordvest-sydøstgående vej gennem landsbyen. 1 gård ligger nord for de øvrige et stykke fra landsbyen.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☒ kystorientering

Byen ligger ud til den gamle kystlinie.

c. Udskiftning

år: 1796 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 1 gård udflyttet til nordvest for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, med Odense fjord mod nord og øst.

jordbund: Moræneler med saltvandsler og -sand samt mindre forekomster af ferskvandsler.

naturlig afgrænsning: Til alle sider undtagen mod sydvest.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager og eng.

Engarealer i udkanten af ejerlavet.

Ejerlav: Ølund

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Kun 1 ud af 4 gårde udflyttet. Ingen nybebyggelse i byen af betydning. Vejforløbet næsten udforandret, men ikke alle gamle skel i byen bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☐ udskiftningshegnene ☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Skovområde S for byen.

Ejerlav: Ølund

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

STATISTIK

Areal: 176 ha, heraf opdyrket 1682: 45%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	50	33	31	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	3	2	5	5	4	5	4
Huse:		1	1		3		
Huse m/ jord:						4	6
Huse u/ jord:							3
I alt:	3	3	6	5	7	9	13

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(60)	1664		3	2	10,0
(60)	1688	2	1	2	6,6
	1844	3	1	1	6,8
	1903	2	1	1	7,8

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	25	33	34
Børn:	13	12	19
I alt:	38	45	53

Ejerlav: Ølund

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	1		1	1	1		2	
1844	13	3					2	1
1903	4	4						5

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 176 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket 45%, hvilket er under normen for området, men i overensstemmelse med Ølunds præg af rydningsby. I det 19. årh. er ejerlavets areal øget som følge af inddæmning. Byen takseredes i 1688 til 33 tdr. htk. og i 1844 til 31 tdr. htk. I forhold hertil er 1664-landgildehartkornet ret højt - muligvis som følge af kystplaceringen og de heraf følgende alternative ressourcer.

Byen havde i 1682 alm. trevangsbrug. Den blokudskiftedes i 1796.

Væbnergården Eskelundgård besad en gård i byen i 1459. I øvrigt lå i senmiddelalderen 1 gård til Skeby kirke, medens en selvejergård lå til Næsbyhoved Len. I 1642 lå 1 gård i byen til Ørritslevgård, medens Gerskov hovedgård besad 1 gård i 1664. Endnu i 1844 var 2 gårde og 1 hus fæstegods, nemlig til Østrupgård.

Antallet af gårde synes at stige fra 3 i 1511 til 5 i 1664, men holder herefter dette niveau fremt til 1903, ligesom husekspansionen i det 19. årh. er ret beskeden.

I overensstemmelse hermed ligger også befolkningsvæksten fra 1787 til 1901 under det normale.

Gårdene var i 1688 gennemsnitlig af normal størrelse. En enkelt storgård Ølundgård på 16 tdr. htk. overgik til selveje i 1770 og forøgede efterhånden arealet til 320 tdr. land.

Ved Ølund har ligget et katolsk kapel - der findes endnu rester af munkstensgulv.

Ejerlav: Ølund

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Ølund

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	X	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: interesse

1) Anlægstype.

Den lille rydningsby af den middelalderlige navnetype -lund er centralplaceret i sit ejerlav med kystorientering, hvilket dog sløres af senere landindvindinger. Byformen er den almindeligt forekommende slynget-vejby type.

2) Udviklingstype.

Den lille by fik aldrig centraliserede besiddelsesforhold og bortset for en beskeden gårdsekspansion i 15-1600-tallet forløber udviklingen ret trægt.

Sammenfattende drejer det sig om en ikke særlig typeren anlægstype med en forholdsvis træg udvikling.

Relikt-vurdering: stor interesse

1) Bytomten er velbevaret.

2) Kulturlandskabet er præget af inddæmningsaktiviteter.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: kapeltomt.

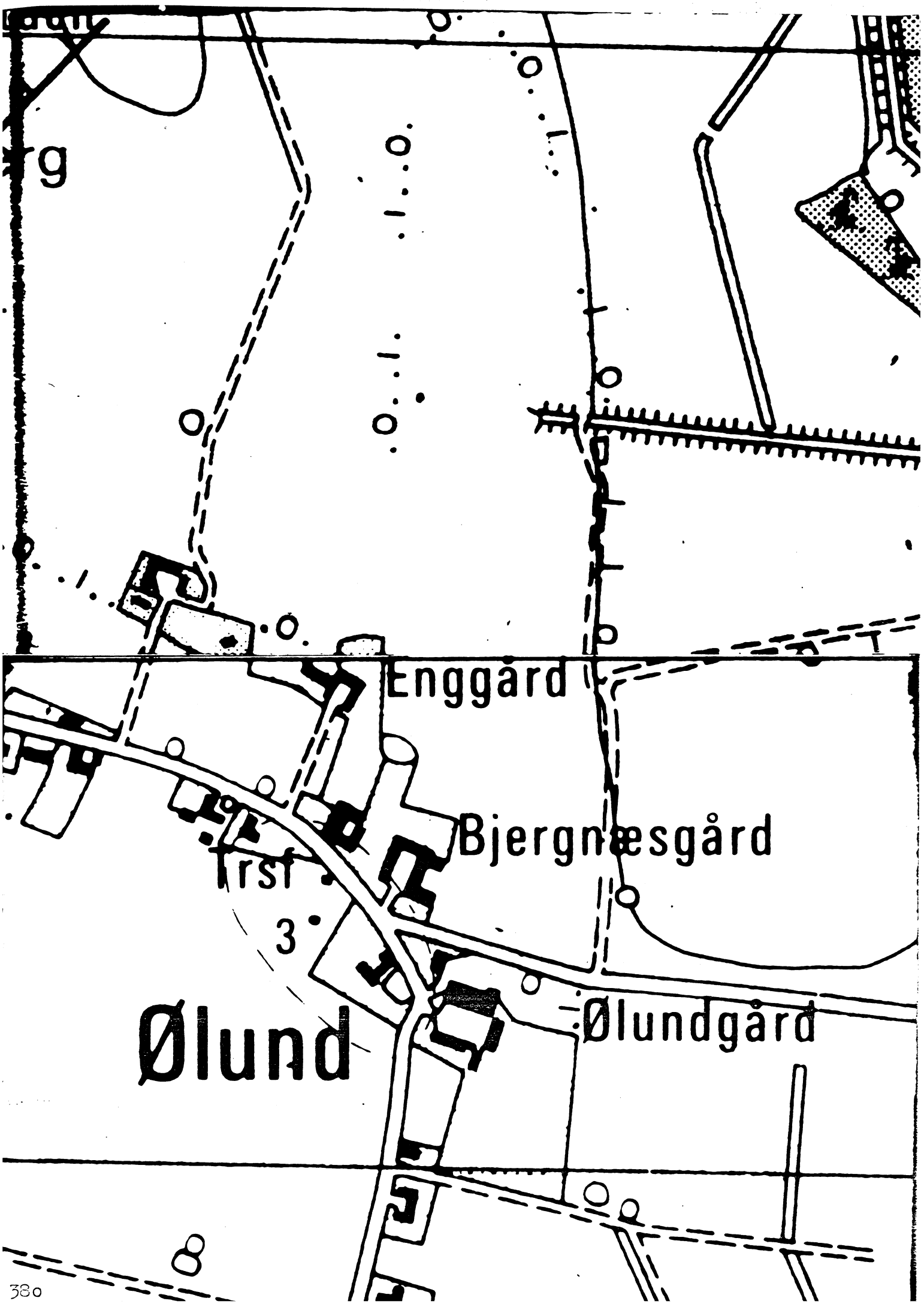
g
Enggård
Bjergnæsgård
Irsf
3
Ølund
Ølundgård
8

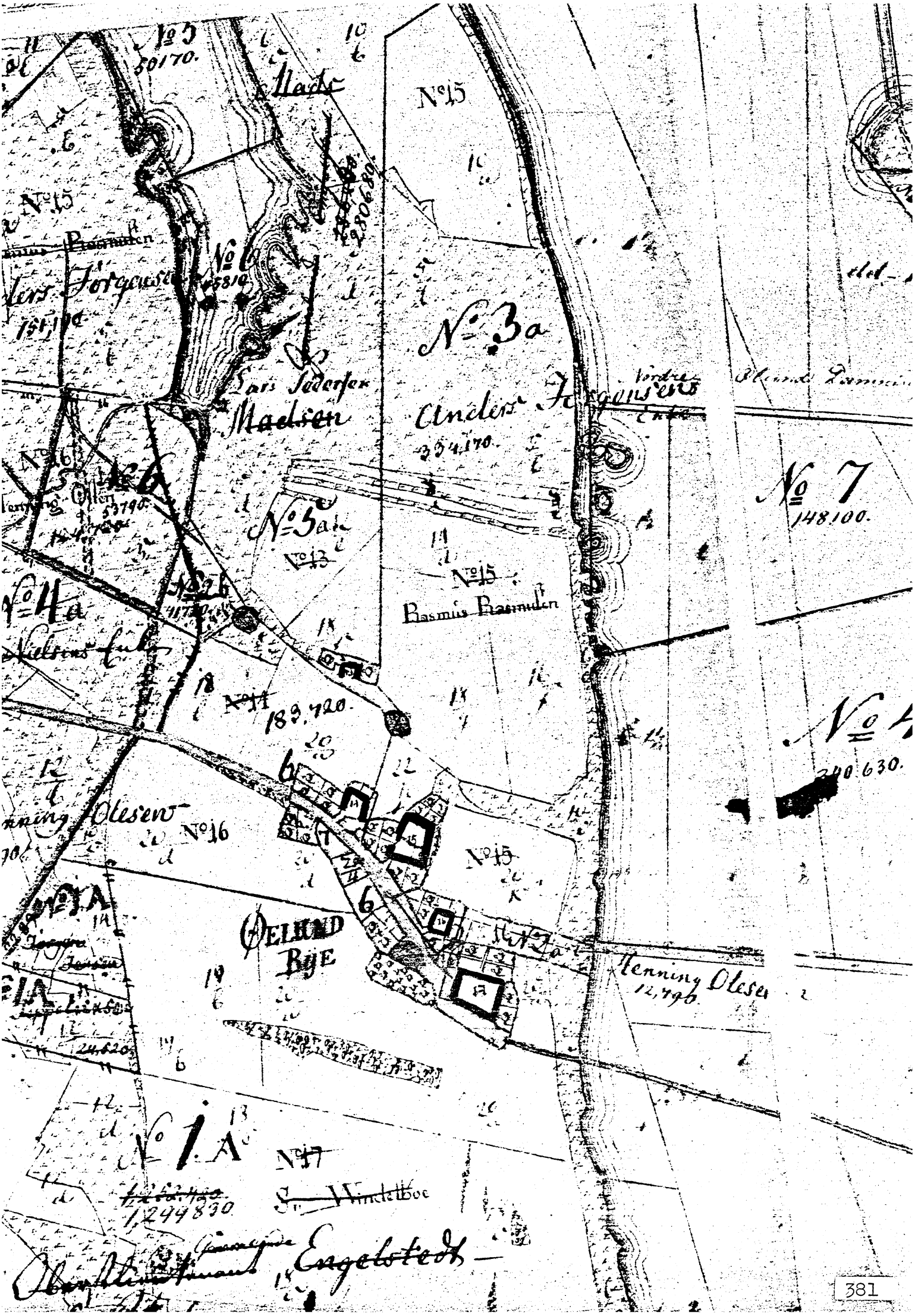
Nº 3
50170.
Nº 15
Nº 6
Nº 3a
Nº 3a
Nº 15
Basmus Basmusen
Nº 7
148100.
Nº 16
Nº 15
ØELUND
BYE
Nº 1 A
Nº 17
Engelstedt

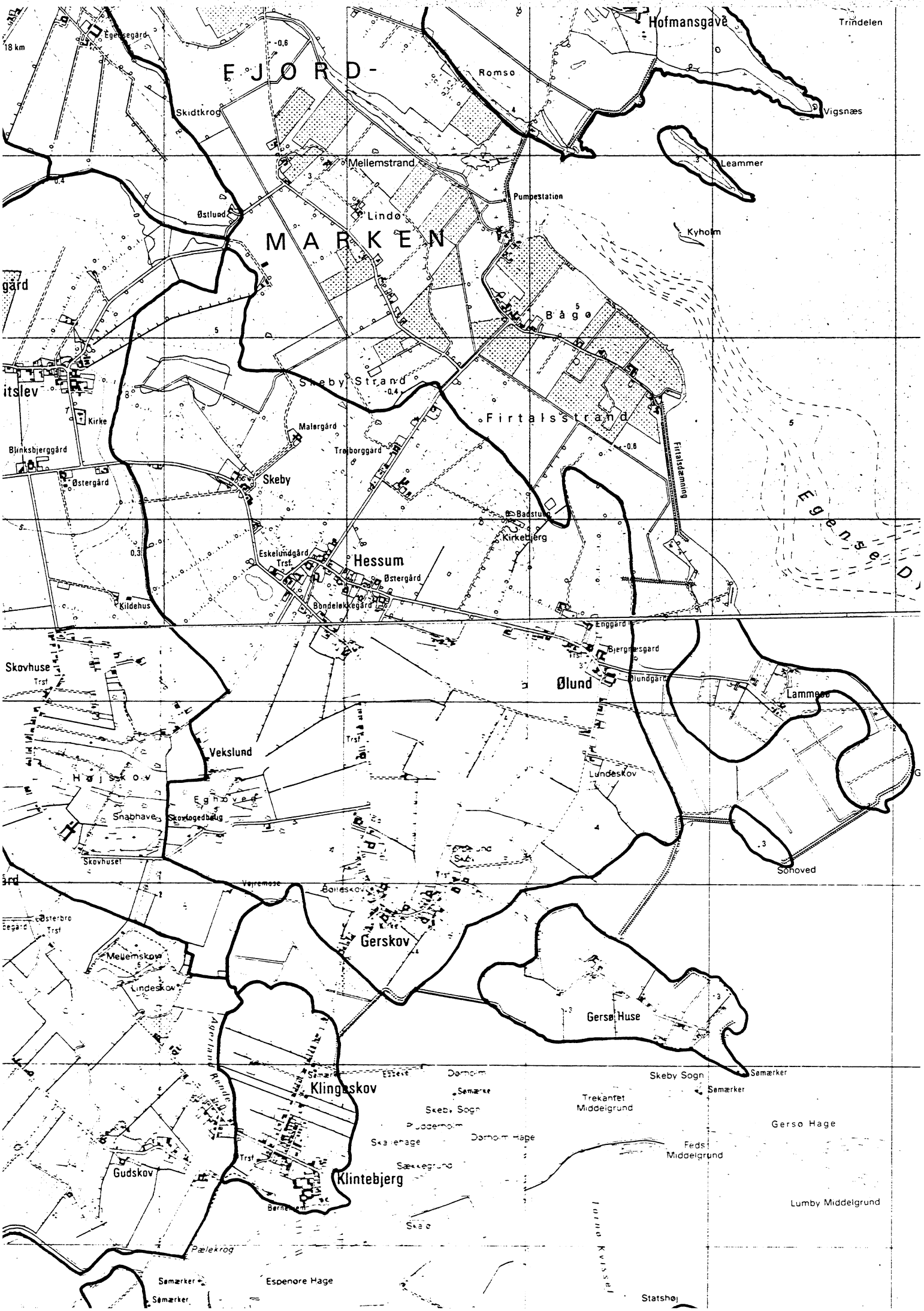
FJORD-
MARKEN
Hofmansgave
Trindelen
Vigsnæs
Romso
Skidtkrog
Mellemstrand
Leammer
Pumpestation
Lindø
Østlund
Kyholm
Båg ø
Skeby Strand
Firtalsstrand
Firtalsdæmning
Egense D
Kirke
Malergård
Trøborggaard
Blinksbjerggård
Østergård
Skeby
Badstue
Kirkebjerg
Eskelundgård
Trsf.
Hessum
Østergård
Kildehus
Bondeløkkegård
Enggård
Bjergmosegard
Ølund
Ølundgård
Lammesø
Skovhuse
Trsf
Vekslund
Trsf
Lundeskov
Højskov
Egehave
Snabhave
Skovlogedhus
Skovhuset
Sønoved
Vejremose
Bolleskov
Gerskov
Østerbro
Trsf
Mellemskov
Lindeskov
Gersø Huse
Klingeskov
Skeby Sogn
Sømærker
Trekantet
Middelgrund
Gersø Hage
Feds
Middelgrund
Gudskov
Trsf
Klintebjerg
Lumby Middelgrund
Pælekrog
Sømærker
Espenøre Hage
Statshøj

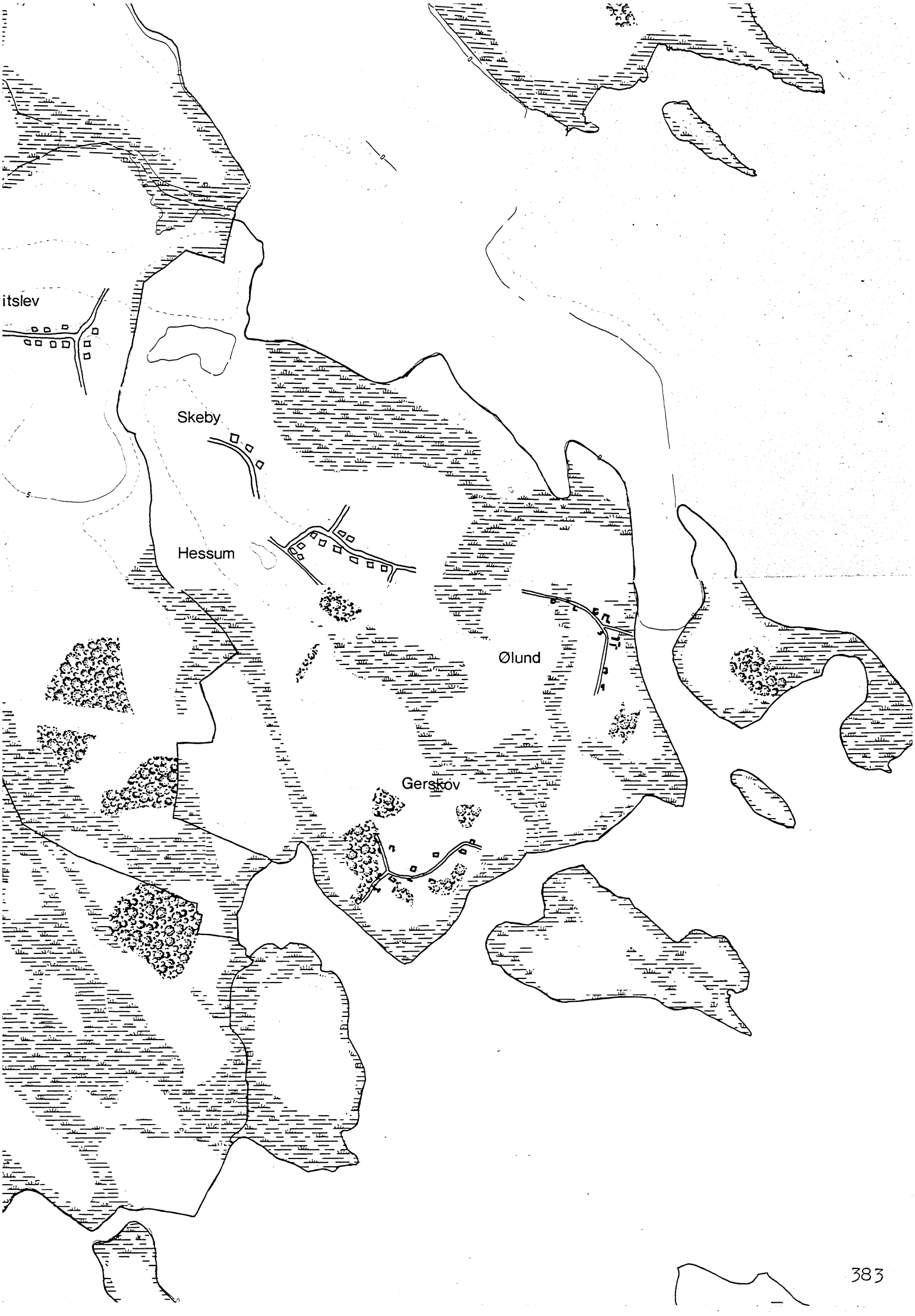
itslev
Skeby
Hessum
Ølund
Gerskov

ØRRITSLEV

Ejerlav: Ørritslev

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

Navn:	Navnetype:
Ørritslev	-lev.

Bemærkninger:

Ørritslev er nævnt første gang 1423 i formen Yrislef. Forleddet er muligvis mandsnavnet glda. Iuris. Efterleddet er -lev, glda. lef, som formentlig betyder arvegods. Bebyggelsesnavne på -lev anses for dannet før vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Ørritslev

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Reguleret vejby. (!)

Bebyggelsen er todelt i den østlige ende ligger 8 gårde med et reguleret præg, idet 4 af gårdene ligger syd for vejen med omtrent lige stor afstand og 3 øst for den sydgående vej i samme afstand. I den vestligste ende ligger 7 gårde med et mindre reguleret præg langs den nord-syd-gående vej. To af gårdene tvillingårde. Bebyggelsen præges af at sognegrænsen går igennem byen. Kirken (Skeby sogn) isoleret syd for byen.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Placeret i den nordlige ende af den nordsyd langstrakte bymark.

c. Udskiftning

år: 1795 figur: Blokudskiftning, antydning af stjernefigur omkring byen. Mindre regelmæssig rektangulære blokke i den S-ende, herunder husmandslodder.

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 5 gårde flyttet dels lige S for byen, dels til Ørritslev Skovhuse.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, marint forland mod V og Ø.

jordbund: Moræneler med saltvandsler og ferskvandssand og -ler.

naturlig afgrænsning: Ja - engområder.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov samt kyst.

☐ blandingsøkonomi med

Større engområder i den sydlige del.

Ejerlav: Ørritslev

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ delvis bevaret ☐ opløst ☐ opløst og nybebygget

1/3 af gårdene udflyttet og i vid udstrækning er der bebygget på de gamle tofter igen. Derudover er der ikke bygget noget videre nyt i byen, som har bevaret sine veje og skel og dermed i høj grad sit gamle præg.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☐ udskiftningshegnene ☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Et større skovområde i bymarken. I samme område sket en nybebyggelse af parcellister.

Ejerlav: Ørritslev

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Skeby

STATISTIK

Areal: 500 ha, heraf opdyrket 1682: 50%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	47+78	102	90	

Bebyggelsesenheder:

		1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		+ Ott. 6	+ Ott. 6+9	16	14	16	16
Huse:		6	7+2		16		
Huse m/ jord:						37	45
Huse u/ jord:				8			14
I alt:		12	13+11	24	30	53	75

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
	1664	3	7	5	8,3
(56)	1688	5	5	6	6,4
	1844	7	9		
	1903	8	6	2	7,0

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	115	163	236
Børn:	70	79	124
I alt:	185	242	360

Ejerlav: Ørritslev

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	4		2	5	7	2	2	2
1844	10	10					6	26
1903	16	51						8

Udviklingsbeskrivelse:

Ørritslev ejerlav er vanskelig at følge udviklingsmæssigt, idet byen frem til 1953 var delt mellem Otterup og Skeby sogne, hvortil kommer, at Skeby kirke er beliggende i Ørritslev ejerlav, ligesom Ørritslevgård i 15-1600-tallet er udskilt af ejerlavet.

Af det 500 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket 50%, byen havde da alm. trevangsbrug og takseredes til 102 tdr. htk. med 90 tdr. i 1844 matriklen. Ørritslevgård er oprettet omkring 1564 af tidligere krongods og senere som selvstændigt ejerlav. Byen blokudskiftedes i 1795 og siden er 5 gårde udflyttet/nedlagte.

Allerede i 1400-tallet omtales en væbnergård i Ørritslev, men den synes uden forbindelse med den senere Ørritslevgård. I 1427 og 1479 erhverver Sct. Hans Kloster i Odense 2 gårde i byen, der i øvrigt domineres af selvejere, hvoraf der i 1537 var hele 8 under kronlenet Næsbyhoved. I 1564 afstås 2 af disse gårde til Mogens Eriksen Mormand, der anvender dem til oprettelse af Ørritslevgård. Ved et skifte i 1642 oplyses det, at hovedgården er på 27 tdr. htk. og at der i Ørritslev by lå 6 gårde og 1 hus til hovedgården (jfr. det lave antal skattepligtige bønder i Ørritslev i skattemandtallet 1610). I 1664 var Ørritslevgårds andel nede på 4 gårde og 2 huse, medens Gerskov ejede 3 gårde i byen, og kronen fortsat havde 2 fæstegårde foruden 4 selvejergårde. Endnu i 1844 var en væsentlig del af byen fæstegods under Ørritslevgård, Nislevgård og Østrupgård.

Det er muligt at todelingen af byen står i sammenhæng med den oprindelige selvejerandel på halvdelen af byens gårde.

Fra 1664 og frem til 1903 er gårdtallet stort set konstant i byen, medens hus- og befolkningstallet deriomd eksponderer i normalt omfang. Der opstår i det 19. årh. en forholdsvis stor husmandskoloni Ørritslev Skovhuse med et meget reguleret præg.

Gårdene var i 1688 gennemsnitlig af normal størrelse. Byen synes aldrig egaliseret.

Ejerlav: Ørritslev

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Skeby

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	X	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

1) Anlægstype.

Den store adelby af før-vikingetids navneendelsen -lev er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Den senere udparcellering af hovedgården Ørritslevgård har dog forrykket dette billede. Byen er delt i to dele, sognegrænsens oprindelige løb. Byformen er (delvis) reguleret vejby.

2) Udviklingstype.

Byen husede i senmiddelalderen en væbnergård, men havde herudover et dominerende indslag af selvejergårde. I 1500-tallet oprettedes på ny en landsbyhovedgård, der udparcelleredes i selvstændig ejerlav. I det 19. årh. er opstået en stor husmandskoloni.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig anlægstype med specielle træk, hvis videre udvikling afspejler en række vigtige bebyggelseshistoriske udviklingstrin.

Relikt-vurdering: stor interesse

1) Bytomten er delvis bevaret, men præges af en del nybbyggeri.

2) Kulturlandskabet har bevaret et større skovområde med en omgivende husmandskoloni.

3) Særlige relikter: Skeby kirke.

4) Arkæologiske interesser: en enkelt frilagt gårdtomt.

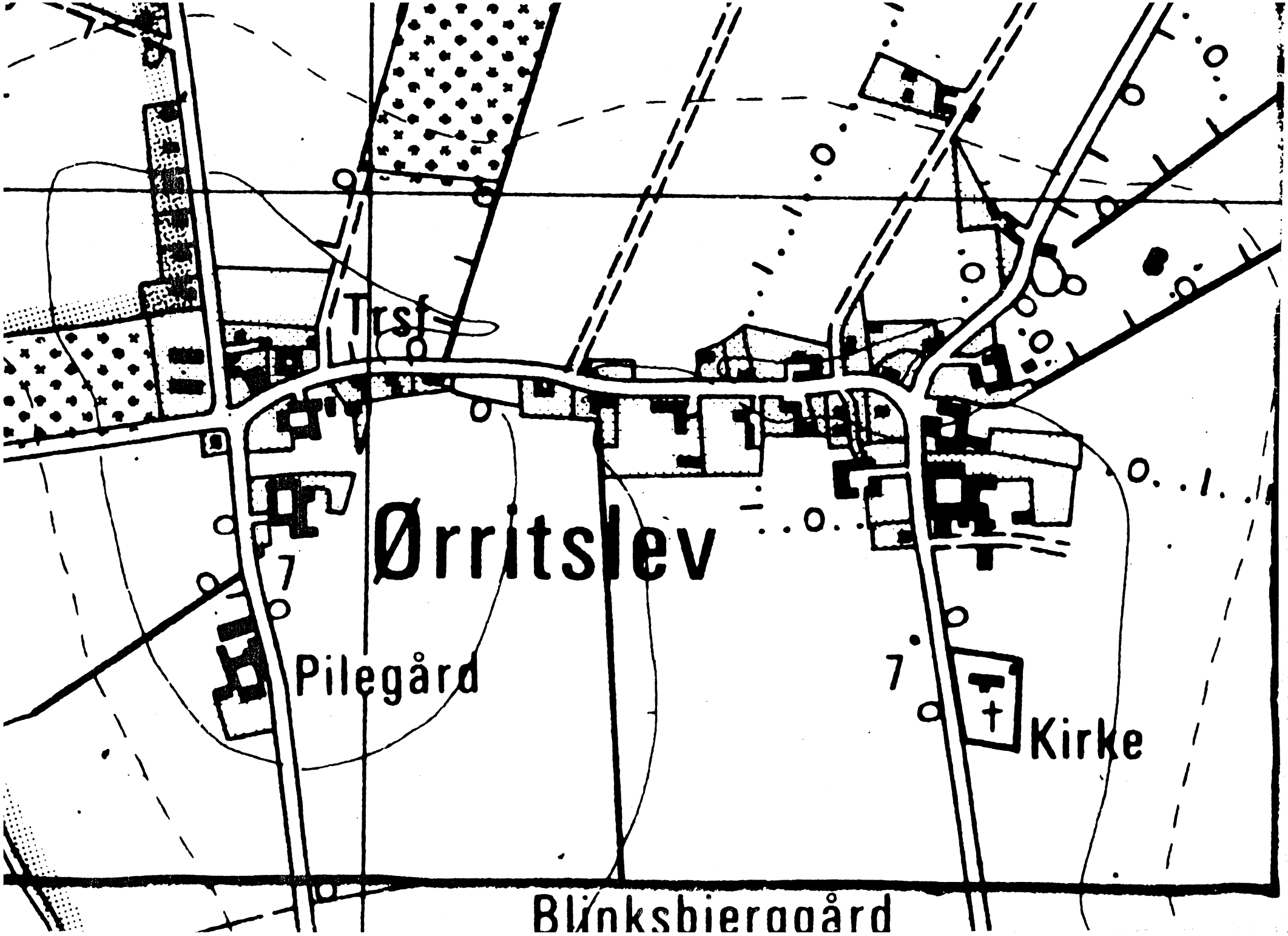
Trsl.
Ørritslev
Pilegård
Kirke
Blinksbjerggård

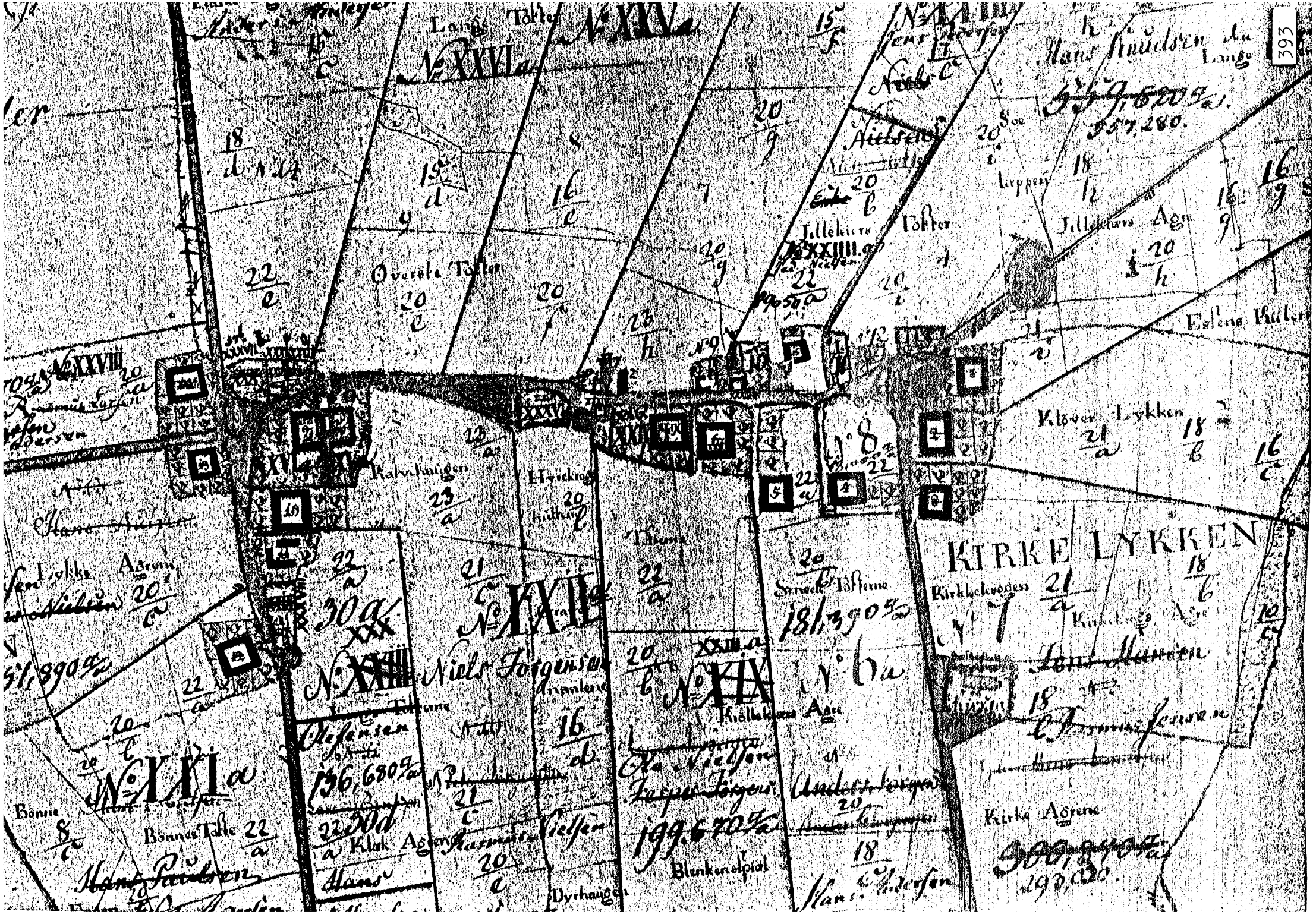
Overste Tofter
Kalvehaugen
Hvidkrog
Tofterne
KIRKE LYKKEN
Kirkelykkevejen
Kirke Agrene
Bønne Tofte
Blenkenstjal
Jellekiers Agre
Lyppers
Ellens Kiler
Klover Lykken
Nr 6a
Nr 7
Nr 8
Nr XXVIII
Nr XXVII
Nr XXVI
Nr XXIII
Nr XXII
Nr XXI
Nr XIX
Nr XVI
Nr XIII
Nr XII
Niels Jørgensen
Hans Andersen
Hans Pedersen
Jørgen Jørgens.
Hans Nielsen
Hans Mathisen
Jens Nielsen
Peder Nielsen
Jens Pedersen
Jørgen Nielsen
Hans Pedersen
Hans Andersen
Hans Jacobsen
Hans Jørgensen
Hans Christensen
Hans Nielsen
Hans Mathisen
Jens Nielsen
Peder Nielsen
Jens Pedersen
Jørgen Nielsen
Hans Pedersen
Hans Andersen
Hans Jacobsen
Hans Jørgensen
Hans Christensen

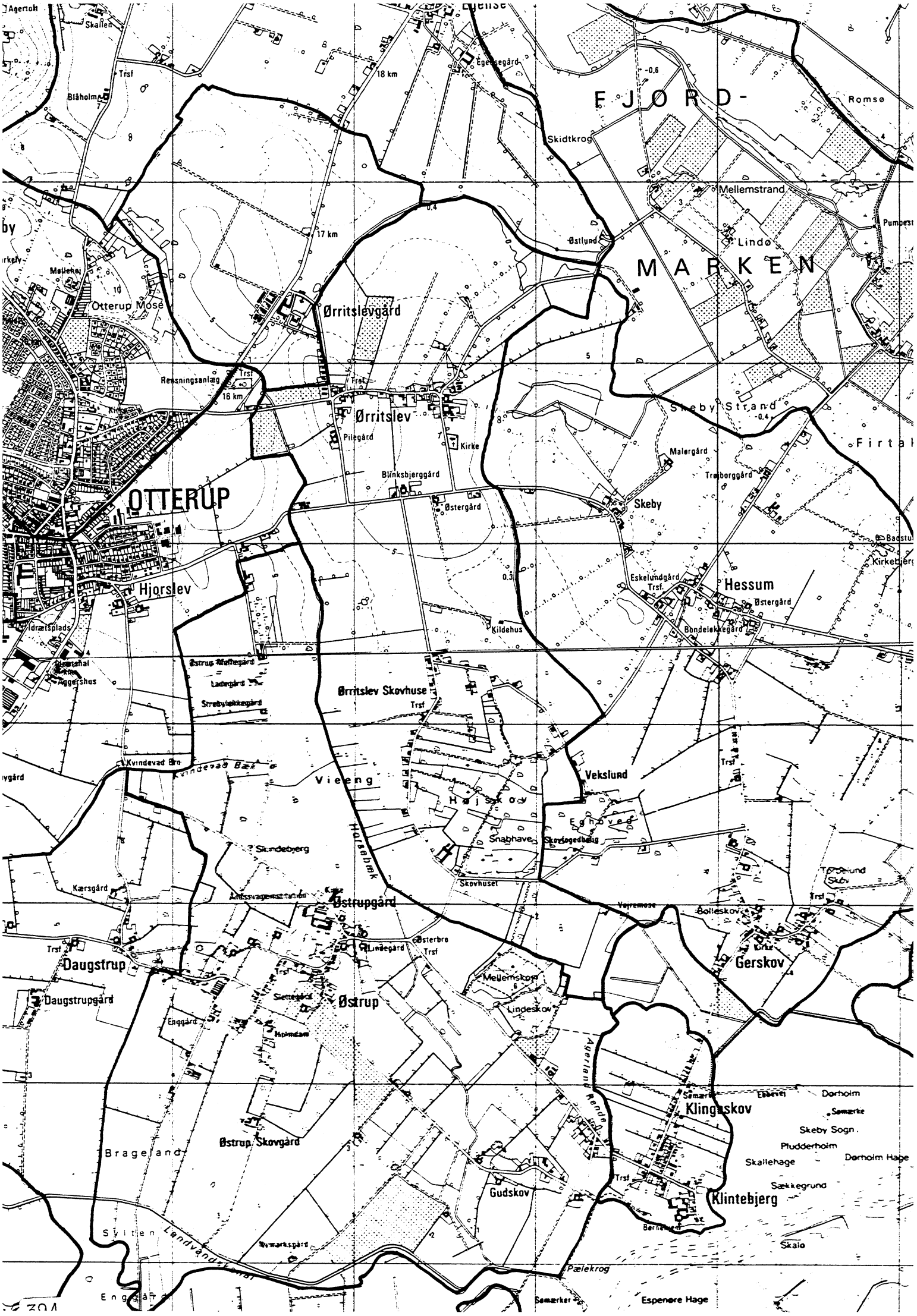
FJØRD-
MARKEN
OTTERUP
Ørritslevgård
Ørritslev
Skeby Strand
Skeby
Hessum
Hjorslev
Otterup Mose
Ørritslev Skovhuse
Vekslund
Østrupgård
Daugstrup
Daugstrupgård
Østrup
Gerskov
Klingaskov
Klintebjerg
Gudskov
Østrup Skovgård
Bragelund
Mellemstrand
Lindø
Skidtkrog
Romsø
Egense
Blåholm
Skallen
Agertoft
Østlund
Malergård
Trøborggård
Østergård
Pilegård
Kirke
Blinksbjerggård
Eskelundgård
Bondeløkkegård
Kildehus
Idrætsplads
Kvindevad Bro
Kvindevad Bæk
Vieeng
Højskov
Snabhave
Skovhuset
Skundebjerg
Kærsgård
Mellemskov
Lindeskov
Agerland Rende
Dørholm
Skeby Sogn
Pludderholm
Skallehage
Dørholm Hage
Sækkegrund
Skalo
Pælekrog
Espenøre Hage
Landvandsgrøft
Trsf
18 km
17 km
16 km

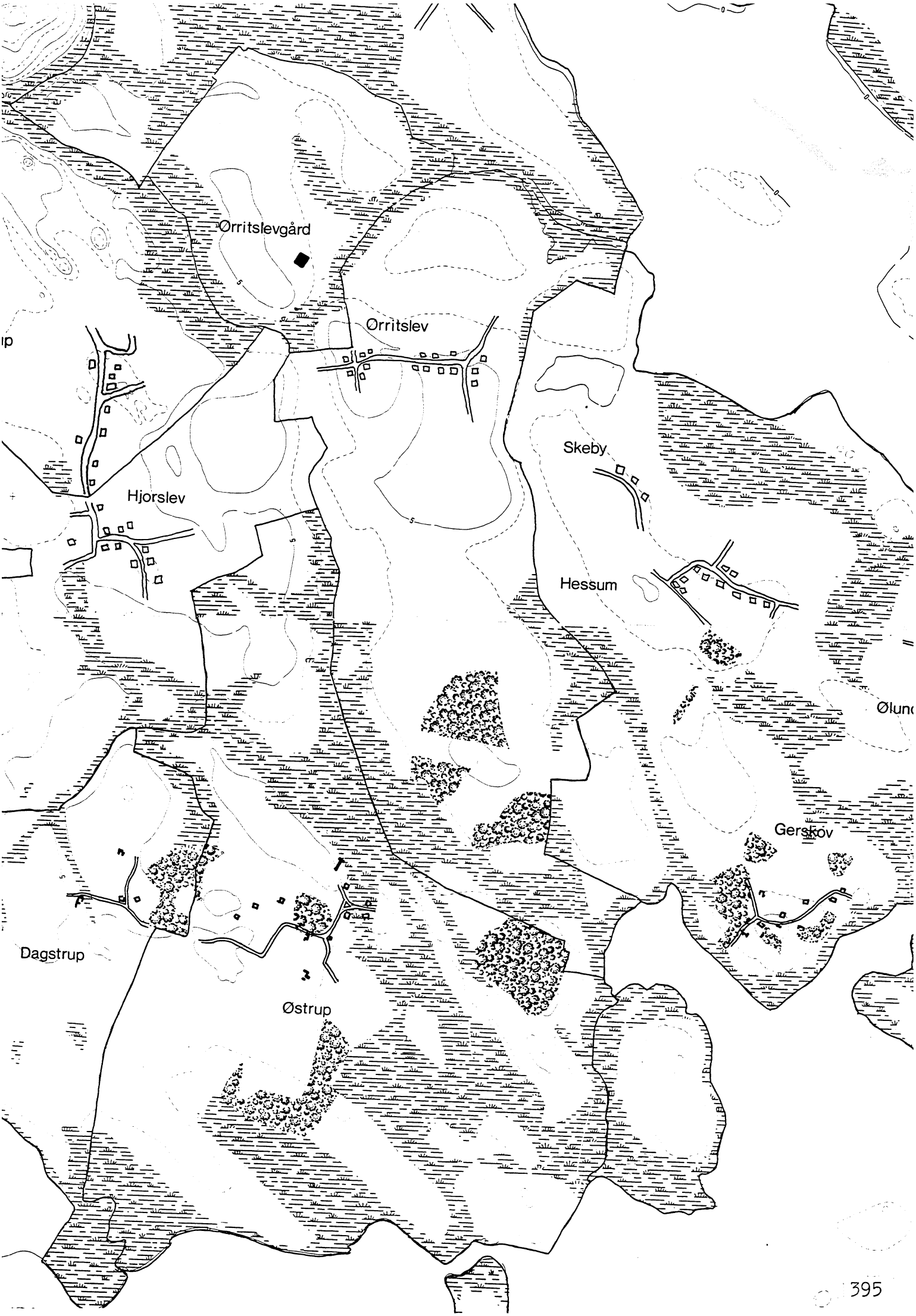
Ørritslevgård
Ørritslev
Skeby
Hjorslev
Hessum
Gerskov
Dagstrup
Østrup

ØSTRUP

Ejerlav: Østrup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Østrup

Navn:	Navnetype:
Østrup	-torp.

Bemærkninger:

Østrup er nævnt første gang 1449 i formen Østrup. Forleddet er østær, som betyder "imod øst". Efterleddet er -torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i middelalder eller vikingetid.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

Østrup er kirkeby.

Historiske tildragelser:

Ved præstegården er en mindegang, med sten, hvorpå er indhugget navne på sognets præster efter reformationen. I sognet fødtes 1854 øjenlæge M. Tscherning, 1860 zoologen, fiskeribiologen C.G. Joh. Pedersen.

Ejerlav: Østrup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Østrup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Østrup by er opdelt i to stærkt forskellige dele. Den vestlige del ligner en slynget vejby, men gårdene ligger ud fra den slyngede vej nedad en temmelig lang sidevej. Husene ligger i klynger ved selve "bygaden". Den østligste del ligger i nærheden af Østrupgård mod kirken. Denne del ligner nærmest en polygonal forteby.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Byens løse form og ejerlavets langstrakte form gør, at nogle gårde også kan betragtes som randplaceret.

c. Udskiftning

år: 1797 figur: Meget uregelmæssige med blokke og strimler.

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen

☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten med marint forland mod S og SØ.

jordbund: Moræneler med saltvandsler, ferskvandssand, ferskvandstørv og saltvandsler.

naturlig afgrænsning: Ja.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager, eng. Skovpartierne der ses i ejerlavet tilhører Østrupgård eller Østrup Skovgård, som ikke er selvstændigt udskilt.

Ejerlav: Østrup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Østrup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ delvis bevaret ☐ opløst ☐ opløst og nybebygget

Den del af landsbyen der ligger ved Østrupgård er delvis bevaret, da kun enkelte gårde er udflyttet, men vejen er reguleret en smule. Den uregelmæssige forte ses ikke mere. Gårdene i den vestlige bydel ligger stort set alle på deres oprindelige plads, mens der er opført en del huse langs "bygaden".

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En stor del bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☒ størsteparten opdyrket

Skovarealerne der er bevaret er de der hører til Østrupgård og Skovgård. Ressourcerne er præget af enkeltliggende gårde og en nyoprettet bebygget Gudskov i den sydøstlige del. Ejerlavets sydøstlige del indeholder et naturligt afgrænset ejerlav.

Ejerlav: Østrup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Otterup	Østrup

STATISTIK

Areal: 689 ha. (incl. Østrupgård), heraf opdyrket 1682: 44%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	111+46 [1]	102 (+34) [1]	Inc. Skovgård 1 66 (+54)	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	16 *	8 *	17 *	13	13 *	14	19
Huse:		2	7+1ml.		+?		
Huse m/ jord:				7		19	30
Huse u/ jord:				1		3	18
I alt:	16	10	24+1ml	21	13+?	36	67

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(44)	1664	6	6	4	6,9
(75)	1688	1	9	3	7,8
	1844	3	10	1	4,9
	1903	15	4		3,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	144	209	253
Børn:	79	110	97
I alt:	223	319	350

1) Østrupgårds hartkorn - i 1664 mangler tillige præstegårdens hartk 4ol

Ejerlav: Østrup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred: Lunde	Kommune: Otterup	Sogn: Østrup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	2		5	2	7	4	3	2
1844	3	1			11	21		
1903	19	39				9		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 689 ha. store ejerlav var i 1682 kun opdyrket 44%, hvilket tydeligvis står i forbindelse med ejerlavets betydelige eng og skov areal. Endnu på udskiftningstiden havde hovedgården Østrupgård sine jorde i fællesskab med bøndernes, hvorfor man ved sammenligningen af hartkorntal bør medtage Østrupgårds hartkorn, ikke mindst da Østrupgårds marker øgedes flere gange i perioden på bøndergodsetsbekostning. Ejerlavet takseredes i 1688 til 136 tdr. htk. og i 1844 til 120 tdr. htk. Byen havde i 1682 treårig rotation men 4 vange. Fra det oprindelige store ejerlav er Daugstrup udskilt, medens det ejendommelige skelforløb mod nord øjensynlig står i forbindelse med nedlæggelsen af middelalderlandsbyen Højby.

I dette område har den formentlig været overdrev. En del af byens fædrift opdyrkedes mellem 1571 og 1667. Byen udskiftedes i 1797 i en meget uregelmæssig form. I 1142-46 inddæmmedes Lumby Strand mod syd.

Allerede fra 1456 omtales en væbnergård i Østrup og i 1500-tallet husede byen hele to hovedgårde: Østrupgård og Østrup Skovgård. Den sidste benævnes også Gammel Østrupgård, og dens enemærke lagdes i 1660-65 under Nislevgårds hovedgårdstakst. Gården var i 1664 på 26 tdr. hartkorn. På trods af denne hovedgårdskoncentration var der dog flere lodsejere i byen i senmiddelalderen. Kronen besad 5 gårde, hvoraf flere var selvejergårde og Skt. Hans Kloster i Odense besad 1 enkelt gård, hvortil kommer præstegården. Endnu i 1664 besad Østrupgård under halvdelen af byens gårde, hvortil kommer at 3 gårde i 1600-tallets anden halvdel lagdes under hovedgården. I 1806 besad hovedgården dog 10 fæstegårde foruden 31 huse i byen, og denne stilling holdt sig stort set uændret frem til 1844. Endnu i 1903 var 9 huse i fæste.

Antallet af gårde daler med 3 fra 1511 til 1688 i takt med hovedgårdens ekspansion. Formentlig er yderligere en del jord blevet inddraget mellem 1688 og 1844. Fra 1844 til 1903 vokser gårdtallet i normalt omfang, ligesom det er tilfældet for hus- og befolkningstallet i det 19. årh.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store. I 1664 omtales en vejrmølle til Østrupgård. Byen synes aldrig egaliseret.

Ejerlav: Østrup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Lunde	Ctterup	Østrup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	x	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1. Anlægstype. Den store kirke-adelby af vikingetids-middelader navneendelsen -torp er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Et reguleret skelforløb mod N står sandsynligvis i forbindelse med nedlæggelsen af middelalderlandsbyen Højby. Byformen er slynget-vejby i en stærk uregelmæssig form. Bytomten er nærmest todelt, og den østre del har udseende som polygonal forteby.

2. Udviklingstype. Ejerlavet husede i 1500-tallet hele to hovedgårde, hvoraf den ene Østrup Skovgård nedlagdes som sådan i det følgende årh. medens Østrupgård (nu Østruplund) efterhånden kom i besiddelse af næsten hele byen, dog uden at foretage egaliseringer. Endnu ved udskiftningen lå hovedgården i fattig med landsbyernes bønder.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig, ikke særlig typeren anlægstype, hvis videre udvikling er et interesant eksempel på samspillet mellem hovedgård og landsby.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

1) Bytomten er delvis bevaret.
2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene, og flere skovarealer. I det 19. årh. er opstået en ny bebyggelse Gudskov i den sydøstlige del. Ejerlavet har som følge af inddæmningen i det 20. årh. mistet sin kystnære karakter.
3) Særlige relikter: Østruplund, kirken, Østrup Skovgård.
4) Arkæologiske interesser: tomten af middelalderlandsbyen Højby.

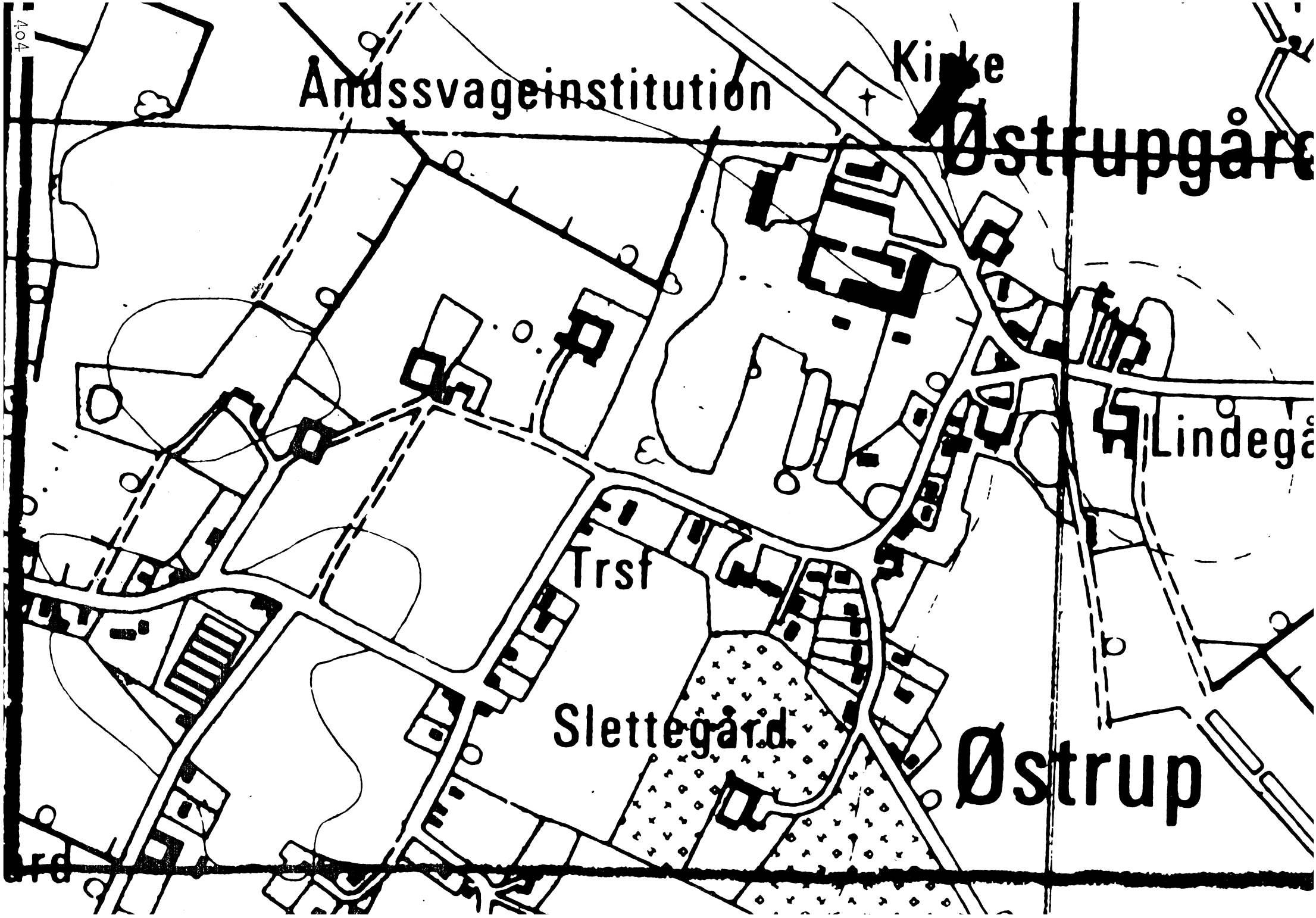
404
Åndssvageinstitution
Kirke
Østrupgård
Lindegå
Trsf
Slettegård
Østrup

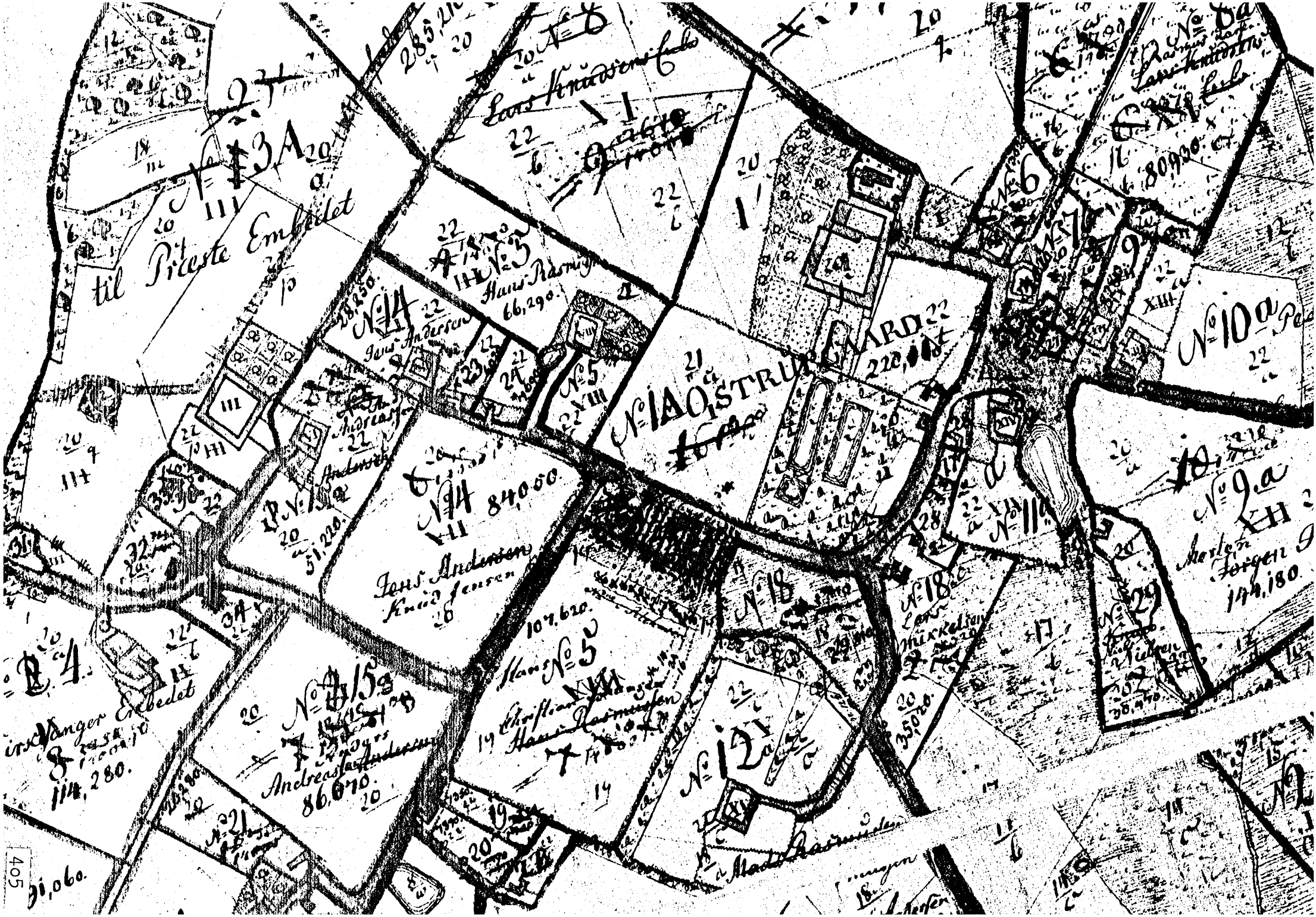
til Præste Embedet
Jens Andersen
Hans Rasmussen
Andreas Andersen
Jens Andersen
Hans Rasmussen
Andreas Andersen
Hans Rasmussen
Jens Andersen
Kirkegaard
Hans Rasmussen
Hans Rasmussen
Hans Rasmussen

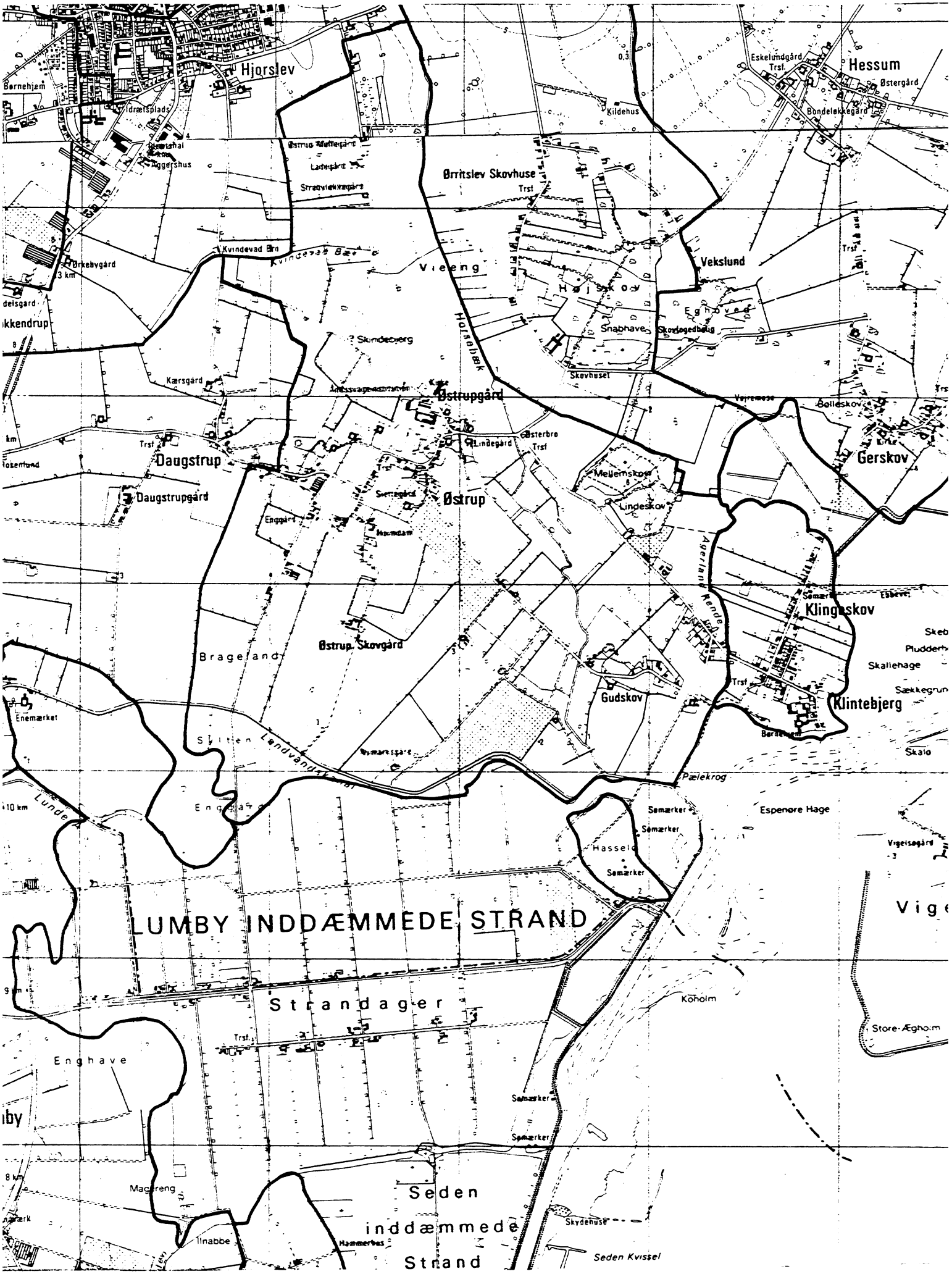
Hjorslev
Børnehjem
Idrætsplads
Hessum
Eskelundgård
Trsf.
Østergård
Bondeløkkegård
Kildehus
Ørritslev Skovhuse
Trsf
Vekslund
Vieleng
Højskov
Egehave
Snabhave
Skovhuset
Hornbæk
Kvindevad Bæk
Kvindevad Birk
Skindeberg
Kærsgård
Østrupgård
Daugstrup
Trsf
Daugstrupgård
Lindegård
Østerbro
Trsf
Gerskov
Mellemskov
Lindeskov
Østrup
Svingegård
Enggård
Bøllesko
Østrup Skovgård
Bragefand
Adelandskende
Klingeskov
Gudskov
Klintebjerg
Skallehage
Enemærket
Slotten Landvandløb
Pælekrog
Espenøre Hage
Hassel
Sømærker
LUMBY INDDÆMMEDE STRAND
Strandager
Koholm
Store-Ægholm
Enghave
Magreng
Ilnabbe
Seden
inddæmmede
Strand
Seden Kvissel
Skydehuse
Hammerhus

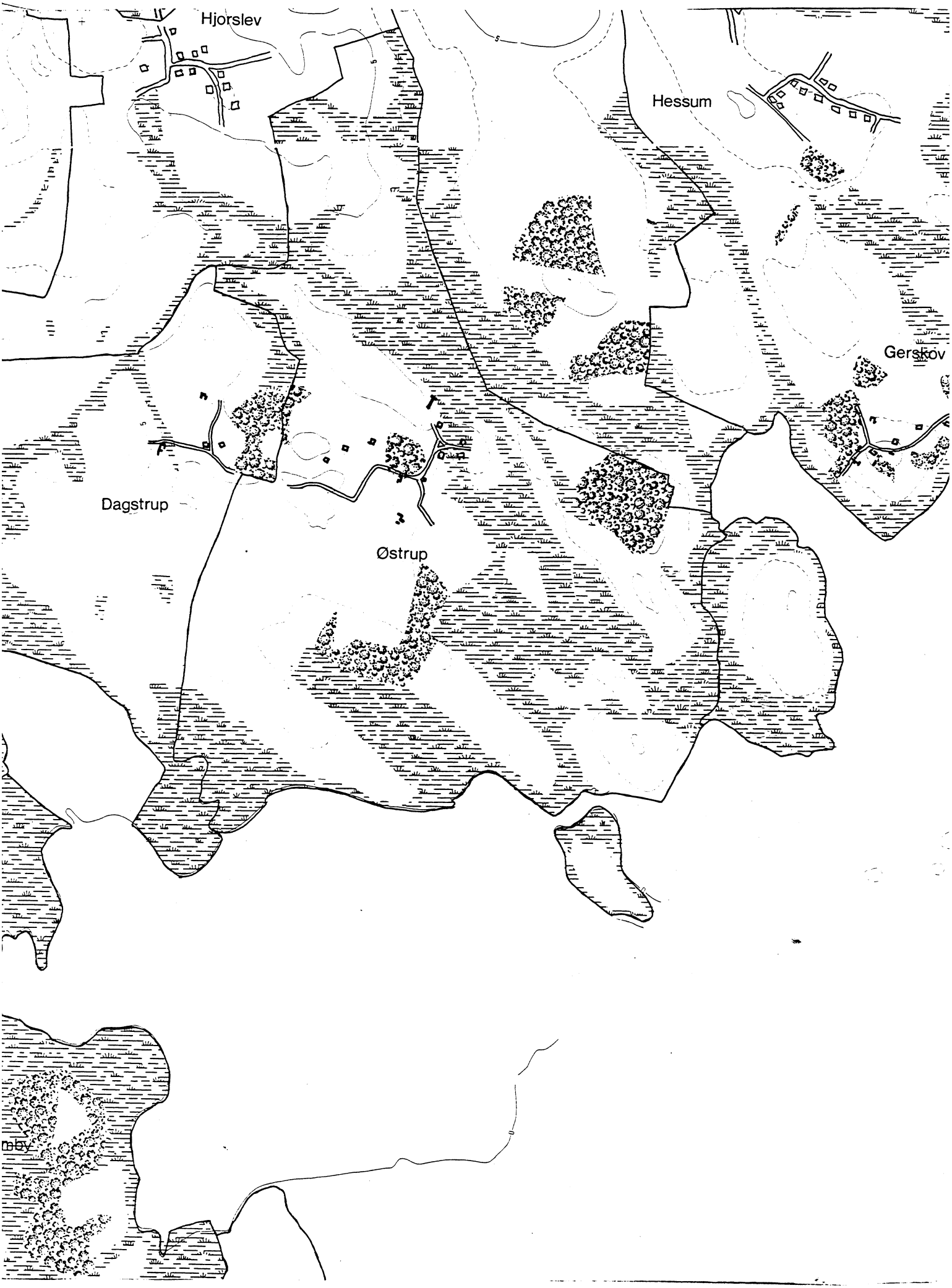
Hjorslev
Hessum
Gerskov
Dagstrup
Østrup